Muhammed b. Abdulvahhab

KİTÂBU'T TEVHÎD

KiB03862

Şerh: Allâme Abdurrahman es-Sa'dî

كتاب التوحيد

الغرباء
guraba

7. BASKI

Muhammed b. Abdulvehhab

KİTÂBU'T TEVHÎD

Şerh

Allâme Abdurrahmân b. Nâsır es-Sa'dî

Çeviri

Ahmet İhsan Dündar

الغرباء
guraba

«القول السديد شرح كتاب التوحيد»

Özgün Adı: *el-Kavlu's-Sedîd Şerhu Kitâbu't-Tevhîd*

Telif: Muhammed b. Abdulvehhab

Şerh: Allâme Abdurrahmân b. Nâsır es-Sa'dî

Çeviri: Ahmet İhsan Dündar

Yayına Hazırlık: Guraba Yayın Heyeti

Abdullah Yolcu - Mustafa Yiğit - Murat Kahraman

Kapak: Ahmet Mayalı

Baskı-Cilt: Şenyıldız Matbaacılık Gümüşsuyu Cad. 19/C

Topkapı / İstanbul Tel: (0212) 483 47 91

Guraba Yayınları: 57

ISBN: 978-975-8810-23-9

M. 2020 / H. 1441

6. Baskı

Her Hakkı Saklıdır

GURABA YAYINCILIK TİC. LTD. ŞTİ.

الدار الأثرية للطباعة والنشر والتوزيع والترجمة

Sabahattin Zaim Cad. Life Park Evleri 8G

1. Etap Başakşehir / İstanbul

gurabayayinlari | (0090) 212 526 06 05

guraba yayinlari | (0090) 507 286 14 14

www.guraba.com.tr | guraba@hotmail.com

﴿ يَٰقَوْمَنَآ أَجِيبُواْ دَاعِيَ ٱللَّهِ ﴾

﴿ *Ey halkımız! Allah'ın davetçisine uyun* ﴾

(Ahkaf, 46/31)

القَوْلُ السَّدِيد
شَرْح
كِتَابُ التَّوْحِيد

KİTÂBU'T-TEVHÎD

NEDEN GURABA?

* قال رَسُولُ اللهِ، صلَّى اللهُ عليْهِ وعلىٰ آلهِ وسَلَّم:

«بَدَأَ الْإِسْلَامُ غَرِيبًا وَسَيَعُودُ كَمَا بَدَأَ؛ فَطُوبىٰ لِلغُرَبَاءِ».

رواهُ مُسلم، وفي روايَة الترمذي:

«فَطُوبىٰ لِلغُرَبَاءِ؛ الَّذِينَ يُصْلِحُونَ مَا أَفْسَدَ النَّاسُ مِنْ بَعْدِي مِنْ سُنَّتِي».

* * *

Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:
"İslam garib olarak başladı. Başladığı hale geri dönecektir. O halde müjdeler olsun Guraba'ya/gariplere!"

[Müslim, Kitâbu'l-İmân]

Tirmizî'nin rivayetinde şöyle geçmektedir:
"Guraba'ya/gariplere müjdeler olsun! Onlar benden sonra sünnetimden insanların bozdukları şeyleri düzeltenlerdir."

[Tirmizî, İmân]

بسم الله الرحمن الرحيم

Yayıncıdan

Kitâbu't-Tevhîd; müceddid, imam Muhammed b. Abdulvahhab'ın kaleme aldığı tevhid konusunda yazılmış en büyük, en faydalı ve en değerli eseridir. Müellif, bu kitabında tevhid konusunu bütün veçheleriyle ve ana hatlarıyla izah etmiştir.

Eserinde; tevhidi, tevhidin faziletlerini, tevhidin zıddı olan büyük şirki, tevhidin vacib kemâlini götüren küçük şirki, bid'atleri ve tevhidin usullerini anlatmıştır.

Ayrıca tevhidî ibadete, isim ve sıfatlara ve Allah'ı birlemeye vurgu yapılmıştır.

Yazar, eseri 67 bölüme (bab'a) ayırmış ve her bölümde tevhidin bir yönünü ayet ve hadislerle delillendirmiştir. İşte bundan dolayı bu kitap herkesin okuması gereken bir eserdir. Hatta her mü'min bu kitabın metnini incelemeli, araştırmalı, üzerinde iyice düşünmeli ve ezberlemelidir. Çünkü bu kitabı hakkıyla anlayan tevhidi ana çizgileriyle anlamış demektir. Ana çizgileriyle anlayıp onu uygulayan da kurtulmuş olur.

Bütün bu özelliklerinden dolayı müelliften sonra gelen âlimler bu eserin, tevhid konusunda yazılmış en güzide eser olduğunda ittifak etmişlerdir.

Bu eserde toplam 125 hadis vardır. Bu hadislerin yarısı *Sahihayn* (Buhari ve Müslim)'de geçmektedir. Eserde zayıf

hadis üzerine bina edilmiş hiçbir bâb olmadığı gibi zayıf olduğunda ittifak edilmiş tek bir hadis dahi yoktur. Her bâb'ın sonunda müellifin zikrettiği "mesâil/ilgili meseleler" başlığı altındaki meselelerin toplamı 591'dir.

Elinizdeki eserin büyük bir zenginliği daha vardır ki, bu da büyük bir âlim olan, yine kendisi gibi büyük âlimler yetiştiren ve birçok değerli telifi olan Abdurrahman b. Nasır es-Sâdi (v: 1376h.) tarafından şerhedilmiş/açıklanmış olmasıdır.

Kitabın gizli kalan, anlaşılamayan kısımları, onun tarafından şerhedilmiş/açıklanmıştır. Bu açıklamalar kısa veya az görülmemelidir. Zira büyük âlimler Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den ilimlerini aldıkları için kısa ve özlü söz söyleyerek çok şey anlatabilirler.

Bu kadar değerli ve büyük iki âlimin emeğinin ürünü olan bu eseri yayınlamaktan dolayı büyük bir mutluluk ve şeref duyuyoruz. Çünkü bu eser, tevhidi esas alarak yayıncılık yapan Guraba Yayınevi'nin çizgisini tam anlamıyla temsil etmektedir.

Şunu da belirtelim: Kitaba; değerini daha iyi anlatabilmek gayesiyle ve faydalı olacağı düşüncesiyle yazarın ve şerhedenin, güvenilir kaynaklara başvurularak hazırlanan özgeçmişlerini sunarak başlıyoruz.

guraba

Yazarın Özgeçmişi

Muhammed b. Abdulvehhâb, hicrî 1115 (m. 1703) yılında Uyeyne/Yemame beldesinde doğdu. Babası Üstad Abdulvehhâb b. Süleyman'ın gözetiminde küçük yaşta Kur'ân'ı okudu, öğrenime ve fıkha yöneldi. Uyeyne kadısı olan babası büyük bir fakih, kıymetli bir âlimdi. Bülûğa erdikten sonra haccetti. Haccın akabinde Mekke'de kalmaya karar verdi ve Harem-i Şerîf'teki bazı hocalardan ilim tahsil etti. Ardından Medine'ye gidip bir müddet ikamet etti ve buranın âlimleriyle biraraya geldi. Burada meşhur büyük iki âlimden; (Abdullah b. İbrahim b. Seyf en-Necdî ve Muhammed Hayâtu's-Sindî'den) ders aldı. İlim talebi için daha sonra Basra'ya geldi. Buradaki âlimlerden oldukça istifade etti. Tevhîd davetine burada başladı ve insanları sünnete çağırdı. Müslümanlara gerekli olanın, dinlerini doğrudan Kur'an ve sünnetten öğrenmeleri olduğunu söyledi. Bu hususta oradaki âlimlerle münakaşa, müzakere ve münazaralarda bulundu. Buradaki hocalarından Muhammed el-Mecmûî meşhurdur. Basra'daki bazı bid'atçi/taassubçu âlimler ona karşı ayaklanınca, kendisi ve hocası birtakım eziyetlere maruz kaldığı için Basra'dan ayrıldı, önce Zubeyr'e, oradan da İhsâ'ya geçti. Burada âlimlerle bir araya geldi ve kelâma dair bazı meselelerde müzakerelerde bulundu. Ardından Hureymilâ beldesine yöneldi. Oraya yerleşti, babası 1153 (m. 1740) yılında vefat edene kadar

ilim, tedrîsât ve davetle meşgul olmayı sürdürdü. Bazı kimseler onu öldürmek bile istediler ki, ona buğzetmelerinin sebebi, emr-i bi'l-ma'rûf nehy-i ani'l-münker'de bulunması; emîrleri, insanları soyan, onlara eziyet eden ve mallarını yağmalayanları cezalandırmaya teşvik etmesiydi. el-Abîd denilen kimseler de bu sefiller gürûhundandı. Bunlar onun karşılarında olduğunu, yaptıklarına razı olmadığını, emîrleri onları cezalandırmaya ve şerlerine engel olmaya teşvik ettiğini fark edince ona buğzettiler ve öldürmek istediler. O da Uyeyne'ye döndü. O vakit oranın emîri Osman b. Muhammed b. Muammer idi. Uyeyne'ye varınca yanına gitti, emîr onu güzel karşıladı. Ona "Kalk, insanları Allah'a davet et, biz seninle beraberiz, yardımcıyız." dedi; davetini benimseyip sevgi ve muvafakat gösterdi. O da öğretmeye, irşada, Allah'a, hayra, herkesi birbirlerini Allah için sevmeye davete başladı. Uyeyne'de şöhret bulup ünü etrafa yayıldı ve civar beldelerden insanlar gelmeye başladılar.

Muhammed b. Abdulvehhâb, Allah'ın dinini ilan etmek, insanları Allah'ı tevhîde irşad etmek, dine katılan hurafe ve bid'atları reddetmek; hakka tabi olmaya mecbur etmek, bâtıldan men etmek, ma'rûfu emretmek ve münkerden nehyetmek için kıyam etti.

Akidesi

Kasîm halkına yazdığı bir mektubta, akidesini şöyle açıklar:

* "Allah'ı ve meleklerden yanımda bulunanları şahit tutarım, sizleri de şahit tutuyorum: Bilinsin ki benim akidem, kurtulan fırka ehl-i sünnet ve'l-cemaat'in akidesidir. O da Allah'a, meleklerine, kitaplarına, rasullerine, ölümden sonra dirilişe iman etmek ve hayrıyla, şerriyle kadere imandır.

Allah'ı, kitabında ve Rasulünün lisanıyla kendi zatını vasfettiği gibi tahrifsiz ve ta'tilsiz vasfetmek de Allah'a imandır. Ben, ta'til ve tahrifin tam aksine Allah Teâla'ya, **"O'nun bir benzeri yoktur, O işitendir, görendir."** diye itikad eder, ne kendi zatını vasıflandırdığı şeyleri O'ndan nefyederim ne kelimeleri tahrif edip yerlerinden oynatırım, ne de isimlerinde ve ayetlerinde ilhada saparım. Ne keyfiyetini takdir ederim ne de O'nun sıfatlarını yaratılmışların sıfatlarına benzetirim. Çünkü O yüce zatın ne bir adaşı ne dengi ne de benzeri vardır. Ve O, yarattıklarıyla kıyaslanamaz. O, kendi zatını da, başkalarını da herkesten daha iyi bilen, kelamı en doğru, sözü en güzel olandır.

* Ehl-i sünnetin muhaliflerinden olan tekyif ve temsil ehlinin O'nu vasfettiği şeylerden, tahrif ve ta'til ehlinin O'ndan nefyettiği şeylerden O'nu tenzih ederiz.

"Senin Rabbin Rabbu'l-İzzet, onların vasıflandırmalarından yüce ve uzaktır. Selam rasüllerin üzerinedir. Övgü âlemlerin Rabbi Allah'a aittir." (Saffat 180-182) Kurtulan fırka, Allah'ın fiilleri konusunda Kaderiyye ve Cebriyye arasında vasattır. Allah'ın tehditleri konusunda Mürcie ile Vaidiyye arasında vasattır. İman ve din konusunda Hurûriyye ve Mutezile ile Mürcie ve Cehmiyye arasında vasattır. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabı konusunda Rafiziler ile Hariciler arasında vasattır.

* İtikad ediyorum ki Kur'an; Allah'ın kelamıdır, indirilmiştir, mahlûk değildir. O'ndan başlamıştır ve yine O'na dönecektir. O Subhanehu ve Teâlâ, onu gerçekten konuşmuş; kulu, Rasûlü vahyinin emini ve kulları ile kendi arasındaki elçisi peygamberimiz Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e indirmiştir. İman ederim ki Allah, her dilediğini

yapandır, O'nun iradesi olmaksızın hiçbir şey olmaz. Hiçbir şey O'nun meşieti dışına çıkamaz. Âlemdeki hiçbir şey O'nun takdiri haricinde kalamaz. Sudur eden hiçbir şey O'nun tedbiri dışında olmaz. Hiç kimsenin tesbit edilmiş kaderden kaçacak yeri yoktur. Hiç kimse levh-i mestur'da kendisi için çizilmiş sınırı aşamaz.

* Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, ölümden sonra olacak şeylere dair verdiği haberlere iman ve itikad ederim. Kabir fitnesine ve nimetine, ruhların cesedlere iadesine, insanların yalınayak, çıplak ve sünnetsiz olarak Rabbi'l-Âlemîn için kalkacaklarına, güneşin üzerlerine yaklaşacağına, mizan kurulacağına iman ederim.

"Her kimin terazisi ağır gelirse, işte onlar umduklarına erenlerdir. Her kimin terazisi hafif gelirse, işte onlar nefislerini zarara uğratanlar ve cehennemde ebedî kalıcıdırlar." (Mu'minun, 102-103)

* Yine divanların dağıtılacağına, kiminin kitabını sağıyla, kiminin de soluyla alacağına iman ederim.

* Kıyamet meydanındaki Nebimiz Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in havzına, onun suyunun sütten daha beyaz, baldan daha tatlı olduğuna, kaplarının gökteki yıldızlar sayısınca olduğuna, ondan bir kez içenin bir daha ebediyen susamayacağına iman ederim. Sıratın cehennemin üstüne, bir yamacından diğer yamacına kurulacağına, insanların onun üzerinden -amelleri ölçüsünce- geçeceklerine iman ederim.

* Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şefaatine de iman ederim. O, ilk şefaatçi ve şefaati ilk kabul edilendir. Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şefaatini bid'at ve dalalet ehlinden baş-

kası inkâr etmez; ancak şefaat, izin ve rızadan sonradır. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Onlar da O'nun razı olduğundan başkasına şefaat etmezler." (Enbiya, 28)

"Kimmiş, izni olmadıkça O'nun katında şefaat edecek olan?" (Bakara, 255)

"Göklerde nice melekler vardır ki onların şefaatleri, dilediği ve razı olduğu kimse hakkında, Allah'ın izin vermesinden sonra olması müstesna, hiçbir işe yaramaz." (Necm, 26)

* Allah subhanehu ve teâla, tevhidden başkasından razı olmaz; tevhid ehlinden başkasına da izin vermez. Müşriklere gelince şefaatten onlara hiçbir nasip yoktur. Nitekim yüce Allah şöyle buyurur:

"Onlara, şefaat edenlerin şefaatleri de fayda vermez." (Müddessir, 48)

* İman ederim ki cennet ve cehennem yaratılmıştır, ikisi de bugün mevcutturlar. İkisi de yok olmazlar. Müminler kıyamet günü Rablerini, gözleriyle -tıpkı dolunay gecesi ayı gördükleri ve onu görmekte bir zorluk çekmedikleri gibi- göreceklerdir.

* İman ederim ki Peygamberimiz Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*, nebilerin ve rasullerin sonuncusudur. Kulun imanı, onun risaletine iman etmedikçe ve nübüvvetine şahadette bulunmadıkça sahih değildir. Ümmetinin en üstünü Ebu Bekr es-Sıddık, sonra Ömer el-Faruk, sonra Osman Zinnureyn, sonra da Ali el-Murteza'dır. Sonra cennetle müjdelenmiş on kişinin bu dördü dışındakileri, sonra

Bedir ehli, sonra ağaç altında beyat eden Rıdvan ashabı, sonra da diğer sahabîlerdir.

* Yüce Allah'ın, **"Onlardan sonra gelenler, Rabbimiz derler, bize ve imanda bizden önce gelmiş ve geçmiş kardeşlerimize mağfiret et. Kalplerimizde iman edenlere karşı kin tutturma. Rabbimiz, şüphe yok ki Sen Rauf ve Rahim olansın."** (Haşr, 10) buyruğuyla amel ederek Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabını dost edinir, onların iyi yönlerini zikreder, onlardan hoşnut olur, onlar için istiğfar eder, ayıp ve kusurlarını örter, aralarında geçenler hakkında sukut eder, üstünlüklerine itikad ederim. Her türlü kötülükten yana tertemiz olan müminlerin annelerinden razı olurum.

* Evliyanın kerametini ve keşiflerini ikrar ederim. Ancak onlar Allah'ın hakkı olan şeylerden hiçbir şeye sahib değillerdir. Allah'tan başkasının güç yetiremeyeceği şeyler onlardan istenmez.

* Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şahitlikte bulundukları hariç Müslümanlardan hiç kimse için, cennetlik ya da cehennemlik olduğuna dair şahitlikte bulunmam. Ancak ihsan sahibi kimse için ümid eder, günahkâr için korkarım. Müslümanlardan hiç kimseyi, günahı dolayısıyla, tekfir etmem ve onu İslam dairesinin dışına çıkarmam.

* Salih olsun facir olsun her yöneticiyle birlikte cihadın devamlı olduğunu ve bu yöneticilerin arkalarında cemaatle namazı caiz görürüm. Cihad, Allah'ın Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'i gönderdiği zamandan bu ümmetin sonuncularının deccal ile savaşmasına kadar devamlıdır. Onu, ne zalimin zulmü ne de adalet sahibinin adaleti iptal edebilir.

* Salih olsun facir olsun Müslümanların yöneticilerini, -Allah'a isyanı emretmeleri müstesna- dinlemeyi ve itaat etmeyi vacip olarak görürüm. Her kim hilafet işini üstlenir, insanlar onun etrafında toplanır ve ona razı olurlar; o da halife oluncaya dek kılıcı ile onların üzerine egemenlik kurarsa ona itaat etmek farz, ona karşı ayaklanmak haramdır.

* Bid'at ehlini terk etmeyi, tevbe edinceye kadar onlardan ayrılmayı, onlar hakkında zahir ile hükmetmeyi ve iç dünyalarını Allah'a havale etmeyi gerekli görürüm. İnanırım ki dinde ortaya atılmış her bir yenilik bid'attir.

* İmanın dil ile söylemek, azalarla amel etmek ve kalp ile itikad etmek olduğuna, itaat ile artıp günahlar ile eksildiğine inanırım. İman yetmiş küsur şubedir. Bu şubelerin en yükseği La ilahe illallah'a şahadet etmek, en aşağısı eziyet veren şeyi yoldan kaldırmaktır. (Her türlü hata ve kusurdan yana) Tertemiz olan Şeriat-ı Muhammediyye'nin kişi hakkında öngördüğü kadarıyla emr-i maruf ve nehy-i münkeri vacip olarak görürüm. İşte bu veciz bir akidesidir. Söylediklerimiz hakkında Allah vekildir." (*Dureru's-Seniyye*, 1/29; *Resailu'ş-Şahsiyye*, s. 8)

Kısacası Muhammed b. Abdulvehhab'ın itikadı; sahabe, tabiîn, tebe-i tabiîn ve dört imamın izlediği tertemiz yoldur; kurtulmuş fırka olan selef-i salihînin yoludur.

Şeyh, 1206 h. (1792 m.) yılında Uyeyne'de vefat etti.

Şerhedenin Özgeçmişi

Abdurrahmân b. Nâsır es-Sa'dî, Kasîm bölgesine bağlı Uneyze şehrinde, 1307 hicrî yılında, Muharrem ayının on ikinci günü dünyaya gelmiştir. Şer'î ilimlere duyduğu iştiyakın sonucu olarak daha on iki yaşını doldurmadan Kur'ân hâfızı oldu. Bütün ilim ehlinden istifade etmeye çalışıyor, ayrıca şahsî olarak da kitapları mütalaa ediyor, tefsir, fıkıh, hadis eserlerine, kendini yitirircesine dalıp gidiyordu. Âlimlerin yanında usûl eserlerini, tefsîr ve hadis kitaplarını, fıkıh metinlerini okumaya önem verdi.

Tefsir İlmindeki Konumu:

Tefsirde oldukça yetkindi. Çünkü pek çok tefsir okumuş ve bu alanda oldukça maharet kazanmıştı. Birkaç ciltten meydana gelen değerli bir tefsir telif etti. Bu tefsirini tasnif esnasında, tefsir olsun, başka alana ait olsun, yanında hiçbir kitap bulunmaksızın hafızasından yazmıştır. Her zaman o ve öğrencileri Kur'ân'ı okur, kendisi de irticalen tefsirini yapar, geniş açıklamalarda bulunur. Kur'ân'ın hükümlerinin ifade ettiği anlamları açıklardı. Kur'ân-ı Kerim'den harika, faydalı sonuçlar ve üstün anlamlar istinbat ederdi. O kadar ki onu dinleyen kişi, fesahati, konuşmasının akıcı ve beliğ oluşu ve kıssaları geniş geniş açıklaması dolayısıyla o dersin bitmemesini temenni ederdi. Onunla beraber bulunup ondan ilim okuyan, onunla araştırmalara girişen, ilmî konulardaki üstün mevkiini anlardı. Aynı şekilde onun tasnif ettiği eserleri

Giriş

Sonsuz hamd, Allah'adır.[1] Tüm mükemmel vasıfların O'na ait olduğunu bildirir, O'na övgülerimizi arzederiz. O'ndan yardım ve bağışlanma dileriz. Nefislerimizin şerrinden, amellerimizin kötülüğünden yalnızca O'na sığınırız. Allah'ın hidâyete erdirdiğini hiç kimse saptıramaz; saptırdığını da hiç kimse hidâyete erdiremez. Eşi, benzeri ve ortağı olmayan, bir ve tek olan Allah dışında ibâdet edilmeye layık gerçek bir ilah bulunmadığına şahitlik ederim. Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in O'nun kulu ve rasûlü olduğuna şahitlik ederim.

Daha önce Şeyhulislam (Muhammed b. Abdulvahhab) *kaddesallahu ruhahu*'ya ait olan *Kitâbu't-Tevhîd* ile ilgili yararlı açıklamalar kaleme almıştık. O kitabımız, içerdiği faydalı ve net açıklamalar dolayısıyla hem halk için yararlı oldu; hem de öğreticiler için yardımcı eser görevi gördü. Daha sonra, yoğun talep üzerine kısa zamanda tükenmesi sebebiyle yeniden basılıp yayınlanması şiddetli bir ihtiyaç halini aldı. Bu basım sırasında Ehl-i sünnet inancını aslî ve talî unsurları çerçevesinde özlü bir biçimde ele alacak özet bir giriş yazısı kaleme alma fikri aklıma geldi. Allah'ın yardımıyla şunları söylemek isterim:

---

[1] Bu giriş yazısı Şeyh Abdurrahmân b. Nâsır es-Sa'dî tarafından kaleme alınmış olup Ehl-i Sünnet akîdesini, kısa ve özlü bir biçimde, Kitab ve sünnet kaynaklı olarak ele almaktadır.

Ehl-i Sünnet olanlar;

* Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, hayrıyla ve şerriyle kadere inanırlar.

* Allah'ın, bütün mükemmelliklere tek başına sahip bulunan rab, ilah ve ma'bud olduğuna şahitlik ederler. Dini yalnızca O'na has kılarak, ihlasla yalnızca O'na ibâdet ederler.

* "Allah; yaratandır/yoktan var edendir, şekil verendir, rızık bahşedendir, iyilikler nasip edendir, kötülükleri engelleyendir, bütün işleri idare edendir." derler.

* İlah olarak kabul edilen, ibâdet edilen, bir ve tek olduğuna inanılan, rızâsı hedeflenen varlık Allah'tır. O, kendisinden önce hiçbir şeyin bulunmadığı Evvel'dir. Kendisinden sonra da hiçbir şeyin olmadığı Âhir'dir. Fevkinde hiçbir şeyin bulunmadığı Zâhir'dir. Ötesinde hiçbir şeyin bulunmadığı Bâtın'dır.

* O, tüm manasıyla ve her türlü itibarla Aliyyu'l-Ala/yüceler yücesidir. Zatı yücedir, zatıyla en yüksektedir, kadri yücedir, kahrı yücedir.

* O, mutlak yüceliği ve üstünlüğüyle, azametine ve celaline layık olarak yedi kat göğün üzerindeki Taht/Arş üzerine kurulmuştur (istiva etmiştir). İlmi; zahirleri de, batınları da; ulvî âlemi de, süflî âlemi de kuşatır. Kullarının bütün hallerini bilir. O, kullarına yakındır, dualarına karşılık verendir.

* O, zatıyla yarattığı hiçbir varlığa muhtaç değildir. Bütün yaratılanlar ise, tüm zamanlarda, hem kendilerinin hem de ihtiyaçlarının var edilmesi konusunda O'na muhtaçtır. Bir kimsenin göz açıp kapayıncaya kadar dahi olsa O'na olan ihtiyacı bitmez. O, Raûf ve Rahîm'dir. Kullara isabet eden dinî ya da dünyevî herhangi bir nimet ya da

ceza/nikmet, hep Allah'tandır. Nimetleri celbeden de, cezaları defeden de Allah'tır.

* Yüce Allah, rahmetinin eseri olarak her gece dünya semasına inerek gecenin son üçte biri kaldığında kullarının ihtiyaçlarını arzetmelerini ister. Fecir doğana dek "Kullarımdan, kendimden başkasını istemem. Kim Bana dua edecek karşılık vereyim? Kim Benden isteyecek bahşedeyim? Kim Benden bağışlanma dileyecek bağışlayayım?" diye seslenir. Allah dilediği gibi iner ve murad ettiğini yapar. **"O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, işitendir, görendir."** (Şûrâ, 11)

* Ehl-i Sünnet olanlar, Allah'ın Hakîm olduğuna, yani şeriatinde, belirlemiş olduğu ölçü ve miktarlarda ve kaderinde tam ve mükemmel bir hikmet sahibi olduğuna inanırlar. Hiçbir şeyi abes/boş yere yaratmamıştır. Şeriatini ve hükmünü birtakım maslahatlar ve hikmetlere göre belirlemiştir.

* O, tevbeleri çok kabul eden/Tevvâb, affedici/'Afuv ve bağışlayan/Ğafûr'dur. Kullarının tevbelerini kabul eder. İşledikleri kötülükleri affeder. Tevbe edenlerin, mağfiret dileyenlerin ve kendisine dönenlerin günahlarını bağışlar.

* O, Şekûr'dur; az olan ameli dahi karşılıksız bırakmaz. Şükredenlerin -kendi fazlından- nimetlerini arttırır.

* Ehl-i Sünnet olanlar, Allah'ın, kendisi için ve Rasûlünün de O'nun için bildirdiği vasıfları kabul ederler. Meselâ Allah mükemmel manada hayat sahibidir, işitir, görür, tam bir kudret ve azamet (büyüklük) sahibidir, mecd (şeref), celâl (yücelik) ve cemâl (güzellik) vasıflarına sahiptir. Mutlak övgü bir tek O'nun hakkıdır. Meşietiyle ve kudretiyle alakalı fiillere dair rahmet, rızâ, öfke, konuşma (kelâm)

gibi kemâl sıfatlara da sahiptir. Allah neyi, nasıl isterse konuşur. O'nun kelimeleri bitmez, tükenmez ve solmaz.

* Kur'an-ı Kerîm; Allah'ın -yaratılmamış olan- kelâmıdır. Kaynağı da, dönüş yeri de Allah'tır.

* Yüce Allah, istediğini yapma sıfatına önceden de sahipti, şu anda da sahip, gelecekte de sahip olacaktır. Dilediği şekilde konuşur. Kulları üzerinde kaderle, şeriatla ve cezalarla ilgili hüküm sahibidir. O, Hakim ve Malik'tir. O'nun dışında kalan tüm varlıklar ise hükmedilme ve malik olunma konusudur. Hiçbir kulun O'nun mülkünden de, hükmünden de çıkma hakkı ve imkânı yoktur.

* Ehl-i sünnet, -Kitab'da bildirildiği ve sünnette tevatür yoluyla haber verildiği gibi- müminlerin, rablerini açık seçik olarak göreceklerine ve ru'yetullah nimetiyle O'nun rızâsını kazanabilme nimetinin en büyük nimet ve lezzet olduğuna inanırlar.

* İman ve tevhîd dışında bir hal üzere ölenin cehennem ateşinde ebediyen kalacağına îmân ederler. Büyük günah işleyenlerin ise tevbe etmeden, günahlarına kefaret ve şefaat olacak bir şey yapmadan öldükleri takdirde cehenneme girseler de ebediyen kalmayacaklarına inanırlar. Kalbinde hardal tanesi ağırlığınca îmân bulunanın cehennemde ebediyen kalmayacağına, çıkacağına inanırlar.

* İmanın; kalpten inanılması gereken hususları kapsadığı gibi kalbin amellerini de, organlarla yapılan davranışları ve dilin söylediği sözleri de kapsadığına inanırlar. Bunları en mükemmel şekilde yerine getiren, gerçek mümindir. Sevaba hak kazanmış ve cezadan kurtulmuştur. Bunlardan herhangi birinde eksiklik gösterenin îmânında da o oranda eksiklik söz konusudur. Bu nedenle îmân, taatler ve hayır

içerikli ameller dolayısıyla artar; günah ve kötülükler sebebiyle de eksilir.

* Ehl-i sünnetin esaslarından biri de dine ve dünyaya dair faydalı konularda Allah'tan yardım dileyerek ciddiyet ve azimle çabalamaktır. Yardım ve desteği Allah'tan dileyerek kendilerine yararı dokunacak hususlar üzerinde çokça gayret gösterirler.

* Tüm hareket ve davranışlarında ihlâsı gözetirler. Ma'buda karşı ihlaslı olmak ve Rasûl'e ittiba etmek onların yoludur. Nasihat alacak olanlar mü'minlerdir. Yolu izlenecek olanlar da mü'minlerdir.

* Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, Allah'ın hidâyetle göndermiş olduğu kulu ve rasûlü olduğuna tanıklık ederler. Diğer dinlere galip olması amacıyla hak din ile gönderildiğine şahitlik ederler. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in mü'minler için kendi nefislerinden bile daha önde geldiğine ve son peygamber olduğuna şehadet ederler. O, insanlara da, cinlere de müjdeleyici, uyarıcı, Allah davetçisi ve aydınlatıcı bir kandil olarak gönderilmiştir. Allah Teâlâ onu; hem dinin, hem de dünyanın düzen ve kurtuluşunun sağlanması amacıyla, yaratılmışların Allah'a kulluklarını gerçekleştirmesi ve bu konuda bahşettiği rızıkların yardımına başvurması için göndermiştir.

* Ehl-i Sünnet olanlar bilirler ki; Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*, yaratılmışların en bilgilisi, en doğrusu, en dürüstü, en hayırlısı ve açıklama gücü en büyük olanıdır. Ona saygı gösterir, tazimde bulunurlar. Onu severler. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e olan sevgileri tüm yaratılmışların sevgisinden önde gelir. Dinin temel esaslarında da, fer'î meselerinde de onun yolunu takip ederler.

* Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in görüş ve uygulamalarını başkalarınınkinden önde tutarlar.

* Yüce Allah'ın başka bir kimseye vermediği birçok fazîleti, özelliği ve mükemmeği onda bir araya topladığına inanırlar. Yarattıkları arasında makamı en yüce, konumu en üstün ve her tür fazîlette en mükemmel olan O'dur. Ne kadar hayır varsa, mutlaka ümmetine göstermiştir. Kötülük namına ne varsa, ümmetini sakındırmış, uyarmıştır.

* Ehl-i Sünnet olanlar aynı zamanda Allah'ın indirdiği tüm kitaplara, gönderdiği tüm peygamberlere de îmân ederler. Peygamberleri arasında ayırım gözetmezler.

* Bütün olarak kadere de inanırlar. Kulların iyi ya da kötü bütün amellerinin Allah'ın ilmiyle kuşatılmış olduğuna inanırlar. Bu amellerin Allah'ın kalemi tarafından yazıldığına, dilemesiyle uygulandığına, hikmetiyle ilişkili olduğuna inanırlar. Şöyle ki; kulları için güç ve irade yaratmıştır. Bu güç ve irade sayesinde kulların söz ve fiilleri kendi isteklerine göre meydana gelir. Allah bu fiiller konusunda kullarını hiçbir şeye zorlamamaktadır. Bilakis kullar amellerini kendileri seçme hakkına sahiptirler. Allah müminlere özel olarak îmânı sevdirmiş, kalplerinde îmânı süslemiştir. Küfrü, fasıklığı, isyanı ise adaleti ve hikmeti gereği onlara kötü göstermiştir.

* Ehl-i Sünnet'in esaslarından biri de Allah için, Kitab'ı için, peygamberi için, Müslümanların yöneticileri ve geneli için nasihat görevini yerine getirmeleridir. Şeriatın gerektirdiği gibi marufu emreder, münkeri de yasaklarlar. Anababaya iyiliği, akraba ilişkilerini gözetmeyi, komşuya, kölelere, ilişkide bulunulan insanlara, hak sahiplerine ve bütün yaratılmışlara iyi davranmayı emrederler.

* İyi ve güzel ahlaka davet eder; kötü ve çirkin ahlaktan sakındırırlar.

* İman ve yakîn bakımından mü'minlerin en mükemmeli; îmânı ve ameli en güzel olan, en dürüst, bütün fazîlet ve iyiliklere en iyi şekilde sarılan ve kötülüklerden en uzak kalmaya çalışan mü'mindir.

* Dinin hükümlerinin Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'den geldiği şekildeki özellikte ve mükemmellikte uygulanmasını; bu hükümleri bozacak, eksiltecek unsurların da engellenmesini emrederler.

* Allah yolunda cihadın -salih olsun, fasık olsun- bütün Müslüman yöneticilerle birlikte hâlâ geçerli olduğuna, cihadın dinin zirve noktası sayıldığına inanırlar. Cihad iki kısımdır: İlim ve delille yapılan cihad, silahla yapılan cihad... İmkan dahilinde/güç yetirildiği kadarıyla, dinin savunulması amacıyla cihadın her müslümana farz olduğuna inanırlar.

* Ehl-i Sünnet'in esaslarından biri de Müslümanların söz birliklerinin sağlanmasıdır. Kalplerinin yakınlaştırılıp ısındırılması için çaba sarfetmektir. Tefrikadan, düşmanlıktan, araya soğukluk girmesinden sakındırmak ve bu hususta elden gelen tüm imkanları seferber etmektir.

* Bir diğer esasları da can, mal, ırz ve tüm diğer haklar konusunda halka sıkıntı vermekten sakınmaktır. Bütün muamelelerde adalet ve insaf gereğince davranıp iyiliğe ve erdeme teşvikte bulunmaktır.

* Ehl-i Sünnet, ümmetler içinde en hayırlı olanın Muhammed ümmeti olduğuna; bu ümmet içindeki en hayırlı neslin sahabe-i kiram (özellikle de raşid halifeler, cennetle müjdelenenler, Bedir Savaşı'na katılanlar, Rıdvan biatında bulunanlar, Muhacir ve Ensar'dan ilk Müslüman olanlar)

olduğuna inanırlar. Ashâb-ı kirama sevgi besler ve bunu Allah'ın dinine bağlılık sayarlar.

* Ashâbın iyiliklerini, güzelliklerini yayarlar. Kötülükleri hakkında söylenenler üzerinde konuşmaz, susarlar.

* Hidâyet ehli âlimlere, adaletli idarecilere, dinde ve çeşitli fazîletler konusunda daha üst makamda bulunan Müslümanlara gösterdikleri hürmetle Allah'ın dinine bağlılıklarını gösterirler. Allah'ın kendilerini şekten, şirkten, ayrılığa düşmekten, nifaktan ve kötü ahlaktan sakındırmasını, ölene dek Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in dini üzere ayaklarını sabit kılmasını dilerler.

İşte bütün bu esaslara ehl-i sünnet olanlar inanır, îmân eder ve başkalarını da davet ederler.

كِتَابُ التَّوْحِيدِ

KİTÂBU'T-TEVHÎD

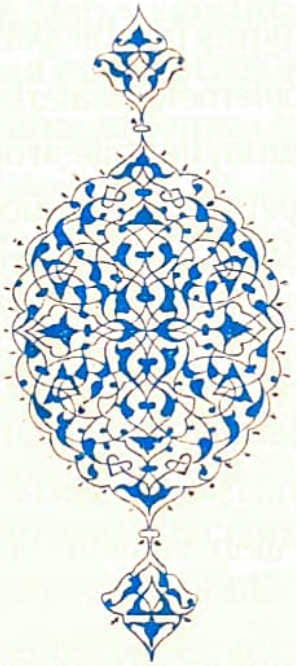

BİRİNCİ BÂB

KİTÂBU'T-TEVHÎD

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾

"Ben cinleri ve insanları, ancak Bana ibâdet etsinler diye yarattım." (Zâriyât, 56)

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾

"Andolsun ki Biz, 'Allah'a ibâdet edin ve tâğûttan sakının.' diye (emretmeleri için) **her ümmete bir rasûl gönderdik."** (Nahl, 36)

﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾

"Rabbin, sadece kendisine ibâdet etmenizi, anababanıza da iyi davranmanızı kesin bir şekilde emretti." (İsrâ, 23)

﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾

"Allah'a ibâdet edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın!" (Nisâ, 36)

İbn Mes'ûd *radıyallâhu anh* şöyle der:

«مَنْ أَرَادَ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى وَصِيَّةِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الَّتِي عَلَيْهَا خَاتَمُهُ، فَلْيَقْرَأْ قَوْلَهُ تَعَالَى: ﴿قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلاَّ تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلاَ تَقْتُلُوا أَوْلاَدَكُمْ مِنْ إِمْلاَقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلاَ تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلاَ تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللهُ إِلاَّ بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ وَلاَ تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلاَّ بِالَّتِي

هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لاَ نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلاَّ وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى وَبِعَهْدِ اللهِ أَوْفُوا ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ۞ وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلاَ تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴾.

"Kim üzerinde Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in mührü bulunan en son vasiyetine bakmak isterse şu âyeti okusun: **"De ki: Gelin Rabbinizin size neleri haram kıldığını okuyayım: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın, ana-babaya iyilik edin, fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin -sizin de, onların da rızkını Biz veririz-; kötülüklerin açığına da, gizlisine de yaklaşmayın ve Allah'ın yasakladığı cana haksız yere kıymayın! İşte bunlar Allah'ın size emrettikleridir. Umulur ki düşünüp anlarsınız. Rüşd çağına erişinceye kadar, yetimin malına, sadece en iyi tutumla yaklaşın; ölçü ve tartıyı adaletle yapın. Biz herkese ancak gücünün yettiği kadarını yükleriz. Söz söylediğiniz zaman, yakınlarınız dahi olsa adaletli olun, Allah'a verdiğiniz sözü tutun. İşte Allah size, iyice düşünesiniz diye bunları emretti. Şüphesiz bu, Benim dosdoğru yolumdur, ona uyun, ondan başka yollara uymayın."**[2] (En'am, 151-153)

Muâz b. Cebel *radıyallâhu anh* şöyle anlatmaktadır:

«كُنْتُ رَدِيفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى حِمَارٍ فَقَالَ لِي: يَا مُعَاذُ، أَتَدْرِي مَا حَقُّ اللهِ عَلَى الْعِبَادِ، وَمَا حَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللهِ؟ قُلْتُ: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ! قَالَ: حَقُّ اللهِ عَلَى الْعِبَادِ أَنْ يَعْبُدُوهُ، وَلَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا، وَحَقُّ الْعِبَادِ

(2) Tirmizî (3070), Taberani, Kebir, (10060), *Evsat* (1186).

عَلَى اللهِ أَنْ لَا يُعَذِّبَ مَنْ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا. قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَفَلَا أُبَشِّرُ النَّاسَ؟ قَالَ: لَا تُبَشِّرْهُمْ فَيَتَّكِلُوا ﴾.

"Bir merkebin üzerinde, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in arkasında oturuyordum. Bana, *'Ey Muâz, Allah'ın kullar üzerindeki hakkı ve kulların Allah üzerindeki hakkı nedir, biliyor musun?'* dedi. Ben, 'Allah ve Rasûlü daha iyi bilirler.' dedim. Şöyle buyurdu: *'Allah'ın kullar üzerindeki hakkı, hiçbir şeyi ortak kılmadan O'na ibâdet etmeleri; kulların Allah üzerindeki hakkı ise, kendisine hiçbir şeyi ortak koşmayanlara azab etmemesidir.'* 'Ey Allah'ın Rasûlü, insanlara bu haberin müjdesini vermeyeyim mi?' dedim. *'Onlara müjde verme ki, güvene kapılmasınlar!'* buyurdu."[3] (Buhârî ve Müslim, *Sahih*'lerinde rivayet etmişlerdir.)

İlgili Meseleler

1. Cinlerin ve insanların yaratılışındaki hikmet...

2. İbadet, tevhîdin ta kendisidir. Çünkü [Rasûller ile toplumları arasındaki] çekişme ve düşmanlığın sebebi budur.

3. Tevhîdi gerçekleştirmemiş olan kişi, Allah'a ibâdet ediyor değildir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿وَلَآ أَنتُمْ عَٰبِدُونَ مَآ أَعْبُدُ﴾

"Siz de benim ibâdet ettiğime ibâdet ediciler değilsiniz." (Kâfirûn, 3)

4. Peygamberlerin gönderilmesindeki hikmet [tevhîddir].

---

(3) Buhârî (2856), Muslim (30), Tirmizî (2643).

5. Peygamber gönderilmemiş hiçbir ümmet yoktur.

6. Tüm peygamberlerin dini tektir [ve o da tevhîddir].

7. Meselelerin en büyüklerinden biri; tâğûta küfredilmedikçe Allah'a ibâdetin gerçekleşmeyeceğidir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿فَمَن يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِن بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انفِصَامَ لَهَا﴾

"Kim tağuta küfredip Allah'a îmân ederse, kopmak bilmeyen bir kulpa sarılmıştır." (Bakara, 256)

8. Tâğût; Allah'tan başka kendisine ibâdet edilen her şeyi kapsamaktadır.

9. En'âm sûresinde yer alan bu üç muhkem âyet-i kerime, selef-i salihîn nezdinde gerçekten üstün bir öneme sahiptir. Bu üç âyette on mesele üzerinde durulmaktadır. Bunların en başında da şirkin yasaklanması gelir.

10. İsrâ sûresinde yer alan muhkem âyetlerde on sekiz mesele zikredilir. Yüce Allah bunları zikretmeye;

﴿لَّا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَّخْذُولًا﴾

"Allah ile birlikte başka bir ilah edinme! Sonra kınanmış ve terk edilmiş olarak oturup kalırsın." (İsrâ, 22) âyeti ile başlayıp,

﴿وَلَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ فَتُلْقَىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَّدْحُورًا﴾

"Allah ile birlikte bir başka ilah edinme! Sonra kınanmış, kovulmuş olarak cehenneme atılırsın." (İsrâ, 39) âyeti ile son vermiştir. Bu meselelerin ne kadar büyük bir öneme sahip olduklarını belirtmek için yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿ذَٰلِكَ مِمَّا أَوْحَىٰ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ﴾

"Bunlar, Rabbinin sana vahyettiği hikmetlerdendir." (İsrâ, 39)

11. "On hak âyeti" adı verilen ve haklardan bahseden Nisâ sûresindeki âyet-i kerimeye yüce Allah;

﴿وَٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا۟ بِهِۦ شَيْـًٔا﴾

"Allah'a ibâdet edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın!" (Nisâ, 36) sözüyle başlamıştır. [Böylece hakların en büyüğünün Allah'ın hakkı olduğu bildirilmiştir.]

12. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in vefatı esnasındaki vasiyetine dikkat çekilmiştir.

13. Allah'ın bizim üzerimizdeki hakkının bilinmesi.

14. Yüce Allah'ın hakkını yerine getiren kulların, Allah üzerindeki haklarının neler olduğu.[4]

15. Hadisde zikredilen, tevhîd karşılığında elde edilecek mükâfatın, birçok sahabî tarafından bilinmiyor olması.

16. Maslahat gereği ilmin gizlenmesinin (ketmedilmesinin) câiz olması.[5]

17. (Muaz'ın yapmak istediği gibi) Müslümanı sevindirecek müjdeli haberleri vermenin müstehab olması.

---

(4) "Kulların Allah üzerindeki hakkı" sözünde zikredilen hak vacib mi, değil mi? Biz deriz ki: Bu hak vacibtir. Ancak bu hakkı kendine vacib kılan Allah'tır. Yüce Allah, hikmeti gereğince dilediği şeyleri kendine haram, dilediğini de vacib kılar. Mesela Allah, zulmü -şu buyrukta geçtiği üzere- kendine haram kılmıştır: *"Muhakkak ki Ben zulmü kendime haram kıldım. Onu sizin aranızda da haram kıldım. Öyleyse birbirinize zulmetmeyiniz."* (Muslim, 2577) Aynı şekilde bazı şeyleri de kendi üzerine vacib kılmıştır. [*et-Temhîd*, Salih Alu'ş-Şeyh, s. 19].

(5) Bu kayıtsız şartsız böyle değildir. Çünkü ilmin mutlak olarak gizlenmesinde bir maslahat yoktur. İlim, maslahat gereği ancak bazı hallerde ve bazı kimselere karşı gizlenebilir. [*el-Kavlu'l-Mufîd*, İbn 'Useymîn, 1/55].

18. Allah'ın rahmetinin genişliğe dayanıp güvenmekten dolayı [amellerin terk edilmesi hakkında] endişe etmek.

19. Cevabını bilmediği bir soruya muhatap olan kimsenin "Allah ve Rasûlü daha iyi bilir." demesi.

20. [Bazı] bilgileri insanların genelinden gizleyerek [maslahat gereği] sadece bazılarına vermenin câiz oluşu.

21. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in merkebinin arkasına başkasını bindirmesiyle [ortaya çıkan] tevazusu.

22. Hayvanın terkisine birisinin alınarak iki kişi binmenin cevâzı.

23. Mu'âz b. Cebel *radıyallâhu anh*'ın fazîleti.

24. Bu [Tevhîd] mesele[si]nin ne derece büyük bir öneme sahip olduğu.

Açıklamalar

Müellifin kitabına vermiş olduğu bu isim (*Kitâbu't-Tevhîd*), eserinde, başından sonuna dek hedeflediği konuyu göstermektedir.

Bu nedenle de müellif, giriş yazısı kaleme almaya gerek duymamıştır. Çünkü kitabın isminden de anlaşıldığı gibi bu eserde ulûhiyyet ve ibâdet tevhîdini konu edinmiş, hükümlerini, sınırlarını, şartlarını, fazîletlerini, delillerini, esaslarını, detaylarını, sebeblerini, semerelerini, gerektirdiklerini, artmasına, güçlenmesine ve eksilip zayıflamasına etki eden faktörleri, onu mükemmelleştiren etkenleri vb. hususları zikretmiştir.

Bil ki; mutlak tevhîd, kemâl sıfatlarıyla Rabbin birliğinin bilinip itiraf edilmesi, azamet ve celâl sıfatlarının ikrârı ve ibâdetlerle O'nun birlenmesidir.

Tevhîdin Kısımları

1. İsim ve Sıfat Tevhîdi:

İsim ve sıfat tevhîdi; azamet, celâl, cemâl gibi vasıflara tüm yönlerden en mükemmel biçimde yalnızca Allah'ın sahip olduğuna inanmak, hiçbir şekilde hiçbir varlığın bu vasıflarda O'na ortak olmadığını ve olamayacağını kabul etmek demektir. Bu da yüce Allah'ın kendi nefsi hakkında ve rasûlunün O'nun hakkında isbât ettiği tüm isim ve sıfatları, onların manalarını ve hükümlerini, Kur'an'da vârid olduğu şekliyle, yüce Allah'ın azametine ve celâline yaraşır bir biçimde, onlardan herhangi bir şeyi nefyetmeksizin, ta'tilsiz, tahrifsiz ve temsilsiz isbat etmekle olur.

Diğer yandan Allah'ın ve Rasûlünün reddettiği eksiklik, ayıp, kusur gibi yüce Allah'ın kemâline aykırı vasıfların reddedilip kabul veya ikrar edilmemesi de isim ve sıfat tevhîdinin gereğidir.

2. Rubûbiyyet Tevhîdi:

Yaratma, rızık verme, işleri çekip çevirmede Allah'ın birlenmesidir. O Rab, bütün mahlûkatı nimetleriyle, -seçilmiş kulları olan- peygamberler ve takipçilerini de kalplerin ve ruhların eğitimi için faydalı olan ve iki cihan saadetini sağlayan sahîh akîde, güzel ahlak, faydalı ilim ve salih amellerle terbiye etmekle eğitip geliştirmektedir.

3. Ulûhiyyet / İbâdet Tevhîdi:

Yaratılmışların tamamının üzerinde ilahlık ve ibâdet edilme hakkına sahip olanın yalnızca yüce Allah olduğunu kabul ve itiraf etmek, dîni yalnız O'na has kılarak ibâdetin bütün çeşit ve şekilleriyle Allah *azze ve celle*'yi birlemektir. Tevhîdin bu kısmı, diğer iki kısmını da kapsar ve gerektirir.

Çünkü ulûhiyyet, bütün mükemmel vasıfları kapsadığı gibi rubûbiyyet ve azamet vasıflarının da hepsini kuşatmaktadır. Azamet ve celâl vasıflarına sahip olması ve yarattıklarına üstünlük ve fazîlet bahşetmesi bakımından, ilahlık ve ibâdet makamına sahip olan yalnızca Allah *azze ve celle*'dir. Mükemmel vasıfların ve rubûbiyyetin tek sahibi Allah olduğu için O'ndan başka hiç kimsenin ibâdet edilme gibi bir hakkı bulunmamaktadır.

İşte bu uluhiyyet tevhîdi, ilk rasûlden sonuncusuna dek tüm peygamberlerin davet ettiği maksaddır.

Musannif, bu bölümde, Allah *azze ve celle*'nin, yaratılmışları kendisine ibâdet etmeleri ve bu konuda ihlaslı olmaları için var ettiğini ve bu hususun yaratılmışlar üzerinde Allah'ın hakkı olduğunu gösteren bazı nasları zikretmektedir.

Bütün semavî kitaplar ve tüm peygamberler -özellikle de Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*- ulûhiyyet ve ibâdet tevhîdine davet etmiş, bunun zıddı olan şirk ve ortak koşmayı ise yasaklamıştır.

İşte Kur'an-ı Kerim önümüzde... Tevhîdi emretmekte ve farziyetini bildirmektedir. Üzerine basa basa tevhîdden bahsetmekte ve onu beyan etmektedir. Tevhîdi gerçekleştirmeden kurtuluşun/felahın ve saadetin gerçekleşmeyeceğini bildirmektedir. Ayrıca aklî, naklî, âfâkî ve enfüsî tüm deliller, tevhîdi ve tevhîdin zorunluluğunu göstermektedir.

Tevhîd; Allah'ın kulları üzerindeki hakkı, dinin en büyük emri, tüm asılların aslı ve amellerin esasıdır.

İKİNCİ BÂB

TEVHİDİN FAZİLETİ VE GÜNAHLARA KEFARET OLANIN NE OLDUĞU

﴿ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَمْ يَلْبِسُوٓا۟ إِيمَٰنَهُم بِظُلْمٍ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلْأَمْنُ وَهُم مُّهْتَدُونَ﴾

"İman edenler ve îmânlarına bir zulüm bulaştırmayanlar var ya, işte güven onlarındır ve kendilerine hidayet edilmiş olanlar onlardır." (En'âm, 82)

'Ubâde b. Sâmit *radıyallâhu anh*'tan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَأَنَّ عِيسَى عَبْدُ اللهِ وَرَسُولُهُ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ، وَالْجَنَّةَ حَقٌّ، وَالنَّارَ حَقٌّ، أَدْخَلَهُ اللهُ الْجَنَّةَ عَلَى مَا كَانَ مِنَ الْعَمَلِ».

"Kim bir olup ortağı olmayan Allah'tan başka hak ilah olmadığına, Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem'in O'nun kulu ve rasûlü olduğuna, İsa aleyhisselam'ın da Allah'ın kulu, rasûlü, Meryem'e ilka edilmiş kelimesi ve O'nun katından bir ruh olduğuna şehadet eder, cennetin ve cehennemin hak olduğunu kabul ederse, Allah onu -hangi amel üzere bulunursa bulunsun- cennete sokar."[6] (Buhârî, Müslim)

Buhârî ve Muslim tarafından rivâyet edilen 'Itbân hadisinde de Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

---

[6] Buhârî (3435), Muslim (28).

«فَإِنَّ اللهَ حَرَّمَ عَلَى النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ يَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجْهَ اللهِ».

"Lâ ilâhe illallâh diyen ve bununla Allah'ın vechini (yüzünü) talep eden kişiye Allah, cehennemi haram kılmıştır."(7)

Ebû Sa'îd el-Hudrî *radıyallâhu anh*'dan gelen bir rivâyette Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

«قَالَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا رَبِّ! عَلِّمْنِي شَيْئًا أَذْكُرُكَ وَأَدْعُوكَ بِهِ؟! قَالَ: قُلْ يَا مُوسَى: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ. قَالَ: يَا رَبِّ! كُلُّ عِبَادِكَ يَقُولُونَ هَذَا؟ قَالَ: يَا مُوسَى! لَوْ أَنَّ السَّمَوَاتِ السَّبْعَ وَعَامِرَهُنَّ غَيْرِي وَالْأَرَضِينَ السَّبْعَ فِي كِفَّةٍ وَ(لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ) فِي كِفَّةٍ، مَالَتْ بِهِنَّ (لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ)».

"Mûsâ aleyhisselam, 'Ya Rabbi, kendisiyle Seni zikredeceğim, Sana dua edeceğim bir şey öğret bana!' deyince, Allah Teâlâ, 'Ey Mûsâ, Lâ ilâhe illallâh, de!' buyurdu. Mûsâ aleyhisselam, 'Ya Rabbi, bütün kulların bunu söylüyor.' deyince, Allah subhanehu, 'Ey Mûsâ, Ben hariç yedi kat gökler ve oranın sakinleri yedi kat yerlerle birlikte bir kefeye, Lâ ilâhe illallâh da diğer bir kefeye konulsa, Lâ ilâhe illallâh ağır basar.' buyurdu."(8) (İbn Hibbân ve Hâkim rivayet etmiş ve Hâkim, sahih olduğunu söylemiştir.)

---

(7) Buhârî (425), Muslim (33), Ahmed (5/449).

(8) İbn Hıbbân (6218), Hâkim -sahîhleyerek- (1936) Zehebî de Hâkim'e muvâfakât etmiştir. Nesâî, *Kubrâ*'da (10670, 10980) Ebu Ya'la, *Musned*'inde (13993), Nesâî, el-*Amelu'l-Yevmi ve'l-Leyl*'de (834), Beğavî, *Şerhu's-Sunne*'de (1273), Ebu Nuaym, *Hılye*'de (8/327, 328). Heysemi, *Mecmau'z-Zevâid*'de (10/85), "Ebu Ya'la rivâyet etmiştir, ricali sikadır, hadiste zayıflık vardır." der. Hafız İbn Hacer, *el-Feth*'de (11/208), "Nesâî, sahîh bir senedle Ebu Said'den" diyerek rivâyet eder.

Tirmizî'nin, hasen olduğunu söyleyerek naklettiği bir rivâyette Enes *radıyallâhu anh* şöyle anlatıyor: "Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle söylediğini işittim:

«قَالَ اللهُ تَعَالَى: يَا ابْنَ آدَمَ! لَوْ أَتَيْتَنِي بِقُرَابِ الْأَرْضِ خَطَايَا ثُمَّ لَقِيتَنِي لَا تُشْرِكُ بِي شَيْئًا، لَأَتَيْتُكَ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً».

"Yüce Allah, 'Ey ademoğlu, isterse yeryüzünü dolduracak kadar günahlarla gelmiş ol, eğer Bana hiçbir şeyi şirk koşmadan karşıma çıkarsan, sana yeryüzü dolusunca mağfiretle gelirim.' buyurmuştur."[9]

İlgili Meseleler

1. Yüce Allah'ın fazlı, ikramı ve bağışı oldukça geniştir.
2. Allah katında tevhîd karşılığındaki sevabın bolluğu.
3. Tevhîdin, sevap kazandırmanın yanında, günahlar için de kefaret olması.
4. En'âm sûresindeki âyetin tefsiri [Bu âyette zikredilen zulüm kelimesinden kasıt şirktir.]
5. 'Ubâde b. Sâmit *radıyallâhu anh* hadisinde geçen beş konu üzerinde iyice düşünülmelidir.
6. Şayet 'Ubâde b. Sâmit hadisiyle 'Itbân hadisi ve sonraki rivâyetleri birlikte değerlendirirsen "Lâ ilâhe illallâh" sözünün anlamı senin için iyice açıklığa kavuşur ve [bu kelimenin dil ile telaffuzunun yeterli olduğunu zannederek] yanılgıya düşen mağrurların hatasını açıkça anlarsın.

---

[9] Tirmizî (3540), Darimî (2788), Ahmed (5/148, 154, 172), İbn Hıbbân (226), Hâkim (7605), Buhârî, Halku Efali'l-Ibâd (s. 59) Bu hadisin bir şâhidi Muslim'de (2687), Ebu Zerr hadisi olarak bulunmaktadır. el-Elbânî, *Sahîhu'l-Câmi*'de (4437, 4338) ve *Silsiletu's-Sahîha*'da (127) hadisin hasen olduğunu söylemiştir.

7. 'Itbân *radıyallâhu anh* hadisindeki [Kelime-i Tevhîd'in sadece Allah'ın yüzü talep edilerek söylendiğinde fayda vereceğine ilişkin] "şart;" üzerinde durulması gereken hususlardandır.

8. "Lâ ilâhe illallâh"ın fazîleti hakkındaki uyarıya peygamberlerin de ihtiyaç duydukları.

9. "Üzerinde düşünülmesi gereken şeylerden biri de şudur: "Lâ ilâhe illallâh" kelimesi, bütün yaratılmışlardan daha ağır olmasına rağmen onu söyleyen birçok insanın terazisinde hafif gelecektir.

10. Yerlerin de gökler gibi yedi kat olduğunun bildirilmesi.

11. Oraların sakinleri olan kimselerin var olduğu.

12. Eş'arîlerin benimsediğinin aksine sıfatların kabul edilmesi.

13. Enes *radıyallâhu anh* hadisi kavrandığı takdirde, 'Itbân *radıyallâhu anh* hadisindeki, "Lâ ilâhe illallâh diyen ve bununla Allah'ın yüzünü talep eden kişiye Allah cehennemi haram kılmıştır." sözünden, şirkin terk edilmesinin, kelime-i tevhîdin yalnızca dille söylenilmesiyle gerçekleşmeyeceği anlaşılmış olur.

14. İsâ ve Muhammed *aleyhimesselâm*'ın Allah'ın kulu ve rasûlü olduklarının birlikte zikredilmesi üzerinde düşünülmelidir.

15. İsâ *aleyhisselam*, husûsî olarak yüce Allah'ın kelimesi olarak anılmıştır. [Halbuki yüce Allah'ın yaratma emri ve sözüyle vucuda geldiğinden ötürü her şey O'nun kelimesidir.][10]

---

(10) İsa *aleyhisselam*, yaratılması açısından Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'den [ve diğer bütün insanlıktan] farklıdır. O yalnız Allah'ın keli-

16. Yine İsâ *aleyhisselam*'ın Allah'tan bir ruh olduğu.[11]

17. Cennete ve cehenneme îmân etmenin fazîleti.

18. ['Ubade hadisinde geçen] "Allah onu, hangi amel üzere bulunursa bulunsun [Salih ameli az veya çok olsa da veya günahları -tevhîdi ve îmânı ihlal etmedikçe- çok olsa da] cennete sokar." sözünün kavranılması.

19. Âhiretteki amel terazisi Mizan'ın iki kefesi olduğu.

20. Yüce Allah'ın vechinin/yüzünün bulunduğunun öğrenilmesi

Açıklamalar

Bir önceki konuda tevhîdin vucûbundan bahsedilmiş, bütün kullar tarafından gerçekleştirilmesi gereken en önemli farz olduğu ifade edilmişti. Burada da tevhîdin fazîleti konu edilmektedir. Tevhîdin fazîleti, sağladığı övgüye değer etkiler ve güzel sonuçlardır. Tevhîdin sağladığı güzel etkileri sağlayan ve onun gibi çeşitli fazîletleri bulunan başka hiçbir şey yoktur. Dünyanın da, âhiretin de hayrı tevhîd ile gelen semere ve fazîletlere bağlıdır.

Müellifin, bölümün başlığındaki 'Tevhîdin Günahlara Kefaret Olması Bâbı' sözü, hususî/özel olanın umumî/genel olana atfedilmesi kabilindendir. Çünkü tevhîdin günahlar

---

mesiyle yaratıldığı halde Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*, babasının, annesi ile birleşmesi sonucunda yaratılmıştır. [*el-Kavlu'l-Mufîd*, İbn 'Useymîn, 1/79].

[11] Allah'tan bir ruh denilmesi, Allah tarafından gelen bir ruh demektir, yoksa buradaki "min/den," "teb'iz" manasında değil "ibtida" manasındadır. Çünkü bütün ruhlar [İsa *aleyhisselam*'ınki de dâhil] yaratılmıştır. Hiçbir ruh, Allah'tan bir cüz değildir. [*el-Kavlu'l-Mufîd*, İbn 'Useymîn, 1/79].

için mağfiret sebebi ve kefaret oluşu, -konu içerisinde zikredildiği gibi- tevhîdin fazîlet ve etkilerinin yalnızca birkaçıdır.

Tevhîdin fazîletleri olarak şunlar zikredilebilir:

Tevhîd;

- Dünya ve âhiret sıkıntılarının giderilmesi, azâbın defedilmesi için en büyük sebebtir.

- En büyük faydalarından biri, kalpte bir hardal tanesi ağırlığınca dahi bulunsa, cehennemde ebedî kalmaya engel olmasıdır.

- Şâyet kalbe tam olarak yerleşmişse, kesinlikle cehenneme girilmemesine sebebtir.

- Dünya ve âhirette sahibinin mükemmel bir hidâyet ve eksiksiz bir güven içinde bulunmasını sağlar.

- Allah'ın rızâ ve sevabını kazanmaya dönük tek sebebtir.

- Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in şefaatiyle en fazla sevinen insan, kalpten/samimi bir şekilde Lâ ilâhe illallâh diyen kimsedir.

- En büyük fazîletlerinden biri de gizli ya da açık, sözlü ya da fiilî her türlü amelin kabul edilebilmesinin, mükemmelliğinin ve sevap kazandırmasının tevhîde bağlı olmasıdır.

- Kulun hayır işlemesini, kötülüklerden sakınmasını kolaylaştırır. Musîbetlere karşı teselli eder. Allah için îmânında ve tevhîdinde ihlâslı olan kimseye taatleri işlemek kolay gelir. Çünkü Rabbinden sevap ve rızâ ümit eder. Ayrıca azâb ve gazabından korkması hasebiyle de nefsinin hoş gördüğü günahlardan daha kolay bir şekilde uzak kalır.

- Tevhîd kalpte mükemmel olarak yer ettiğinde yüce Allah o kimseye îmânı sevdirir ve onu kalbinde süsler. Küfrü, fıskı ve isyanı çirkin gösterip kulu raşidler zümresine katar.

- Kulun sıkıntı ve acılarını azaltıp hafifletir. Kul, tevhîdinin ve îmânının mükemmelliği oranında, inşirah bulmuş/genişlemiş bir kalp ve mutmain bir gönülle sıkıntılara acılara ve Allah'ın elem verici takdirine rızâ gösterir, teslim olur. Böylelikle sıkıntıları hafifler.

- Tevhîd, kişiyi yaratılmışlara kul köle olmaktan, onlara bel bağlamaktan, onları korku ve ümit duyulacak makam olarak görmekten, ameli onlar için yapmaktan kurtarır. Gerçek anlamda izzet ve şeref budur. Böylelikle kul, tek ilah olarak Allah *azze ve celle*'yi tanıyıp kulluğunu bir tek O'na arzeder. O'ndan başkasına ümit beslemez. Yalnızca Rabbinden korkar, haşyet duyar. Yalnızca O'na yönelip tevbe eder. Böylece kul, felaha/necata/kurtuluşa erer.

- Tevhîd tam bir ihlâsla gerçekleştirilip de kalpte eksiksiz ve mükemmel bir şekilde yer edince, az olan amelin çoğalmasını sağlar. Sınır ve hesap söz konusu olmadan, yapılan ameller ve söylenen hayır sözlerinin karşılığı kat kat artar. İhlâs kelimesi olan kelime-i tevhîd, kulun amel terazisinde ağır basar. Öyle ki gökler, yer ve yaratılmışlardan oluşan şenlendiriciler dahi, kelime-i tevhîd karşısında hafif kalır. Konu içinde zikredilen Ebû Sa'îd *radıyallâhu anh* hadisinden ve Bitâka hadisinden anlaşılan budur. Bitâka hadisinde Lâ ilâhe illallâh'ın doksan dokuz adet günah defterine ağır bastığı ve bu defterlerden her birinin gözün alabildiği büyüklükte olduğu ifade edilmektedir. Bunun nedeni kelime-i tevhîdi söyleyenin mükemmel bir ihlâsa sahip olmasıdır. Ancak kelime-i tevhîdi söyleyen nice insan bu dereceye varamamaktadır. Çünkü bu hadiste kulun kalbinde yer etmiş olduğu bildirildiği gibi ya da buna yakın bir vasıfta îmânı ve ihlâsı mükemmel şekilde gerçekleştirmemişlerdir.

- Allah *azze ve celle*, tevhîd ehline dünyadayken fetih, zafer, izzet, şeref, hidâyet, kolaylık, durumlarının ıslah edilmesi, söz ve fiillerin düzeltilmesini garantilemektedir.

- Allah *subhanehu ve teâlâ*, imân ehli muvahhidleri, dünya ve âhiretin kötülüklerine karşı savunmaktadır. Hoş bir hayat, huzur ve itminan nimetlerini bahşetmektedir. Bu cümlelerin Kitab ve sünnette birçok delili vardır. Allah en iyisini bilir.

ÜÇÜNCÜ BÂB

TEVHİDİ GERÇEKLEŞTİREN KİŞİNİN HESAPSIZ CENNETE GİRECEĞİ

﴿ إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِّلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴾

"Şüphesiz İbrahim, Hakka yönelen, Allah'a itaat eden bir önderdi. Allah'a ortak koşanlardan değildi." (Nahl, 120)

﴿ وَٱلَّذِينَ هُم بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ ﴾

"Onlar ki Rablerine şirk koşmazlar..." (Müminûn, 59)

Husayn b. Abdurrahmân şöyle anlatmaktadır:

«كُنْتُ عِنْدَ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، فَقَالَ: أَيُّكُمْ رَأَى الْكَوْكَبَ الَّذِي انْقَضَّ الْبَارِحَةَ؟ فَقُلْتُ: انَا، ثُمَّ قُلْتُ: أَمَّا إِنِّي لَمْ أَكُنْ فِي صَلَاةٍ وَلَكِنِّي لُدِغْتُ، قَالَ: فَمَا صَنَعْتَ؟ قُلْتُ: ارْتَقَيْتُ، قَالَ: فَمَا حَمَلَكَ عَلَى ذَلِكَ؟ قُلْتُ: حَدِيثٌ حَدَّثَنَاهُ الشَّعْبِيُّ، قَالَ: وَمَا حَدَّثَكُمْ؟ قُلْتُ: حَدَّثَنَا عَنْ بُرَيْدَةَ بْنِ الْحُصَيْبِ أَنَّهُ قَالَ: «لَا رُقْيَةَ إِلَّا مِنْ عَيْنٍ أَوْ حُمَةٍ». قَالَ: قَدْ أَحْسَنَ مَنِ انْتَهَى إِلَى مَا سَمِعَ، وَلَكِنْ حَدَّثَنَا ابْنُ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «عُرِضَتْ عَلَيَّ الْأُمَمُ، فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ وَمَعَهُ الرَّهْطُ، وَالنَّبِيَّ وَمَعَهُ الرَّجُلُ وَالرَّجُلَانِ، وَالنَّبِيَّ وَلَيْسَ مَعَهُ أَحَدٌ، إِذْ رُفِعَ لِي سَوَادٌ عَظِيمٌ فَظَنَنْتُ أَنَّهُمْ أُمَّتِي، فَقِيلَ لِي: هَذَا مُوسَى وَقَوْمُهُ، فَنَظَرْتُ فَإِذَا سَوَادٌ عَظِيمٌ، فَقِيلَ لِي: هَذِهِ أُمَّتُكَ، وَمَعَهُمْ سَبْعُونَ أَلْفًا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ وَلَا عَذَابٍ». ثُمَّ نَهَضَ فَدَخَلَ مَنْزِلَهُ، فَخَاضَ النَّاسُ فِي أُولَئِكَ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: فَلَعَلَّهُمُ الَّذِينَ صَحِبُوا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: فَلَعَلَّهُمُ الَّذِينَ وُلِدُوا فِي الْإِسْلَامِ فَلَمْ يُشْرِكُوا بِاللهِ شَيْئًا، وَذَكَرُوا أَشْيَاءَ، فَخَرَجَ

عَلَيْهِمْ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرُوهُ، فَقَالَ: «هُمُ الَّذِينَ لَا يَسْتَرْقُونَ وَلَا يَكْتَوُونَ وَلَا يَتَطَيَّرُونَ، وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ». فَقَامَ عُكَّاشَةُ بْنُ مِحْصَنٍ فَقَالَ: ادْعُ اللهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ، فَقَالَ: «أَنْتَ مِنْهُمْ». ثُمَّ قَامَ رَجُلٌ آخَرُ فَقَالَ: ادْعُ اللهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ، فَقَالَ: «سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ».

"Sa'îd b. Cubeyr'in yanındaydım 'Dün gece kayan yıldızı kim gördü?' diye sorunca, 'Ben (gördüm.)' dedim. Sonra da 'Namaz kılıyor değildim, beni bir şey sokmuştu.' dedim. 'Ne yaptın?' dedi. Rukye[12] yaptım.' dedim. 'Seni buna sevkeden nedir?' diye sordu. 'Bize Şa'bî'nin rivayet ettiği hadistir.' dedim. 'Neyi rivayet etti size?' dedi. 'Bize Bureyde b. Husayb'ın şöyle dediğini rivayet etti.' dedim. Göz değmesi ve zehirli hayvan sokmasından başka bir şey için rukye yapmazdım.' Bunun üzerine (Sa'îd b. Cubeyr) şöyle dedi: 'İşittiğini uygulayan ne güzel etmiştir. Fakat İbn Abbas *radıyallâhu anhuma*, bize, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: *'Bana ümmetler arzedildi. Öyle peygamber gördüm ki, yanında on kişiden daha az sayıda insan bulunmaktaydı. Başka bir peygamberin yanında bir iki kişi vardı. Bir başka peygamberin yanında hiç kimse yoktu. Derken büyük bir kalabalık bana gösterildi. Kendi ümmetim sandım. "Bu Mûsâ ve kavmidir." denildi. Sonra yine baktım, bir de ne göreyim. Oldukça büyük bir kalabalık, "İşte bu senin ümmetindir." denildi. Beraberlerinde hesap ve azâb görmeden cennete girecek yetmiş bin kişi bulunmaktadır.'* Daha sonra kalktı ve evine girdi. Gerideki insanlar hadiste

(12) Rukye: (Kur'ân-ı Kerim ve sahih sünnette gelen dualarla) Okunup üflenerek yapılan tedavi şeklidir.

bahsedilen yetmiş bin kişi hakkında konuşmaya başladı. Kimisi, 'Bunlar Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashâbıdır.' dedi. Kimisi de 'İslam üzere doğup da yüce Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamış olan insanlardır.' dedi. Başka şeyler de dile getirdiler. Ardından Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yanlarına çıktı. Aralarında konuştuklarını ona da anlattılar. Bunun üzerine, *'Onlar kendilerine rukye yapılmasını talep etmeyen, dağlama yöntemiyle tedavi yapmayan, uğursuzluğa inanmayan ve yalnızca Rablerine tevekkül edenlerdir.'* buyurdu. 'Ukkâşe b. Mihsan *radıyallâhu anh* kalkıp 'Allah'a dua et de beni onlardan kılsın!' dedi. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* ona *'Sen onlardansın.'* buyurdu. Başka bir adam da kalkarak 'Beni de onlar arasına katması için Allah'a dua et!' dedi. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* *"Ukkâşe senden önce davrandı ve seni geçti.'* buyurdu."[13]

İlgili Meseleler

1. İnsanların tevhîd konusundaki mertebelerinin farklılığı.

2. Tevhîdi gerçekleştirmenin manası hakkında açıklama.

3. Allah *subhanehu ve teâlâ*, İbrahim *aleyhisselam*'ı **"Hiçbir zaman müşriklerden olmadı."** buyurarak övgüyle anmaktadır.

4. Yüce Allah [gerçek] velileri, şirkten uzak kalmaları sebebiyle övmektedir.

5. Rukye ve dağlamanın terk edilmesi tevhîdin [tam anlamıyla] gerçekleşmesine dahildir.

---

[13] Buhârî (5705), Muslim (220), Tirmizî (2446).

6. Bu özelliklerin hepsini bir arada bulundurmak ancak tevekkülle olur.

7. Bahsedilen mertebeye ancak amel işlemekle ulaşabileceklerini iyice kavramış olan sahabenin ne denli ilmî derinlik sahibi oldukları [bu kıssayla] ortaya çıkmaktadır.

8. Ashâbın hayır işlemeye olan düşkünlüğü.

9. Hem keyfiyetleriyle [dereceleri ve fazîletleriyle] hem de çokluklarıyla bu ümmetin [diğer ümmetlere karşı] üstün oluşu.

10. Mûsâ *aleyhisselam*'ın ashâbının üstünlüğü.

11. Bütün ümmetlerin Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e arzedileceği.

12. Her ümmetin ayrı ayrı ve kendi peygamberleriyle haşredilecek olması.

13. Peygamberlerin davetine olumlu karşılık verenlerin azlığı.

14. Davetine hiç icâbet edilmemiş olan peygamberin mahşere yalnız başına geleceği.

15. Bu bilginin faydası ise şudur: Çokluk ile aldanmamak ve azlık yüzünden yalnızlığa çekilmemek gerekir.

16. Nazar ve zehirlenme durumunda rukye yapılmasına ruhsat tanınması.

17. [Sa'id b. Cubeyr'in] "İşittiğini uygulayan ne güzel etmiştir. Fakat..." sözünden anlaşıldığı gibi selefin ilminin derinliği ve birinci hadisin ikincisine muhalif olmadığı.

18. Selef, birilerini onda bulunmayan özelliklerle övmezdi.

19. [Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Ukkaşe *radıyallahu anh*'a söylediği:] *"Sen onlardansın."* sözünün peygamberliğine delil olması.

20. 'Ukkâşe *radıyallâhu anh*'ın fazîleti.

21. [Yerine göre bazen açıkça söylemek yerine] Üstü kapalı sözler kullanılması[nın câizliği]

22. ['Ukkaşe *radıyallahu anh*'dan sonra dua isteyen şahsa davranışından anlaşılan hususlardan biri de] Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in güzel ahlakı.

Açıklamalar

Bu bâb/bölüm bir önceki bâbın/bölümün devamı ve tamamlayıcısı niteliğindedir.

Tevhîdin gerçekleştirilmesi demek, hem küçük-büyük her türlü şirkten, hem de itikadî, sözlü ve amelî her türlü bid'atten ve isyandan arındırılması/temizlenmesi demektir. Bunun yolu da söz, fiil ve iradede tam anlamıyla ihlâsı sağlamaktan, tevhîdin aslına aykırı olan büyük şirkten ve kemâlini zedeleyen küçük şirkten uzak kalmaktan geçer. Ayrıca tevhîdin saflığını bozan, kemâlini engelleyen, etkisine mani olan bid'at ve günahtan da kurtulmak gerekir.

Kalbi îmân ve ihlâsla dolu olarak tevhîdi gerçekleştiren, Allah *azze ve celle*'nin emirlerine boyun eğip yalnızca O'na yönelmek suretiyle amellerle tevhîdini tasdikleyen ve herhangi bir günahta ısrar ederek tevhîdi zedelemekten sakınan kimse, hesapsız olarak cennete girer. Cennete öncelikli sırada girmeye hak kazanmış kimseler arasında bulunarak cennetin çeşitli derecelerine yerleşir.

Tevhîdin gerçekleşmesini sağlayan özel hususlardan biri de mutlak anlamda Allah'a yönelmek ve O'na güçlü

bir tevekkülle bağlanmaktır. Hiçbir konuda yaratılmışlara kalben yönelmemek, başvurmamaktır. İstenecek şeyin ne hâlle, ne de lisanla/sözle yaratılmışlardan istenmemesidir. İçiyle dışıyla, sözüyle fiiliyle, sevmesi ve nefret etmesiyle, kısacası tüm hal, hareket ve davranışlarıyla insanın tek maksadının Rabbinin rızâsını kazanmak olması gerekir. Bu konuda da Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yolu takip edilmelidir.

İnsanlar bu önemli konuda çeşitli derecelere sahiptirler: **"Herkesin yaptıkları işlere göre dereceleri vardır."** (En'âm, 132)

Tevhîdin, temenni ve gerçekten uzak birtakım iddialarla, değersiz laflarla gerçekleşmesi mümkün değildir. Tevhîdin gerçekleşmesinin tek yolu îmân esaslarının ve ihsan gerçeklerinin kalplerde derinlemesine kök salması ve bunun güzel ahlakla ve salih amelle tasdik edilmesidir.

Bu şekilde tevhîdi gerçekleştirmiş olan kimse, bir önceki bâbda/bölümde zikredilen tüm fazîletlere eksiksiz olarak sahip olur. Allah en iyisini bilendir.

DÖRDÜNCÜ BÂB

ŞİRKTEN KORKMAK

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغۡفِرُ أَن يُشۡرَكَ بِهِۦ وَيَغۡفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ ﴾

"Allah, kendisine şirk koşulmasını asla bağışlamaz; bundan başkasını, (günahları) **dilediği kimse için bağışlar."** (Nisâ, 48, 116)

Halîl (İbrahim) *aleyhisselam* da [âyette geçtiği üzere] şöyle demektedir:

﴿وَٱجۡنُبۡنِي وَبَنِيَّ أَن نَّعۡبُدَ ٱلۡأَصۡنَامَ ﴾

"Beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut!" (İbrahim, 35)

Hadis-i şerifte Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

«أَخْوَفُ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمُ الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ، فَسُئِلَ عَنْهُ فَقَالَ: الرِّيَاءُ».

"Sizin hakkınızda en çok korktuğum şey, küçük şirktir." Küçük şirkin ne olduğu sorulduğunda, *"Riyadır."* buyurmuştur.[14]

İbn Mes'ûd *radıyallâhu anh*'tan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

---

[14] Ahmed (5/428, 429), Taberânî (4/253). Heysemî, *el-Mecmau'z-Zevâid*'de, "Ahmed rivâyet etmiştir, ricali *Sahîh*'in ricalidir." der. el-Elbânî, *Sahihu'l-Câmi*'de (1555) ve *Silsiletu's-Sahîha*'da (951) hadisin sahîh olduğunu söylemiştir.

«مَنْ مَاتَ وَهُوَ يَدْعُو مِنْ دُونِ اللهِ نِدًّا دَخَلَ النَّارَ».

"Her kime ölüm, Allah ile birlikte kendisine dua ettiği bir eş/ortak olduğu halde gelirse cehenneme girer."(15)

Muslim'in Câbir *radıyallâhu anh*'tan rivâyet etmiş olduğu hadiste Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

«مَنْ لَقِيَ اللهَ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَنْ لَقِيَهُ يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا دَخَلَ النَّارَ».

"Her kim Allah'a, hiçbir şeyi O'na ortak koşmadan kavuşursa cennete girer. O'na, şirk koşarak kavuşan ise cehenneme girer."(16)

İlgili Meseleler

1. Şirkten korku duyulması[nın gerekliliği].
2. Riyakârlık şirktendir.
3. Riyakârlık [büyük değil] küçük şirk kapsamındadır.
4. Salihler hakkında en çok korkulan şey riyadır.
5. Cennet ve cehennemin [elde etme yönüyle] yakın olduğu.
6. Her ikisinin de yakınlığı [tek bir amel sebebiyle] aynı hadiste zikredilmiştir.
7. Hiçbir şeyi şirk koşmadan Allah'ın huzuruna varanın cennete; şirk koşarak varanın ise -insanların en çok ibâdet ehli olanı dahi olsa- cehenneme gireceği.

(15) Buhârî (4497), Ahmed (1/462, 464).
(16) Muslim (93), Ahmed (3/325, 344, 374, 391).

8. İbrahim *aleyhisselam*'ın kendisi ve evlatları için putlara tapmaktan uzak tutulmaları dileği [zikrettiğimiz mesail içinde] en önemli meselelerden biridir.

9. İbrahim *aleyhisselam* bu duasında, **"Rabbim, çünkü onlar** (putlar), **insanlardan birçoğunun sapmasına sebeb oldular."** (İbrahim, 36) âyetinde de belirtildiği üzere çoğunluğun mübtela olduğu bu durumundan ibret almıştır.

10. İmam Buhârî *rahimehullah*'ın da işaret ettiği gibi bu âyet ve hadislerde "Lâ ilâhe illallâh"ın tefsiri de yapılmaktadır.

11. Şirkten uzak olan kimsenin fazîleti.

Açıklamalar

Ulûhiyyet ve ibâdet tevhîdindeki şirk, tevhîdin tamamını yok eder.

Şirk iki çeşittir: Açık büyük şirk ve gizli küçük şirk.

Büyük Şirk

Bu, kişinin Allah'a bir eş/ortak edinmesi ve Allah'a dua eder gibi ona da dua etmesi, ondan korkması, ondan ümit etmesi, onu Allah'ı sever gibi sevmesi veya ibâdetin herhangi bir şeklini ona yöneltmesidir. Böyle bir şirk, sahibinde tevhîd namına hiçbir şey bırakmaz. Allah'ın cenneti haram kıldığı ve mekân olarak cehennemi reva gördüğü müşrik işte budur.

Allah'tan başka bir varlığa yöneltilen ibâdeti, kişi; ibâdet, tevessül veya herhangi bir şekilde isimlendirse de, o, büyük şirk kapsamındadır. Çünkü nazar-ı itibara alınan ölçü, eşya için kullanılan lafız ve ibareler değil, anlam ve hakikatlerdir.

Küçük Şirk

İbadet edilecek makamda olmayan yaratılmışlar konusunda aşırı gitmek, Allah'tan başkası adına yemin etmek, basit riyakârlıklar gibi şirke kapı aralayan tüm söz ve fiiller de küçük şirk kapsamındadır.

Tevhîde zıd olan büyük şirk, ebedî olarak cehenneme girmeye, cennetten mahrumiyete sebeb olduğuna ve mutluluğun elde edilmesi için mutlaka şirkten uzak kalınması gerektiğine göre kulun en üst düzeyde korku ve endişeyi şirk konusunda taşıması gerekir. Şirkin her türlüsünden ve ona yol açan sebeb ve vesîlelerinden şiddetle kaçınmalıdır. Peygamberler, seçkin ve önde gelen kullar gibi şirkten korunmak için Allah'a sığınmak ve O'ndan korunma dilemek gerekir.

Bunun için kula düşen görev, ihlâsı kalbinde geliştirmek ve güçlendirmektir. Bunun yolu da gizli açık tüm işlerde ve kulun gerçekleştirdiği tüm fiillerde ibâdet, itaat, tevbe, ümit, arzu, rızâ ve sevap beklentisiyle Allah'a olan bağını sıkı tutmaktır. Tabiatı gereği ihlâs hem büyük şirki, hem de küçük şirki defeder. Kişi, ihlâsındaki zayıflık sebebiyle şirkin herhangi bir türüne bulaşır.

BEŞİNCİ BÂB

LÂ İLÂHE İLLALLAH'A DAVET ETMEK

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿قُلْ هَٰذِهِۦ سَبِيلِىٓ أَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ ۚ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا۠ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِى ۖ وَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ﴾

"(Rasûlüm!) **De ki: 'İşte bu benim yolumdur. Bana uyanlarla beraber basîret üzere Allah'a davet ederim. Allah'ı** (ortaklardan) **tenzih ederim! Ve ben müşriklerden değilim!'"** (Yusuf, 108)

İbn Abbas *radıyallâhu anhuma* şöyle anlatmaktadır: "Peygamber s*allallâhu aleyhi ve sellem*, Mu'âz *radıyallâhu anh*'ı Yemen'e gönderdiğinde şöyle dedi:

«إِنَّكَ تَأْتِي قَوْمًا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ، فَلْيَكُنْ أَوَّلُ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ شَهَادَةَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ».

"Sen ehl-i kitaptan olan bir topluma gidiyorsun. Onları ilk davet ettiğin şey, Allah'tan başka ibâdet edilmeye layık başka bir hak ilahın olmadığına/'La ilahe illallah'a' tanıklık etmek olsun!"

Bir rivâyet de şöyledir:

«إِلَى أَنْ يُوَحِّدُوا اللهَ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوكَ لِذَلِكَ؛ فَأَعْلِمْهُمْ أَنَّ اللهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوكَ لِذَلِكَ فَأَعْلِمْهُمْ أَنَّ اللهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ فَتُرَدُّ عَلَى فُقَرَائِهِمْ، فَإِنْ هُمْ

أَطَاعُوكَ لِذَلِكَ فَإِيَّاكَ وَكَرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ، وَاتَّقِ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ، فَإِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللهِ حِجَابٌ».

"İlk davetin Allah'ı birlemeye olsun! Bu konuda sana itaat ederlerse, Allah'ın kendilerine her gün ve gecede beş vakit namazı farz kıldığını bildir! Bu konuda da itaat ederlerse, Allah'ın zenginlerinden alınıp fakirlerine verilecek sadakayı (zekatı) farz kıldığını bildir! Bu konuda da itaat ederlerse, değerli mallarını almaktan sakın! Mazlumun bedduasından da kaçın! Zira mazlumun duası ile yüce Allah arasında hiçbir engel yoktur."[17] buyurmuştur. (Buhârî ve Müslim rivayet etmişlerdir.)

Yine Buhârî ve Müslim'in rivâyet ettiği bir hadiste Sehl b. Sa'd *radıyallâhu anh* şöyle anlatır:

"Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*, Hayber günü şöyle dedi:

«لَأُعْطِيَنَّ الرَّأْيَةَ غَدًا رَجُلاً يُحِبُّ اللهَ وَرَسُولَهُ، وَيُحِبُّهُ اللهُ وَرَسُولُهُ، يَفْتَحُ اللهُ عَلَى يَدَيْهِ». فَبَاتَ النَّاسُ يَدُوكُونَ لَيْلَتَهُمْ: أَيُّهُمْ يُعْطَاهَا، فَلَمَّا أَصْبَحُوا غَدَوْا عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، كُلُّهُمْ يَرْجُو أَنْ يُعْطَاهَا، فَقَالَ: «أَيْنَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ؟» فَقِيلَ: هُوَ يَشْتَكِي عَيْنَيْهِ، فَأَرْسَلُوا إِلَيْهِ، فَأُتِيَ بِهِ، فَبَصَقَ فِي عَيْنَيْهِ، وَدَعَا لَهُ فَبَرَأَ كَأَنْ لَمْ يَكُنْ بِهِ وَجَعٌ، فَأَعْطَاهُ الرَّأْيَةَ، فَقَالَ: «انْفُذْ عَلَى رِسْلِكَ، حَتَّى تَنْزِلَ بِسَاحَتِهِمْ، ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ، وَأَخْبِرْهُمْ بِمَا يَجِبُ عَلَيْهِمْ مِنْ حَقِّ اللهِ تَعَالَى فِيهِ، فَوَاللهِ، لَأَنْ يَهْدِيَ اللهُ بِكَ رَجُلاً وَاحِدًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ حُمْرِ النَّعَمِ»

"Yarın sancağı öyle birine vereceğim ki, o, Allah ve Rasûlü tarafından sevilir; o da Allah ve Rasûlünü sever. Allah onun eliyle fethi nasip edecektir." İnsanlar

[17] Buhârî (1395), Muslim (19).

gece olunca aralarında sancağın kime verileceğini konuşmaya başladılar. Sabah olunca Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in yanına gittiler. Herkes sancağın kendisine verileceğini ümit ediyordu. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, *"Ali b. Ebî Tâlib nerede?"* dedi. Gözlerinden rahatsız olduğunu söylediler. Haber gönderip çağırttılar. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, tükürüğünü Ali *radıyallâhu anh*'ın gözlerine sürüp dua edince gözleri sanki hiç ağrı yokmuş gibi oldu. Daha sonra Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* sancağı ona verdi ve şöyle dedi: *"Düşman sahasına varana kadar yavaş ve dikkatli ol! Daha sonra onları İslam'a davet et! Allah'ın kendileri üzerinde ne gibi hakları olduğunu bildir! Allah'a yemin olsun ki, Allah'ın senin elinle bir insanı hidâyete erdirmesi, senin için kızıl develerden daha hayırlıdır."*(18)

"Konuşmaya başladılar." kısmı, hadisin orijinalinde "yedûkûn" kelimesiyle ifade edilmiştir.

İlgili Meseleler

1. Allah'a davet, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e ittiba edenlerin yoludur.

2. İhlâsa dikkat çekilmektedir. Çoğu kimse "hakka davet" etse de asıl amacı insanları kendi nefsine davet etmektir.

3. [Davette] Basîret farzlardan biridir.

4. Tevhîdin güzelliklerinden biri de Allah'ı, makamına layık olmayan inanç ve düşüncelerden tenzih etmektir.

(18) Buhârî (2942), Muslim (2406), Nesâî, *Kubrâ*'da (8403, 8587), İbn Hıbbân (6932).

5. Şirkin çirkin olmasının sebeblerinden biri de Allah hakkında yakışıksız bir inanç ve düşünce olmasıdır.

6. Bu meselelerin en önemlilerinden birisi, Müslümanın -velev ki kendisi şirk koşmasın- müşriklerden uzaklaşması gereğidir.

7. Tevhîd [kulun öğrenmesi ve amel etmesi] farz olan ilk şeydir.

8. Tevhîd'e her şeyden, hatta namazdan da önce başlanmalıdır.

9. [Hadiste geçen] "Allah'ı birleme" ile "Lâ ilâhe illâllah" kelimesine şehadet etmenin aynı anlamda olduğu.

10. "Ehl-i Kitab"tan olan birinin bunu bilmemesinin ya da bildiği halde amel etmemesinin mümkün olabileceği.

11. Eğitim öğretimde aşamalı bir yol izlenmesine dikkat çekilmesi.

12. [Eğitim öğretimde meselelerin] önem sırasına göre takip edilmesi.

13. Zekâtın ödenmesi [konusu].

14. Öğreticinin öğrenende oluşan şüpheleri gidermesi [gerekliliği].

15. Zekâtta değerli malları almaktan sakınılması.

16. Mazlumun bedduasından sakınılması gerektiği.

17. [Mazlumun bedduası ile Allah arasında] hiçbir engelin bulunmadığı.

18. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* ve velilerin efendilerinin (sahabîlerin) başlarından geçen sıkıntı, açlık, hastalık gibi çileler de tevhîdin delillerindendir.

19. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, *"Allah'a yemin olsun, sancağı öyle birine vereceğim ki..."* şeklindeki sözlerinin peygamberlik alâmetlerinden olduğu.

20. Ali *radıyallâhu anh*'ın gözüne kendi tükrüğünü sürmesinin de peygamberliğine delâlet eden bir alâmet olduğu.

21. Ali *radıyallâhu anh*'ın fazîleti.

22. Bu olayda sahabenin [büyüklüğüne ve] fazîletlerine de bir işaret vardır. O geceyi ashâb-ı kiram, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in sancağı kime vereceğini ve fetih müjdesine kimin nail olacağını konuşarak geçirmişlerdir.

23. [Öğrenilmesi gereken bir ders de] Kadere îmân etmektir: Herhangi bir şeyi elde etmek için çaba harcayan ona kavuşamayabilir; çaba göstermeyen ise onu elde edebilir.

24. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in Ali *radıyallâhu anh*'a, *"...ağır ol..."*sözündeki âdâb ve incelik.

25. Savaştan önce İslam'a davetin yapılması[nın gerekliliği].

26. Daha önce kendilerine davet yapılmış ve kendileriyle savaşılmış kimselere tekrar davet yapmanın meşrû' oluşu.

27. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, "Allah'ın kendileri üzerinde ne gibi hakları olduğunu bildir!" sözü gereği davetin hikmetle yapılması.

28. İslam'da Allah'ın hakkının ne olduğunun bilinmesi [gerekliliği].

29. İnsanın, kendi eliyle tek bir kişinin hidâyete kavuşması karşılığında alacağı sevap.

30. [Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, *"Allah'a yemin olsun ki senin elinle..."* sözünden dolayı] Fetva verirken yemin edilebileceği.

Açıklamalar

Müellifin bâbların dizilişinde takip ettiği sıralamada oldukça uygunluk görülmektedir. Önceki bâblarda tevhîdin vucûbiyetini ve fazîletini, tevhîdi insanın hem iç, hem de dış dünyasında mükemmel olarak gerçekleştirmesi gerektiğini ve tevhîd konusundaki teşvikleri ve fazîletleri zikretmiş, tevhîdin zıddı olan şirk konusunda endişe edilmesi gerektiği üzerinde durarak kulun ancak bunlarla kemâle erebileceğini belirtmiştir.

Daha sonra bu bâbı zikretmek suretiyle kulun kendisi dışındaki insanların kemâle ermeleri için yapacağı şeyin "Lâ ilâhe illallah"a davet etmek olduğunu dile getirmiştir. Zira kulun tevhîdi, vacip olan tüm mertebeleri gerçekleştirerek kemâle ermedikçe ve başkalarını da kemâle erdirmeye çalışmadıkça tamam olmaz. İşte tüm peygamberlerin izlemiş oldukları yol budur. Bütün peygamberlerin toplumlarına yönelttikleri ilk çağrı, "İbâdeti yalnızca hiçbir ortağı bulunmayan, bir ve tek olan Allah'a yöneltmek" olmuştur. Peygamberlerin efendisi ve önderi olan Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in yolu da budur. O da bu davet vazifesini en iyi şekilde yerine getirmiş, Rabbinin yoluna; hikmet, güzel öğüt ve en güzel tartışma metoduyla davette bulunmuştur. Ve Allah *subhânehu ve teâlâ* dinini onun yoluyla kâim kılana ve büyük toplulukları hidâyete sevkedene dek Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* kesinlikle bu konuda hiçbir gevşeklik ve zayıflık göstermemiştir. Böylece Allah'ın dini, peygamberi yoluyla yeryüzünün doğusuna da, batısına da ulaşmıştır/yayılmıştır. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*, bizzat kendisi davet çalışmalarında bulunduğu gibi elçilerine ve takipçilerine de davette bulunmalarını emretmiştir. Onların davet çalış-

malarındaki en başta gelen madde de tüm amellerin sıhhat ve kabûlünün kendisine bağlı olduğu "tevhîd"di.

Kulun bizzat kendisinin tevhîdi gerçekleştirmesi gerektiği gibi başkalarına da bu tevhîd çağrısını en güzel şekilde ulaştırması gerekmektedir. Kendisi vesîlesiyle hidâyete erişenlerin aldıkları sevapların aynısını kul, hiçbir eksilme olmadan aynen almaktadır.

Yüce Allah'a ve "Lâ ilâhe illallah"a davet, herkese farzdır; ancak herkesin kendi gücü nisbetindedir.

Âlim olan kimsenin davet, irşad ve hidâyet çalışmaları konusundaki görevi âlim olmayana göre daha fazladır.

Yine bedeniyle, eliyle ya da makamı ve diliyle davet çalışmasına güç yetirebilenin bu konumda ve bu güçte bulunmayanlara göre sorumluluğu daha fazladır.

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Gücünüz yettiğince Allah'a karşı takva sahibi olun!" (Teğâbun, 16)

Yarım kelime ile de olsa dine yardımcı olana Allah merhameti ile muamele buyursun! Zira kulun gücü yettiği halde dine daveti terk etmesi helake götüren bir sebebtir.

ALTINCI BÖLÜM

TEVİD'İN VE LA İLAHE İLLALLAH'IN AÇIKLAMASI

Allah Subhanehu ve Teala şöyle buyurmuştur:

"Onların yalvarıp durdukları bu varlıklar ise Rablerine – hangisi daha yakın olacak diye – vesiler ararlar: O'nun rahmetini umar ve azabından korkarlar. Çünkü Rabbinin azabı, sakınılacak bir azabtır." (İsra 57)

"Bir zaman İbrahim, babasına ve kavmine demişti ki: 'Ben sizin, - beni yaratan hariç – bütün taptıklarınızdan teberri ediyorum. Bundan böyle O, mutlaka bana yol gösterecektir.' Bu sözü, ardından geleceklere devamlı kalacak bir miras olarak bıraktı, umulur ki onlar da dönenlerden olurlar." (Zuhruf 26-28)

"(Yahudilera) Allah'tan başka alimlerini (hahamlarını); (hıristiyanlar da) rahiplerini rabler edindiler." (Tevbe 31)

"İnsanlardan bazıları Allah'tan başkasını (O'na) ortaklar edinir de onları Allah'ı sever gibi severler. İman edenlerin Allah'a olan sevgileri ise (onlarınkinden) çok daha kuvvetlidir." (Bakara 165)

Sahih-i Muslim'de nakledildiğine göre Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Kim 'La ilahe illallah' der de Allah'ın yanı sıra her ibadet olunanı reddederse, malı ve kanı haram olur. Hesabı da Allah'a aittir."

Dikkat çekilen konular (Çıkarılacak dersler)

1. İsra suresindeki ayet-i kerimede sıkıntı ve ihtiyaç halinde salih kimselere dua eden müşrikler reddedilmekte ve bunun büyük şirk olduğu belirtilmektedir.

2. Tevbe suresindeki ayet-i kerimede, ehli kitabın kendi din bilginleri olan haham ve rahipleri Allah'tan başka rabler edindikleri bildirilmektedir. Onların sadece tek bir ilaha ibadet etmekle emrolundukları açıklanmaktadır. Bununla birlikte bu ayet-i kerimenin hiçbir işkale ve karışıklığa mahal bırakmayacak kadar açık tefsiri; alimlere ve abidlere dua etmek değil, masiyet konusunda onlara itaat etmek şeklindedir.

3. İbrahim aleyhis selam – ayet-i kerimenin ifadesiyle – şöyle demektedir. **"Ben sizin – beni yaratan hariç – bütün taptıklarınızdan teberri ediyorum."** (Zuhruf 26-27) İbrahim aleyhis selam bu sözüyle yalnızca Rabbini, Allah'ı istisna etmektedir. Allah Azze ve Celle, işte bu beraeti/teberri oluşu ve bu muvalatı/dostluğu "La ilahe illallah'a şehadet"in açıklaması olarak zikretmekte ve şöyle buyurmaktadır. **"Bu sözü, ardından geleceklere devamlı kalacak bir miras olarak**

bıraktı, umulur ki onlar da dönenlerden olurlar.” (Zuhruf 28)

4. Yüce Allah, bu kafirler hakkında şöyle buyurmaktadır: **“Onlar artık ateşten çıkamazlar.”** (Bakara 167) Ayrıca onların Allah’a denk tuttukları kimseleri Allah’ı sever gibi sevdikleri zikredilmektedir. Bu, onların Allah’ı büyük bir sevgiyle sevdiklerine delalet etmektedir. Buna rağmen onlar İslam’a giremiyorlarsa, şirk koştukları şeyleri Allah’tan daha fazla sevenlerin ve Allah’ı bırakıp da onları sevenlerin durumu nedir?

5. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, “Kim ‘La ilahe illallah’der de Allah’ın yanı sıra her ibadet olunanı reddederse, malı ve kanı haram olur. Hesabı da Allah’a aittir.” buyurmaktadır. Bu hadis, “La ilahe illallah”ın manasını ve mefhumunu çok güzel bir şekilde ortaya koymaktadır. Şöyle ki, mal ve canın koruma altına alınması/eman sırf bu kelimeyi telaffuz etmekten dolayı değildir. Hata manasını kavramak, ikrar etmek, bir ve tek olarak Allah’a dua etmek de yeterli değildir; Allah’tan başka her ibadet olunanı reddetmedikçe kişinin malı ve canı dokunulmaz değildir. Bu konuda herhangi bir şüphe duyan ya da duraksayan kişinin de hem malı hem de kanı dokunulmaz değildir. Bundan daha fazla öneme sahip başka bir konu var mı ki? Bundan daha iyi açıklayan ve tartışmanın önüne geçen başka bir söz olabilir mi?

YEDİNCİ BÂB

BELAYA KARŞI HALKA, İP VB. ŞEYLER TAKMANIN ŞİRK OLDUĞU

﴿قُلْ أَفَرَءَيْتُم مَّا تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ إِنْ أَرَادَنِىَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَٰشِفَٰتُ ضُرِّهِۦٓ أَوْ أَرَادَنِى بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَٰتُ رَحْمَتِهِۦ ۚ قُلْ حَسْبِىَ ٱللَّهُ ۖ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ﴾

"De ki: Öyleyse bana söyler misiniz? Allah bana bir zarar vermek isterse, Allah'tan başka taptıklarınız, O'nun verdiği zararı giderebilir mi? Yahut Allah bana bir rahmet dilerse, onlar O'nun bu rahmetini önleyebilirler mi? De ki: Bana Allah yeter. Tevekkül edenler, ancak O'na güvenip dayanırlar." (Zümer, 38)

'Imrân b. Husayn *radıyallâhu anh*'tan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*, elinde pirinçten yapılma bilezik olan bir adam gördü.[20] *"Bu nedir?"* diye sordu. Adam, "Kolumdaki ağrıdan dolayı bunu taktım." dedi. Bunun üzerine Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

«انْزِعْهَا؛ فَإِنَّهَا لَا تَزِيدُكَ إِلَّا وَهَنًا، فَإِنَّكَ لَوْ مِتَّ وَهِيَ عَلَيْكَ؛ مَا أَفْلَحْتَ أَبَدًا».

"Onu çıkar! Çünkü bu, ağrını arttırmaktan başka bir işe yaramaz. Şayet bu üzerindeyken ölecek olsay-

---

(20) Hakim'de gelen rivâyette elinde halka bulunan kişinin bizzat 'Imrân b. Husayn olduğu geçmektedir. [*et-Ta'likâtu'l-Bâziyye*, Abdulaziz b. Baz, İlgili bâbın şerhinde s. 10]

dın, ebediyen kurtulamazdın."[21] (İmam Ahmed, "lâ be'se bih" bir senedle rivâyet etmiştir.)

Yine İmam Ahmed, 'Ukbe b. 'Âmir *radıyallâhu anh*'tan, merfu olarak şöyle rivâyet etmektedir:

«مَنْ تَعَلَّقَ تَمِيمَةً؛ فَلَا أَتَمَّ اللهُ لَهُ، وَمَنْ تَعَلَّقَ وَدَعَةً؛ فَلَا وَدَعَ اللهُ لَهُ».

"Boynuna temime[22] asanın işini Allah tamam etmesin! Vede'a[23] takanı Allah (nazardan) korumasın!"[24]

Bir rivâyette de;

«مَنْ تَعَلَّقَ تَمِيمَةً؛ فَقَدْ أَشْرَكَ».

"Temîme takan şirk koşmuş olur." buyrulmuştur.[25]

Ebû Hâtim'in rivâyetine göre Huzeyfe *radıyallâhu anh*, hummadan dolayı eline ip takmış olan bir adam gördü. İpi koparark şu âyeti okudu:

«وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ».

"Onların çoğu Allah'a ancak müşrik oldukları halde îmân ederler." (Yusuf, 106)

---

(21) Ahmed (4/445), İbn Mâce (3531), İbn Hibbân (6088), Hâkim -sahîh olduğunu söylemiş- (8502), Zehebî de Hâkim'e muvâfakat etmiştir. Taberânî, *el-Kebîr*'de (18/159, 172, 179). Bûsîrî, *ez-Zevâid*'de "İsnadı hasendir." der.

(22) Temîme: İpe dizilip boyna takılan ve hasedden koruduğuna inanılan tılsım. (Çev.)

(23) Vede'a: Beyaz inci anlamına gelir. Cahiliye döneminde nazardan korunmak için takılırdı. (Çev.).

(24) Ahmed (4/154), Hâkim -sahîh olduğunu söyleyerek- (8501, 7289); Zehebî de Hâkim'e muvâfakat etmiştir. İbn Hibbân (6086), Ebu Ya'la (1759), Taberânî, *el-Kebîr*'de (17/297), Beyhakî (9/350).

(25) Ahmed (4/156), el-Haris b. Ebî Usâme, *Musned*'inde (2/600) el-Elbânî, *Sahîhu'l-Câmi*'de (6394) ve *Silsiletu's-Sahîha*'da (492) hadisin sahîh olduğunu söylemiştir.

İlgili Meseleler

1. Bela ve benzeri olumsuzlukların defedilmesi için halka, iplik vs. takılmasının tehlikesi ve bu konuda titizlik gösterilmesi.

2. Gerçekten de sahâbî, o şey üzerinde takılı olduğu halde ölseydi asla kurtulamayacaktı. Bunun böyle olduğuna sahâbenin "Muhakkak küçük şirk, kebâirden/büyük günahlardan daha büyüktür." sözü delildir.

3. [Bunları yapanın] Cehaletinin mazeret sayılmadığı görülmektedir.

4. Takılan nazarlıklar, tılsımlar ve benzerleri dünyada da hiçbir fayda sağlamamakta, aksine zarar getirmektedir. Çünkü Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, *"...bu, ağrını arttırmaktan başka bir işe yaramaz."* buyurmuştur.

5. Bu tür şeyler takılmasının şiddetle reddedilmesi.

6. Böyle şeyler takanın taktığı şeyle başbaşa bırakılacağının açıklanması.

7. Temîme takanın şirk koşmuş olacağının açıkça belirtilmesi.

8. Humma sebebiyle ip bağlamanın da şirk sayıldığı.

9. Huzeyfe *radıyallâhu anh*'ın âyet-i kerimeyi okumasında, ashâbın büyük şirkin zikredildiği âyeti küçük şirk için delil olarak gösterdikleri görülmektedir. İbn Abbas *radıyallâhu anhuma* da Bakara sûresinde geçen âyette benzer bir tutum sergilemiştir.

10. Göz değmesine karşı vede'a (nazarlık) takılması da şirk sayılmaktadır.

11. Temîme takana Allah'ın, onun işlerini tamamlamaması; vede'a takana da Allah'ın, onu terk etmesi yönünde beddua edilmesi.

Açıklamalar

Beladan uzak kalmak ve sıkıntıları defetmek amacıyla halka, iplik vb. şeyler takılması şirk sayılmaktadır. Bu bâbın anlaşılması ve iyice kavranması, sebeblerle ilgili hükümlerin bilinmesine bağlıdır.

Daha detaylandıracak olursak; kulun sebebler konusunda şu üç hususu iyi bilmesi gerekmektedir:

1. Herhangi bir şeyin şer'î açıdan ve kader bakımından sebeb olduğu sabit olmadığı takdirde sebeb olarak kabul edilmemesi gerekir.

2. Sebeblere değil sebebleri yaratan, yöneten ve takdir eden müsebbibe güvenip dayanmak gerekmektedir. Bunun yanında sebeblerin meşru ve faydalı olanlarına sarılmalıdır.

3. Ne kadar büyük ve güçlü olurlarsa olsunlar sebeblerin Allah'ın kazâ ve kaderine bağlı oldukları, bunun dışına çıkamayacakları unutulmamalıdır.

Yüce Allah, sebebler üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunabilir. Dilerse sebebin sebeb olma özelliğine -hikmeti gereğince- süreklilik kazandırır. Kullar böylelikle sebeblerle sonuçları arasındaki bağı görerek sebeblere sarılır ve Allah'ın mükemmel hikmetini kavrarlar. Yine Allah dilerse sebebler konusunda daha farklı bir tasarrufta bulunabilir. Böylece kullar sebebe güvenip dayanmaz; mükemmel ilâhî kudreti görürler. Mutlak tasarruf ve irade yetkisi yalnızca Allah'a aittir. Kulun tüm sebebler karşısında böyle bir bakış açısına ve tutuma sahip olması gerekir.

Bunlar güzelce kavrandığı takdirde başa gelmeden önce ya da geldikten sonra belaları defetmek kastıyla halka, iplik ve benzerlerini takanların şirke düşmüş oldukları anlaşılır. Belayı asıl defedenin bunlar olduğuna inanmak, büyük şirk olur. Bu da yaratma ve yönetmede Allah'a ortak koşmak anlamında olup rubûbiyyette şirkin kapsamındadır.

Aynı zamanda ibâdet konusunda da şirk koşulmuş olmaktadır. Çünkü sebebi asıl faktör olarak görmek suretiyle ümitle ve arzuyla kalbini ona bağlamaktadır. Belayı asıl defedenin yalnız ve yalnız Allah olduğuna inanıp taktığı o şeyin belayı defetmeye yardımı olan bir sebeb olduğuna da inanırsa, şer'î açıdan ve kader bakımından sebeb sayılmayan bir şeyi sebeb olarak kabul etmiş olur. Bu da haramdır; şeriatı ve kaderi yalanlamak demektir.

Çünkü şeriat bu tür davranışları en şiddetli biçimde yasaklamıştır. Şeriatın yasakladığı şeyler ise faydalı sebebler olarak görülemez.

Kader açısından ise, bu sayılanlar; bilinen, tanınan, alışılagelen sebebler değildirler. Maksadın gerçekleşmesine vesîle olan alışılmamış sebebler ya da faydası dokunan mübah tedavi usullerinden de değildirler. Bunlar ancak şirke götüren vesîlelerdendir. Çünkü bunları takanların kalpleri bu sebeblere bağlanmaktadır. Bu da şirk çeşitlerinden ve şirke kapı açan vesîlelerdendir.

Bu sebebler, Peygamber *sallâllahu aleyhi ve sellem*'in diliyle Allah'ın rızâ ve sevabının umulacağı şer'î sebeblerden değildir. Aynı zamanda mübah tedavi yöntemleri gibi, faydası bilinen ve tecrübe edilen kaderle belirlenmiş sebeblerden de değildir. Bunları takanlar fayda beklentisi içinde kalplerini de bunlara bağlamış olmaktadırlar. Dolayısıyla

Allah'a bağlanan müminin îmânının ve tevhîdinin kemal bulması için bu gibi sebeblerden şiddetle kaçınması gerekir. Tevhîdi mükemmel olan bir kulun kalbi tevhîde aykırı unsurlara bağlanmaz. Bu tür tutumlar aynı zamanda akıl eksikliğinin de göstergesidir. Çünkü ilgisi/alakası ve zarardan başka hiçbir faydası olmayan birtakım şeylerin takınılması/boyna asılması ahmaklıktan başka bir şey değildir.

Şeriatın hedefi, putperest unsurların yok edilmesi ve yaratılanlara bağlanma gibi tavırların engellenmesiyle dinin mükemmelliğini sağlamak; hurafe ve asılsız düşüncelerden arındırmak, aklı yücelten, nefsi arındıran, din ve dünyaya yönelik ahvali ıslah eden faydalı işlere kafa yormak suretiyle de akılları mükemmelleştirmektir. Allah en iyi bilendir.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

RUKYE VE MUSKALAR

Sahih-i Buhari ve Sahih-i Muslim'de şöyle nakledilmiştir:

Ebu Beşir el Ensari radiyallahu anh bir sefer sırasında Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, hiçbir devenin boynuna (ok) yayı kirişinden yapılma ya da herhangi bir türde gerdanlık bırakılmaması, koparılması için bir elçiyle gönderdi."

İbn Mesud radiyallahu anh şöyle demiştir: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Rukye, temaim (muska) ve tivele[3] şirktir." (İmam Ahmed, Ebu Davud 3883, İbn Mace 3530)

Temaim: nazar değmesine karşı çocukların üzerine takılan muskalara denir. Asılan bu muska, Kur'an ayetlerinden oluşuyorsa, Seleften bazıları tarafından ruhsat tanınmaktadır. Seleften bazıları ise bu türden de olsa yasak olduğu görüşündedirler. İbn Mesud radiyallahu anh'da yasak olduğunu söyleyen alimlerden birdir.

Rukye; rahatsızlığı bulunan kimsenin bazı şeyler okumak suretiyle tedavi edilmesine denmektedir. Bir isim de azaimdir. Mevcut deliller şirk içerikli (üfürükçüler, büyücüler'in yaptıkları gibi) olmayan rukyenin, bu genel hükme dahil olmadığını göstermektedir. Rasulullah sallallahu aleyhi ve

3 Tivale: Kadın ile erkeğin birbirlerini sevmesini sağlamak amacıyla yapılan bir tür büyü.

sellem, nazar ve zehirlenme karşısında (Kur'an ayetleriyle ve hadislerde geçen dualarla) rukye yapılmasına ruhsat vermiştir.

Tivale; kadını kocasına; erkeği de karısına sevdireceği düşüncesiyle yapılan büyü türüne denilmektedir.

Abdullah b. Ukeym'den merfu olarak nakledilene göre Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"(Muska vb.) Herhangi bir şey takan'a yardım olunmaz ve takındığı şeyle baş başa bırakır. (İmam Ahmed; Tirmizi 2072; Nesai Kubra 3542)

İmam Ahmed'in Ruveyfi'den naklettiği hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Ey Rufeyfi umarım ömrün uzun olur. Sakalını bağlayandan, muska takandan, hayvan pisliğiyle ya da kemikle istinca yapandan Muhammed'in beri olduğunu insanlara bildir!"

Said b. Cubeyr şöyle demiştir:

"Bir insanda takılı olan muskayı koparmak, bir köle azadına denktir. (İbn Ebi Şeybe Musannef 23463)

İbrahim en Nehai rahimehullah şöyle demiştir:

"Seleften kavuştuklarımız Kur'an'dan olan ya da olmayan tüm muskaları kerih görürlerdi." (İbn Ebi Şeybe Musannef 23457)

Dikkat çekilen konular (Çıkarılacak dersler)

1. Rukye ve temimenin ne olduğu açıklanması.

2. Tivelenin ne olduğunun açıklanması.

3. İstisna edilmeksizin bu üç hususun da şirk sayıldığı.

4. Nazar ve zehirlenmeye karşı ayetlerle rukya yapmanın şirk kapsamında yer almadığı.

5. Kur'an ayetlerinden oluşan muskanın da aynı hükme dahil olup olmadığı konusu alimler arasında ihtilaflıdır.

6. Nazardan korunmak amacıyla hayvanlara takılan şeyler de aynı hükme dahildir.

7. Muska takanlara yöneltilen şiddetli tehdit.

8. Görülen muskayı koparmak karşılığında alınacak sevabın büyüklüğü.

9. İbrahim en Nehai'nin Kur'an'dan olsun olmasın, her muskanın kerihliğine dair ashaba atfettiği sözü, bu mesele Selef arasında ihtilaflıdır diyerek bahsetmediğimiz öceki ihtilafa aykırı değildir. Çünkü onun işaret etmiş olduğu kimseler bunun mutlak yasaklandığına kail olan Abdullah b. Mesudun talebeleridir.

Ek bir açıklama:

Temime; insanın üzerine astığı şeylerdir yani muskalardır. Belalardan korunmak amacıyla takılan halka, boncuk ve iplerde aynı hükme sahiptir.

Şeytanların ve diğer yaratılanların yardımına başvurarak yapılan türlerden olduğu gibi bunların bir kısmı büyük şirk kapsamındadır. İlerde inşaAllah ele anılacağı üzere yalnızca Allah'ın gücünün yettiği konularda herhangir bir varlıktan yardım dilenmesi şirktir.

Manası anlaşılmayan bir takım kelimelerin zikredildiği musakalar da haramdır. Çünkü şirke yol açabilmektedir.

Hele ki toplumumuzda bu şirkin yaygınlaşmış olmasını göze alarak Kur'an ayetleri yazılı olan musakaları da takmamak gerekir. Çünkü başka birisi sizden görüp meseleyi bilmeden bunun her şekliyle caiz olduğunu zannedebilir!

DOKUZUNCU BÂB

AĞAÇ, TAŞ VE BENZERİ ŞEYLERLE TEBERRÜKTE[34] BULUNMAK

﴿أَفَرَءَيْتُمُ ٱللَّٰتَ وَٱلْعُزَّىٰ ﴿١٩﴾ وَمَنَوٰةَ ٱلثَّالِثَةَ ٱلْأُخْرَىٰٓ ﴿٢٠﴾ أَلَكُمُ ٱلذَّكَرُ وَلَهُ ٱلْأُنثَىٰ ﴿٢١﴾ تِلْكَ إِذًا قِسْمَةٌ ضِيزَىٰٓ ﴿٢٢﴾ إِنْ هِىَ إِلَّآ أَسْمَآءٌ سَمَّيْتُمُوهَآ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَٰنٍ ۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَمَا تَهْوَى ٱلْأَنفُسُ ۖ وَلَقَدْ جَآءَهُم مِّن رَّبِّهِمُ ٱلْهُدَىٰٓ﴾

"Gördünüz mü o Lât ve Uzzâ'yı? Ve üçüncüleri olan ötekini, Menât'ı. Erkek size, dişi O'na öyle mi? Öyle ise bu insafsızca bir taksim. Onlar sizin ve babalarınızın taktığı isimlerdir ancak. Allah onlar hakkında hiçbir delil indirmedi. Onlar zandan ve nefislerinin hevasından başkasına uymuyorlar. Hâlbuki Rablerinden onlara huda/yol gösterici gelmiştir." (Necm, 19-23)

Ebû Vâkıd el-Leysî *radıyallâhu anh* şöyle anlatıyor:

«خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى حُنَيْنٍ، وَنَحْنُ حُدَثَاءُ عَهْدٍ بِكُفْرٍ! وَلِلْمُشْرِكِينَ سِدْرَةٌ يَعْكِفُونَ عِنْدَهَا وَيَنُوطُونَ بِهَا أَسْلِحَتَهُمْ، يُقَالُ لَهَا: ذَاتُ أَنْوَاطٍ! فَمَرَرْنَا بِسِدْرَةٍ فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ، اجْعَلْ لَنَا ذَاتَ أَنْوَاطٍ كَمَا لَهُمْ ذَاتُ أَنْوَاطٍ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اللهُ اكْبَرُ! إِنَّهَا السُّنَنُ! قُلْتُمْ - وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ - كَمَا قَالَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ لِمُوسَى: اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ، قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ لَتَرْكَبُنَّ سُنَنَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ».

---

(34) Teberrük: Bir şeyi yanında bulundurmak, ona dokunmak ya da başka bir surette onunla bereketlenmek demektir. (Yayıncı)

"Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* ile birlikte Huneyn Savaşı'na çıktık. Biz küfrü terk edeli fazla zaman olmamış kimselerdik. Müşriklerin üzerine silahlarını asarak yanında ibâdet ettikleri bir sedir ağaçları vardı. Bu ağaca "Zâtu Envât" denirdi. Bir sedir ağacının yanından geçerken, "Ey Allah'ın Rasûlü! Onların Zâtu Envât'ı gibi bize de bir Zâtu Envât tayin etsen!" dedik. Bunun üzerine Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *"Allahu ekber! İşte yine aynı yol. Nefsim elinde olan Allah'a yemin olsun ki, siz aynı İsrailoğullarının Mûsâ'ya dedikleri gibi dediniz:* ***"(Dediler ki:) 'Ey Mûsâ! Onların ilahları olduğu gibi, sen de bizim için bir ilah yap!' (Musa:) 'Gerçekten siz cahil bir toplumsunuz.' dedi."*** (A'râf, 138) *Siz, sizden önce yaşamış olan toplumların yollarına uyacaksınız."*[35]

İlgili Meseleler

1. Necm sûresindeki âyet-i kerimenin tefsiri.

2. İstedikleri şeyin mahiyetinin ne olduğunun bildirilmesi.

3. Bunu [talep ettikleri halde] yapmamış oldukları.

4. Bu istekte bulunmaları, Allah tarafından seviliyor zannıyla O'na yaklaşabilmek içindi.

5. Onlar bile böyle bir konuda cahil kalmışlarsa, başka insanların cehaletinin kaçınılmaz olması.

---

(35) Ahmed (5/218), Tirmizî (2181), İbn Hıbbân (6702), Ebu Ya'la (1441), Taberânî, *el-Kebîr*'de (3/244), Tayâlisî (1346), el-Humeydî (848). el-Elbânî, *Sahîhu'l-Câmı*'de (1063) ve *Mişkât*'ta (5408) hadisin sahîh olduğunu söylemiştir.

6. Başkalarına verilmeyen sevaplar ve bağışlanma sözünün ashâba verilmiş olması. [Bununla birlikte Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu taleplerinde onları mazur görmemesi].

7. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in bu isteklerine karşılık onları mazur görmeyip *"Allahu ekber! İşte yine aynı yol..."* sözleriyle reddetmesi ve bu cümlelerle durumun tehlikesini bildirmesi.

8. En önemlisi ve asıl bilinmesi gereken, ashâbdan bazılarının bu isteklerinin İsrailoğullarının istekleriyle aynı olduğunun bildirilmesidir. İsrailoğulları -âyet-i kerimede de ifade edildiği üzere- Mûsâ *aleyhisselam*'a, **"Bize de bir ilah yap!"** (A'râf, 138) demişlerdi.

9. Bu tür istek ve davranışın yasaklanması da onlara gizli kalan incelikli meselelerden olup "Lâ ilâhe illallâh"ın manasına dahildir.

10. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, verdiği fetva üzerine yemin etmiştir. [Zira Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* bir maslahat olmaksızın yahut bir zararın/mefsedetin defedilmesi dışında -bazı insanların âdeti olduğu üzere- her bir şeye yemin edenlerden değildi.]

11. Şirkin büyük şirk ve küçük şirk olarak çeşitlerinin bulunduğu. Çünkü onlar bu sebeble mürted olmamışlardır.

12. [Ebu Vâkıd el-Leysî'nin] "Biz, küfrü terk edeli fazla zaman geçmemiş kimselerdik." sözlerinden [onlardan] başkasının bu konu hakkında bilgisiz olmadığı anlaşılmaktadır.

13. Mekruh görenlerin aksine hayret edildiğinde tekbir getirilebileceği.

14. Seddu'z-Zerâi' [yani mahzurlu birtakım sonuçlara yol açabilecek tutum ve davranışların önceden tedbir alınarak engellenmesi].

15. Cahiliye ehline benzemenin yasaklanması.

16. Eğitim öğretim sırasında kızılabileceği.

17. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, *"İşte yine aynı yol"* sözünde genel bir kaidenin bulunduğu.

18. Bunun peygamberliğine delâlet eden alametlerden olduğu. Çünkü Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in bildirdiği gibi gerçekleşmiştir. [Bu ümmet adım adım onların yoluna uymuştur.]

19. Allah'ın, Kur'an'da yahudi ve hıristiyanları kınadığı tüm hususlar [bu kıssada olduğu gibi] bizim için de geçerlidir.

20. [İlim ehli arasında] Kabul görmüş esas şudur: "İbadetler emir üzerine mebnidir." Buna göre [bu kıssada] kabirdeki sorular hakkında tembihte bulunulmaktadır. Kabirdeki [ilk soru] "Rabbin kim?" sorusudur ki, bu zaten açıktır. [İkinci soru:] "Peygamberin kim?" [Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in] gayba ilişkin verdiği haberlerle alakalıdır. [Üçüncü soru:] "Dinin ne?" "Bizim için bir ilah yap!" sözü delâlet etmektedir.

21. Ehl-i kitabın adetleri de müşriklerin adetleri gibi kınanmıştır.

22. "Biz küfrü terk edeli fazla zaman olmamış kimselerdik." sözünden anlaşıldığına göre kalbinin, alışılageldiği bâtılı terk eden kimse, kalbinde böyle bir âdetin bıraktığı kalıntılardan yana emin olmamalıdır.

Açıklamalar

Taşlarla, ağaçlarla ve benzeri şeylerle teberrükte bulunmak da bir şirk türüdür ve müşriklerin amellerindendir. Alimler ağaç, taş, mekan, mezar, türbe vb. ile teberrükte bulunmanın meşru olmadığı konusunda müttefiktir. Bu nesnelerle teberrükte bulunulması aşırılıktır. Ayrıca aşamalı olarak bu nesnelerin ma'bud makamına çıkarılıp ibâdet edilmeye başlanmasına sebeb olur. Bu tür davranışlar -daha önce de zikredilen tanıma uygunluk arzetmesi hasebiyle- büyük şirk kapsamındadır. Makam-ı İbrahim, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in kabri, Mescid-i Aksa'daki kaya ve diğer fazîletli mekânlar da bu genel kurala dâhildir.

Ka'be de bulunan Hacer-i Esved'in selâmlanması, öpülmesi ve Rükn-i Yemânî'nin selâmlanması ise, Allah'a tazim, kulluk ve yüceliğine boyun eğmek anlamındadır. İbadetin ruhu da budur.

Biri, yaratıcıya gösterilen üst düzeydeki saygı ve kulluğun ifadesiyken; diğeri, yaratılana gösterilen tazim ve ibâdetin ifadesidir. İkisi arasındaki fark, ihlâs ve tevhîdin göstergesi olarak duanın Allah'a yöneltilmesiyle şirk ve eş koşmanın ifadesi olarak yaratılmışlara dua edilmesi arasındaki fark gibidir.

ONUNCU BÂB

ALLAH'TAN BAŞKASI İÇİN KURBAN KESİLMESİ

﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٢﴾ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ﴾

"De ki: Şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi Allah içindir. O'nun ortağı yoktur. Ben bununla emrolundum ve ben müslümanların ilkiyim." (En'âm, 162-163)

﴿فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ﴾

"Rabbin için namaz kıl ve kurban kes!" (Kevser, 2)

Ali *radıyallâhu anh* şöyle anlatmaktadır:

«حَدَّثَنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ: لَعَنَ اللهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللهِ، لَعَنَ اللهُ مَنْ لَعَنَ وَالِدَيْهِ، لَعَنَ اللهُ مَنْ آوَى مُحْدِثًا، لَعَنَ اللهُ مَنْ غَيَّرَ مَنَارَ الْأَرْضِ».

"Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* bana şu dört sözü bildirdi: "Allah kendisinden başkası için kurban kesene lanet etsin! Ana-babasına lanet edene lanet etsin! Bid'atçiyi himaye edene lanet etsin! Yeryüzünün hudud alâmetlerini (arazi sınırlarını) değiştirene lanet etsin!"(36)

Târık b. Şihâb'dan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

(36) Muslim (1978), Nesâî (7/232) ve *Kubrâ*'da (4511), Ahmed (1/107).

«دَخَلَ الْجَنَّةَ رَجُلٌ فِي ذُبَابٍ وَدَخَلَ النَّارَ رَجُلٌ فِي ذُبَابٍ». قَالُوا: وَكَيْفَ ذَلِكَ، يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «مَرَّ رَجُلَانِ عَلَى قَوْمٍ لَهُمْ صَنَمٌ لَا يَجُوزُهُ أَحَدٌ حَتَّى يُقَرِّبَ لَهُ شَيْئًا، فَقَالُوا لِأَحَدِهِمَا: قَرِّبْ! قَالَ: لَيْسَ عِنْدِي شَيْءٌ أُقَرِّبُهُ، قَالُوا لَهُ: قَرِّبْ وَلَوْ ذُبَابًا! فَقَرَّبَ ذُبَابًا، فَخَلُّوا سَبِيلَهُ، فَدَخَلَ النَّارَ. وَقَالُوا لِلْآخَرِ: قَرِّبْ! فَقَالَ: مَا كُنْتُ لِأُقَرِّبَ لِأَحَدٍ شَيْئًا دُونَ اللهِ تَعَالَى. فَضَرَبُوا عُنُقَهُ؛ فَدَخَلَ الْجَنَّةَ».

"Bir adam, bir sinek sebebiyle cennete girmiş; bir diğeri de yine sinek sebebiyle cehenneme girmiştir." "Bu nasıl olur ya Rasûlallah?" dediler. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *"Bir kavmin bir putu vardı. Hiç kimse bu puta kurban sunmadan geçemezdi. İki adam bu kavme uğradılar. Bu adamlardan birine kurban sunmasını söylediler. Adam da 'Yanımda kurban olarak sunabileceğim bir şey yok.' dedi. Bir sinek dahi olsa kurban etmesi gerektiğini söylediler. Bir sinek kurban edince, adamı serbest bıraktılar. Bu yaptığı sebebiyle adam cehenneme girdi. Diğer adama da kurban sunmasını söylediler. Adam da 'Allah'tan başka kimseye hiçbir kurban sunmam!' deyince, boynunu vurdular. Bu sebeble adam cennete girdi."*[37]

İlgili Meseleler

1. **"De ki: Şüphesiz benim namazım, kurbanım..."** âyetinin tefsiri.

[37] Ahmed, Zuhd (s. 22), Ebu Nuaym (1/203)'de Selman'dan mevkûf olarak rivâyet etmiştir. Senedi sahîhtir. Hafız İbn Hacer, *el-İsâbe*'de (3/510), "Racih olan görüşe göre sahabîdir. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i görmüş, fakat ondan bir şey dinlememiştir. Rivâyeti, sahabe murseli kısmındandır." der. "Sahabe murseli," hadis ehlinin icması ile sahîhtir.

2. **"Rabbin için namaz kıl ve kurban kes!"** âyetinin tefsiri.

3. [Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, sözlerine ilk olarak] Allah'tan başkası için kurban kesene lanet ederek başlaması.

4. Kendi ana-babasına lanet edene lanet edilmektedir. Başkasının ana-babasına lanet okuyarak kendi ana-babasına lanet okunmasına sebeb olmak da aynı kapsamdadır.

5. Bid'atçiyi himaye edene lanet edilmektedir. Burada dikkat çekilen, Allah'ın hakkı olan bir cezayı gerektiren bir suç işlemiş olan kimseyi himaye edip koruyandır.

6. Yeryüzünün alâmetlerini değiştirenlere de lanet edilmektedir. Bu alâmetler kişiyle komşusunun mülkiyet hakkını birbirinden ayıran alâmetlerdir.

7. Belirli bir şahsa lanet etmekle, günah işleyenlere genel olarak lanet etmek arasında fark vardır.

8. Sineğin kurban olarak sunulmasına ilişkin kıssa [ibâdetlerin sadece Allah'a yapılacağını isbat eden ve] büyük öneme sahip olan bir kıssadır.

9. Asıl maksadı kurban sunmak değil de kavmin şerrinden kurtulmak olduğu halde adam, sırf bu sinek sebebiyle cehenneme girmiştir.

10. Şirk bilgisinin müminlerin kalplerinde ne kadar yer ettiği görülmektedir. Bu, putperest kavmin puta kurban sunma isteğini reddettiğinden dolayı canından olmaya karşı yüksek düzeyde sabır göstermiş kişinin amelinde açığa çıkmaktadır. Hâlbuki kurban sunmasını isteyen kavim ondan sadece zahirî bir amel talep etmişlerdi.

11. Hadiste cehenneme girdiği bildirilen adam da müslümandı. Zira kâfir olsaydı, "[Sadece] bir sinek sebebiyle cehenneme girdi." denmezdi.

12. Burada zikredilen hadisi destekleyen sahîh bir hadiste Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır: *"Sizden birinize cennet, ayakkabısının bağından daha yakındır. Cehennem de aynıdır."*[38]

13. Putperestler nezdinde dahi en büyük maksadın [ve asıl önemli olanın] kalbin ameli olduğunun bildirilmesi.

Açıklamalar

Bu bâbın başlığı ile kastedilen, Allah'tan başkası adına kurban kesmenin şirk olduğudur. Kur'an ve sünnet nasları kurbanın yalnızca Allah için kesilmesi ve bu hususta sırf O'nun rızâsının gözetilmesi konusunda -tıpkı namaz konusunda olduğu gibi- açık ve nettir. Allah *azze ve celle* Kitâb'ının birçok yerinde namaz ile kurbanı bir arada zikretmiştir.

Yüce Allah için kurban kesmenin en önemli ibâdet ve en üstün itaatlerden sayıldığı sabit olduğuna göre bir başkası için kurban kesmenin kişiyi İslam'dan çıkaran büyük bir şirk olduğu da anlaşılır.

Tanımını ve türlerini bir arada derleyen tefsire göre "büyük şirk;" herhangi bir ibâdet çeşidinin, Allah'tan başkasına yöneltilmesidir.

Şâri tarafından emredildiği sabit olan inanç, söz ya da fiilin herhangi birinin sırf Allah'a yöneltilmesi tevhîd, îmân ve ihlasken; başka bir varlığa yöneltilmesi şirk ve küfürdür.

[38] Buhârî (6488).

Büyük şirkle ilgili hiçbir istisnası bulunmayan bu kuralın iyi bilinmesi gerekir.

"Küçük şirk"in tanımı da şu şekildedir: Büyük şirke yol açan veya sebeb olan bununla birlikte ibâdet derecesine de varmayan her tür irade, söz ve fiildir.

Büyük ve küçük şirkin bu tanımları iyice kavranmalıdır. Zira bu tanımlar kitabımızın -baştan sona- iyice anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Böylelikle hakkında şüphe edilen konularda da hakkın ne olduğunu fark ettirecek bir meleke kazandıracaktır. Yardım dilenecek tek makam, Allah'tır.

ON BİRİNCİ BÂB

ALLAH'TAN BAŞKASI İÇİN KURBAN KESİLEN YERLERDE ALLAH İÇİN KURBAN KESİLEMEYECEĞİ

﴿لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا ۚ لَّمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَن تَقُومَ فِيهِ ۚ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَن يَتَطَهَّرُوا ۚ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ﴾

"Onun içinde asla namaz kılma! İlk günden takvâ üzerine kurulan mescid (Kuba Mescidi) **içinde namaz kılman elbette daha doğrudur. Onda temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah da çok temizlenenleri sever."** (Tevbe, 108)

Sâbit b. ed-Dahhâk *radıyallâhu anh* şöyle anlatmaktadır:

«نَذَرَ رَجُلٌ أَنْ يَنْحَرَ إِبِلاً بِبُوَانَةَ، فَسَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، فَقَالَ: «هَلْ كَانَ فِيهَا وَثَنٌ مِنْ أَوْثَانِ الْجَاهِلِيَّةِ يُعْبَدُ؟». قَالُوا: لَا، قَالَ: «فَهَلْ كَانَ فِيهَا عِيدٌ مِنْ أَعْيَادِهِمْ ؟». قَالُوا: لَا، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «أَوْفِ بِنَذْرِكَ؛ فَإِنَّهُ لَا وَفَاءَ لِنَذْرٍ فِي مَعْصِيَةِ اللهِ، وَلَا فِيمَا لَا يَمْلِكُ ابْنُ آدَمَ».

"Bir adam, Buvâne'de, bir deve kurban etmeyi adamıştı. Bunu Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e sordu. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, *"Orada cahiliye putlarından tapınılan bir put var mıydı?"* diye sorunca, "Hayır" dediler. Ardından Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*, *"Orada bayramlarından herhangi bir bayram kutlanıyor muydu?"* diye sordu. "Hayır" dediler. Bunun üzerine Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, *"Adağını yerine*

getir! Allah'a isyan içerikli adaklar yerine getirilmez, bir de Âdemoğlunun gücü dâhilinde olmayan adakların yerine getirilmesi gerekmez." buyurdu. (Ebû Dâvûd rivayet etmiştir.)[39]

İlgili Meseleler

1. **"Onun içinde asla namaz kılma!.."** (Tevbe, 108) âyetinin tefsiri.

2. Masiyetin de, itaatin de yeryüzüne tesiri vardır.

3. Sorunun giderilmesi için kapalı olan meselenin mübeyyen/açık olan meseleye arzedilmesi.

4. Gerek duyduğunda müftünün (hüküm verecek konumda olanın) açıklama yapması.

5. Engel bulunmadığı takdirde herhangi bir yeri adakta bulunmaya tahsis etmekte bir sakınca yoktur.

6. Herhangi bir cahiliye putunun var olduğu bir mekânda -put ortadan kaldırılmış olsa dahi- adakta bulunulamayacağı.

7. [Müşriklerin] bayram kutlamalarının yapıldığı bir mekânda da -böyle bir özellikten arındırılmış olsa bile- adakta bulunulamayacağı.

8. Böyle bir mekanda adakta bulunulduğunda bu adak yerine getirilmez. Çünkü böyle bir adakta masiyet vardır.

9. Kasıt bulunmasa dahi bayramlar konusunda müşriklere benzemekten sakınılmalıdır.

10. Masiyet içerikli konularda adakta bulunulamaz.

---

(39) Ebû Dâvûd (3313), Beyhakî (10/83), Taberânî, *el-Kebîr*'de 2/75); İbn Hacer, *et-Telhîs*'inde (4/180) sahîh olduğunu söylemiştir. el-Elbânî, *Sahîhu Sunen-i Ebî Dâvûd*'da sahîh olduğunu söylemiştir.

11. Âdemoğlunun gücü yetmediği bir şeyle adakta bulunması câiz değildir.

Açıklamalar

Bir önceki bâbın ardından böyle bir konunun zikredilmiş olması çok uygun olmuştur. Bir önceki bâb, maksatlardan, büyük şirkten bahsederken; bu bâb, vesîleleri ve şirkin yakın vasıtalarını konu etmektedir. Müşriklerin kendi ilahlarına yakınlaşma adına ve Allah'a şirk koşarak kurbanlar sundukları mekânlar şirkin şiarlarının sergilendiği yerler haline gelmiştir. Böyle bir mekanda Müslüman Allah'ın rızâsını kastederek dahi kurban kestiği takdirde şirk içerikli şiarların hayata geçirilmesinde müşriklere ortak olmuş ve onlara benzemiş olur. Görünüşte olsa bile muvafakat etmek gönül dünyasında muvafakata ve müşriklere meyletmeye yol açar.

Bu sebebten dolayı şâri şiarlarında, bayramlarında, kendilerine özgü durumlarında, giyim-kuşamlarında ve onlara mahsus tüm hal ve hareketlerde kâfirlere benzemeyi yasaklamıştır. Kâfirlere meyletmek ve onlara dayanmak gibi kötü olumsuzluklara yol açan zahirî muvafakattan bile Müslümanları uzak tutmak istemiştir. Öyle ki; müşriklere benzeme endişesiyle onların Allah'tan başkasına secde edip ibâdet ettikleri vakitlerde nafile namaz kılınmasını bile yasaklamıştır.

ON İKİNCİ BÂB

ALLAH'TAN BAŞKASI İÇİN ADAKTA BULUNMANIN ŞİRK OLDUĞU

﴿يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُۥ مُسْتَطِيرًا﴾

"O kullar, şiddeti her yere yayılmış olan bir günden korkarak adaklarını (verdikleri sözü) **yerine getirirler."** (İnsan, 7)

﴿وَمَآ أَنفَقْتُم مِّن نَّفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُم مِّن نَّذْرٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُهُۥ﴾

"Yaptığınız her harcamayı ve adadığınız her adağı muhakkak Allah bilir." (Bakara, 270)

Sahîh[-i Buhârî ve Muslim]'de Âişe *radıyallâhu anha*'dan rivayet edildiğine göre Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Allah'a itaat etmek üzere adakta bulunmuş olan O'na itaat etsin! Allah'a isyan için adakta bulunmuş olan da O'na isyan etmesin!"(40)

İlgili Meseleler

1. Adağı yerine getirmenin farz olduğu.

(40) Buhârî (6696), Muslim (1641), Ebû Dâvûd (3279), Tirmizî (1526), Nesâî (7/17) ve *Kubrâ*'da (4748), İbn Mâce (2126), Mâlik (2/475), Dârimî (2338), Ahmed (2/36, 41, 208, 224), İbn Hıbbân (4387, 4390), İbn Huzeyme (2241).

2. Adağın Allah'a ibâdet olduğu sabit olduğuna göre, Allah'tan başkası için adanması şirktir.

3. Masiyet içeren bir adağın yerine getirilmesi câiz değildir.[41]

(41) Nezr/Adak adama beş çeşittir:
a- Taat olan adak, bunu yerine getirmek vaciptir.
b- İsyan olan adak, bunu yerine getirmek haramdır.
c- Mekruh olan adak, bunu terk etmek mustehabdır.
d- Mustehab olan adak, bunu yerine getirmek de mustehabdır.
e- Mubah olan adak, bunda muhayyerlik vardır.
Günah olan adaktan tevbe etmek vacibtir ve -Nesâî'nin rivâyet ettiği hadis gereğince- yemin kefareti gerekir [*Ta'likâtu'l-Bâziyye alâ Kitâbi't-Tevhîd*, Abdulaziz b. Bâz, ilgili bâbın şerhinde s. 16].

ON ÜÇÜNCÜ BÂB

ALLAH'TAN BAŞKASINA SIĞINMANIN ŞİRK OLDUĞU

﴿وَأَنَّهُۥ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ ٱلْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ ٱلْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا﴾

"Şu da gerçek ki, insanlardan bazı kimseler, cinlerden bazı kimselere sığınırlardı da onların taşkınlıklarını artırırlardı." (Cin, 6)

Havle bnt. Hakîm *radıyallâhu anha* şöyle anlatmaktadır: "Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in şunları söylediğini duydum:

«مَنْ نَزَلَ مَنْزِلًا فَقَالَ: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، لَمْ يَضُرَّهُ شَيْءٌ حَتَّى يَرْحَلَ مِنْ مَنْزِلِهِ ذَلِكَ».

"Bir yerde konakladığında yarattıklarının şerrinden Allah'ın eksiksiz kelimelerine sığınırım." diyene oradan ayrılana kadar hiçbir şey zarar veremez."(42)

İlgili Meseleler

1. Cin sûresinde yer alan âyetin tefsiri.

2. Allah'tan başkasının korumasına sığınmanın şirk olduğu.

3. Bu konuya ilişkin olarak bu hadisin delâletine başvurulmaktadır. Çünkü alimler, kelimetullahın mahluk olma-

(42) Muslim (2708), Tirmizî (3437), Nesâî, *Kubrâ*, Mâce (3547), Dârimî (2680), Ahmed, İbn Huzeyme (2566).

dığına dair bu hadisi delil olarak göstermekte ve mahlukun korumasına sığınmanın şirk olduğunu söylemektedirler.

4. Kısa olmasına rağmen bu duanın oldukça fazîletli olduğu.

5. Herhangi bir şeyin, zararı defetmek ya da yarar sağlamak gibi dünyevî bir menfaat temin etmesi, onu şirk olmaktan çıkarmaz. [Cinlere sığınılıp tapılarak onlar aracılığı ile bazı menfaatlere erişmek gibi...]

ON DÖRDÜNCÜ BÂB

ALLAH'TAN BAŞKASINDAN YARDIM DİLEMENİN VEYA O'NDAN BAŞKASINA DUA ETMENİN ŞİRK OLDUĞU

﴿وَلَا تَدْعُ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ ۖ فَإِن فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِّنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠٦﴾ وَإِن يَمْسَسْكَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ إِلَّا هُوَ ۖ وَإِن يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَآدَّ لِفَضْلِهِۦ ۚ يُصِيبُ بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ﴾

"Allah'ın yanısıra sana fayda veya zarar veremeyeceklere yalvarma! Eğer bunu yaparsan mutlaka zâlimlerden olursun. [Bil ki] **Eğer Allah sana bir zarar dokundurursa, onu yine O'ndan başka giderecek yoktur. Eğer sana bir hayır dilerse, O'nun keremini geri çevirecek de yoktur. O, hayrını kullarından dilediğine eriştirir. Ve O, Ğafûr'dur, Rahîm'dir."** (Yunus, 106-107)

﴿إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوْثَٰنًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَٱبْتَغُوا۟ عِندَ ٱللَّهِ ٱلرِّزْقَ وَٱعْبُدُوهُ وَٱشْكُرُوا۟ لَهُۥٓ ۖ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾

"Siz Allah'ı bırakıp birtakım putlara tapıyor ve yalan uyduruyorsunuz. Bilmelisiniz ki, Allah'ın yanısıra ibâdet ettikleriniz, sizin için bir rızık vermeye muktedir değillerdir. Onun için rızkı Allah katında arayın. O'na ibâdet edin ve O'na şükredin. Ancak O'na döndürüleceksiniz." (Ankebût, 17)

﴿ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا مِن دُونِ ٱللَّهِ مَن لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُۥٓ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ وَهُمْ عَن دُعَآئِهِمْ غَٰفِلُونَ ۝٥ وَإِذَا حُشِرَ ٱلنَّاسُ كَانُوا۟ لَهُمْ أَعْدَآءً وَكَانُوا۟ بِعِبَادَتِهِمْ كَٰفِرِينَ ﴾

"Allah'ın yanısıra kıyamet gününe kadar kendisine cevap veremeyecek kimseye yalvarandan daha sapık kim vardır? Halbuki o kimseler bunların yalvarmalarından habersizdirler. Nitekim insanlar toplanıp haşroldukları zaman onlara (kendilerine yalvaranlara) **düşman kesilirler de onların ibâdetlerini reddederler."** (Ahkâf, 5-6)

﴿ أَمَّن يُجِيبُ ٱلْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ ٱلسُّوٓءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَآءَ ٱلْأَرْضِ ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴾

"(Onlar mı hayırlı,) **yoksa darda kalana, kendine yalvardığı zaman karşılık veren ve** (başındaki) **sıkıntıyı gideren, sizi yeryüzünün hakimleri kılan mı? Allah ile birlikte başka bir ilah mı?! Ne kadar da az düşünüyorsunuz!"** (Neml, 62)

Taberânî, kendi isnâdıyla birlikte şöyle bir rivâyete yer vermektedir:

«أَنَّهُ كَانَ فِي زَمَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُنَافِقٌ يُؤْذِي الْمُؤْمِنِينَ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: قُومُوا بِنَا نَسْتَغِيثُ بِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ هَذَا الْمُنَافِقِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّهُ لَا يُسْتَغَاثُ بِي وَإِنَّمَا يُسْتَغَاثُ بِاللهِ»

"Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* zamanında müminlere sıkıntı veren bir münâfık vardı. Müslümanlardan biri çıkıp 'Haydi Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'den istiğâsede bulunalım/yardım dileyelim.' dedi. Bunun üzerine Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, *"Benden istiğâsede*

bulunulamaz. Ancak ve ancak Allah'tan istiğâsede bulunulabilir."[43] buyurdu.

İlgili Meseleler

1. [Bâb başlığında] Duanın istiğâseye atfedilmiş olması âmm olanın hâs olana (yani genelin özele) atfedilmesi kabilindendir.

2. **"Allah'ın yanısıra sana fayda veya zarar veremeyeceklere yalvarma!"** âyetinin tefsiri.

3. Allah'tan başkasına dua edilmesinin büyük şirk olduğu.

4. İnsanların en salihlerinden olan bir kişinin bile Allah'tan başkasına -onun hoşnutluğunu/rızâsını arayarak- yalvardığı takdirde zâlimlerden olacağı.

5. Bir sonra zikredilen âyetin (Yunus, 107) tefsiri.

6. Allah'tan başkasına yöneltilen dua ve istiğâsenin küfür olmakla birlikte dünyadayken de hiçbir fayda sağlamadığı.

7. Üçüncü olarak zikredilen âyetin (Ankebût, 17) tefsiri.

8. Cennet yalnız Allah'tan istenildiği gibi, rızık da ancak ve ancak Allah'tan istenebilir.

9. Zikredilen dördüncü âyetin (Ahkâf, 5-6) tefsiri.

10. Allah'tan başkasına dua ve ibâdet edenden daha sapık ve şaşkın kimsenin bulunmadığı.

11. Allah dışında dua edilen varlığın bu duadan habersiz/gafil olduğu.

---

(43) Heysemî, *Mecmâu'z-Zevâid*'de (10/159), "Taberânî, *el-Kebîr*'de rivâyet etmiştir. Ricâli İbn Lehîa' dışındakiler *Sahîh*'in ricâlidir, onun da hadisi hasendir. Bununla birlikte Ahmed, bu siyakın dışında rivâyet etmiştir." der. Bkz: *Zevâidu'l-Musned* (5/317), İbn Sa'd (1/375).

12. Böyle bir dua; dua edilenin, kendisine dua edene karşı buğzuna ve düşmanlık beslemesine sebebtir.

13. Bu tür dua, âyet-i kerimede dua edilene ibâdet olarak isimlendirilmiştir.

14. Dua edilenin [kendisine yapılan] bu ibâdeti reddetmesi.

15. Bu kişinin insanların en sapığı sayılmasının sebebi Allah'tan başkalarına yalvarmasıdır.

16. Beşinci olarak zikredilen (Neml, 62) âyetin tefsiri.

17. Onların (başı dara düşenlerin) çağrısına ancak Allah'ın karşılık vereceğini kabul etmeleri gerçekten hayret vericidir. Bu nedenle de sıkıntılı zamanlarda dini yalnız Allah'a has kılarak O'na yalvarmaktadırlar.

18. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, tevhîdin korunmasına nihaî derecede önem vermesi ve [ümmetine] Allah'a karşı takınılması gereken edebi öğretmesi.

Açıklamalar

"Herhangi bir ibâdetin Allah'tan başkasına yöneltilmesidir." şeklindeki büyük şirk tanımını iyice kavramış olan kimse, müellif tarafından açıklanan bu üç bâbı daha iyi anlayacaktır.

Adak, yerine getiren kimsenin Allah tarafından övgüyle anıldığı bir ibâdettir. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* de itaat içerikli adakların yerine getirilmesini emretmiştir. Yapan kimsenin Şâri tarafından medhedildiği/övüldüğü ya da yapılmasının emredildiği her şey ibâdettir.

İbadet, Allah'ın sevip razı olduğu zahirî ve batınî tüm amel ve sözleri kapsayan bir isimdir. Adak da bunlardan biridir.

Aynı şekilde Allah bütün kötülüklerden yalnızca kendisine sığınılmasını emretmektedir. Sıkıntı ve meşakkatler karşısında sadece kendisinden istiğasede bulunulmasını istemektedir. İstiâze ve istiğâsenin ihlâsla sırf Allah'a yöneltilmesi îmân ve tevhîddir. Allah'tan başkasına yöneltilmesi ise, şirk ve ortak koşmaktır.

Dua ve istiğâse arasında şöyle bir fark bulunmaktadır: Dua, bütün halleri kapsar, geneldir. İstiğâse ise, sıkıntı ve şiddet anlarında Allah'a yapılan dua anlamındadır. Her ikisinin de yalnızca Allah'a yöneltilmesi gerekmektedir. Dua edenlerin çağrısına karşılık veren, sıkıntıda bulunanların sıkıntılarını gideren yalnızca Allah'tır. Peygamber, melek, veli gibi bir başka varlığa dua eden ya da Allah'tan başka hiç kimsenin güç yetiremediği bir konuda O'ndan başkasına istiğâsede bulunan şirke ve küfre düşmüş olur. Bu kişi dinden çıktığı gibi aklını da bir kenara bırakmış demektir. Hiçbir varlık kendi başına ya da başkalarının yardımıyla zerre kadar bir yarar sağlama ya da zararı def etme gücüne sahip değildir. Herkes bütün işlerinde Allah'a muhtaçtır.

ON BEŞİNCİ BÂB

"HİÇBİR ŞEY YARATAMAYAN VE KENDİLERİ YARATILAN ŞEYLERİ O'NA ORTAK MI KOŞUYORLAR? HÂLBUKİ O ŞİRK KOŞTUKLARI NE ONLARA NE DE KENDİLERİNE BİR YARDIMDA BULUNMAYA GÜÇ YETİREMEZLER." (A'RÂF, 191-192) ÂYETİNİN TEFSİRİ

﴿وَٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ مِن دُونِهِۦ مَا يَمۡلِكُونَ مِن قِطۡمِيرٍ ﴿١٣﴾ إِن تَدۡعُوهُمۡ لَا يَسۡمَعُواْ دُعَآءَكُمۡ وَلَوۡ سَمِعُواْ مَا ٱسۡتَجَابُواْ لَكُمۡۖ وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ يَكۡفُرُونَ بِشِرۡكِكُمۡۚ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثۡلُ خَبِيرٖ﴾

"O'ndan başka yalvarıp durduklarınız, bir çekirdek zarına bile sahip değildirler. Dua etseniz duanızı işitmezler. İşitseler bile size cevap veremezler. Kıyamet günü de ortak koşmanızı inkar ederler. Her şeyden haberdar olan (Allah) **gibi hiç kimse sana haber veremez."** (Fâtır, 13-14)

Sahîh[-i Buhârî ve Muslim]'de rivâyet edildiğine göre Enes *radıyallâhu anh* şöyle anlatmaktadır:

«شُجَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ أُحُدٍ وَكُسِرَتْ رُبَاعِيَتُهُ، فَقَالَ: «كَيْفَ يُفْلِحُ قَوْمٌ شَجُّوا نَبِيَّهُمْ ؟». فَنَزَلَتْ: ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ﴾

"Uhud Günü, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* başından yara almış, ön dişi kırılmıştı. Bunun üzerine, *"Peygamberlerini yaralayan bir toplum nasıl kurtulabilir?!"* dedi. Ardından **"...Bu işle** (onların bağışlanmaları yahut azaba

uğramaları işiyle) **senin bir ilgin yoktur.”** (Âl-i İmrân, 128) âyeti nâzil oldu.”(44)

وَفِيهِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: «أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنْ الرُّكُوعِ فِي الرَّكْعَةِ الْأَخِيرَةِ مِنَ الْفَجْرِ: «اللَّهُمَّ الْعَنْ فُلَانًا وَفُلَانًا»، بَعْدَمَا يَقُولُ: «سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ». فَأَنْزَلَ اللهُ: ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ﴾

Yine *Sahîh*'de rivâyet edildiğine göre İbn Ömer *radıyallâhu anhuma*, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'i sabah namazının son rekatında başını rükudan kaldırınca *'semiallâhu limen hamideh rabbenâ ve leke'l-hamd'* dedikten sonra *"Allah'ım, falana ve falana lanet et!"* diye dua ederken işittiğini anlatmaktadır. Bunun ardından, "... **bu işle** (onların bağışlanmaları yahut azaba uğramaları işiyle) **senin bir ilgin yoktur.”** (Âl-i İmrân, 128) âyeti nâzil olmuştur.”(45)

Bir rivâyet de şöyledir:

«يَدْعُو عَلَى صَفْوَانِ بْنِ أُمَيَّةَ وَسُهَيْلِ بْنِ عَمْرٍو وَالْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ، فَنَزَلَتْ: ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ﴾

Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in Safvân b. Umeyye, Suheyl b. Amr ve Hâris b. Hişam'a beddua ettiği ardından da "...**Bu işle** (onların bağışlanmaları yahut azaba uğramaları işiyle) **senin bir ilgin yoktur.”** (Âl-i İmrân, 128) âyetinin nâzil olduğu anlatılmaktadır.”(46)

---

(44) Buhârî -ta'liken- (772); Muslim (1791), Tirmizî (3003), Nesâî, *Kubrâ*'da (11088), İbn Mâce (4027), Ahmed (3/99, 206), İbn Hıbbân (6574).

(45) Buhârî (4069), Tirmizî (3005), Nesâî, (2/203) ve *Kubrâ*'da (665, 11075), Ahmed (2/147).

(46) Buhârî -ta'liken- (4070), Tirmizî (3004), Ahmed (2/93). el-Elbânî,

Yine *Sahîh[-i Buhârî ve Muslim]*'de yer alan bir rivâyette Ebû Hureyre *radıyallâhu anh* şöyle anlatmaktadır:

«قَامَ فِينَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ أُنْزِلَ عَلَيْهِ: ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾ فَقَالَ: يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ، (أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا)! اشْتَرُوا أَنْفُسَكُمْ، لَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللهِ شَيْئًا! يَا عَبَّاسَ بْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، لَا أُغْنِي عَنْكَ مِنَ اللهِ شَيْئًا! يَا صَفِيَّةُ عَمَّةَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، لَا أُغْنِي عَنْكِ مِنَ اللهِ شَيْئًا! وَيَا فَاطِمَةُ بِنْتَ مُحَمَّدٍ، سَلِينِي مِنْ مَالِي مَا شِئْتِ، لَا أُغْنِي عَنْكِ مِنَ اللهِ شَيْئًا!».

"**'En yakın akrabalarını uyar!'** (Şuarâ', 214) âyeti nâzil olunca Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* ayağa kalktı ve şöyle buyurdu: *"Ey Kureyş topluluğu! -ya da buna benzer bir başka söz söyledi- nefislerinizi (Allah'ın azabından) satın alın! Ben, Allah'ın azabından hiçbir şeyi sizden uzaklaştıramam. Ey Abbas b. Abdulmuttalib, senden de Allah'ın azabından hiçbir şeyi uzaklaştıramam. Ey Allah Rasûlünün halası Safiye, senden de Allah'ın azabından hiçbir şeyi uzaklaştıramam. Ey Muhammed'in kızı Fâtıma, kendi malımdan dilediğini benden iste! Ama senin için de Allah'ın azabından hiçbir şeyi uzaklaştıramam."*[47]

İlgili Meseleler

1. Geçen iki âyetin tefsiri.
2. Uhud Günü meydana gelen olayın anlatılması.

---

[47] *Sahîhu Sunen-i Tirmizî*'de sahîh olduğunu söylemiştir. Buhârî (2753, 3527); Muslim (204, 206), Nesâî (6/249) ve *Kubrâ*'da (6473), Ahmed (2/350, 398, 448).

3. Peygamberlerin efendisi ve sonuncusu ile velilerin en önde gelenlerinin (sahabîlerin) "Âmîn" diye diye kunut yapmaları.

4. Beddua edilenlerin kâfirler oldukları [halde onlar hakkında da Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hiçbir yetkisi olmaması, ne affedilmeleri ne de azab edilmelerine etkisi olamayacağı].

5. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in beddua ettiği o kâfirler, çoğu kâfirin yapmadığı şeyleri yapmıştır. Onlar peygamberlerinin başını yarmışlar, onu öldürmek için türlü entrikalara başvurmuşlar ve kendileriyle aynı kandan olan akrabalarının dahi ölmüş bedenlerine işkence uygulamışlardı ki, bunlar onların çirkin eylemlerinin bazılarıdır.

6. Bunun üzerine yüce Allah'ın, konuya ilişkin olarak, **"...Bu işle** (onların bağışlanmaları yahut azaba uğramaları işiyle) **senin bir ilgin yoktur."** (Âl-i İmrân, 128) âyetini inzal buyurması.

7. Âyetin devamındaki **"ya tevbelerini kabul edip onları bağışlar ya da zalim olduklarından dolayı onlara azab eder."** bölümünden dolayı kimisi îmân etmiş ve tevbeleri kabul olunmuştur.

8. Bela ve musîbet anlarında kunut duası yapılması.

9. Namaz içinde beddua edilen kimselerin hem kendi isimlerinin hem de babalarının isimlerinin zikredilmesi.

10. Kunut yapılırken belirli şahıslara lanet edilebilmesi.

11. **"En yakın akrabalarını uyar!"** (Şuarâ', 214) âyeti nâzil olduğunda Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in ne yaptığının anlatılması.

12. Bu konuya ilişkin olarak Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in tam bir ciddiyet ve azim göstermesi. Öyle ki, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* bu gayreti nedeniyle delilikle itham edilmiştir. Aynı ciddiyeti gösteren günümüz müslümanının durumu da bundan farklı değildir.

13. Uzak yakın tüm akrabalarına Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, *"Allah'ın azabından hiçbir şeyi sizden uzaklaştıramam."* demesi. Biricik kızı Fâtıma *radıyallâhu anha* için bile *"Ey Muhammed'in kızı Fâtıma, senin için de Allah'ın azabından hiçbir şeyi uzaklaştıramam."* buyurmuştur. Peygamberlerin efendisinin, âlemlerin efendisinin; kadınların efendisi ve ciğerparesi kızı hakkında söylediği bu sözlere -ki O'nun haktan başka bir şey söylemediğine îmân etmekteyiz- bakın! Sonra da [avamı bir kenara bırakın] insanların havassının kalplerine bir bakın! Tevhîd ve dinin ne kadar "garip" kaldığı apaçık ortadadır.

Açıklamalar

Bu bâb **"Hiçbir şey yaratamayan ve kendileri yaratılan şeyleri O'na ortak mı koşuyorlar?"** (A'râf, 191) âyetini konu etmektedir.

Bu bâb, tevhîdin delillerini/burhanlarını açıklamaya atılan ilk adımdır. Tevhîd hakkında, başka bir konu hakkında benzeri bulunmayan hem naklî, hem de aklî deliller vardır.

Rubûbiyyet tevhîdiyle isim ve sıfat tevhîdinin, tevhîdin en önemli delillerinden oldukları daha önce dile getirilmişti. Yaratma ve işleri çekip çevirmede tek olan, tüm yönleriyle mutlak mükemmelliğe sahip olan zat, başkasında olmayacak biçimde ibâdet olunmaya layık tek zattır. O ise yalnız ve yalnız Allah'tır.

Tevhîdin delillerinden biri de yaratılanların ve Allah'tan başka ibâdet edilenlerin vasıflarının bilinmesidir. Melek, insan, ağaç, taş gibi Allah dışında ibâdet olunan varlıkların hepsi -istisnasız- Allah'a muhtaçtırlar. Acizdirler; ellerinde, zerre kadar yarar sağlama gücü yoktur. Kendileri yaratılmış varlıklardır; bir başka kişi ya da nesneyi yaratma güç ve kapasitesine sahip değildirler. Zarar ya da fayda verme, öldürme, hayat verme veya diriltme gibi kudretleri yoktur. Her mahlukun yaratanı Allah'tır. Herkesin ve her şeyin rızkını veren O'dur. Tüm işleri idare eden O'dur. Fayda veren de O'dur, zarar veren de. Veren de O'dur, alan da. Her şeyin melekûtu O'nun elindedir. Her şey O'na döner. Her şey O'na yönelir. Her şey O'na muhtaçtır. Her şey O'na boyun eğer.

Bundan daha büyük bir delil mi var?! Yüce Allah, Kitab'ında ve peygamberlerin diliyle devamlı surette bunu tekrarlamış ve tekrarlatmıştır. Bu aklî ve fıtrî bir delil olduğu gibi aynı zamanda naklî ve sem'î (işitmeye dayalı) bir delildir. Allah'ı birlemeyi, tevhîdin hak olduğunu ve şirkin bâtıl olduğunu göstermektedir.

En şerefli yaratılmış dahi kendisine kan bağı bakımından en yakın olan için hiçbir faydaya sahip değilse, diğerlerini varın siz düşünün! Yüce Allah'ı yaratılmış varlıklarla denk tutarak O'na şirk koşanlara yazıklar olsun! Böyleleri dinden yoksun oldukları gibi akıldan da yoksundurlar.

En güzel yaratıcı olan Allah'ın mutlak mükemmellik konusundaki nitelikleri ve muazzam sıfatları kendisinden başka hiçbir varlığın ibâdet edilmeye layık olmadığına dair en büyük delildir.

Bütün yaratılanların sahip oldukları eksiklik, muhtaçlık, her durumda bir rabbe ihtiyaç duyması, -Rabbinin imkân tanıdığının dışında- bir mükemmelliğe sahip olmaması gibi sıfatlar, herhangi bir varlığın ilah olduğunun geçersiz ve temelsiz olduğunun en güzel delilidir.

Allah'ı ve yarattıklarını tanıyan kimse, yalnızca Allah'a ibâdet etmeye, dini O'na has kılmaya, O'na övgüde bulunmaya, hamdetmeye, dili, kalbi ve tüm organlarıyla şükretmeye mecbur olur. Korku, ümit ve arzu olarak yaratılanlarla kurduğu ilişkilere son verir. Allah her şeyi en iyi bilendir.

ON ALTINCI BÂB

"NİHÂYET ONLARIN YÜREKLERİNDEN KORKU GİDERİLİNCE: RABBİNİZ NE BUYURDU? DERLER. ONLAR DA: HAK OLANI BUYURDU, DERLER. O, ÇOK YÜCEDİR, ÇOK BÜYÜKTÜR." (SEBE', 23) ÂYETİNİN TEFSİRİ

Sahîh[-i Buhârî]'de yer alan bir hadiste Ebû Hureyre *radıyallâhu anh*, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'den şunları nakletmiştir;

«إِذَا قَضَى اللهُ الْأَمْرَ فِي السَّمَاءِ؛ ضَرَبَتِ الْمَلَائِكَةُ بِأَجْنِحَتِهَا خُضْعَانًا لِقَوْلِهِ، كَأَنَّهُ سِلْسِلَةٌ عَلَى صَفْوَانٍ، يَنْفُذُهُمْ ذَلِكَ: ﴿حَتَّى إِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقَّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾، فَيَسْمَعُهَا مُسْتَرِقُ السَّمْعِ، وَمُسْتَرِقُ السَّمْعِ هَكَذَا بَعْضُهُ فَوْقَ بَعْضٍ - وَصَفَهُ سُفْيَانُ بِكَفِّهِ، فَحَرَّفَهَا وَبَدَّدَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ - فَيَسْمَعُ الْكَلِمَةَ، فَيُلْقِيهَا إِلَى مَنْ تَحْتَهُ، ثُمَّ يُلْقِيهَا الْآخَرُ إِلَى مَنْ تَحْتَهُ، حَتَّى يُلْقِيَهَا عَلَى لِسَانِ السَّاحِرِ أَوِ الْكَاهِنِ، فَرُبَّمَا أَدْرَكَهُ الشِّهَابُ قَبْلَ أَنْ يُلْقِيَهَا، وَرُبَّمَا أَلْقَاهَا قَبْلَ أَنْ يُدْرِكَهُ، فَيَكْذِبَ مَعَهَا مِائَةَ كَذْبَةٍ، فَيُقَالُ: أَلَيْسَ قَدْ قَالَ لَنَا يَوْمَ كَذَا وَكَذَا: كَذَا وَكَذَا؟ فَيُصَدَّقُ بِتِلْكَ الْكَلِمَةِ الَّتِي سُمِعَتْ مِنَ السَّمَاءِ».

"Allah gökte bir işe hükmettiği zaman melekler boyun eğdiklerini göstermek için kanatlarını çırparlar. Bu ilâhî söz, sanki melekleri yarıp aralarından geçip giden bir kaya üzerindeki zincir (sesi) gibidir. **"Nihâyet onların yüreklerinden korku giderilince 'Rabbiniz ne buyurdu?' derler. Onlar da 'Hak olanı buyurdu.' derler. O, çok yücedir, çok büyüktür."** (Sebe', 23) *Kulak hırsızlığı*

yapanlar bu sözü dinlerler. Bu kulak hırsızları üst üste yığılmışlardır. -Sufyan b. 'Uyeyne bunu ellerini evirip çevirerek ve parmaklarının arasını ayırarak gösterir.- Kulak hırsızı söylenenleri dinleyerek kendisinden daha aşağıda bulunanlara iletir. O da kendisinden daha aşağıdakine aktarır. En sonunda da sihirbaz ya da kâhinin diline kadar ulaşır. Bazen dinledikleri sözleri iletmeden arkalarından bir alev topu yetişir ya da ilettikten sonra yetişir. O kâhinler de bu sözlerin yanına yüz yalan katarlar. İnsanlar da bir sözü tasdik olundu diye tutar [filan kâhin] 'Bize o gün şöyle şöyle dememiş miydi?' derler. Hâlbuki o sadece gökyüzünde işitilen sözden dolayı tasdik olunur."(48)

Nevvâs b. Sem'ân *radıyallâhu anh*'tan rivâyete göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«إِذَا أَرَادَ اللهُ تَعَالَى أَنْ يُوحِيَ بِالْأَمْرِ تَكَلَّمَ بِالْوَحْيِ؛ أَخَذَتِ السَّمَوَاتِ مِنْهُ رَجْفَةٌ (أَوْ قَالَ: رَعْدَةٌ شَدِيدَةٌ) خَوْفًا مِنَ اللهِ تَعَالَى، فَإِذَا سَمِعَ ذَلِكَ أَهْلُ السَّمَوَاتِ صَعِقُوا وَخَرُّوا لِلهِ سُجَّدًا، فَيَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يَرْفَعُ رَأْسَهُ جِبْرِيلُ، فَيُكَلِّمُهُ اللهُ مِنْ وَحْيِهِ بِمَا أَرَادَ، ثُمَّ يَمُرُّ جِبْرِيلُ عَلَى الْمَلَائِكَةِ، كُلَّمَا مَرَّ بِسَمَاءٍ سَأَلَهُ مَلَائِكَتُهَا: مَاذَا قَالَ رَبُّنَا، يَا جِبْرِيلُ؟ فَيَقُولُ: «قَالَ الْحَقَّ، وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ». فَيَقُولُونَ كُلُّهُمْ مِثْلَ مَا قَالَ جِبْرِيلُ، فَيَنْتَهِي جِبْرِيلُ بِالْوَحْيِ إِلَى حَيْثُ امَرَهُ اللهُ تَعَالَى».

"Allah bir şey vahyedip bildirmek istediğinde Allah korkusundan, gökleri şiddetli bir titreme -ya da sarsıntı- alır. Bu sesi duyan gök ehli baygınlık geçirir ve hemen secdeye kapanırlar. Başını ilk kaldıran Cebrâil olur. Allah vahyetmek istediği şeyi ona bildirir. Daha

(48) Buhârî (4701) ve Halku Efâli'l-İbâd (s. 40), Tirmizî (3223), İbn Mâce (94), İbn Hıbbân (36), el-Humeydî (1151).

sonra Cebrâil, meleklerin yanından geçer. Her uğradığı gökte o göğün melekleri Cebrâil'e, 'Rabbimiz ne buyurdu?' diye sorarlar. Cebrâil, 'Hakkı söyledi. O çok yüce ve çok büyüktür.' der. Meleklerin hepsi Cebrâil'in dediği gibi derler. Ardından Cebrâil, Allah'ın emrettiği yere o vahyi ulaştırır."(49)

İlgili Meseleler

1. Zikredilen âyet-i kerimenin tefsiri.

2. Söz konusu âyet özellikle salih kimselerle alakalı şirkin asılsız ve bâtıl olduğuna dair deliller içermektedir. Aynı âyetin, kalbi saran şirk ağacının dallarını kesip attığı söylenmiştir.

3. **"Onlar da 'Hak olanı buyurdu.' derler. O, çok yücedir, çok büyüktür."** (Sebe', 23) âyetinin tefsiri.

4. Meleklerin Cebrâil *aleyhisselam*'a vahiy hakkında sormalarının sebebi.

5. Cebrâil *aleyhisselam*'ın, meleklere "Allah şöyle şöyle buyurdu." diye cevap vermesi.

6. Başını ilk kaldıranın Cebrâil *aleyhisselam* olduğunun bildirilmesi.

7. Cebrâil *aleyhisselam*'ın, sormaları üzerine tüm gök ehline vahyi bildirmesi.

8. Baygınlığın tüm gök halkını kapsaması.

9. Allah'ın kelamından dolayı göklerin titremesi.

10. Allah'ın emrettiği yere vahyi ulaştıranın Cebrâil *aleyhisselam* olduğu.

---

(49) İbn Cerîr et-Taberî, *Tefsîr* (22/91), İbn Kesîr, *Tefsîr* (3/...
me, *et-Tevhîd* (s. 144), İbn Ebi Asım (515)

11. Şeytanların kulak hırsızlığı yaptıklarının bildirilmesi.

12. Şeytanların birbirleri üstüne binmeleri.

13. [Gökte konuşulanları çalmaya çalışan şeytanların ardından] ateş topları atılması.

14. Bu ateş toplarının şeytanlara, dinledikleri sözleri insanlara bazen ulaştırmadan önce, bazen de ulaştırdıktan sonra yetişmesi.

15. Kâhinin söylediğinin bazen doğru çıkabileceği.

16. Şeytanlar tarafından kendisine bildirilenlere kâhinin yüz yalan kattığı.

17. Kâhinin yalanlarının [halk tarafından] tasdik edilmesi, göklerden kendisine ulaştırılan haberler sebebiyledir.

18. Nefislerin bâtılı kabul etmeye meyyal oluşu. Öyle ki yüz tane yalana itibar etmeyip bir doğruya tutunurlar.

19. Şeytanların duydukları sözleri birbirlerine iletmeleri, hafızalarına kaydetmeleri ve [bunu diğer yalanlarının doğruluğuna] delil olarak kullanmaları.

20. Sıfatları iptal eden (Ta'tîlci) Eş'arîlerin [ve Maturidîlerin] hilafına [hadislerde Allah'a ait] sıfatların isbat edilmesi.

21. Sözü edilen baygınlık ve titremenin Allah korkusundan meydana geldiğinin bildirilmesi.

22. Yüce Allah için secdeye kapanmaları.

Açıklamalar

Zikredilen âyet-i kerime, tevhîdin vucûbiyeti ve şirkin asılsızlığı konusunda bir diğer muazzam delildir. Burada Allah'ın azameti/büyüklüğü zikredilmektedir. Allah'ın azameti karşısında en büyük varlıkların büyüklükleri sönük kalmaktadır. Tüm melekler dâhil bütün ulvî ve süflî âlem yüce

Allah'ın kelamını işittiklerinde ya da azamet ve yüceliğine tanık olduklarında kalpleri yerinde duramaz ve secdeye kapanırlar. Tüm yaratılmışlar Allah *azze ve celle*'nin yüceliğine boyun eğmişlerdir. Onun azamet ve yüceliğini itiraf etmektedirler. Allah'ın emri karşısında korku içinde boyun eğerler. Böyle bir makama sahip olan zat; ibâdet, hamd, şükür, tazim ve ilahlık konusunda tek ve yegâne hak sahibidir. Diğer varlıkların bu konuda hiçbir hakları bulunmamaktadır. Mutlak mükemmellik, kibriya, azamet, mutlak celal ve cemal sıfatları tamamen Allah'a aittir. Başka hiçbir varlık bu vasıflardan hiçbirine sahip olamaz. Zahir ve bâtın olarak sergilenen herhangi bir kulluk konusunda da hiçbir varlık -en basit bir şekilde dahi olsa- Allah'a ortak olamaz.

ON YEDİNCİ BÂB

ŞEFAAT

﴿وَأَنذِرْ بِهِ ٱلَّذِينَ يَخَافُونَ أَن يُحْشَرُوٓا۟ إِلَىٰ رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُم مِّن دُونِهِۦ وَلِىٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾

"Rablerinin huzurunda haşrolunmaktan korkanları onunla (Kur'an ile) **uyar. Onlar için Rablerinden başka ne bir dost ne de bir şefaatçi vardır. Umulur ki Allah'tan sakınırlar."** (En'âm, 51)

﴿قُل لِّلَّهِ ٱلشَّفَٰعَةُ جَمِيعًا﴾

"De ki: Şefaat tümüyle Allah'ındır." (Zümer, 44)

﴿مَن ذَا ٱلَّذِى يَشْفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذْنِهِۦ﴾

"O'nun izni olmadan katında kim şefaat edebilir?" (Bakara, 255)

﴿وَكَم مِّن مَّلَكٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ لَا تُغْنِى شَفَٰعَتُهُمْ شَيْـًٔا إِلَّا مِنۢ بَعْدِ أَن يَأْذَنَ ٱللَّهُ لِمَن يَشَآءُ وَيَرْضَىٰٓ﴾

"Göklerde nice melek var ki, Allah, dileyip razı olduğuna izin vermezden evvel, şefaatleri hiçbir işe yaramaz." (Necm, 26)

﴿قُلِ ٱدْعُوا۟ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ ۖ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ وَمَا لَهُۥ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ ﴿٢٢﴾ وَلَا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ عِندَهُۥٓ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُۥ﴾

"De ki: Allah'tan başka hakkında o bâtıl zanlar beslediklerinize istediğiniz kadar yalvarın! Ne göklerde ne

de yerde zerre ağırlığınca bir şeye egemendirler. Onların buralarda hiçbir ortaklığı da yoktur, Allah'ın onlardan bir yardımcısı da yoktur. Huzurunda, -izin verdiği kimseler hariç- şefaat fayda vermez." (Sebe', 22-23)

Ebu'l-Abbâs [İbn Teymiyye] şöyle demektedir: "Yüce Allah, müşriklerin kendi hakkındaki bütün bâtıl anlayışlarını reddetmektedir. Kendi dışında hiçbir kimsenin, egemenlik vasfının tümüne ya da bir bölümüne sahip olamayacağını belirtmiş, bundan başka kendisinden 'yardımcıları olması' gibi bir şeyi de reddetmiştir. Bunlar haricinde geriye şefaat konusu kalmaktadır. Allah ancak kendisinin izin verdiği kimseler için şefaatin fayda sağlayabileceğini beyan etmiştir. Nitekim âyet-i kerimede şöyle buyrulmaktadır:

﴿وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَىٰ﴾

"Allah'ın razı olduğu kimselerden başkasına şefaat edemezler." (Enbiyâ, 28)"

İşte müşriklerin -kendileri için- ümit ettikleri şefaat, -Kur'an'da bildirildiği üzere- asla söz konusu değildir. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, *"Kıyamet gününde gelip Rabbine* -önce 'Şefaat talebinde bulunacağım.' demediğine dikkat edilmelidir- *secde ve hamdedeceğini, daha sonra kendisine 'Kaldır başını! Konuş söyleyeceklerin dinlenilsin! İste, verilsin! Şefaat dileğinde bulun, şefaatçi kılınasın!'* diye seslenileceğini bildirmektedir.[50]

Ebû Hureyre *radıyallâhu anh*, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e "Şefaatinden dolayı en çok mutlu olan insan kimdir?" diye sorduğunda Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle cevap vermiştir:

(50) Buhârî 4476; Müslim 193.

«مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، خَالِصًا مِنْ قَلْبِهِ».

"Kalbinden ihlasla Lâ ilâhe illallâh diyen kimsedir."[51]

İşte bu şefaat, şirk koşanlara değil, Allah'ın izniyle, ihlas ehline yöneliktir.

Aslında yüce Allah hem ihlâs ve tevhîd ehline fazlıyla muamelede bulunmakta, hem de kendisine şefaat için izin verilenlerin duası vasıtasıyla ihlâs ehline mağfiret etmektedir. Böylece şefaat sahibini [Muhammed *sallâllahu aleyhi ve sellem*'i] de vaad edilen Makam-ı Mahmûd'a yükseltmektedir.

Kur'an'ın reddettiği şefaat, içeriğinde şirk bulunan şefaattir. Bu nedenle şefaat, -Kur'an'ın değişik yerlerinde- Allah'ın iznine bağlanmıştır. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* de şefaatin ancak ve ancak tevhîd ve ihlâs ehli kimseler için geçerli olduğunu beyan etmiştir."

İlgili Meseleler

1. Zikredilen âyetlerin tefsiri.
2. Reddedilen şefaatin hangisi olduğu.
3. Kabul edilen şefaatin hangisi olduğu.
4. Büyük şefaatin zikri -ki buna Makam-ı Mahmûd da denir-.
5. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in uygulamasının sıralamasına dikkat çekilmesi. Buna göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* önce şefaatte bulunmayıp secde etmiş, ardından -izin verilince de- şefaatte bulunmuştur.
6. Şefaat sebebiyle en fazla mutlu olanın kim olduğu.
7. Şefaatin Allah'a şirk koşana yöneltilemeyeceği.
8. Şefaatin hakikatinin ne olduğu.

---

(51) Buhârî (99), Nesâî, *Kubrâ*'da (5742), Ahmed (2/373).

Açıklamalar

Müellif, şefaat konusuna bu kitapta sık sık yer vermiştir. Çünkü müşrikler meleklere, peygamberlere ve velilere yaptıkları dua ve ibâdeti şu sözlerle gerekçelendirmektedirler: 'Biz onların yaratılmış olduklarını ve başkasının egemenliğinde bulunduklarını bilerek onlara dua ediyoruz. Fakat onların Allah katında çok yüce makamları vardır. Onlara bizleri Allah'a yaklaştırsınlar, bizim için şefaatçi olsunlar diye dua ediyoruz. Bu, bazı istek ve ihtiyaçlarını arzedip gidermek amacıyla yönetici ve kralların huzuruna aracılarla yakınlaşarak çıkılması gibidir."

İleri sürülen bu gerekçe çok temelsiz ve asılsızdır. Aynı zamanda Allah *azze ve celle*'nin, -ki O en yüce, her şeyin egemenliğini elinde bulunduran, her şeyin kendisinden korktuğu, bütün yaratılanların huzurunda boyun büktüğü yüceler yücesidir- işleri yürütebilmek için aracılara, sekreterlere, bakanlara ihtiyaç duyan kral ve yönecilere benzetilmesi söz konusudur.

Allah böyle bir iddiayı reddederek şefaatin tamamıyla zatına ait olduğunu bildirmiştir. Nasıl ki egemenlik O'nundur, şefaat de bütünüyle O'na aittir. Allah'ın yanında, O'nun izni olmadan hiç kimse şefaatte bulunamaz. Şefaat iznini de yalnızca sözünden ve amelinden razı olduklarına verir. Bir insanın amelinden razı olunmasının en temel şartı da o insanın tam bir tevhîd ve ihlasa sahip olmasıdır.

Allah'ın izin vermesiyle gerçekleşen ve kabul edilen şefaat, ihlâs ehline hastır. Şefaat tamamıyla Allah'tandır. Bu, yüce Allah'ın şefaat edene bir rahmeti ve ikrâmıdır. Şefaat edilen için de merhamet ve bağışlanmadır. Gerçekte şefaate binaen övgüyle anılan Allah'tır. Şefaat konusunda

kendisine izin vererek Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*'i övgüyle anılan makama eriştiren de yüce Allah'tır.

Şefaat konusunda detaylı olarak söylenebileceklerle ilgili olarak Kitab ve sünnetin delâleti bu yöndedir.

Müellif, konu hakkında Şeyhulislam Ebu'l-Abbas Takıyyuddin'in sözünü aktarmıştır. Bu sözler de yeterlidir.

Bu bâbın hedefi, müşriklerin kendi ilahlarına iliştirdikleri birtakım vesîle ve sebeblerin asılsız/bâtıl olduklarını gösteren nasların zikredilmesidir. Buna göre söz konusu ilahlar ne bağımsız, ne ortak olarak, ne de yardımlaşma ve üstünlük sağlama şekillerinden hiçbiriyle egemenlik sıfatına sahip değildir. Şefaat konusunda zerre kadar hak ve yetkileri de yoktur. Bütün bu saydıklarımız yalnız ve yalnız Allah'a ait olan özellik ve haklardır. Dolayısıyla ibadet edilecek tek ilah ancak ve ancak Allah'tır.

ON SEKİZİNCİ BÂB

"(EY NEBİ!) SEN SEVDİĞİNİ HİDÂYETE ERDİREMEZSİN; BİLAKİS, ALLAH DİLEDİĞİNE HİDÂYET VERİR." (KASAS, 56) ÂYETİNİN TEFSİRİ

Sahîh[-i Buhârî ve Muslim]'de İbnu'l-Museyyeb'in, babasından rivâyet ettiği bir hadiste şöyle anlatılıyor:

«لَمَّا حَضَرَتْ أَبَا طَالِبٍ الْوَفَاةُ؛ جَاءَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعِنْدَهُ عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي أُمَيَّةَ وَأَبُو جَهْلٍ، فَقَالَ لَهُ: يَا عَمِّ، قُلْ: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ» كَلِمَةً أُحَاجُّ لَكَ بِهَا عِنْدَ اللهِ! فَقَالَا لَهُ: أَتَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ؟ فَاعَادَ عَلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاعَادَا، فَكَانَ آخِرُ مَا قَالَ: هُوَ عَلَى مِلَّةِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، وَأَبَى أَنْ يَقُولَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ مَا لَمْ أُنْهَ عَنْكَ».

Ebû Tâlib vefat etmek üzereyken Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* yanına geldi. O sırada Ebû Tâlib'in yanında Abdullah b. Ebî Umeyye ve Ebû Cehl de vardı. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* ona şöyle dedi: *"Amcacığım! Lâ ilâhe illallâh de ki, Allah katında senin lehine delil olarak göstereyim!"* Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in bu sözü üzerine orada bulunan o kişiler, "Abdulmuttalib'in dininden yüz mü çevireceksin?" dediler. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* tekrar ettikçe, onlar da kendi söylediklerini tekrarladılar. En sonunda Abdulmuttalib'in dini üzere bulunduğunu söyledi ve Lâ ilâhe illallâh demekten yüzçevirdi. Bunun üzerine Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, *"Yasak-*

lanmadığı müddetçe senin için mağfiret dileyeceğim." dedi. Ardından yüce Allah şu âyeti indirdi:

﴿مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَن يَسْتَغْفِرُوا۟ لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوٓا۟ أُو۟لِى قُرْبَىٰ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ﴾

"(Kâfir olarak ölüp) **cehennem ehli oldukları onlara açıkça belli olduktan sonra, akraba dahi olsalar,** (Allah'a) **ortak koşanlar için af dilemek ne peygambere yaraşır ne de mü'minlere."** (Tevbe, 113)

Ebû Tâlib hakkında bir de şu âyeti indirdi:

﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِى مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَهْدِى مَن يَشَآءُ ۚ وَهُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُهْتَدِينَ﴾

"(Rasûlüm!) **Sen sevdiğini hidâyete erdiremezsin; bilakis, Allah dilediğine hidâyet verir ve hidâyete girecek olanları en iyi O bilir."** (Kasas, 56)[52]

İlgili Meseleler

1. "(Rasûlüm!) **Sen sevdiğini hidâyete erdiremezsin; bilakis, Allah dilediğine hidâyet verir ve hidâyete girecek olanları en iyi O bilir."** (Kasas, 56) âyetinin tefsiri.

2. "(Kâfir olarak ölüp) **cehennem ehli oldukları onlara açıkça belli olduktan sonra, akraba dahi olsalar,** (Allah'a) **ortak koşanlar için af dilemek ne peygambere yaraşır ne de mü'minlere."** (Tevbe, 113) âyetinin tefsiri.

3. Önemli bir mesele olarak; ilim [sahibi oldukları] iddiasında bulunanların [bu kelimenin telaffuz edilmesi yeterlidir] görüşlerinin hilafına *"Lâ ilâhe illallâh, de"* sözünün tefsiri.

4. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, *"Lâ ilâhe illallâh, de"* derken neyi murad ettiğini Ebû Cehl ve beraberindekiler

(52) Buhârî (1360), Muslim (24), İbn Mâce (1572), İbn Hıbbân (3169).

çok iyi biliyorlardı. İslam'ın aslını, Ebû Cehl'in kendisinden daha iyi bildiği adamın Allah müstehakını versin!!

5. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, amcasının Müslüman olabilmesi için gösterdiği ciddiyeti ve büyük gayreti.

6. Abdulmuttalib ve geçmişlerinin Müslüman olduğunu ileri sürenlerin iddialarını bu olay reddetmektedir.

7. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in mağfiret dileğinde bulunmasına rağmen amcasına mağfiret edilmemesi, hatta Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in böyleleri için bağışlanma dileğinde bulunmasının dahi yasaklanmış olması.

8. Kötü arkadaşların insana verdikleri zarar.

9. Geçmişlerin ve büyüklerin aşırı yüceltilmesinin zararı.

10. Cahiliye mensuplarının geçmişte yaşayanları kendileri için delil olarak kullanmaları.

11. Amellerin insanın son hallerine göre değerlendirilmesi. [Ebû Tâlib] eğer kelime-i tevhîdi söylemiş olsaydı, faydasını görecekti.

12. Dalâlette bulunanların kalplerine yerleşmiş olan en büyük şüpheleri [geçmişlerin yolundan yüz çevirmenin çirkinliği] üzerinde kafa yorulması gerekir. Çünkü anlatılan kıssada yer alan kişiler, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* tekrar tekrar söyleyip üzerinde durmasına rağmen bundan başka bir şeyle karşı çıkıp mücadele etmiyorlardı. Kendi düşüncelerine göre [bu delilleri] büyük derecede öneme sahip, açık ve seçik olması nedeniyle sadece bu şüpheyle yetinmişlerdi.

Açıklamalar

"(Rasûlüm!) **Sen sevdiğini hidâyete erdiremezsin; bilakis, Allah dilediğine hidâyet verir ve hidâyete girecek olanları en iyi O bilir.**" (Kasas, 56)

Bu bâb da bir öncekine benzemektedir. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, yaratılmışların -mutlak olarak- en erdemlisi ve üstünü, Allah katında en yüce makama sahip ve O'na en yakın olan kişi olmasına rağmen tevfik hidâyeti anlamında sevdiği kişileri hidâyete erdirme gücüne sahip değildi. Hidâyet, bütünüyle Allah'ın elindedir. Mahlukatı yarattığı gibi kalplere hidâyeti de yalnızca O verebilir. Buradan da mutlak ve gerçek ilahın O olduğu ortaya çıkmaktadır.

"**Şüphesiz ki sen dosdoğru bir yola hidâyet etmektesin.**" (Şûrâ, 52) âyet-i kerimesindeki hidâyetten maksat beyan hidâyetidir. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, kulları hidâyete sevkeden vahyi Allah'tan alıp insanlara tebliğ etmektedir.

ON DOKUZUNCU BÖLÜM

ADEMOĞLUNUN KÜFRE SAPIP DİNİNDEN UZAKLAŞMASININ SEBEBİNİN SALİH KİMSELER HAKKINDA AŞIRI GİTMELERİ OLDUĞU

"Ey ehli kitab! Dininizde aşırı gitmeyin ve Allah hakkında, haktan başkasını söylemeyin." (Nisa 171)

Sahih-i Buhari'de İbn Abbas radiyallahu anhuma'nın "Ve dediler ki: Sakın ilahlarınızı bırakmayın; hele Ved'den, Suva'dan, Yeğus'tan, Ye'uk'tan ve Nesr'den asla vazgeçmeyin!" (Nuh 23) ayeti hakkında şöyle sşöylediği nakledimiştir:

"Ayette geçen bu isimler Nuh kavminin salih kimselerin isimleridir. Ölüp gittiklerinde şeytan onların toplumlarına 'Onların oturdukları yerlere birer anıt dikin! O antıklara bu şahısların isimlerini verin!' diye fısıldadı. Ayenen dediği gibi yaptılar. Anıtları yapan nesil de ölüp gidene kadar bunlara ibadet edilmedi. İlim unutuldu ve bunlara ibadet olunmaya başlandı." (Buhari 4920)

İbnu'l Kayyim'in akydettiğine göre Seleften birçoğu şöyle demektedir: "Nuh kavmindeki bu kimseler öldüklerinde geri kalanlar kabirlerine gidip gelerek bağlandılar. Daha sonra bu kişilerin tasvirlerini yaptılar. Ardıdan uzun zaman geçince onlara ibadet eder oldular."

Ömer radiyallahu anh şöyle demiştir: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: “Hıristiyanlar Meryem oğlu İsa’yı yaptıkları gibi beni övmede aşırıya gitmeyin! Ben, ancak bir kulum. Benim için ‘Allah’ın kulu ve Rasulü’ deyin!” (Buhari 3445)

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: “Aşırılıktan sakının! Sizden öcekilerin helakine sebeb olan, aşırılıktır.” (İmam Ahmed, İbn Mace 3029)

Muslim’in İbn Mesud radiyallahu anh’tan naklettiği hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: “Aşırı gidenler helak olmuştur” Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bu sözünü üç kez tekrarlamıştır.

Dikkat çekilen konular (Çıkarılacak dersler)

1. Bu ve sonraki iki babı kavrayan kimse İslam’ın ne kadar ‘garib’ kaldığını da anlar. Allah’ın kudretinin tecellisini ve kalpleri nasıl çevirdiğini şaşkınlıkla görür.

2. Yeryüzünde ortaya çıkan ilk şirk salih kimseler hakkındaki şüpheden kaynaklandığı.

3. Nebilerin dininden ilk olarak tağyir ve tebdil edilen (değiştirilen) şeyin ne olduğu ve Nebilerin ne için gönderildikleri açığa çıkmaktadır.

4. Şeriat ve fıtrat-ı selim reddetmesine rağmen halk arasında bid’atlerin kabul edildiği.

5. Tüm bunların sebebinin hakkın batılla karıştırılması olduğu. Hakkın batılla karıştırılmasının etkenleri ise öncelikle salih zatlara duyulan sevgi; ikinci olarak ad ilim ve din ehli bazı kimselerin hayır isteyerek birtakım eylemlerde bulunmaları, sonradan gelenlerin ise bunu daha başka amaçlara yönlendirmeleri.

6. Nuh suresinde yer alan ayetin tefsiri.

7. Hak kalbinden eksildikçe, batılın artması insanoğlunun yaratılmıştan gelen bir özelliğidir.

8. Selefin bazısından bid’atlerin küfre sebep olduğu hakkındaki şu sözleri bu babda teyid olmakdadır: “Bid’atler şeytana günahlardan daha sevimlidir. Çünkü günahlardan dolayı tevbe edilirken bid’atlerden dolayı tevbe edilmemektedir.”

9. İşleyenin kastı iyi olsa dahi şeytanın bid’atin sonunun nereye varacağını çok iyi bilmesi.

10. Bu babdan anlaşılan önemli kaidelerden biri de aşırılıktan sakınmak ve ona götüren şeyleri bilmek hakkında külli bir kaidedir.

11. Salih amel amacıyla kabirlere gidip gelerek oralara bağlanmanın yol açtığı zarar.

12. Heykel ve anıtlar (putların) konusundaki yasaklamaların ve bunların yok edilmesine dair hükmetlerin bilinmesi.

13. Nuh aleyhis selam'ın kavmiyle ilgili olarak hadiste anlatılan kıssayı bilmenin büyük önem arzettiği ve bu konuya ilişkin hususlara gafil kalındığından şiddetle ihtiyaç duyulduğu.

14. Çok ilginçtir ki bu kıssa, tefsir ve hadis kitaplarında bid'at ehli tarafından da okunmakta ve bu kıssada bildirilenlerin manası kendilerince çok iyi bilinmektedir. Ancak Allah, onlara kalpleri arasına engel koyduğundan dolayı Nuh aleyhis selam'ın kavminin bu yaptıklarını en efdal ibadet olarak görmektedirler. Şirk ve küfür olan şeylerin en faziletli ibadet sayan ve onlarla Allah'a yakınlaşacağına inanan bu kimseler Allah ve Rasulü tarafından yasaklanmış olup kanı ve malı mübah kılan küfre itikad ediyorlar.

15.Yine anlaşılıyor ki onların salihlerin şefaatlerini istemekten başka bir niyetleri yoktur.

16. Sonradan gelenlerin; salih kimselerin tasvirlerini yapan ilim ehlinin bununla aracılık ve şefaat gibi bir maksadı hedeflediklerini zannetmeleri.

17. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in "Hıristiyanların Meryem oğlu İsa'ya yaptıkları gibi beni aşırı derecede övmeyin!" sözünde ne yüce bir beyan bulunmatkadır! Allah'ın salat ve selamı ve net bir biçimde teblip görevini yerine getiren Muhamme'in üzerine olsun.

18. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, haddi aşanların helak olduklarını bildirerek bizlere nasihat etmektedir.

19. İlim unutuluncaya kadar sözü edilen anıt ve heykellere ibadet edilmediğinin bildirilmesi. İlmin varlığındaki değerin ve aynı zamanda da yokluğundaki zararın ne derece büyük olduğuna dikkat çekilmektedir.

20. İlmin yok olmasının sebebi alimlerin ölümüdür.

Açıklamalar

Aşırılık; Allah'a ait olan bazı hakların salihlere de tanınması şeklinde haddi aşmak demektir. Hiçbir kimsenin kendisine ortak olmaması Allah'ın hakkıdır. O, mutlak mükemmellik sahibidir. Mutlak zengindir. Mutlak tasarruf yetkisine sahiptir. Allah, bu özellik ve yetkilere her yönden sahiptir. Kendisinden başka ilahlık ve ibâdet gibi bir hak ve yetki sahibi hiç kimse yoktur.

Yaratılmışlardan herhangi biri hakkında aşırıya giderek Allah'a ait olan haklardan birini o varlığa tanıyan kimse, alemlerin Rabbi ile onu denk tutmuş olur ki, bu da en büyük şirktir.

(Allah ve Peygamberler açısından) Üç tür hak vardır:

a) Allah'a mahsus haklar: Bu haklar konusunda hiçbir varlık Allah'a ortak olamaz. İlahlık, ibâdet, rağbet, tevbe etmek, sevmek, korkmak, ümit beslemek gibi haklar sırf Allah'a aittir. Bu konuda O tektir. Hiçbir ortağı ve eşi yoktur.

b) Peygamberlere mahsus olan haklar: Peygamberlere saygı duyulması, yüceltilmeleri ve kendilerine özgü hakların yerine getirilmesi.

c) Ortak haklar: Allah'a, peygamberlerine îmân etmek, itaat etmek, sevgi duymak. Ancak bu haklar Allah için asıl; Peygamber için ise Allah'ın hakkına tâbidir.

Hak ehli olanlar [ehl-i sünnet] bu üç hak arasındaki farkı bilirler. Allah'a olan kulluklarını icra ederek dini yalnızca O'na has kılarlar. Peygamberlerin ve Allah dostlarının mertebe ve konumlarına göre haklarını yerine getirirler. Allah en iyisini bilendir.

YİRMİNCİ BÂB

SALİH BİR ZATIN KABRİ YANINDA ALLAH'A İBADET EDEN KİMSE HAKKINDA ŞİDDETLİ İFADELER KULLANILDIĞINA GÖRE SALİH KİŞİNİN BİZZAT KENDİSİNE İBADET EDEN HAKKINDA NELER SÖYLENİR?!

Sahîh[-i Buhârî ve Muslim]'de Âişe *radıyallâhu anha*'dan şöyle rivâyete ediliyor:

"Ümmü Seleme *radıyallâhu anha*, Habeş topraklarında gördüğü bir kiliseyi ve içinde bulunan resimleri Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e anlatmıştı. Bunun üzerine Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* de şöyle buyurmuştu:

«أُولَئِكَ إِذَا مَاتَ فِيهِمُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ أَوِ الْعَبْدُ الصَّالِحُ، بَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِدًا، وَصَوَّرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّوَرَ، أُولَئِكَ شِرَارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللهِ».

"Onlar kendi aralarında bulunan salih bir zat -ya da kul- vefat edince, kabri üzerine bir mescid inşa ederler, içini de böyle resimlerle süslerlerdi. Böyleleri Allah katında en şerli varlıklardır."(57)

Bunlar iki fitneyi bir araya getirmişlerdir. Biri kabir fitnesi, diğeri heykel fitnesi...

Yine Buhârî ve Muslim, Âişe *radıyallâhu anha*'dan gelen bir rivâyeti şöyle aktarmaktadır: "Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* [ölümüne sebeb olan] hastalığı sırasında yüzüne

(57) Buhârî (427), Muslim (528), İbn Hıbbân (3181), İbn Huzeyme (790), Ebu Ya'la (3629), İbn Rahûye, *Musned*'de (768, 769), Beyhakî (4/80).

bir bez parçası örtmeye başlamıştı. Ağırlaşınca bezi açtı ve şöyle dedi:

«لَعْنَةُ اللهِ عَلَى الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى، اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ، «يُحَذِّرُ مَا صَنَعُوا، وَلَوْلَا ذَلِكَ؛ أُبْرِزَ قَبْرُهُ، غَيْرَ انَّهُ خَشِيَ أَنْ يُتَّخَذَ مَسْجِدًا».

"Yahudi ve hıristiyanlara Allah lanet etsin! Peygamberlerinin kabirlerini mescid edindiler." Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* bu sözüyle ehl-i kitabın yaptıklarından sakındırıyordu. Böyle bir çekince olmasaydı kendi kabri de açıkta bırakılırdı. Ancak kabrinin mescid edinilmesinden korktu."(58)

Muslim, Cundeb b. Abdillah *radıyallâhu anh*'tan rivâyetle şöyle anlatıyor: "Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in vefat etmeden beş gün önce şunları söylediğini işitmiştim:

« إِنِّي أَبْرَأُ إِلَى اللهِ أَنْ يَكُونَ لِي مِنْكُمْ خَلِيلٌ، فَإِنَّ اللهَ قَدِ اتَّخَذَنِي خَلِيلاً كَمَا اتَّخَذَ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلاً، وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا مِنْ أُمَّتِي خَلِيلاً لَاتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ خَلِيلاً، أَلَا، وَإِنَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ كَانُوا يَتَّخِذُونَ قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ، أَلَا، فَلَا تَتَّخِذُوا الْقُبُورَ مَسَاجِدَ، فَإِنِّي أَنْهَاكُمْ عَنْ ذَلِكَ ».

"İçinizde benim bir halîlim bulunmasından Allah'tan sakınırım. Allah, İbrahim gibi beni de halîl edindi. Ümmetimden kendime bir halîl seçseydim Ebû Bekr'i seçerdim. Dikkat edin! Sizden öncekiler peygamberlerinin kabirlerini mescid edinirlerdi. Dikkat edin, kabirleri mescid edinmeyin! Bunu size yasaklıyorum."(59)

Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* hayatının son anlarında kabirlerin mescid edinilmesini yasaklamış ve böyle bir

(58) Buhârî (436), Muslim (531), Nesâî (2/40) ve *Kubrâ*'da (782, 7089, 7090, 7091), Dârimî (1403), Ahmed (1/218 ve 6/134), İbn Hıbbân (6619).

(59) Muslim (532), İbn Hıbbân (6425), Taberânî, *el-Kebîr*'de (2/168).

iş yapanlara lanet etmiştir. Yanlarında mescid yapmaksızın kabirler yanında namaz kılmak da aynı kapsama dâhildir. "Kabrinin mescid edinilmesinden korktu." sözünün anlamı bu şekildedir. Ashâb-ı kiram, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in kabri çevresinde mescid inşa etmiş değildirler. İçinde ya da üzerinde namaz kılınmak istenen ya da namaz kılınan her yer mescid olarak adlandırılır. Nitekim bir hadiste Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*: şöyle buyurmuştur:

«جُعِلَتْ لِيَ الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا».

"Yeryüzü bana temiz ve mescid kılındı."(60)

İmam Ahmed, ceyyid isnâdla, İbn Mes'ûd *radıyallâhu anh*'tan -merfu olarak- şu rivâyete yer vermektedir:

«إِنَّ مِنْ شِرَارِ النَّاسِ مَنْ تُدْرِكُهُمْ السَّاعَةُ وَهُمْ أَحْيَاءٌ، وَالَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْقُبُورَ مَسَاجِدَ».

"İnsanların en şerlileri hayatta bulundukları sırada kıyametin koptuğu ve kabirleri mescid edinen kimselerdir."(61)

İlgili Meseleler

1. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in [içinde lanetlemenin geçtiği] bu sözleri niyeti sahîh olmakla birlikte salih bir zatın kabrinin yanına, içinde Allah'a ibâdet edilen mescid inşa edenlerle alakalıdır.

2. Heykel ve anıtlar (putlar) hakkında getirilen yasak ve bu konudaki şiddetli ifadeler.

---

(60) Buhârî (438), Muslim (521), Nesâî (1/209) ve *Kubrâ*'da (815), Dârimî (1389, 2467), Ahmed (3/304), İbn Hıbbân (6398).

(61) Ahmed (1/405, 435), İbn Hıbbân (2325, 6847), İbn Huzeyme (789), Ebu Ya'la (5316), Taberânî, *el-Kebîr*'de (10/188). el-Arnavut, *Sahîhu İbn Hıbbân* tahkikinde hasen olduğunu söylemiştir. Ayrıca Ebû Hâtim, *Sahîh*'inde rivâyet etmiştir.

3. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in bu konuya verdiği büyük önem. Ashâb-ı kirama konuyu önce açıklamış, sonra -vefatından beş gün önce- tekrarlayıp yukarıda geçen sözlerini söylemiş, daha sonra da bu sözleriyle yetinmeyerek daha şiddetli ifadeler kullanmıştır.

4. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*, daha kendi kabri ortada yokken bile böyle bir eylemde bulunmayı yasaklamıştır.

5. Yahudi ve hıristiyanların, peygamberlerinin kabirlerine karşı takındıkları tutumun ne olduğu.

6. Bu yaptıklarına karşılık Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* tarafından lanetlenmeleri.

7. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in bu tavrıyla amacı, bizleri de böyle bir tehlikeye karşı sakındırmak istemesidir.

8. Kendi kabrinin açıkta bırakılmamasındaki illet.

9. Kabirlerin mescid edinilmesinin ne anlama geldiği.

10. Kabirleri mescid edinenlerle üzerlerine kıyametin kopacağı kimseler birlikte zikredilmiştir. Böylelikle şirke kapı aralayan nedene de işaret edilmiş olmaktadır.

11. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, vefatından beş gün önce yapmış olduğu konuşmasında en şerli bid'at ehli olan iki taifeye reddiye bulunmaktadır. Hatta bazı ilim ehli Rafızî/Şiî ve Cehmî olan bu taifeleri yetmiş iki fırka arasında görmemektedirler. Şirkin ortaya çıkmasına ve kabirperestliğe sebeb Rafızîliktir. Çünkü kabirler üzerine ilk defa mescid inşa edenler onlardır.

12. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in ölüm hastalığında ne derece sıkıntı çektiği.

13. Allah tarafından kendisine bahşedilen halîllik ikramı.

14. "Halîl"liğin "habiblik"den daha üstün olduğu.

15. Ebû Bekr es-Sıddîk *radıyallâhu anh*'ın en fazîletli sahabî olduğu.

16. Ebû Bekr *radıyallâhu anh*'ın halifeliğine işaret edilmesi.

YİRMİ BİRİNCİ BÂB

SALİH KİMSELERİN KABİRLERİNE KARŞI SERGİLENEN AŞIRI TUTUMUN BUNLARI İBADET EDİLEN BİRER PUTA DÖNÜŞTÜRECEĞİ

Mâlik, *Muvatta*'da rivâyet ediyor: Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

«اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْ قَبْرِي وَثَنًا يُعْبَدُ، اشْتَدَّ غَضَبُ اللهِ عَلَى قَوْمٍ اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ».

"Allah'ım, kabrimi ibâdet edilen bir put haline dönüştürme! Allah, peygamberlerinin kabirlerini mescid edinen kavme şiddetli öfke duymaktadır."(62)

İbn Cerîr, Sufyân > Mansûr > Mucahid senediyle yer verdiği rivâyette Mucahid, **"Lât ve Uzza'yı gördün mü?"** (Necm, 19) âyeti hakkında şöyle der:

«كَانَ يَلُتُّ لَهُمُ السَّوِيقَ فَمَاتَ، فَعَكَفُوا عَلَى قَبْرِهِ».

(62) Mâlik -Ata b. Yesar'dan mursel olarak- (1/172), Ahmed (2/246), Ebu Ya'la (6681), el-Humeydî -Ebu Hureyre'dan gelen başka bir tarik- le- (1025), İbn Sa'd (2/241), Mufaddal Cenedî, *Fedâilu'l-Medine*'de (66/a), Ebu Nuaym, *Hılye*'de (6/283). Bu hadisin diğer bir tanığı da Abdurrezzak'ın (1/406) ve İbn Ebî Şeybe'nin (4/141) *Musannef*lerin- de bulunmaktadır. el-Elbânî, *Tahziru's-Sacid*'de hadisi genişçe tahric etmiş, şahitlerini de getirerek hadisin sahîh olduğunu belirtmiştir.

"Âyette bahsedilen put, müşriklere kavut ufalayan[63] biriydi. Ölünce müşrikler mezarına gidip gelerek bağlılık gösterilmeye başladı."[64]

Ebu'l-Cevzâ' da İbn Abbas *radıyallâhu anhuma*'nın şöyle dediğini söylemektedir:

«كَانَ يَلُتُّ السَّوِيقَ لِلْحَاجِّ».

"Lât, hacılara kavut ufalardı." görüşünü nakleder.[65]

İbn Abbas *radıyallâhu anhuma*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

«لَعَنَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَائِرَاتِ الْقُبُورِ، وَالْمُتَّخِذِينَ عَلَيْهَا الْمَسَاجِدَ وَالسُّرُجَ».

"Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*, kabirleri ziyaret eden kadınlara, kabirleri mescid edinenlere ve oralarda kandil yakanlara lanet etmiştir."[66]

İlgili Meseleler

1. Putların neler olduğunun açıklanması.
2. İbadetin ne olduğunun açıklanması.
3. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* ancak meydana gelmesinden endişe duyduğu şeylerden Allah'a sığınmıştır.

---

(63) Lât kelimesi ile 'kavut ufalamak' anlamındaki lette/yelittu fiili aynı kökten gelmektedir. (Çev.).

(64) İbn Cerîr et-Taberî, *Tefsîr*, ilgili âyetin tefsiri.

(65) Buhârî (4759).

(66) Tirmizî (320), Nesâî (4/94) ve *Kubrâ*'da (2170), Ebû Dâvûd (3236); İbn Mâce (1575), Ahmed (1/229, 278, 324, 337), İbn Hıbbân (3179, 3180), Hâkim -sahîh olduğunu söyleyerek- (1384). Muslim, *Kitâbu't-Tafsil*'de ve el-Elbânî, *Silsiletu'z-Zaife*'de (225) ve *Tahziru's-Sacid*'de bu lafız ile zayıf olduğunu "kandiller" ilavesi hariç sahîh olduğunu söyler.

4. Peygamberlerin kabirlerinin mescid edinilmesi konusunu da Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* bu bağlamda zikretmiştir.

5. Allah'ın şiddetli öfke duyduğunun zikredilmesi.

6. Önemli hususlardan biri de en büyük putlardan biri olan Lât'a nasıl ibâdet edildiğinin bilinmesi.

7. Lât'ın salih bir insanın kabri olduğunun bilinmesi.

8. Lât isminin o kabirde medfun olan şahsın adı olduğu ve bu isimle anılmasının nedeni.

9. Kabirleri ziyaret eden kadınlara lanet edilmesi.

10. Kabirlerde kandil yakanlara lanet edilmesi.

Açıklamalar

Musannifin bu iki bâbda zikrettiklerinden, salih kimselerin kabirleri yanında yapılanların neler olduğu daha net ortaya çıkmaktadır.

Kabirler yanında yapılanlar meşru ve gayrimeşru olmak üzere iki grupta değerlendirilir.

Meşru olan kısım, Şâri'nin izin verdiği ve meşru kıldığı kabir ziyaretidir. Özel bir yolculuğa çıkılmadan ve şer'î biçimde yapılan ziyarettir. Müslüman bir kimse, kabri, sünnete uygun olarak ziyaret eder. Kabirlerde medfun bulunan tüm Müslümanlar için ve özel olarak da kendi akrabaları, tanıdıkları için dua eder. Onlar için dua edip af, mağfiret ve rahmet dilemekle ihsanda bulunmuş olur. Aynı zamanda sünnete uymak, âhireti hatırlamak, ibret ve ders almak nedeniyle kendisine de iyilik etmiş olur.

Gayrimeşru kısım ise şöyledir:

a) Haram ve şirke vesîle olarak görülen türü: Kabirlerle teberrükte bulunmak, kabirde yatanlarla Allah'a tevessül

etmek, kabir yanında namaz kılmak, kandil yakmak, üzerine yapı inşa etmek, kabirler ve ölüler hakkında ibâdet derecesine varmayan türlü aşırılıklar sergilemek...

b) Büyük şirk olarak görülen türü: Kabirlerde yatan ölülere yalvarıp seslenmek, onlardan istiğâsede bulunmak, dünyevî ve uhrevî ihtiyaçların giderilmesini onlardan istemek gibi hususlar... Putperestlerin yaptığı da bundan farksızdır.

Böyle bir davranış sergileyenin; kabirdekilerin bu işi tek başlarına yapabileceğine ya da Allah ile arada aracılık yapacaklarına inanması arasında fark yoktur. Çünkü müşrikler şöyle diyorlardı: **"...onlara, bizi sadece Allah'a yaklaştırsınlar diye ibâdet ediyoruz..."** (Zumer, 3) **"...Bunlar Allah katında bizim şefaatçilerimizdir..."** (Yunus, 18)

Asıl failin Allah olduğunu bilmekle beraber, kabir ehlinin fayda ve zarar vermede bağımsız olduklarına inanmadan onlara dua etmenin küfre neden olmadığını söyleyen, onların Allah ile yapılan dualar arasında aracı olduklarını kabul eden, küfre düşmüş olur.

Bu tür iddiada bulunan, Kitab ve sünnette bildirilenleri, ümmetin icmaını yalanlamış olmaktadır. Aracı veya bağımsız olduğuna inanarak Allah'tan başkasına dua edip seslenen kimse -her iki durumda da- küfre ve şirke düşer.

Bu mesele dinde zaruri olarak bilinmesi gereken konulardandır. İnsanda hakkı bâtıldan ayırma melekesi olan furkanı kazandıran bu açıklamalara önem verilmelidir. Dile getirilen bu hususlar nedeniyle hakkı bilip yolundan yürüyenler dışında birçok kimse fitneye düşmektedir.

YİRMİ İKİNCİ BÂB

RASÛLULLAH *SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM*'İN TEVHİDİ HİMÂYE EDİP ŞİRKE GÖTÜREN TÜM YOLLARI TIKAMASI

﴿لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِٱلْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٨﴾ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَقُلْ حَسْبِىَ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ ۖ وَهُوَ رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَظِيمِ﴾

"Andolsun size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı çok şefkatlidir, merhametlidir. (Ey Muhammed!) **Yüz çevirirlerse de ki: Allah bana yeter. O'ndan başka ilâh yoktur. Ben sadece O'na güvenip dayanırım. O, yüce Arş'ın sahibidir."** (Tevbe, 128-129)

Ebû Hureyre *radıyallâhu anh*, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in şu hadisini rivâyet etmektedir:

«لَا تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قُبُورًا، وَلَا تَجْعَلُوا قَبْرِي عِيدًا، وَصَلُّوا عَلَيَّ، فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ تَبْلُغُنِي حَيْثُ كُنْتُمْ».

"Evlerinizi kabirlere çevirmeyin! Benim kabrimi de [çokça ziyaretlerle] bayram yerine döndürmeyin! Bana salât edin! Nerede olursanız olun salâtınız bana ulaşır."[67] [Ebû Dâvûd, hasen isnâdla rivâyet etmektedir. Ravileri sikadır.]

[67] Ebû Dâvûd (2042), Ahmed (2/367), Taberânî, *el-Evsât* (8026). Şeyhulislam İbn Teymiyye, *İktidau's-Sırati'l-Mustakîm*'de (2/659), "İsnadı sika-

Ali b. el-Huseyn *radıyallahu anh*'dan şöyle rivâyet ediliyor: "Kendisi, bir adamın Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in kabrinin yanındaki bir aralığa gelip girdiğini ve orada dua ettiğini gördü. Bu davranışından dolayı adama engel oldu. Daha sonra 'Babamın dedemden dedemin de Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'den aktardığı bir hadisi size bildireyim mi?' dedi ve şu hadisi söyledi:

«لَا تَتَّخِذُوا قَبْرِي عِيدًا، وَلَا بُيُوتَكُمْ قُبُورًا، وَصَلُّوا عَلَيَّ، فَإِنَّ تَسْلِيمَكُمْ لَيَبْلُغُنِي أَيْنَ كُنْتُمْ».

"Kabrimi bayram yerine dönüştürmeyin! Evlerinizi de kabirlere çevirmeyin! Bana salât edin! Sizin getirdiğiniz salât ve selâmlar nerede bulunursanız bulunun bana ulaşır."(68) [*el-Muhtâra*'da rivâyet edilmiştir.]

İlgili Meseleler

1. Tevbe sûresindeki âyetin tefsiri.

2. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, ümmetini böyle bir tehlikeden şiddetle uzaklaştırmaya çalışması.

3. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, ümmetine olan düşkünlüğü, şefkati ve merhameti.

4. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, (kendi kabrinin ziyaret edilmesinin diğer kabirlerin ziyaret edilmesine göre daha faziletli olmasına rağmen) -hadiste ifade edildiği gibi kendi kabrinin ziyaret edilmesini yasaklaması.

---

(68) dır; ravileri sika ve meşhur ravilerdir." der. el-Elbânî, *Sahîhu Suneni Ebi Dâvûd*'da ve *Sahîhu'l-Câmi*'de (7226) hadisin sahîh olduğunu belirtir. Ebû Dâvûd (2042), Ahmed (2/367), Taberânî, *el-Evsât* (8026). Şeyhulislam İbn Teymiyye, *İktidau's-Sırati'l-Mustakîm*'de (2/659), "İsnadı sikadır, ravileri sika, meşhur ravilerdir." der. el-Elbânî, *Sahîhu Suneni Ebi Dâvûd*'da ve *Sahîhu'l-Câmi*'de (7226) hadisin sahîh olduğunu belirtir.

5. Kabrini sık sık ziyaret etmeyi yasaklaması.

6. *"Evlerinizi kabirlere çevirmeyin!"* hadisiyle evde nafile namaz kılmaya teşvik.

7. İlim ehli tarafından, kabristanda namaz kılınmaması kesin olarak kabul edilmiştir. (Kabristanda namaz kılınamaz.)

8. Kabrin yakınında bulunulması gerektiği kuruntusuna kapılanların aksine Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e getirilen salât ve selâm, -insan nerede olursa olsun- ona ulaştırılır.

9. Ümmetin salât ve selâm şeklinde gerçekleştirdikleri amellerin berzah aleminde Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e sunulması.

Açıklamalar

Kitab ve sünnette bu bâbla ilgili nasları inceleyenler tevhîdi kuvvetlendirecek, geliştirecek ve besleyecek amellere teşvik eden birçok nas bulunduğunu görür. Yüce Allah'a yönelmeye, tevbe etmeye, kalbin korku ve ümit içinde Allah'a bağlı kalmasına, fazîlet, ihsan ve bu sayılanların elde edilmesi yolunda güçlü bir biçimde arzu duymaya teşvik edilmektedir. Yaratılmışlara kölelikten kurtulmaya, herhangi bir yönden onlara bağlı kalmamaya ya da herhangi bir yaratılmış hakkında aşırı gitmemeye çağrıda bulunulmaktadır. Ayrıca zahir ve bâtın amellerin en mükemmel şekilde yerine getirilmesine çağrı yapılmaktadır. Özellikle de naslar tam anlamıyla ihlâslı olmak anlamına gelen ibâdet ruhuna teşvik etmektedir.

Bunlara mukabil yüce Allah, yaratılmışlarla ilgili aşırılık içeren söz ve fiilleri de yasaklamıştır. Müşriklere benzemeyi, onlara meyletmeye yol açması sebebiyle nehyetmiştir.

Şirke yol açmasından endişe edilen söz ve amelleri de yasaklamıştır. Tüm bunlar tevhîdin himayesine yönelik tedbirlerdir.

Şirke götüren her sebeb yasaklanmıştır. Bunun nedeni, yaratılış gayesi olan Allah *azze ve celle*'ye -gizli açık- ibâdet görevini en mükemmel şekilde gerçekleştirebilmeleri için müminlere gösterilen merhamettir. Böylelikle müminler en eksiksiz şekilde saadete ve felaha kavuşabilirler.

Bu saydıklarımız hakkında çok sayıda bilinen delil bulunmaktadır.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ BÂB

BU ÜMMETİN BAZILARININ PUTLARA İBADET EDECEĞİ HAKKINDA GELENLER

﴿ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ نَصِيبًا مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ يُؤْمِنُونَ بِٱلْجِبْتِ وَٱلطَّٰغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ هَٰٓؤُلَآءِ أَهْدَىٰ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ سَبِيلًا ﴾

"Kendilerine Kitab'tan nasip verilenleri görmedin mi? Cibte (puta) **ve tağuta îmân ediyorlar da kâfirler için, 'Bunlar, Allah'a îmân edenlerden daha doğru yoldadır.' diyorlar!"** (Nisâ, 51)

﴿ قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكَ مَثُوبَةً عِندَ ٱللَّهِ ۚ مَن لَّعَنَهُ ٱللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمُ ٱلْقِرَدَةَ وَٱلْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ ٱلطَّٰغُوتَ ﴾

"De ki: Allah katında yeri bundan daha şerli olanı size haber vereyim mi? Allah'ın lânetlediği ve gazâb ettiği, aralarından maymunlar, domuzlar ve tâğuta tapanlar çıkardığı kimseler..." (Mâide, 60)

﴿ قَالَ ٱلَّذِينَ غَلَبُوا۟ عَلَىٰٓ أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِم مَّسْجِدًا ﴾

"...Yönetimde bulunanlar ise, 'Bizler, kesinlikle onların üzerlerine bir mescid yapacağız.' dediler." (Kehf, 21)

Ebû Sa'îd *radıyallâhu anh*'tan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«لَتَتْبَعُنَّ سُنَنَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ حَذْوَ الْقُذَّةِ بِالْقُذَّةِ، حَتَّى لَوْ دَخَلُوا جُحْرَ ضَبٍّ لَدَخَلْتُمُوهُ». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى؟! قَالَ: «فَمَنْ؟».

"Sizden öncekilerin yollarını adım adım, karış karış takip edeceksiniz. Öyle ki bir kertenkele deliğine girseler, siz de gireceksiniz." "Ey Allah'ın Rasûlü, bunlar yahudi ve hıristiyanlar mı?" dediler. *"Ya kim olacak?"* buyurdu."[69]

Muslim'de Sevbân *radıyallâhu anh*'tan gelen bir rivâyette Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

«إِنَّ اللهَ زَوَى لِيَ الْأَرْضَ، فَرَأَيْتُ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا، وَأَنَّ أُمَّتِي سَيَبْلُغُ مُلْكُهَا مَا زُوِيَ لِي مِنْهَا، وَأُعْطِيتُ الْكَنْزَيْنِ: الْأَحْمَرَ وَالْأَبْيَضَ، وَإِنِّي سَأَلْتُ رَبِّي لِأُمَّتِي أَنْ لَا يُهْلِكَهَا بِسَنَةٍ بِعَامَّةٍ، وَأَنْ لَا يُسَلِّطَ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ سِوَى أَنْفُسِهِمْ، فَيَسْتَبِيحَ بَيْضَتَهُمْ، وَإِنَّ رَبِّي قَالَ: يَا مُحَمَّدُ، إِنِّي إِذَا قَضَيْتُ قَضَاءً فَإِنَّهُ لَا يُرَدُّ، وَإِنِّي أَعْطَيْتُكَ لِأُمَّتِكَ أَنْ لَا أُهْلِكَهُمْ بِسَنَةٍ بِعَامَّةٍ، وَأَنْ لَا أُسَلِّطَ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ سِوَى أَنْفُسِهِمْ فَيَسْتَبِيحَ بَيْضَتَهُمْ، وَلَوِ اجْتَمَعَ عَلَيْهِمْ مَنْ بِأَقْطَارِهَا، حَتَّى يَكُونَ بَعْضُهُمْ يُهْلِكُ بَعْضًا، وَيَسْبِي بَعْضُهُمْ بَعْضًا».

"Allah benim için yeryüzünü dürdü. Yeryüzünün doğusunu ve batısını gördüm. Ümmetimin mülkü/egemenliği benim önümde dürülen yerlere kadar varacaktır. Bana kırmızı (altın) ve beyaz (gümüş) olmak üzere iki hazine verildi. Rabbimden ümmetimi toplu helak etmemesini diledim. Toplumlarını, otoritelerini talan etmek üzere kendileri dışında bir düşmanı başlarına musallat etmemesini istedim. Rabbim şöyle karşılık verdi: Ey Muhammed! Ben bir hüküm verdim. Bu verdiğim hü-

---

(69) Buhârî (3456), Muslim (2669), Ahmed (3/84, 89, 94), İbn Hıbbân (6703). Diğer bir lafız ile Ahmed (4/125), Taberânî, *el-Kebîr*'de (7/281), İbnu'l-Ca'd, *Musned*'inde (3424).

küm reddolunamaz. Ümmetin için toplu helak edilmeyi bahşettim. Birbirlerini helak etmedikleri ve esaret altına almadıkları sürece toplumlarını ve otoritelerini talan etmek üzere kendileri dışında bir düşmanı yeryüzünün dört bir köşesinden gelse bile üzerlerine musallat etmeyeceğim."(70)

Burkânî, *Sahîh*'inde şöyle bir ziyadeyle rivâyet etmektedir:

«وَإِنَّمَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي الْأَئِمَّةَ الْمُضِلِّينَ، وَإِذَا وَقَعَ عَلَيْهِمُ السَّيْفُ لَمْ يُرْفَعْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَلَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَلْحَقَ حَيٌّ مِنْ أُمَّتِي بِالْمُشْرِكِينَ، وَحَتَّى تَعْبُدَ فِئَامٌ مِنْ أُمَّتِي الْأَوْثَانَ، وَإِنَّهُ سَيَكُونُ فِي أُمَّتِي كَذَّابُونَ ثَلَاثُونَ، كُلُّهُمْ يَزْعُمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ، وَأَنَا خَاتَمُ النَّبِيِّينَ، لَا نَبِيَّ بَعْدِي، وَلَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي عَلَى الْحَقِّ مَنْصُورَةً، لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَذَلَهُمْ، وَلَا مَنْ خَالَفَهُمْ حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى».

"Ümmetim hakkında tek korktuğum şey, saptırıcı önderlerdir. Ümmetimin arasına kılıç düşünce, kıyamete dek bir daha kaldırılmaz. Ümmetimden hayatta olanlar müşriklere katılmadıkça ve ümmetimden bazı kimseler putlara ibâdet etmedikçe kıyamet kopmaz. Ümmetim içinde otuz tane yalancı deccal olacak. Hepsi de kendisinin peygamber olduğunu iddia edecek. Ben peygamberlerin sonuncusuyum. Benden sonra hiçbir peygamber yoktur. Ümmetimden bir taife, desteklenmiş olarak hak üzere bulunacak. Onları yıkmaya ça-

(70) Muslim (2989), Tirmizî (2176), Ebû Dâvûd (4252), İbn Mâce (3952), Ahmed (5/278, 284), İbn Hıbbân (6714, 8238), Hâkim (8390), Beyhakî (9/181).

lışanlar Allah Tebâreke ve Teâlâ'nın emri gelene dek onlara hiçbir zarar veremeyecekler."(71)

İlgili Meseleler

1. Nisâ sûresinde yer alan âyetin tefsiri.
2. Mâide sûresinde bulunan âyetin tefsiri.
3. Kehf sûresindeki âyetin tefsiri.
4. Buradaki meselelerin en önemlisi cibte (puta) ve tağuta îmân etmenin manasının ne olduğudur. Bu kalbî bir itikad mıdır? Yoksa bâtıl olduklarını bilip buğzettiği halde tağut ve cibt (put) ehline muvafakat etmek midir?
5. Onların kâfir olduklarını bilen kâfirlerin müminlerden daha doğru yolda oldukları iddiaları.
6. Ebû Sa'îd *radıyallâhu anh* hadisinde bildirilen bu ümmetin içinde devamlı olarak hak üzere bir topluluk bulunacağı.
7. Yine ümmetin birçok grubunda puta ibâdet de tahakkuk etmiştir.
8. Hayretler uyandıran bir durum kelime-i şehadeti söylemesine, bu ümmetin ferdi olduğunu açıkça ifade etmesine, Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in en son peygamber olduğunu bildiren Kur'an'ın hak olduğunu kabul etmesine rağmen "el-Muhtar" gibi bazı peygamberlik iddiasında bulunanların türemesi ve söylediği birbirine tezat oluşturan şeylerin hepsinin de tasdik olunmuş olmasıdır. "el-Muhtar," sahabe çağının sonlarında ortaya çıkmış ve birçok insan ona tâbi olmuştur.

(71) Ebû Dâvûd (4252) İbn Mâce (3952) Ahmed (5/278, 284).

9. Hakkın geçmiş [ümmetler]deki gibi tamamıyla zâil olmayacağı; bir topluluğun hak üzere devamlı surette bulunacağı.

10. Muazzam bir alâmet olarak hak üzere bulunanların az sayıda olmalarına rağmen yıkmaya çalışanlar ve muhalefet edenlerce zarara uğratılamayacağı.

11. Bu hususun kıyamete dek süreceği.

12. Önemli hususlardan bazıları da şunlardır:

- Allah'ın doğu ve batıyı gözleri önüne dürdüğünü Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in bildirmesi ve güney-kuzey şeklinde değil de aynen bildirdiği gibi çıkması.
- Kendisine iki tür hazine verildiğini bildirmesi.
- Ümmeti için yaptığı duadaki iki şeyin kabul edildiğini bildirmesi.
- Üçüncü isteğin kabul edilmediğini bildirmesi.
- Kılıcın ümmet içine konulacağını ve konulunca da bir daha kaldırılmayacağını bildirmesi.
- Ümmetin birbirini öldüreceğini, esir edeceğini ve ümmeti için saptırıcı liderlerden çekindiğini bildirmesi.
- Bu ümmet içinde peygamberlik iddiasında bulunacak kimselerin ortaya çıkacağını bildirmesi.
- Destek gören bir taifenin bulunacağını haber vermesi.

Bu sayılanların her biri, aklen uzak görülse de bildirildiği gibi zuhur etmiştir.

13. Ümmeti adına sadece saptırıcı önderlerden korktuğunu bildirmesi.

14. Putperestliğin ne manaya geldiğine dikkat çekilmesi.

Açıklamalar

Bu bâb başlığı ile şirkten sakınmak ve şirke karşı korku duymak kastedilmektedir. Ayrıca şirk tehlikesinin bu ümmette tahakkuk etmiş bir gerçek olduğuna dikkat çekilmektedir. Ayrıca bu bâbda, "Lâ ilâhe illallâh" diyerek Müslüman adını almış olanın kabir ehlinden istiğasede bulunmak, onlara dua etmek gibi dine aykırı fiilleri işlese de, bu eylemlerini ibâdet değil de tevessül diye adlandırsa da ebediyete dek İslâm üzere kalacağını iddia edenlere reddiyede bulunulmaktadır.

"Vesen/put" kelimesi ağaç, taş, bina, peygamber, salih ya da tâlih zat/sapık bir zat olması arasında hiçbir ayırım gözetmeden Allah dışında ibâdet makamına yerleştirilen her varlık için kullanılan bir isimdir. İbadet sırf Allah'ın hakkıdır. Allah'tan başkasına dua ya da ibâdet eden, kendine bir put edinmiş demektir. Bu yüzden dinden çıkar. Kendisini ne kadar İslam'a nispet etmeye çalışsa da fayda etmez. İslam'a yamanmaya çalışan nice müşrik, kâfir, mülhid ve münâfık bulunmaktadır. Asıl nazar-ı itibara alınacak olan, gerçekliği olmayan isimler ve lafızlar değil, dinin ruhu ve özüdür.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ BÂB

SİHİR

﴿وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ ٱشْتَرَىٰهُ مَا لَهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِنْ خَلَٰقٍ﴾

"Halbuki onlar, o sihri satın alan kimsenin âhiretten bir nasibi olmadığını çok iyi biliyorlardı." (Bakara, 102)

﴿يُؤْمِنُونَ بِٱلْجِبْتِ وَٱلطَّٰغُوتِ﴾

"Cibte ve tağuta îmân ediyorlar."(Nisâ, 51)

Ömer *radıyallâhu anh* şöyle demiştir:

«الْجِبْتُ: السِّحْرُ، وَالطَّاغُوتُ: الشَّيْطَانُ».

"Cibt, sihirdir; tağut ise şeytandır."(72)

Câbir *radıyallâhu anh* da şöyle der:

«الطَّوَاغِيتُ كُهَّانٌ، كَانَ يَنْزِلُ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ، فِي كُلِّ حَيٍّ وَاحِدٌ».

"Tağutlar, üzerlerine şeytanların indiği kahinlerdir. Her bölgenin/kabilenin başka başka kahinleri olur."(73)

Ebû Hureyre *radıyallâhu anh*'tan rivâyet edildiğine göre Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

---

(72) Buhârî -ta'liken- (8/100). Hafız İbn Hacer, *Fethu'l-Bâri*'de , "Abd b. Humeyd, *Tefsir*'inde; Musedded, *Musned*'inde, Abdurrahman b. Ruste *Kitâbu'l-Îmân*'ında muttasıl olarak rivâyet etmişlerdir, senedi kavidir." der.

(73) Buhârî -ta'liken- (8/100). Hafız İbn Hacer, *Fethu'l-Bâri*'de , "İbn Ebî Hâtim muttasıl olarak rivâyet eder." der.

«اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ!». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، وَمَا هُنَّ؟ قَالَ: «الشِّرْكُ بِاللهِ، وَالسِّحْرُ، وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللهُ إِلَّا بِالْحَقِّ، وَأَكْلُ الرِّبَا، وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ، وَالتَّوَلِّي يَوْمَ الزَّحْفِ، وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ».

"Yakıp yok edici yedi şeyden sakının!" "Ya Rasûlallah, nedir onlar?" dediler. *"Allah'a şirk koşmak, sihir, Allah'ın haram kılmış olduğu cana haksız yere kıymak, faiz yemek, yetim malı yemek, savaş meydanından kaçmak, mümine ve ne olduğundan habersiz iffetli kadınlara iftira atmak"* buyurdu."(74)

Cundeb *radıyallâhu anh*'dan merfu olarak gelen bir rivâyette şöyle denilmektedir:

«حَدُّ السَّاحِرِ ضَرْبَةٌ بِالسَّيْفِ».

"Sihirbaza uygulanacak had, kılıçla vurulmasıdır."(75)

Sahîh-i Buhârî'de yer alan bir rivâyette Becâle b. Abde şöyle anlatmaktadır:

«كَتَبَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنِ اقْتُلُوا كُلَّ سَاحِرٍ وَسَاحِرَةٍ». قَالَ: «فَقَتَلْنَا ثَلَاثَ سَوَاحِرَ».

"Ömer *radıyallâhu anh*, 'Erkek kadın bütün sihirbazları öldürün!' diye bir yazı göndermişti. Biz de üç sihirbaz öldürdük."(76)

---

(74) Buhârî (2767), Muslim (89), Ebû Dâvûd (2874), Nesâî (6/257) ve *Kubrâ*'da (6497), İbn Hıbbân (5561).

(75) Tirmizî (1460), Hâkim (8073), Taberânî, *el-Kebîr*'de (2/161), Beyhakî (8/136).

(76) Ebû Dâvûd (3043), Ahmed (1/190), Beyhakî (8/247), Ebu Ya'la (860), Dârekutnî (2/154), İbnu'l-Carud, *Munteka*'da (1105). Eser, bu lafızla Buhârî'de mevcut değildir.

Hafsa *radıyallâhu anha*'nın emri üzerine kendisine sihir yapan bir cariyesinin öldürülmüş olduğu sahîh olarak sabit olmuştur.[77] Cundeb *radıyallâhu anh* hakkında da böyle bir sahîh rivâyet nakledilmektedir.[78] İmam Ahmed, "Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in üç sahabîsi (Ömer, Hafsa ve Cündeb *radıyallahu anhum*) hakkında benzer rivâyet yapılmaktadır." der.

İlgili Meseleler

1. Bakara sûresindeki âyetin tefsiri.
2. Nisâ sûresinde bulunan âyetin tefsir edilmesi.
3. Cibt (put) ile tağutun tefsiri ve ikisi arasındaki farkın bildirilmesi.
4. Tağut; insanlardan da, cinlerden de olabilir.
5. Yasaklama kapsamında yer alan yedi büyük günahın zikredilmesi.
6. Sihirbazın küfre girdiği.
7. Sihirbazın tevbe etmesi istenmeden öldürülmesi.
8. Ömer *radıyallâhu anh* döneminde dahi sihirbazlar bulunduğuna göre daha sonraki zamanlarda nasıl olmasın!?

---

(77) Mâlik, *Muvatta*, (2/871).

(78) Buhârî, *Târîhu'l-Kebîr* (2/222), Beyhakî (8/136), Taberânî, *el-Kebîr*'de (2/177).

YİRMİ BEŞİNCİ BÖLÜM

BAZI SİHİR TÜRLERİ

İmam Ahmed, "Bize Muhammed b. Cafer'den o da Avf'tan o; Hayyan b. el Ala'dan o Katan b. Kabisa'dan o babası yoluyla şöyle nakletmiştir: diyerek Kabisa'nın Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den dinlediği şu hadisi aktarmaktadır:

"İyafe,[5] tark[6] ve tiyere[7] cibttendir." (Ebu Davud, 3907; 3908)

'Avf 'iyafenin kuşlarla fal bakmak; tarkin da yere çizilen çizgiler olduğunu söyler. Cibt hakkında ise, Hassan el Basri, şeytan olduğunu ifade etmektedir. (Hadisin isnadı güçlüdür. Ebu Davud, Nesai ve İbn Hibban, Sahih'inde müsned olarak nakletmiştir)

İbn Abbas radiyallahu anhuma'dan nakledildiğine göre Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Astroloji bilgisi (müneccimlik) edinen, bir sihir türü edinmiş olur. (Astroloji bilgisi) arttıkça da (sihir) artar." (Ebu Davud 3905; İbn Mace 3726)

---

5 İyafe: Kuşların ürkütülerek uçtukları yöne göre fal bakmak.
6 Tark: Taşları vurarak, kumda çizgiler çizerek kehanette bulunmak.
7 Tiyere: İnsanın davranışlarını engelleyen uğursuzluk inancı.

Nesaide yer alan Ebu Hureyre radiyallahu anh hadisinde şöyle buyurulmaktadır:

“Düpüm atıp da üzerine üfleyen, sihir yapmış olur. Sihir yapan da şirk koşmuştur. Kim de üzerine herhangi bir şey (nazarlık, muska vb.) asarsa, taktığı şeylerle başbaşa bırakılır.”

İbn Mesud radiyallahu anh’tan gelen hadiste; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Adh nedir size bildirmemi ister misiniz? Koğucuğluk, insanlar arasında dedikoduculuk yapmaktır.” (Muslim 2606)

Buhari ve Muslim’in İbn Ömer radiyallahu anh’dan naklettikleri hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Beyanını/meramını anlatabilme becerisinin bir kısmı sihirdir.”

Dikkat çekilen konular (Çıkarılacak dersler)

1. Kuşların ürkütülerek uçtukları yöne göre fal bakmak (iyafe), taşları vurarak, kumda çizgiler çizerek kehanette bulunmak (tark) ve insanın davranışlarını engelleyen uğursuzluk insancının (tiyere) cibt sayılması.

2. İyafe ve tarkın ne anlama geldiğinin açıklanması.

3. Astroloji (yıldızname, yıldızlara bakarak gelecekten haber verme) ilminin bir sihir türü olduğu.

4. Üfürerek atılan düğümlerin de sihir sayıldığı.

5. Koğuculuğun da sihirden sayılması.

6. Birtakım edebi üslüpların da etkili olması açısından sihir sayılması.

Açıklamalar

Sihir ve büyünün tevhîdle ilgili bâblar arasında ele alınmasının nedeni, sihrin birçok kısmının şirk koşmadan ve maksadın gerçekleşmesi için şeytânî ruhlarla tevessülde bulunmadan yapılamamasıdır. İnsan, az ya da çok sihrin tümünü terk etmedikçe tevhîdîn kemaline erişemez.

Bu nedenle sihir, Şâri tarafından şirkle birlikte zikredilmiştir. Sihir iki yönden şirke dahildir:

a) Sihirde şeytanlar kullanılmakta, onlarla ilişki kurulmaktadır. Çoğunlukla da istek ve hizmetini yerine getirmeleri için sihirbaz tarafından şeytanların sevdikleri şeyler yapılarak onlara yakınlık kurulmaya çalışılmaktadır.

b) Sihirde gayb bilgisinin bilindiği, Allah'ın ilmine ortak olunduğu ve buna ileten yollardan yararlanıldığı iddiası vardır. Bütün bunlar da şirk ve küfrün şubelerindendir.

Aynı zamanda sihirde haram tasarruflar ve çirkin fiiller görülmektedir. Öldürmek, sevenlerin arasını ayırmak, aklı bozucu, bağlayıcı ve değişime uğratıcı faaliyetlerde bulunmak örnek olarak verilebilir. Bunlar çok büyük ve çirkin günahlardır. Hem şirk, hem de şirkin vesîlelerinden sayılmaktadırlar. Bu nedenle de verdiği aşırı zarar ve fesat sebebiyle sihirbazın öldürülmesi gerekir.

Birçok insanın içine düştüğü sihir türlerinden biri de koğuculuktur. Koğuculuk, insanlar arasını ayırmak ve bozmak, sevenlerin gönüllerini çelmek ve kötülük tohumları ekmek bakımından sihirle ortaktır.

Sihrin değişik tür ve dereceleri bulunmaktadır ki, bunlardan bazıları diğerlerinden daha beterdir.

YİRMİ ALTINCI BÂB

KAHİN VE BENZERLERİ

Muslim, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in hanımlarının birinden şöyle bir rivâyete yer vermektedir: "Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«مَنْ أَتَى عَرَّافًا، فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ فَصَدَّقَهُ، لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ يَوْمًا».

"Bir kahine/medyuma giderek soru soran ve onun söylediklerini tasdik edenin kırk gün namazı kabul olunmaz."(88)

Ebû Hureyre *radıyallâhu anh*'tan gelen rivâyete göre Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

«مَنْ أَتَى كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ، فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ».

"Kahine gidip de söylediklerini tasdik eden Muhammed'e indirilene küfretmiş olur."(89)

Sunen'lerde ve Hakim'in eserinde -Hâkim bu rivâyetin Buhârî ve Muslim'in şartına uygun olduğunu söyler- Ebû Hureyre *radıyallâhu anh*'tan gelen bir rivâyette şöyle buyrulmaktadır:

---

(88) Müslim, (2230), Ahmed (4/68) ve (5/380), Beyhakî (8/138), Taberânî, *el-Kebîr*'de (23/210).

(89) Ebû Dâvûd (3904), Tirmizî (135), İbn Mâce (639), Dârimî (1136), Ahmed (2/408, 429, 476) el-Elbânî, *Sahîhu'l-Câmi*'de (5939) hadisin sahîh olduğunu söylemiştir.

«مَنْ أَتَى عَرَّافًا، أَوْ كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ، فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ».

"Bir arrafa ya da kahine (yani medyuma) gidip de söylediklerini tasdik eden Muhammed'e indirilene küfretmiş olur."(90)

Ebû Ya'lâ'da da benzer bir rivâyet mevkûf olarak, ceyyid bir isnâdla rivayet edilmiştir.(91)

'Imrân b. Husayn *radıyallâhu anh*'dan merfu olarak şöyle rivâyet edilmiştir:

«لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَطَيَّرَ أَوْ تُطُيِّرَ لَهُ، أَوْ تَكَهَّنَ أَوْ تُكُهِّنَ لَهُ، أَوْ سَحَرَ أَوْ سُحِرَ لَهُ، وَمَنْ أَتَى كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ، فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ».

"Uğursuzluğa inanan veya başkasına uğursuz mu diye bakması için emreden bizden değildir. Kehanette bulunan ve kendisi adına kehanette bulunma talebinde bulunan bizden değildir. Sihir yapan veya (sihirbaza) sihir yapması talebinde bulunan bizden değildir. Kahine gidip de söylediklerini tasdik eden Muhammed'e indirilene küfretmiştir."(92)

---

(90) Tirmizî (135), Ebû Dâvûd (3904), İbn Mâce (639), Dârimî (1136).

(91) Ebu Ya'la (5408), et-Tayâlisî (382), İbnu'l-Ca'd (425, 1951), Beyhakî (8/136).

(92) Bezzar, *Musned*'inde (3044), Heysemî, *el-Mecmau'z-Zevâid*'de (5/118), "Bezzar rivâvet etmiştir, ricali İshak b. er-Rabı' dışında *Sahîh*'in ricalidir, o da sikadır." der.

Aynı hadisi Taberânî, *el-Evsât*'ta hasen bir isnâdla İbn Abbas *radıyallâhu anhuma*'dan "Kahine gidip..." kısmı olmadan rivâyet etmiştir.[93]

İmam Beğavî şöyle der: "Arrâf, birtakım öncüllerden hareketle bazı şeyleri bildiğini iddia eden kimsedir. Bu yolla çalınan bir şeyi, kaybolan eşyayı vb. bildiğini ileri sürer."[94]

"Arraf"ın, "kahin" anlamına geldiği de söylenmiştir. Kahin, gelecekte meydana gelecek olayları önceden haber veren kimsedir.

Arrafın insanın iç dünyasında, vicdanında olanları bilen kimse olduğu da ifade edilmiştir.

Ebu'l-Abbâs İbn Teymiyye ise şöyle der: "Arraf; kahinlik, müneccimlik, remilcilik gibi yollarla bazı şeyleri bildiklerini ileri süren kimseler için kullanılan bir isimdir."[95]

İbn Abbâs *radıyallâhu anhuma*, ebûcâd/ebced[96] yazıp yıldızlara bakan bir topluluk hakkında "Böyle bir uygulamanın Allah katında hiçbir nasibe sahip olmadığı kanaatindeyim." demiştir.[97]

---

(93) Heysemî, *Mecma*'da (5/118): Bezzar ve Taberânî, *el-Evsât*'ta rivâyet etmiştir. Onda Zum'a b. Salih vardır, zayıftır.

(94) Bak: *Şerhu's-Sunne*, 12/182.

(95) *Mecmu' el-Fetâvâ*, 35/137.

(96) Ebûcâd: Bâtıl anlamına gelmektedir. Bk. *Kâmûsu'l-Muhît*, 'C V D' maddesi. Ebîcâd şeklinde zikredilmiştir. (Çev.).

(97) Beyhakî, el-*Kubrâ*'da (8/139), Taberânî, *el-Kebîr*'de (11/41), Hafız Heysemî, *Mecma*'da (5/118) "Taberânî rivâyet etmiştir, senedinde Halid b. Yezid el-Umerî bulunmaktadır, o da yalancıdır." der. el-Elbânî, *Sahîhu'l-Câmi'* (3092) ve *Silsiletu'd-Daîfe*'de (417) hadisin mevzu olduğunu söyler.

İlgili Meseleler

1. Kâhini tasdik etmekle Kur'an'a îmân bir arada bulunamaz.
2. Kahine inanıp onu tasdik etmenin küfür olduğunun açıklanması.
3. Kendisi adına kehanette bulunulanın da zikredilmesi.
4. Kendisine fal bakılanın da aynı kapsamda sayılması.
5. Kendisi adına sihir yapılanın da zikredilmesi.
6. Ebced'i öğrenenlerin zikredilmesi.
7. Kahin ve arraf arasındaki farkın belirtilmesi.

Açıklamalar

Bu bâb, herhangi bir yolla gayb ilmine sahip olduğu iddiasında bulunan kimselerle alakalıdır. Bu ilme sahip olan yalnız ve yalnız Allah'tır. Kehanet, medyumluk ve benzeri herhangi bir şekilde gayb ilmi konusunda yüce Allah'a ortak olduğunu ileri süren ya da böyle bir iddiayı tasdikleyen kimse, Allah'a ait özelliklerde bir başkasını ortak koşmuş; Allah ve Rasûlünü yalanlamış olur.

Şeytanlarla ilgili çok sayıdaki kehanetin şirkten uzak olmadığı görülmektedir. Gaybî bilgilere sahip olma iddiasına destek olacak birtakım aracılara/vasıtalara yakınlaşmaya çalışmak, sadece O'na özgü olan gayb bilgisi hususunda Allah ile ortak olma iddiası ve Allah'tan başkasına yakınlaşmaya çalışmak açısından şirk koşmak anlamındadır.

Bu vesîleyle Şâri, insanları dine ve akla zarar getiren hurafelerden uzak tutmaktadır.

YİRMİ YEDİNCİ BÂB

NUŞRA (SİHRİ ÇÖZMEK)

Câbir *radıyallâhu anh*'tan gelen rivâyete göre; Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e nuşra hakkında sorulduğunda şöyle demiştir:

«هِيَ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ».

"O, şeytan işidir."[98] (Hadisi, Ahmed, ceyyid bir senedle; ayrıca Ebû Dâvûd rivayet etmiştir.)

Aynı hadisi rivâyet eden Ebû Dâvûd, "İmam Ahmed'e nuşradan sorulduğunda 'İbn Mes'ûd tüm bunları kerih görür.' demiştir." der.

Buhârî'de yer alan rivâyette Katâde şöyle anlatmaktadır:

«قُلْتُ لِابْنِ الْمُسَيِّبِ: رَجُلٌ بِهِ طِبٌّ أَوْ يُؤْخَذُ عَنِ امْرَأَتِهِ، أَيُحَلُّ عَنْهُ اوْ يُنْشَرُ؟ قَالَ: لَا بَأْسَ بِهِ، إِنَّمَا يُرِيدُونَ بِهِ الْإِصْلَاحَ، فَامَّا مَا يَنْفَعُ، فَلَمْ يُنْهَ عَنْهُ».

"İbnu'l-Museyyeb'e, sihire maruz kalmış ya da hanımına karşı kendisine büyü yapılmış olan bir adamın içinde bulunduğu durumdan kurtulması için büyünün çözülmesinin ya da nuşra yapılmasının hükmünü sordum. 'Herhangi bir

(98) Ebû Dâvûd (3868), Ahmed (3/294), Beyhakî (9/351) Hafız İbn Hacer, *Fethu'l-Bâri*'de (10/233) el-Elbânî, *Sahîhu Sunen-i Ebî Dâvûd*'da hadisin sahîh olduğunu belirtmiştir.

sakıncası bulunmadığını; bu yapılanla ıslâhın hedeflendiğini ve faydası olan bir şeyin yasaklanmayacağını' söyledi."[99]

Hasan el-Basrî'den rivâyet edildiğine göre "Sihri, sihirbazdan başkası bozmaz." demiştir.[100]

İbnu'l-Kayyım *rahimehullah* şöyle der: "Nuşra, büyü etkisi altında kalmış olan kimse üzerindeki sihrin bozulmasıdır. İki türü bulunmaktadır:

a) Kendisi gibi bir başka büyüyle bozulması. Bu da şeytanın işlerindendir. Hasan el-Basrî'nin sözü buna hamledilir. Büyüye maruz kalanla o büyüyü bozmaya çalışan kimse, hedefe ulaşabilmek için -hoşlandığı şeyleri yaparak- şeytana yakınlaşırlar. Şeytan da buna karşılık sihrin etkisini kaldırır.

b) Rukye, dualar ve diğer meşru tedavi yöntemleriyle büyünün bozulması. Sihrin bu yolla çözülmeye çalışılması câizdir."

İlgili Meseleler

1. Nuşranın yasaklanması.

2. Yasak olanla ruhsat tanınmış olan nuşra şekilleri arasındaki farkın -muhtemel karışıklığı engellemek amacıyla- belirtilmesi.

Açıklamalar

Nuşra, büyünün bozularak etki altındaki kimsenin kurtarılmasıdır. Musannif, câiz olan ve olmayan ayırımını ifade eden İbnu'l-Kayyım'ın görüşünü yeterli olacak şekilde zikretmektedir.

---

[99] Buhârî -ta'liken- (10/243). Hafız *el-Feth*'de (10/244); Ebû Bekr el-Esrem, *Kitâbu's-Sunen*'inde muttasıl olarak rivâyet etmiştir.

[100] Hafız ibn Hacer, *el-Fethu'l-Bâri*'de (10/244), Katade'den zikretmiştir.

YİRMİ SEKİZİNCİ BÂB

TIYARE (UĞURSUZLUK)

﴿أَلَآ إِنَّمَا طَٰٓئِرُهُمْ عِندَ ٱللَّهِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾

"Bilesiniz ki, onlara gelen uğursuzluk Allah katındandır, fakat onların çoğu bunu bilmezler." (A'râf, 131)

﴿قَالُوا۟ طَٰٓئِرُكُم مَّعَكُمْ ۚ أَئِن ذُكِّرْتُم ۚ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ﴾

"(Elçiler) dediler ki: Sizin uğursuzluğunuz sizinle beraberdir. Size nasihat ediliyorsa bu uğursuzluk mudur? Bilakis siz aşırı giden bir milletsiniz." (Yâ-Sîn, 19)

Ebû Hureyre *radıyallâhu anh*'tan rivâyete göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«لَا عَدْوَى، وَلَا طِيَرَةَ، وَلَا هَامَةَ، وَلَا صَفَرَ».

"Adva yoktur. Tıyare yoktur. el-Hameh yoktur. Safer yoktur."[101]

---

(101) Buhârî (5757), Muslim (2220), Ebû Dâvûd (3911), Nesâî, *Kubrâ*'da (7591, 7592), Ahmed (2/267, 397), İbn Hıbbân (6133).

- Adva: Hastalığın bir kişiden diğer kişiye, bir hayvandan diğer hayvana, bir mekandan diğer mekana geçmesi demektir. Hastalık bilindiği üzere bir yerden başka bir yere, hasta olandan sağlam olana, hasta hayvandan sağlam bir hayvana geçmektedir. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in nefyettiği/reddettiği şey bu değildir. Onun reddettiği, cahiliye ehlinin 'hastalığın bizzat kendiliğinden Allah'ın dilemesi ve takdiri sözkonusu olmadan bulaşması' inancıdır.

- Tıyare: Varlıkları uğursuz saymak, onlardan kendilerine bir şer dokunacağına inanmaktır. Kelimenin aslı, kuş demek olan "et-Tayr"dan alınmıştır. Çünkü cahiliyede kuşların bir yandan diğer yana uçuşla-

Muslim, şu ziyadeyi zikretmiştir:

«وَلَا نَوْءَ وَلَا غُولَ».

"Nev yoktur. Ğul yoktur."(102)

Yine Buhârî ve Muslim'de yer alan Enes *radıyallâhu anh*'tan gelen bir rivâyete göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

---

rından manalar çıkarır, uğursuzluk olacağına inanırlardı.

- el-Hameh: Baykuş denen kuştur. Araplar, onun birinin evine konduğu zaman uğursuzluk getirdiğine inanır, "benim ya da ailemden birinin öleceğini haber veriyor." derlerdi. Cahiliye ehlinin bazısı ise öldürülüp de katili bulunamayan kişiden baykuş diye isimlendirilen bir kuş çıktığına ve "öcümü alın, öcümü alın." diye öttüğüne inanırlardı.

- Safer: Bunun hakkında ilim ehlinin iki kavli bulunmaktadır: Birinci kavil: Saferden murad, safer ayıdır. Çünkü cahiliye bu ayı uğursuz sayar, o ayda evlenmez, yolculuğa çıkmaz, ticaret yapmaz, uğursuz bir ay olduğuna inanırdı. Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* bunu reddederek Safer'in de Allah'ın diğer ayları gibi bir ay olduğunu, onda şer veya uğursuzluk bulunmadığını açıkladı. İkinci kavil: Midede oluşan bir hastalıktır. Hastalığa uğrayan kişiden diğerlerine geçer. İster birinci görüş kabul edilsin ister ikinci görüş, arasında fark yoktur. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hepsini reddetmiştir. [*İânetu'l-Mustefîd*, Salih el-Fevzân 2/11].

(102) Muslim, aynı yer.

- Nev: Bir yıldızdır. Müşrikler yağmurun yağması ve rüzgârın esmesi gibi olayları yıldızların doğumuna bağlıyorlardı. Tabiattaki bu olayları yıldızlara, gezegenlere isnâd ediyorlardı. Bu, cahiliye inancıdır. Çünkü yağmurun yağması da, rüzgarın esmesi de Allah'ın kudreti ve kararıyla olmaktadır.

- Ğul: Çöllerde dev şeklinde gözükerek insanların yollarını şaşırtan demektir. Bu şeytanın yaptığı işlerden biridir. Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* bunu nefyetmiş, aslı olmadığını, onun sadece insanı üzmek ve onlara zarar vermek isteyen şeytanın işlerinden olduğunu açıklamıştır. Allah izin vermeden şeytan bu yaptığıyla hiçbir zarar veremez. [*İânetu'l-Mustefîd*, Salih el-Fevzân 2/12].

«لَا عَدْوَى وَلَا طِيَرَةَ وَيُعْجِبُنِي الْفَأْلُ»، قَالُوا: وَمَا الْفَأْلُ؟ قَالَ: «الْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ».

"Adva yoktur. Tıyare de yoktur. Fe'l hoşuma gider." "Nasıl fe'l?" diye sorulduğunda, *"Güzel söz."* buyurdu."[103]

Ebû Dâvûd'da sahîh senedle kendisinden gelen bir rivâyette 'Ukbe b. 'Âmir *radıyallâhu anh*[104] şöyle anlatmaktadır: Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in yanında uğursuzluktan bahsedildi. Bunun üzerine şöyle buyurdu:

«أَحْسَنُهَا الْفَأْلُ، وَلَا تَرُدُّ مُسْلِمًا، فَإِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ مَا يَكْرَهُ، فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ لَا يَأْتِي بِالْحَسَنَاتِ إِلَّا أَنْتَ وَلَا يَدْفَعُ السَّيِّئَاتِ إِلَّا أَنْتَ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ».

"En iyisi fe'ldir. Fe'l, hiçbir müslümanı işinden alıkoymaz. Biriniz hoşlanmadığı bir durumla karşılaşırsa, 'Allah'ım, iyilikleri ancak Sen getirirsin; kötülükleri de ancak Sen defedersin. Güç ve kuvvet ancak Sendedir.' desin!"[105]

---

(103) Buhârî (5756), Muslim (2224), Ebû Dâvûd (3916), Tirmizî (1615), İbn Mâce (3537), Ahmed (3/118, 130, 154, 173, 178, 251, 275, 277).
- Fe'l: Tıyârenin zıddı olarak hayra yormak demektir. Tıyâre ise şerre yormaktır. Fe'l, matlub olan güzel bir şeydir. Çünkü tıyâre, Allah *azze ve celle*'ye kötü zan beslemek, fe'l ise O'na hüsnü zan etmektir. Kişi, manası güzel bir kelime işittiğinde onunla göğsü genişler, güzel bir insan görünce kalbi ferahlar ve bunları [işinin olacağı, kendisine hayır geleceği, sıkıntıların çözüleceği gibi] hayra yorar, Allah *subhanehu*'ya hüsnü zan besler. İşte bu Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hoşuna giderdi. [*İânetu'l-Mustefîd*, Salih el-Fevzân 2/15].

(104) el-Elbânî, *Silsiletu'd-Daîfe*'de (1719), "'Urve b. Amir tebdil olarak 'Ukbe b. Amir el-Cuhenî olmuştur. Bunun bazı ravilerinin tashîfi olduğunu zannediyorum." der.

(105) Ebû Dâvûd (3919), İbnu's-Sunni, *Amelu'l-Yevmi ve'l-Leyl* (293), Beyhakî, *Kubrâ*'da (7/139). el-Elbânî, *Silsiletu'd-Daîfe* (1619) ve *Daîfu'l-Câmi*'de (199) zayıf olduğunu belirtmiştir.

Yine Ebû Dâvûd'da İbn Mes'ûd *radıyallâhu anh*'dan merfu olarak gelen bir rivâyet şöyledir:

«الطِّيَرَةُ شِرْكٌ، الطِّيَرَةُ شِرْكٌ، وَمَا مِنَّا إِلَّا وَلَكِنَّ اللهَ يُذْهِبُهُ بِالتَّوَكُّلِ».

"Tıyâre şirktir. Tıyâre şirktir. İçimizde hiç kimse yoktur ki böyle bir hisse kapılmasın. Ancak Allah'a bunu tevekkülle giderir."(106) [Ebû Dâvûd ve Tirmizî rivâyet etmiştir. Tirmizî, rivâyetin sahîh olduğunu bildirmekte ve son kısmının İbn Mes'ûd *radıyallâhu anh*'ın sözü olduğunu ifade etmektedir.]

İmam Ahmed, İbn 'Amr *radıyallâhu anhuma* hadisi olarak şöyle bir rivâyete yer vermektedir:

«مَنْ رَدَّتْهُ الطِّيَرَةُ عَنْ حَاجَتِهِ، فَقَدْ أَشْرَكَ»، قَالُوا: فَمَا كَفَّارَةُ ذَلِكَ؟ قَالَ: «أَنْ يَقُولَ: اللَّهُمَّ لَا خَيْرَ إِلَّا خَيْرُكَ، وَلَا طَيْرَ إِلَّا طَيْرُكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ».

"Tıyâre inancı kendisini işinden alıkoyan şirk koşmuş olur." Ashab, 'Bunun keffareti nedir?' diye sorduklarında, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, *"Allah'ım, hayır ancak Senin hayrındır. Uğursuzluk sanılan şeyler de Senin katındandır. Senden başka hak ilah yoktur, demendir."* buyurmuştur."(107)

İmam Ahmed'in *Müsned*'inde yer alan Fadl b. Abbâs'ın rivâyetine göre Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

---

(106) Ebû Dâvûd (3910), Tirmizî (1614), İbn Mâce (3537), Ahmed (1/379, 437, 440), İbn Hıbbân (6122), Hâkim (43, 44) el-Elbânî, *Sahîhu Sunen-i Ebî Dâvûd*'da hadisin sahîh olduğunu belirtmiştir.

(107) Ahmed (2/220), İbnu's-Sunni, *Amelu'l-Yevmi ve'l-Leyl*'de (292), Hafız Heysemî, *el-Mecmau'z-Zevâid*'de (5/108), "Ahmed ve Taberânî rivâyet etmişlerdir, senedinde İbn Lehîa vardır, hadisi hasendir, kendisinde zayıflık vardır. Diğer râvileri ise sikadır." der. el-Elbânî, *Silsiletu's-Sahîha*'da (1065) hadisin sahîh olduğunu belirtmiştir.

«إِنَّمَا الطِّيَرَةُ مَا أَمْضَاكَ أَوْ رَدَّكَ».

"Tıyâre, seni işinde ileri iten ya da geri bırakan şeydir."(108)

İlgili Meseleler

1. **"Bilesiniz ki, onlara gelen uğursuzluk Allah katındandır, fakat onların çoğu bunu bilmezler."** (A'râf, 131); "(Elçiler) **dediler ki: Sizin uğursuzluğunuz sizinle beraberdir. Size nasihat ediliyorsa bu, uğursuzluk mudur? Bilakis siz aşırı giden bir milletsiniz."** (Yâsîn, 19) âyetlerine dikkat çekilmesi.

2. [Allah'ın takdiri olmaksızın] hastalığın bulaşıcı olmasının nefyedilmesi.

3. Tıyâre [uğursuzluk inancı]nın reddedilmesi.

4. el-Hameh'in nefyedilmesi

5. Saferin nefyedilmesi.

6. Fe'l'in aynı kapsamda değerlendirilmeyip güzel görüldüğü.

7. Fe'l'in ["güzel söz" olarak] tefsiri.

8. İstemeden kalbe gelen uğursuzluk vesveselerinden ötürü zarar gelmez. Tevekkül sonucunda Allah bu düşünceleri giderir.

9. Kalbinde bu tür düşünceler hissedenin yapacağı zikir.

10. Tıyâre'nin şirk olduğunun açıklanması.

11. Reddedilen ve kınanan tıyârenin ne olduğunun açıklanması.

---

(108) Ahmed 1/213). Hadiste inkıta' vardır. Mesleme el-Cuhenî, Fadl b. Abbas'dan bir şey dinlememiştir.

Açıklamalar

Tıyare; kuş, isim, lafız, mekan vb. şeylerin uğursuz olduğuna inanmaktır. Şâri, uğursuzluk inancını yasaklamakta ve bu inancı benimseyenleri kınamaktadır. "Fe'l" güzel görülürken "uğursuzluk" kerih sayılmaktadır.

İkisi arasında bir fark vardır: Güzel anlamdaki fe'l, insanın akîdesine de, aklına da etki etmez. Onda Allah'tan başkasına gönül bağlamak da söz konusu değildir. Aksine fe'lde canlılık, sevinç, neşe ve faydalı işler karşısında nefsin takviye edilmesi gibi bir maslahat vardır.

Fe'l şu şekilde gerçekleşir: İnsan yolculuk yapmaya, evlenmeye, herhangi bir akit yapmaya ya da bir iş gerçekleştirmeye azmettiğinde kendisini sevindiren bir şey görür ya da (kendisini sevindirecek tarzda, manası "Ey doğru yolda olan, ey belalardan uzakta ve sağlıklı olan, ey ganimete erişmiş olan" gibi) bazı isimler işitir. Kendisine sevinç veren bu sözleri ya da durumları hayra yorarak azmettiği şeyin kolaylaşması için daha arzulu olur. İşte bütün bunlar ve sonuçları tamamen hayırdır. Sakıncalı hiçbir nokta yoktur.

Tıyare/uğursuzluk: Kişi, dinî ya da dünyevî faydası dokunacak bir işe azmedince hoşuna gitmeyen bir söz işitir ya da sevimsiz bir durumla karşılaşırsa kalbinde biri diğerinden daha büyük iki sonuç meydana gelir:

a) Bu çağrıya kulak vererek azmettiği işi ya terk eder ya da aksi istikamette devam eder. Karşılaştığı hoş olmayan durum ya da sözün uğursuzluğuna inanarak yapmaya karar verdiği işi rafa kaldırır. Görüldüğü üzere uğursuzlukta insan, hoş karşılamadığı duruma gönül bağlamış ve amelini onun üzerine bina etmiştir. Sevimsiz görülen o durum, kişinin irade, azim ve ameli üzerinde etkili olmuştur. Hiç

şüphe yok ki bu, insanın îmânına da etki ederek tevhîd ve tevekkülüne zarar verir. Daha sonra da bu durumdan kaynaklanacak kalp zayıflığı, acizliği, yaratılanlara karşı korku duyması, sebeblere, sebeb bile sayılmayan şeylere bağlanması ve Allah *celle celâluhû* ile ilişkisinin kesilmesi gibi neticelere maruz kalır. Tüm bunlar tevhîdin, tevekkülün zayıflığının sonuçlarıdır. Ayrıca şirke götüren yol ve vasıtalarından sayılır. Akla zarar veren, fesat karıştıran hurafelerden addedilir.

b) Böyle bir çağrıya kulak vermeden yalnızca kalben hüzünlenmek ve kederlenmek. Bir öncekinden daha alt düzeyde olsa da kul üzerinde belli bir kötülük ve zararı bulunur. Kalbini ve tevekkülünü zayıf düşürür. Hoşa gitmeyen başka bir durumla karşılaştığında bunu da aynı kategoride değerlendirerek uğursuzluk inancını kuvvetlendirebilir ve birinci maddede zikredilen duruma gelebilir.

Bu açıklamalar sonucu Şâri'in uğursuzluk inancını hoş görmediği, kınadığı ve böyle bir inancın tevhîde ve tevekküle ne şekilde aykırı olduğu açıkça görülmektedir.

Böyle bir durumla karşılaşıp benzer bir hissi taşıyarak doğal çağrışımların galebe çalması endişesi hisseden kimsenin bunları defetmek üzere nefsiyle mücadele etmesi ve Allah *celle celâluhû*'dan yardım dilemesi gerekir. Gelecek kötülüğü defetmek üzere kesinlikle bu türden çağrılara kulak asılmamalıdır.

YİRMİ DOKUZUNCU BÂB

ASTROLOJİ (MÜNECCİMLİK) HAKKINDA

Buhârî, *Sahîh*'inde Katâde'nin şöyle anlattığını nakleder:

«خَلَقَ اللهُ هَذِهِ النُّجُومَ لِثَلَاثٍ: زِينَةً لِلسَّمَاءِ، وَرُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ، وَعَلَامَاتٍ يُهْتَدَى بِهَا، فَمَنْ تَأَوَّلَ فِيهَا غَيْرَ ذَلِكَ أَخْطَأَ وَأَضَاعَ نَصِيبَهُ، وَتَكَلَّفَ مَا لَا عِلْمَ لَهُ بِهِ».

"Yüce Allah, bu yıldızları üç şey için yaratmıştır: Gökyüzünü süslemek için, şeytanların taşlanması için ve yol gösteren işaretler olmaları için. Bundan başka bir yoruma yönelen hata etmiş ve nasibini yitirmiş olur. Ayrıca hakkında bilgisi bulunmadığı bir yükün altına girmiş demektir."(109)

Katâde, ayın evrelerinin öğrenilmesini mekruh addederdi. Süfyan b. 'Uyeyne de bu ilmin öğrenilmesine ruhsat

---

(109) Buhârî -ta'liken- (6/341). Hafız İbn Hacer, *Fethu'l-Bâri*'de, "Abd b. Humeyd, muttasıl olarak rivâyet etmiştir." der.

- Yıldızların yaratılmasındaki hikmetlerin birincisi, gökyüzünün süslenmesidir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Muhakkak ki Biz en yakın göğü kandillerle süsledik."** (Mulk, 5). İkincisi, şeytanların taşlanmasıdır. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Şimdi kim dinleyecek olsa kendisini izleyen bir ateş bulur."** (Cin, 9) Üçüncü hikmet ise onlar aracılığıyla yol bulunabilmesidir. Nitekim Allah *azze ve celle* buyurmaktadır: **"Yerde de sizi sarsmasın diye ağır baskılar bıraktı. Nehirler ve yollar yarattı, ta ki doğru gidesiniz. Başka alâmetlerle, yıldızlar ile de yol bulurlar."** (Nahl, 16) [*el-Kavlu'l-Mufîd*, İbn 'Useymîn, 2/8].

tanımamıştır. Bu görüşleri Harb b. İsmâ'il el-Kırmanî nakletmektedir.

İmam Ahmed ve İshak b. Râhuye ise, ayın evrelerine dair ilmin öğrenilmesine ruhsat vermişlerdir.

Ebû Mûsâ el-Eşarî *radıyallâhu anh*'ın rivayet ettiğine göre Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«ثَلَاثَةٌ لَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ: مُدْمِنُ الْخَمْرِ، وَقَاطِعُ الرَّحِمِ، وَمُصَدِّقٌ بِالسِّحْرِ».

"Üç sınıf cennete giremeyecektir: İçki mübtelası, sıla-i rahimi kesen, sihri tasdik eden."(110)

İlgili Meseleler

1. Yıldızların yaratılmasındaki hikmet.
2. Bu hikmetler dışında farklı sebebler bulunduğunu iddia edenlere karşı cevab.
3. Ayın evreleri ilminin öğrenilmesi etrafındaki ihtilaf.
4. Bâtıl olduğunu bilse de herhangi bir sihri tasdik edene yönelik tehdid.

Açıklamalar

Yıldızlarla alakalı olan ilim iki türdür:

a) Tesir ilmi:

Gezegenlerde ve uzayda meydana gelen kozmik durumlardan hareketle kainatta oluşan olaylara delil getirilmesidir. Bu tamamıyla asılsız ve bâtıldır. Gayb ilmi konusunda Allah ile ortaklık iddiası ya da böyle bir iddiayı ileri sürenin tasdik edilmesini içermektedir. Gerçek dışı, bâtıl iddialar, Allah'tan başkasına gönül bağlamak ve aklın fesada

(110) Ahmed (4/399), İbn Hıbbân (5346), Hâkim -sahîh olduğunu söyleyerek- (4/146), Zehebî de Hâkim'e muvâfakat etmiştir. el-Elbânî, *Silsiletu's-Sahîha*'da (678) hasen olduğunu söylemiştir.

uğraması gibi hususlar içermesi hasebiyle tevhîde aykırıdır. Çünkü bâtıl yollara girmek ve onu tasdik etmek aklı da, dini de bozan etkenlerdendir.

b) Tesyîr ilmi:

Güneş, ay, diğer gezegen ve yıldızların delaletine başvurarak kıble, vakit ve yön tayin etmek. Bu tür ilimde herhangi bir sakınca görülmemektedir. Aksine bu tür ilmin çoğu ibâdet vakitlerinin ve yönlerin tayininde kullanıldığı takdirde faydalı olup Şâri tarafından teşvik edilmiştir.

Şâri tarafından yasaklanan/haram kılınan ile mübah, müstehab ya da vacib kılınmış olanın arasının ayrılması gerekir. Birincisi tevhîde aykırıyken ikincisinde böyle bir durum söz konusu değildir.

OTUZUNCU BÂB

YILDIZLARDAN YAĞMUR UMMAK

﴿وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ﴾.

"Allah'ın verdiği rızka karşı şükrü, onu yalanlamakla mı yerine getiriyorsunuz?" (Vâkıa, 82)

Ebû Mâlik el-Eş'arî *radıyallâhu anh*'ın rivâyet ettiğine göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«ارْبَعٌ فِي أُمَّتِي مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ لَا يَتْرُكُونَهُنَّ: الْفَخْرُ بِالْأَحْسَابِ، وَالطَّعْنُ فِي الْأَنْسَابِ، وَالِاسْتِسْقَاءُ بِالنُّجُومِ وَالنِّيَاحَةُ».

"Ümmetimde cahiliyeden olup da terk etmemiş oldukları dört husus vardır: Soy-sopla iftihar etmek, kişiyi nesebinden dolayı kötülemek, yıldızlardan yağmur ummak ve ölünün arkasından ağıt yakmak."

Devamla şöyle demiştir:

«النَّائِحَةُ إِذَا لَمْ تَتُبْ قَبْلَ مَوْتِهَا، تُقَامُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَعَلَيْهَا سِرْبَالٌ مِنْ قَطِرَانٍ، وَدِرْعٌ مِنْ جَرَبٍ».

"Ağıt yakan kadın, ölmeden önce tevbe etmediği takdirde üzerinde katrandan yapılma uzun bir elbise ve uyuzlu bir gömlek bulunduğu halde diriltirilir."[111]

Buhârî ve Müslim'de yer alan bir rivâyette Zeyd b. Hâlid *radıyallâhu anh* şöyle anlatmaktadır:

---

[111] Muslim (934).

«صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الصُّبْحِ بِالْحُدَيْبِيَةِ عَلَى إِثْرِ سَمَاءٍ كَانَتْ مِنَ اللَّيْلِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ، فَقَالَ: «هَلْ تَدْرُونَ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ؟» قَالُوا: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ! قَالَ: «قَالَ: أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ، فَأَمَّا مَنْ قَالَ: مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللهِ وَرَحْمَتِهِ، فَذَلِكَ مُؤْمِنٌ بِي كَافِرٌ بِالْكَوْكَبِ، وَأَمَّا مَنْ قَالَ: مُطِرْنَا بِنَوْءِ كَذَا وَكَذَا، فَذَلِكَ كَافِرٌ بِي مُؤْمِنٌ بِالْكَوْكَبِ».

"Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* Hudeybiye'de geceden yağmış bir yağmurun ardından bizlere sabah namazını kıldırmıştı. Namaz bitince cemaate doğru dönerek, *"Rabbiniz ne buyurdu biliyor musunuz?"* dedi. "Allah ve Rasûlü daha iyi bilir." dediler. Ardından şöyle buyurdu: *"Allah dedi ki: Kullarımdan bazısı Bana îmân eder halde, bazısı da küfreder halde sabahladı. 'Allah'ın fazlı ve rahmeti sayesinde yağmur yağdırıldı.' diyen Bana iman etmiş, yıldızı inkar etmiştir. 'Falan ve falan yıldız sayesinde yağmura kavuştuk.' diyen ise Beni inkar edip yıldıza inanmıştır."*(112)

Buhârî ve Müslim'de aynı manada bir hadis daha yer almaktadır. Bu rivâyette Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in "Bazıları, *'Falan ve falan yıldız dürüst davrandı,* dediler ve bunun üzerine yüce Allah şu âyetleri indirdi:

﴿فَلَآ أُقۡسِمُ بِمَوَٰقِعِ ٱلنُّجُومِ ٧٥ وَإِنَّهُۥ لَقَسَمٞ لَّوۡ تَعۡلَمُونَ عَظِيمٌ ٧٦ إِنَّهُۥ لَقُرۡءَانٞ كَرِيمٞ ٧٧ فِي كِتَٰبٖ مَّكۡنُونٖ ٧٨ لَّا يَمَسُّهُۥٓ إِلَّا ٱلۡمُطَهَّرُونَ ٧٩ تَنزِيلٞ مِّن رَّبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٨٠ أَفَبِهَٰذَا ٱلۡحَدِيثِ أَنتُم مُّدۡهِنُونَ ٨١ وَتَجۡعَلُونَ رِزۡقَكُمۡ أَنَّكُمۡ تُكَذِّبُونَ﴾.

(112) Buhârî, (846); Muslim (71).

"Hayır! Yıldızların yerlerine yemin ederim ki, bilirseniz gerçekten bu büyük bir yemindir. Şüphesiz bu, korunmuş bir kitapta bulunan değerli bir Kur'an'dır. Ona ancak temizlenenler dokunur. O, âlemlerin Rabbinden indirilmiştir. Şimdi siz, bu sözü mü küçümsüyorsunuz? Allah'ın verdiği rızka karşı şükrü, onu yalanlamakla mı yerine getiriyorsunuz?" (Vâkıa, 75-82)"

İlgili Meseleler

1. Vâkıa sûresinde yer alan âyetin tefsiri.
2. Cahiliyeden olan dört hususun zikredilmesi.
3. Bunlardan bazısının küfür olduğu.
4. Küfrün bir kısmının dinden çıkarmadığı.
5. Nimet gelmesi sebebiyle *"Kullarımdan bazısı Bana îmân eder, bazısı da küfreder halde sabahladı."* buyruğu.
6. Konuyla alakalı olarak îmânın iyice kavranıp anlaşılması.
7. Aynı konuyla ilgili olarak küfrün güzel bir şekilde anlaşılması.
8. *"Falan ve falan yıldız dürüst davrandı."* sözünün iyi anlaşılması.
9. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, *"Rabbiniz ne buyurdu biliyor musunuz?"* sözünde görüldüğü üzere öğreticinin soru sorma yöntemiyle meseleyi öğrenciye kavratmaya çalışması.
10. Ağıt yakan kadınlar için tehditkâr vaadlerin bulunması.

Açıklamalar

Allah'ın, nimetleri bahşeden, zorlukları defeden tek makam olduğunu itiraf etmek ve bunu hem söz, hem de fiille göstermek tevhîdin gereği olduğuna göre *"Falan ve falan yıldız sayesinde yağmura kavuştuk."* tarzındaki sözler tevhîdin maksadına tamamen aykırıdır. Çünkü yağmurun yağdırılması yıldızlara izafe edilmektedir.

Aslında olması gereken, yağmurun ve diğer nimetlerin kaynağının Allah olduğunun itiraf edilmesidir. Çünkü tüm nimetlerin bahşedicisi O'dur.

Bununla birlikte yıldızlar ve gezegenler yağmurun yağması için hiçbir şekilde sebeb teşkil etmezler. Yağmurların inmesinin gerçek sebebi Allah'ın inâyeti, rahmeti, kulların ihtiyaçları ve hem lisan-ı hal ile, hem de lisan-ı kavl ile Rablerinden dilemeleridir. Allah, hikmeti ve rahmeti gereği kulların ihtiyaçlarına/zorunluluklarına göre yağmur yağdırır.

Kul, hem kendi üzerindeki, hem de tüm mahlukat üzerindeki açık ve gizli nimetlerin Allah tarafından bahşedildiğini itiraf etmedikçe, bu nimetleri Allah'a izafe edip ibâdet, zikir ve şükrüne bu nimetlerle yardımcı olmadıkça mükemmel tevhîde erişemez.

Bu konu tevhîdin gerçekleşmesini sağlayan mühim konulardandır. İmanın kemal ve noksanlığı bu şekilde bilinebilir.

OTUZ BİRİNCİ BÂB

"İNSANLARDAN BİR KISMI DA ALLAH'A BİRTAKIM BENZERLER EDİNİRLER DE ONLARI TIPKI ALLAH'I SEVER GİBİ SEVERLER." (BAKARA, 165) ÂYETİ HAKKINDA

﴿قُلْ إِن كَانَ ءَابَآؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ وَإِخْوَٰنُكُمْ وَأَزْوَٰجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَٰلٌ ٱقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَٰرَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَٰكِنُ تَرْضَوْنَهَآ أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَجِهَادٍ فِى سَبِيلِهِۦ فَتَرَبَّصُوا۟ حَتَّىٰ يَأْتِىَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ﴾.

"De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hısım akrabanız, kazandığınız mallar, kesada uğramasından korktuğunuz ticaret, hoşlandığınız meskenler size Allah'tan, Rasûlünden ve Allah yolunda cihad etmekten daha sevgili ise, artık Allah, emrini getirinceye kadar bekleyin. Allah, fâsıklar topluluğunu hidâyete erdirmez." (Tevbe, 24)

Enes *radıyallâhu anh*'dan gelen rivâyete göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَلَدِهِ وَوَالِدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ».

"Ben kendisi için evladından, ana-babasından ve tüm insanlardan daha sevimli olmadıkça hiçbiriniz îmân etmiş olamaz."(113)

---

(113) Buhârî (15), Muslim (44), Nesâî (7/114) ve *Kubrâ*'da (11744, 11745), İbn Mâce (67), Dârimî (2741), Ahmed (3/177, 275), İbn Hıbbân (179).

Yine Buhârî ve Müslim'de Enes *radıyallâhu anh*'dan gelen bir rivâyette Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ بِهِنَّ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ: أَنْ يَكُونَ اللهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا، وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلهِ، وَأَنْ يَكْرَهَ أَنْ يَعُودَ فِي الْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْقَذَهُ اللهُ مِنْهُ، كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقْذَفَ فِي النَّارِ».

"Şu üç şey kimde bulunursa, îmânın tadını almış olur: Allah ve Rasûlünün kişiye her şeyden daha sevgili olması, sevdiği kimseyi sırf Allah için sevmesi, Allah kendisini küfürden kurtardıktan sonra tekrar küfre dönmeyi ateşe atılmaktan daha çirkin görmesi."(114)

Bir rivâyette de şöyle buyrulmaktadır:

«لَا يَجِدُ أَحَدٌ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ حَتَّى...».

"Sevdiği kişiyi sırf Allah için sevmeyen, îmânın tadını alamaz..."(115)

İbn Abbas *radıyallâhu anhuma* şöyle der:

«مَنْ أَحَبَّ فِي اللهِ، وَأَبْغَضَ فِي اللهِ، وَوَالَى فِي اللهِ، وَعَادَى فِي اللهِ، فَإِنَّمَا تُنَالُ وِلَايَةُ اللهِ بِذَلِكَ، وَلَنْ يَجِدَ عَبْدٌ طَعْمَ الْإِيمَانِ - وَإِنْ كَثُرَتْ صَلَاتُهُ وَصَوْمُهُ - حَتَّى يَكُونَ كَذَلِكَ، وَقَدْ صَارَتْ عَامَّةُ مُؤَاخَاةِ النَّاسِ عَلَى أَمْرِ الدُّنْيَا، وَذَلِكَ لَا يُجْدِي عَلَى أَهْلِهِ شَيْئًا».

"Allah'ın dostluğuna; ancak Allah için seven, Allah için buğzeden, Allah için dost olan, Allah için düşman olan nail

(114) Buhârî (16), Muslim (43), Nesâî (8/94) ve *Kubrâ*'da (11718, 11720), Tirmizî (2624), İbn Mâce (4033), Ahmed (3/103, 172, 174, 230, 248), İbn Hıbbân (237, 238).

(115) Buhârî (6041), Ahmed (3/207, 278).

olabilir. Kul -namazı ve orucu ne kadar çok olursa olsun- böyle olmadıkça îmânın tadını alamaz. İnsanlar arasındaki kardeşliğin geneli, dünya işleri üzerine kurulur olmuştur. Bu ise, ehline hiçbir fayda sağlamaz."[116]

İbn Abbas *radıyallâhu anhuma*, **"Aralarındaki bağlar kopmuştur."** (Bakara, 166) âyetindeki bağların, meveddet/sevgi olduğunu söylemiştir.[117]

İlgili Meseleler

1. Bakara sûresinde yer alan ve en başta zikredilen âyetin tefsiri.

2. Tevbe sûresinde zikredilen âyetin tefsiri.

3. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* sevgisinin kişinin kendi nefsini, ailesini ve malını sevmesinden daha önde tutulması gerektiği.

4. Hadislerde ifade edilen "İman etmiş olmaz." tabirinin İslam'dan çıkmış olmak anlamına gelmemesi.

5. İmanın bir tadının bulunduğu ve kimilerince bu tadın alınıp kimilerince alınmayabileceği.

---

(116) İbn Ebi'd-Dunyâ, *el-İhvân*'da (22), Taberânî, *el-Kebîr*'de (12/417), Ebu Nuaym, *Hılye*'de (1/312), İbnu'l-Mubârek, *ez-Zuhd* (337). Heysemî, *el-Mecmau'z-Zevâid*'de (1/95), "Taberânî, *el-Kebîr*'de rivâyet etmiştir, senedinde Leys b. Ebî Suleym vardır, o da zayıftır." der. el-Elbânî, *Silsiletu's-Sahîha*'da (1728) şevâhidi dolayısıyla hadisin hasen olduğuna hükmetmektedir.

(117) İbn Cerîr et-Taberî, *Tefsîr* (2/71), Hâkim -sahîh olduğunu belirterek- (3076).

6. Allah dostluğunun elde edilmesi için şart olan dört kalbî amelin neler olduğu ve îmânın tadının ancak bunlarla alınabileceği.

7. Sahabî İbn Abbas *radıyallâhu anhuma*'nın, vakıayı iyi kavramış olarak kurulan kardeşliklerin çoğunun dünyaya yönelik olduğunu belirtmesi.

8. **"Aralarındaki bağlar kopmuştur."** (Bakara, 166) âyetinin tefsiri.

9. Bazı müşriklerin Allah'ı çok şiddetlice sevebildikleri.

10. Dünya hayatı, kendisine dininden daha sevimli olan kimselerin tehlikede bulunduklarının bildirilip tehdid edilmeleri.

11. Sevgisi Allah'ın sevgisi seviyesinde bir nidd/denk edinen büyük şirke düşmüş olur.

Açıklamalar

"İnsanlardan bir kısmı da Allah'a birtakım benzerler edinirler de onları tıpkı Allah'ı sever gibi severler." (Bakara, 165)

Tevhîdin aslı ve ruhu, bütün sevginin halisane bir şekilde sırf Allah için olmasıdır. Allah sevgisi, ilah ve ma'bud olarak Allah'ın kabul edilmesinin temelidir. Hatta sevgi, ibâdetin hakikatidir.

Kulun, Rabbine olan sevgisi mükemmel olmadıkça tevhîdi de mükemmel olamaz. Mükemmel bir tevhîde sahip olmak için Allah sevgisinin tüm sevgilerin önünde ve üstünde bulunması gerekir. Ayrıca Allah sevgisi tüm sevgiler üzerinde hakim olmalıdır. Tüm sevgi türlerinin, kulun

kurtuluş ve mutluluğuna sebeb olan ilahî sevgiye tâbi olması gerekmektedir.

Allah sevgisinin şubelerinden ve aynı zamanda da mükemmelliğini sağlayan unsurlardan biri Allah için sevmektir. İnsan, yüce Allah'ın sevdiği amelleri ve şahısları sever; buğzettiği amellere ve şahıslara da buğzeder. Allah'ın dost edindiklerini dost, düşman edindiklerini de düşman bilir. İşte böylece kulun îmânı ve tevhîdi mükemmelleşir.

Yaratılmışlar içinden birtakım eşler edinerek onları Allah'ı sever gibi sevmek, onlara yönelik tâati Allah'a tâatin önüne geçirmek, onların zikrini ve davetlerini dilden düşürmemek, bağışlanmayan en büyük şirktir.

Böyle bir şirkin sahibi gönül bağını Azîz ve Hamîd olan Allah'ın dostluğundan koparmış ve hiçbir şeye malik olamayanlara bağlamış olur. Müşriklerin bağlandıkları bu zayıf bağ, kıyamet gününde, kulun amelinin sonucunu görmeye en çok ihtiyaç duyduğu o günde kopup gidecektir. Söz konusu sevgi ve dostluk o gün buğza ve düşmanlığa dönüşecektir.

Sevgi dört kısma ayrılır:

1. Allah sevgisi: İman ve tevhîdin aslıdır.

2. Allah için sevmek: Nebileri, rasulleri, onlara tâbi olanları sevmek. Allah'ın sevdiği amelleri, zamanları, mekanları vb. sevmek. Sevginin bu kısmı Allah sevgisine tâbi olup onun tamamlayıcısıdır.

3. Allah ile birlikte sevmek: Bu sevgi de müşriklerin ilah ve ma'bud olarak benimsedikleri ağaç, taş, insan, melek, veli, nebi ve benzerlerini Allah'ı sever gibi sevmeleridir. Sevginin bu çeşiti de şirkin aslı ve esasıdır.

4. Doğal sevgi: İnsanın yiyecek, içecek, evlilik, giyim vb. şeylere duyduğu sevgidir. Tabiî ki bu sevilenler mübah olduğu takdirde câizdir. Allah'a duyulan sevgi ve itaate yardımcı oluyorsa, ibâdetler kapsamında değerlendirilir. Allah'ın sevmediği şeylere vesîle oluyorsa yasaklar kapsamında yer alır. Bunun dışındaki bir nitelikteyse mübah olarak değerlendirilir. Allah en iyi bilendir.

OTUZ İKİNCİ BÂB

"İŞTE O ŞEYTAN, ANCAK KENDİ DOSTLARINI KORKUTUR. ŞU HALDE, EĞER İMAN ETMİŞ KİMSELER İSENİZ ONLARDAN KORKMAYIN, BENDEN KORKUN." (ÂL-İ İMRÂN, 175) ÂYETİ HAKKINDA

﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا ٱللَّهَ ۖ فَعَسَىٰٓ أُو۟لَٰٓئِكَ أَن يَكُونُوا۟ مِنَ ٱلْمُهْتَدِينَ﴾.

"Allah'ın mescidlerini ancak Allah'a ve âhiret gününe îmân eden, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler mamur eder. İşte doğru yola ermişlerden olmaları umulanlar bunlardır." (Tevbe, 18)

﴿وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ فَإِذَآ أُوذِىَ فِى ٱللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةَ ٱلنَّاسِ كَعَذَابِ ٱللَّهِ﴾.

"İnsanlardan kimi vardır ki, 'Allah'a îmân ettik.' der; fakat Allah uğrunda eziyete uğratıldığı zaman, insanların işkencesini Allah'ın azabı gibi tutar." (Ankebût, 10)

Ebû Sa'îd el-Hudrî, merfu olarak şöyle rivâyet etmektedir:

«إِنَّ مِنْ ضَعْفِ الْيَقِينِ أَنْ تُرْضِيَ النَّاسَ بِسَخَطِ اللهِ، وَأَنْ تَحْمَدَهُمْ عَلَى رِزْقِ اللهِ، وَأَنْ تَذُمَّهُمْ عَلَى مَا لَمْ يُؤْتِكَ اللهُ، إِنَّ رِزْقَ اللهِ لَا يَجُرُّهُ حِرْصُ حَرِيصٍ، وَلَا يَرُدُّهُ كَرَاهِيَةُ كَارِهٍ».

"Allah'ı gazâblandırmak pahasına insanları razı etmen, Allah rızıklandırmasına rağmen insanları övmen, Allah'ın

sana bahşetmediğine karşılık insanları kınaman yakînin zayıflığındandır. Allah'ın rızkını ne hırs celbedebilir; ne de hoşlanmazlık defedebilir."[118]

Âişe *radıyallâhu anha*'dan rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«مَنِ الْتَمَسَ رِضَا اللهِ بِسَخَطِ النَّاسِ؛ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَأَرْضَى عَنْهُ النَّاسَ، وَمَنِ الْتَمَسَ رِضَا النَّاسِ بِسَخَطِ اللهِ سَخِطَ اللهُ عَلَيْهِ وَأَسْخَطَ عَلَيْهِ النَّاسَ».

"İnsanların öfkelenmesi pahasına Allah'ın rızâsını arayandan Allah razı olur; insanları da razı eder. Allah'ın gazabı pahasına insanların rızâsını kazanmaya çalışana ise Allah gazab eder; insanları da ona öfkelendirir."[119]

İlgili Meseleler

1. Âl-i İmrân sûresindeki âyetin tefsiri.
2. Tevbe sûresinde yer alan âyetin tefsiri.
3. Ankebût sûresindeki âyetin tefsiri.
4. Yakîn zayıflayabilir de, kuvvetlenebilir de.
5. Yakînin zayıfladığının alâmetleri vardır ve zikredilen üç husus bu alametlerin bazısıdır.
6. Sırf Allah'tan korkmak, yerine getirilmesi gereken farizalardandır.
7. Bunu gerçekleştirebilenin nail olacağı sevab.
8. Terk edenin karşılaşacağı ceza.

---

[118] Hasen li ğayrihi: Ebu Nuaym, *Hılye* (5/106), Beyhakî, *Şuab* (203). Aşağıda gelecek diğer hadis ve başka bazı rivâyetler gibi şevâhidi dolayısıyla hasen hadisdir.

[119] İbn Hıbbân (276), İbn Rahûye, *Musned* (1170), Abd İbn Humeyd, (1524), İbnu'l-Ca'd, (1594). el-Elbânî, *Sahîhu'l-Câmı*'de (6097) ve *Silsiletu's-Sahîha*'da (2311) hadisin senedinin ceyyid olduğunu söyler.

Açıklamalar

"İşte o şeytan, ancak kendi dostlarını korkutur." (Âl-i İmrân, 175)

Müellif bu bâbı, korkunun/haşyetin yalnızca Allah'a yöneltilmesi gerektiğinden ve yaratılmışlara bu derecede korku duyulmasının yasak olmasından dolayı açmıştır. Böylelikle tevhîdin tamamlanmasının bir şartının da yalnızca Allah'tan korkmak olduğu açıklanmış olmaktadır.

Bu konuda karışıklık ve yanlış anlamanın önüne geçilmesi için bazı noktaların netleştirilmesi gerekmektedir.

Öncelikle bilinmesi gerekir ki; korku/haşyet bazen ibâdet; bazen de âdet ve tabiat olarak vuku bulur. Bu değişiklik korkunun sebeb ve ilgilerinden kaynaklanmaktadır.

Sözü edilen korku/haşyet, bir ilahtan, ma'buddan duyulan korku derecesindeyse, korkulan makama yakınlaşma amacı güdülüyorsa, kişiyi batınî bir itaate ve işlenen bir günah karşısında gizli bir endişeye sevkediyorsa, işte böyle bir korkunun Allah'a yöneltilmesi îmânın en mühim gereklerindendir. Yüce Allah'tan başka bir varlığa yöneltilmesi ise Allah'ın bağışlamayacağı en büyük şirktir. Çünkü bu nitelikteki bir korku sebebiyle insan, kalbe vacib olan en mühim amellerden biri olan ibâdet konusunda bir başka varlığı Allah'a ortak koşmuş olmaktadır. Böylece de başka varlıklardan duyduğu korku Allah'tan duyduğu korkudan daha fazla olmaktadır.

Belirtildiği şekildeki korku yalnızca Allah'a yönelik ise kişi, ihlâslı ve tevhîd ehli demektir. Bir başka varlığa yönelikse, sevgide olduğu gibi haşyet konusunda da Allah ile birlikte bir eş edinmiş olunur. Kabirde yatan bir ölünün istenmeyen

bir hadise meydana getireceğinden korkmak, gazâb ederek bazı nimetlerin engellemesinden endişe etmek vb. korkular bu türe misal olarak verilebilir. Kabirperestlerde benzeri korku ve endişelere sıklıkla rastlanmaktadır.

Düşman, yırtıcı hayvan, yılan vb. zahirî zararından endişe edilen şeylerden duyulan korku gibi tabiî korkular ibâdet kapsamında yer almaz. Birçok müminde benzeri korkular görülmekle birlikte bu tür doğal korkular îmâna aykırı değildir.

Sebebi ortadan kalktığı halde devam eden korkular da kınanan tür altına giren korkular değildir.

Ancak hiçbir sebeb yokken ya da zayıf sebeblere, yalnızca vehme dayalı hayalî korkular sahibini korkaklar sınıfına dahil edecek türden yerilmiş olan korkulardır. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* kötü ahlaktan sayılan korkaklıktan Allah'a sığınmaktadır. Bu nedenle eksiksiz îmân, tevekkül ve cesaret, korkunun bu türünü defetmektedir. Öyle ki seçkin ve kuvvetli müminlerin korkuları bu sayede emniyete ve huzura dönüşmektedir. Çünkü güçlü bir îmâna, kalpten gelen bir cesarete sahiptirler. Tevekkülleri de mükemmeldir.

Müellif, aradaki ilişkiden dolayı bu babı bir öncekinin ardından zikretmiştir.

OTUZ ÜÇÜNCÜ BÂB

"EĞER MÜMİNLER İSENİZ ANCAK ALLAH'A TEVEKKÜL EDİN." (MÂİDE, 23) ÂYETİ HAKKINDA

﴿إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُهُۥ زَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾.

"Müminler ancak o kimselerdir ki, Allah anıldığı zaman yürekleri titrer, kendilerine Allah'ın âyetleri okunduğunda îmânları artar ve yalnız Rablerine dayanıp güvenirler." (Enfâl, 2)

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ حَسْبُكَ ٱللَّهُ وَمَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾.

"Ey peygamber! Sana ve sana uyan müminlere Allah yeter." (Enfâl, 64)

﴿وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُۥٓ﴾.

"Kim Allah'a tevekkül ederse O, ona yeter." (Talâk, 3)

İbn Abbâs *radıyallâhu anhuma*'dan şöyle rivayet edilmiştir:

﴿حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾، قَالَهَا إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ حِينَ أُلْقِيَ فِي النَّارِ، وَقَالَهَا مُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ قَالُوا لَهُ: ﴿إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾.

İbrahim *aleyhisselam*, ateşe atıldığında, **"Allah bize yeter. O ne güzel vekîldir!"** (Âl-i İmrân, 173) demişti. Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem* de aynı kelimeleri müşriklerin (şu ayette belirtilen) sözü üzerine söylemişti: **"Düşmanla-**

rınız olan insanlar, 'Size karşı asker topladılar; aman sakının onlardan.' dediklerinde bu, onların îmânlarını bir kat daha arttırdı ve 'Allah bize yeter. O ne güzel vekîldir!' dediler." (Âl-i İmrân, 173)"[120]

İlgili Meseleler

1. Tevekkülün, yerine getirilmesi gereken farizalardan sayılması.
2. İmanın şartlarından birinin de tevekkül olduğu.
3. Enfâl sûresinde bulunan âyetin tefsiri.
4. Enfâl sûresinin sonundaki âyetin tefsiri.
5. Talâk sûresinde geçen âyetin tefsiri.
6. Sıkıntı anlarında İbrahim *aleyhisselam* ve Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in söyledikleri bildirilen sözün ne derece büyük bir öneme sahip olduğu.

Açıklamalar

"Eğer müminler iseniz ancak Allah'a güvenin." (Mâide, 23)

Allah'a tevekkül, îmân ve tevhîdin en önemli gereklerindendir. Kulun Allah'a güçlü tevekkülü îmânının kuvveti ve tevhîdinin tamam olması nisbetindedir. İnsan, din ve dünyasına yönelik istediği ya da istemediği her şey için Allah'a tevekkül etmeye, O'ndan yardım dilemeye mecburdur.

Allah'a tevekkülün hakikati şöyle ifade edilebilir: Kul kesinlikle bilmelidir ki; her şey ve her iş Allah'a aittir. Allah'ın dilediği olur, dilemediği ise asla olmaz. Faydayı da, zararı da veren; veren de, mani olan da O'dur. Güç ve

[120] Buhârî (4563), Nesâî, *Kubrâ*'da (10439), Hâkim -sahîh olduğunu söyleyerek- (3167).

kuvvet ancak ve ancak Allah'ındır ve O'nun sayesinde güç ve kuvvete sahip olunabilinir. İnsan bunları bildikten sonra din ve dünyasına yönelik yararları elde edebilmek ve zararları defedebilmek için Rabbine kalpten güvenip dayanmalıdır. İsteğine erişebilmek için Rabbine sonsuz bir güven duymalıdır. Bununla birlikte insan, yarar getiren sebebleri gerçekleştirebilmek için elinden gelen çabayı sarfetmekten de geri durmamalıdır.

Kul bu bilgiyi, bu güveni/itimadı devam ettirdiği sürece gerçek manada Rabbine tevekkül etmiş demektir. Yüce Allah'ın, işlerinde kendisine yetmesiyle ve tevekkül sahiplerine verdiği vaadlerle sevinmelidir. Bu sayılanlar Allah'tan başka bir varlığa yönlendirildiğinde ise, insan şirke düşmüş olur. Allah'tan başkasına tevekkül eden, O'ndan başkasına bağlanan kimse, yardımsız bir şekilde tek başına kalakalır ve amelleri boşa çıkar.

OTUZ DÖRDÜNCÜ BÂB

"ALLAH'IN TUZAĞINDAN EMİN Mİ OLDULAR? HÜSRANA UĞRAYAN TOPLULUKTAN BAŞKASI, ALLAH'IN TUZAĞINDAN EMİN OLAMAZ." (A'RÂF, 99) ÂYETİ HAKKINDA

﴿ قَالَ وَمَن يَقْنَطُ مِن رَّحْمَةِ رَبِّهِۦٓ إِلَّا ٱلضَّآلُّونَ ﴾.

"(İbrahim) **dedi ki: Rabbinin rahmetinden, sapıklardan başka kim ümit keser?"** (Hicr, 56)

İbn Abbâs *radıyallâhu anhuma* şöyle anlatmaktadır:

«أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ عَنِ الْكَبَائِرِ؟ فَقَالَ: «الشِّرْكُ بِاللهِ، وَالْيَأْسُ مِنْ رَوْحِ اللهِ، وَالْأَمْنُ مِنْ مَكْرِ اللهِ».

"Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e büyük günahlar hakkında sorulunca, *"Allah'a şirk koşmak, Allah'ın rahmetinden ümit kesmek ve tuzağından emin olmak"* buyurdu.[121]

İbn Mes'ûd *radıyallâhu anh*'tan gelen rivâyette de şöyle demiştir:

«أَكْبَرُ الْكَبَائِرِ الْإِشْرَاكُ بِاللهِ، وَالأَمْنُ مِنْ مَكْرِ اللهِ، وَالْقُنُوطُ مِنْ رَحْمَةِ اللهِ، وَالْيَأْسُ مِنْ رَوْحِ اللهِ».

---

[121] Bezzar (106), Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*'de (1/109) şöyle der: "Bezzar ve Taberânî rivâyet etmiştir. Taberânî'nin ricali sikadır." Irakî, *Şerhu't-Tirmizî*'de "İsnâdı hasendir." der. Aynı şekilde el-Elbânî, *Sahîhu'l-Câmi*'de (4601) hasen olduğunu belirtmiştir.

"En büyük günah, Allah'a şirk koşmak, Allah'ın tuzağından emin olmak, rahmetinden ve merhametinden ümit kesmektir." [Abdurrezzâk rivayet etmiştir.][122]

İlgili Meseleler

1. A'râf sûresindeki âyetin tefsiri.
2. Hicr sûresindeki âyetin tefsiri.
3. Allah'ın tuzağından emin olma konusundaki şiddetli tehdid.
4. Yüce Allah'ın rahmetinden ümit kesmek hakkındaki şiddetli tehdid.

Açıklamalar

"Allah'ın tuzağından emin mi oldular?" (A'râf, 99)

Bu bâb başlığında kastedilen, kulun Allah'tan korku ve ümit içinde olması gerektiğidir. Günahlarına bakıp Allah'ın adalet ve şiddetli azabını düşündüğünde Rabbine karşı korku/haşyet duyar. Genele ve özele bahşettiği fazlına ve affına bakarak arzu ve ümit duyar. İtaate muvaffak olursa, taatinin kabul edilmesiyle tam bir nimete erişeceğini Rabbinden umar. Taatinde bulunabilecek kusurdan dolayı da reddedilebileceğinden korkar. Bir günahla imtihan edildiğinde Rabbinden, tevbesini kabul etmesini ve günahını izale etmesini ümit eder. Tevbesinin zayıflığı ve günaha iltifat etmiş olması nedeniyle azaba maruz bırakılacağından endişe eder. Nimet ve kolaylıklarla karşılaştığında devamlı olmasını, artırılmasını ve şükrünü eda edebilme gücü verilmesini Allah'tan ümit eder. Şükrünü eda edememesi nede-

[122] Abdurrezzak, (19701); Taberânî, *el-Kebîr* 9/156, Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*'de (1/109) şöyle der: "İsnadı sahîhdir." İbn Kesîr, *Tefsîr*, 1/485.

niyle nimetlerin elinden alınabileceği endişesiyle Rabbinden korkar. Karşılaştığı sıkıntı ve musîbetleri defetmesini Rabbinden umar. Allah'ın onu bu sıkıntılardan kurtaracağını ümit eder. Sabır vazifesini yerine getirmesi karşılığında Rabbinin sevab vereceğini ümit eder. Gerekli sabır görevini eda etmediği takdirde ecri elden kaçırmak ve istenmeyen durumla karşılaşmak gibi iki musîbetin bir arada bulunmasından endişe eder. Muvahhid mümin, her hal ve anında korku ve ümidi elden bırakmaz. Dâima bu tutum içinde olmalıdır. Asıl fayda ve mutluluk bu yolla elde edilebilir. Kul hakkında iki tutumdan endişe edilir:

a) Allah'ın rahmet ve merhametinden ümit kesmesine yol açacak derecede korkunun esiri olmak

b) İkâbından (eziyet, ceza) ve azabından emniyet hissi duyacak derecede aşırı ümit beslemek.

Böyle bir hale giren kul, tevhîdin asıllarından ve îmânın vaciblerinden olan korku ve ümit görevini yitirmiş olur.

Allah'ın rahmet ve merhametinden ümit kesmenin iki sebebi vardır:

1. İnsanın kendine zulmetmesi ve haramlara karşı cür'etkâr davranması: Kul, rahmete mani sebeblerle haşır neşir olduğu düşüncesiyle günahlarda ısrar ederek rahmetten ümidini keser. Bu minval üzere devam ederek sergilenen tutum insanın ayrılmaz bir vasfı ve ahlakı haline gelir. Zaten şeytanın istediği de budur. Bu aşamaya ulaşmış olan kuldan, içinde bulunduğu durumdan tam anlamıyla sıyrılıp nasuh bir tevbe etmediği sürece herhangi bir hayır beklenmez.

2. İşlemiş olduğu cürümler nedeniyle insanın korkusu artarken Allah'ın rahmet ve mağfireti hakkındaki bilginin zayıflaması. Bunun sonucunda kul, cehaleti nedeniyle tev-

be etse de Allah'ın kendisini bağışlamayacağı, merhamet etmeyeceği zannına kapılır. İradesi zayıflar ve rahmetten ümidini keser. Bütün bunlar kulun, Rabbi ve Rabbinin hakları konusundaki bilgi eksikliğinden, nefsinin acizliğinden ve seviyesizliğinden kaynaklanan zararlı hususlardır.

İnsan, Rabbini tanımaya çalışır, tembelliğe saplanıp kalmazsa en basit bir çabanın dahi kendisini Rabbine, O'nun rahmet, cömertlik ve keremine kavuşturacağını görecektir.

Allah *azze ve celle*'nin azabından güvende olduğunu hissetmenin de tehlikeli iki sebebi bulunmaktadır:

1. Kulun dinden yüz çevirip Rabbini ve Rabbinin haklarını tanıma hususunda gafil ve gevşek olması: İnsanın kalbinde Allah korkusu sönüp îmânın bir zerresi dahi kalmadığında gaflet, dalalet içinde; haramlara dalmaya ve vaciplere karşı kusur işlemeye devam eder. Çünkü îmân, insana yüce Allah'tan, dünya ve âhirette vereceği azâbtan korkma hissi kazandırır.

2. İnsanın ameliyle mağrur, kendini beğenmiş, cahil bir abid olması: Kul, cehalet üzere kaldıkça yaptıklarıyla şımarır ve kalbinden Allah korkusu kalkar. Allah'ın nezdinde yüce makamlara sahip olduğunu zannederek zayıf ve seviyesiz nefsine güvenir ve Allah'ın azabından emniyette olduğu zannına kapılır. Sonuçta da zelil olur, başarıya ulaşması engellenir. Çünkü kendi eliyle kendine karşı cinâyet işlemiş olur.

Bu izahatla, açıklanan konuların tevhîde aykırılığı belirtilmiş olmaktadır.

OTUZ BEŞİNCİ BÂB

ALLAH'IN TAKDİRİNE SABRETMENİN İMANDAN OLDUĞU

﴿مَآ أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۗ وَمَن يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُۥ ۚ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ﴾

"Allah'ın izni olmadıkça hiçbir musîbet isabet etmez. Her kim de Allah'a îmân ederse O, onun kalbine hidayet verir ve Allah her şeyi hakkıyla bilendir." (Teğâbun, 11)

'Alkame, bu âyette [**her kim de Allah'a îmân ederse** buyruğuyla] ifade edilen kimselerin "Bir musîbet dokunduğunda Allah'tan olduğunu bilip rızâ ve teslimiyet gösteren kimseler" olduğunu söyler.[123]

Sahîh-i Muslim'de Ebû Hureyre *radıyallâhu anh*'dan gelen bir rivâyette Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

«اثْنَتَانِ فِي النَّاسِ هُمَا بِهِمْ كُفْرٌ: الطَّعْنُ فِي النَّسَبِ، وَالنِّيَاحَةُ عَلَى الْمَيِّتِ».

"İnsanlar arasında görülen iki şey kendileri hakkında küfürdür: Soya sövmek ve ölünün arkasından ağıt yakmak..."[124]

Buhârî ve Muslim'de İbn Mes'ûd *radıyallâhu anh*'dan merfu olarak gelen bir rivâyet şöyledir:

«لَيْسَ مِنَّا مَنْ ضَرَبَ الْخُدُودَ، وَشَقَّ الْجُيُوبَ، وَدَعَا بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ».

---

(123) Suyutî, *ed-Durru'l-Mensûr*, 8/183.

(124) Muslim, 67.

"Yanaklara vuran, yakasını yırtan ve cahiliye davası güden bizden değildir."(125)

Enes *radıyallâhu anh*'dan gelen rivâyete göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«إِذَا أَرَادَ اللهُ بِعَبْدِهِ الْخَيْرَ، عَجَّلَ لَهُ بِالْعُقُوبَةِ فِي الدُّنْيَا، وَإِذَا أَرَادَ بِعَبْدِهِ الشَّرَّ أَمْسَكَ عَنْهُ بِذَنْبِهِ حَتَّى يُوَافِيَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

"Allah bir kulu hakkında hayır murad ederse, cezasını çabuklaştırıp dünyada verir. Bir kulu hakkında da şerri dilerse, karşılığını kıyamet günü alana dek günahını(n cezasını) tutar."(126)

Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

«إِنَّ عِظَمَ الْجَزَاءِ مَعَ عِظَمِ الْبَلَاءِ، وَإِنَّ اللهَ تَعَالَى إِذَا أَحَبَّ قَوْمًا ابْتَلَاهُمْ، فَمَنْ رَضِيَ فَلَهُ الرِّضَى، وَمَنْ سَخِطَ فَلَهُ السَّخَطُ».

"Mükafatın büyüklüğü, belanın büyüklüğü oranındadır. Allah bir toplumu severse, onları belalara uğratarak imtihana tâbi tutar. Razı olandan razı olur. Öfkelenene de öfkelenir."(127)

İlgili Meseleler

1. Teğâbun sûresinde geçen âyetin tefsiri.
2. Allah'ın kaderine sabretmenin îmânın gereği olduğu.

---

(125) Buhârî (1294), Muslim (103), Tirmizî (999), Nesâî (4/19) ve *Kubrâ*'da (1987, 1989, 1991), İbn Mâce (1584), Ahmed (1/386, 432, 442, 456, 465), İbn Hıbbân (3149).

(126) Tirmizî (2396), Ebu Ya'la (4254), Hâkim (8799). el-Elbânî, *Sahîhu'l-Câmi*'de (308) ve *Silsiletu's-Sahîha*'da (1220) hadisin sahîh olduğunu belirtmiştir.

(127) Tirmizî (2396), İbn Mâce (4031). el-Elbânî, *Sahîhu'l-Câmi*'de (2110) hadisin hasen olduğunu söylemiştir.

3. [Başkalarının] Soy ve sopuna [ayıplayarak ya da yokluğunu iddia ederek] yaralayıcı mahiyette ifadeler kullanma konusu.

4. Yanaklarına vuran, yakasını-bağrını yırtan ve cahiliye davası güdenler hakkındaki şiddetli tehditler.

5. Allah'ın kulu hakkında hayır murad ettiğinin alâmetinin ne olduğu.

6. Kul hakkında şer murad etmiş olmasının işaretinin ne olduğu.

7. Allah'ın kulu sevdiğinin göstergesi.

8. Allah'ın kaderine öfke duymanın haram oluşu.

9. Belalara rızâ göstermenin getireceği sevap.

Açıklamalar

İtaat konusunda sabır ve günahları işlememeye karşı sabır... Her iki sabır türünün de îmânın gereği, hatta esası ve şubesi olduğu herkesçe bilinmektedir. İman, tamamen sabırdır. Allah'ın sevdiği, razı olduğu, yakınlık duyduğu şeylere ve haramlara karşı sabırdır.

Din üç temel esas etrafında döner:

[1] Allah ve Rasûlünün getirdiği haberi tasdik etmek, [2] Allah ve Rasûlünün emrine uymak ve [3] yasakladıklarından kaçınmak.

Allah'ın takdir ettiği insana acı veren olaylar da bu genel manaya dâhildir. Ancak bilinmesine ve uygulanmasına şiddetle ihtiyaç duyulduğundan dolayı özellikle zikredilmiştir.

İnsan, musîbetin Allah'ın iznine bağlı olduğunu, Allah'ın takdir ettiklerinde tam bir hikmetin olduğunu ve bu takdiratında kul üzerine sağanak yağmur gibi yağan nimetler içinde barındığını bildiğinde Allah'ın kazâsına razı

olur; emrine teslim olur ve başına gelen sıkıntılara göğüs gererek sabreder. Bu tutumundaki gayesi de Rabbine yakınlaşmak, sevabını ummak, cezasından korkmak ve güzel ahlakî özelliklere sahip olmaktır. Böylelikle insanın kalbi huzura kavuşur, îmânı ve tevhîdi kuvvetlenir.

OTUZ ALTINCI BÂB

RİYA

﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ فَمَن كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾.

"De ki: Ben, yalnızca sizin gibi bir beşerim. (Şu var ki) bana, ilâhınızın, sadece bir ilâh olduğu vahyolunuyor. Artık her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, salih amel işlesin ve Rabbine ibâdette hiçbir şeyi ortak koşmasın." (Kehf, 110)

Ebû Hureyre *radıyallâhu anh*'dan merfu olarak rivâyet edildiğine göre kudsî bir hadiste yüce Allah şöyle buyurmuştur:

«أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ، مَنْ عَمِلَ عَمَلاً أَشْرَكَ مَعِي فِيهِ غَيْرِي تَرَكْتُهُ وَشِرْكَهُ».

"Ben kendisine ortak koşulanlar arasında ortaklığa hiç ihtiyacı olmayanım. Bir amel işleyip de bir başkasını Bana ortak kılan kimseyi şirki ile baş başa bırakırım."[128]

Ebû Sa'îd *radıyallâhu anh*'dan merfu olarak gelen rivâyette şöyle buyrulmaktadır:

---

[128] Muslim (2985), İbn Mâce (4202), Ahmed (2/301), İbn Hıbbân (395), İbn Huzeyme (938).

«أَلَا أُخْبِرُكُمْ مَا هُوَ أَخْوَفُ عَلَيْكُمْ عِنْدِي مِنَ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ؟». قَالُوا: بَلَى، قَالَ: «الشِّرْكُ الْخَفِيُّ: يَقُومُ الرَّجُلُ فَيُصَلِّي فَيُزَيِّنُ صَلَاتَهُ، لِمَا يَرَى مِنْ نَظَرِ رَجُلٍ إِلَيْهِ».

"Size benim nazarımda Mesih deccalden daha korkunç gelen şeyi bildireyim mi?" "Elbette, ey Allah'ın Rasûlü!" dediler. *"O gizli şirktir. Adam kalkıp namaz kılar, birinin baktığını gördüğü için namazını süsler."*[129]

İlgili Meseleler

1. Kehf sûresinde yer alan âyetin tefsiri.

2. Amel, Allah rızâsından başka bir gaye karıştığı takdirde reddolunur. Bu da önemli bir meseledir.

3. [Amelin zayi olmasının bir] sebebi, Allah'ın kesinlikle ve kesinlikle ortağa ihtiyaç duymamasıdır.

4. [Böyle bir amelin zayi olmasının] bir sebebi de [amelin kendisi için yapıldığı ve ortak koşulan tüm ortaklardan] Allah'ın daha hayırlı olmasıdır.

5. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in ashâbı hakkında [bile] riyadan endişe etmesi.

6. Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* bu durumu namaz kılan bir adamı misal göstererek vermektedir: Bu misaldeki kişi, bir başkasının kendisine baktığını fark ettiğinde namazını daha itinalı kılarak süslemekte ve riyaya düşmektedir.

---

(129) İbn Mâce (4204), Ahmed (3/30) el-Elbânî, *Sahîhu'l-Câmi*'de (2607) hasen olduğunu belirtmiştir.

OTUZ YEDİNCİ BÂB

İNSANIN, AMELİ İLE DÜNYAYI MURAD ETMESİNİN ŞİRK OLDUĞU

﴿مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَٰلَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ ﴿١٥﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ إِلَّا ٱلنَّارُ ۖ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا۟ فِيهَا وَبَٰطِلٌ مَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ﴾.

"Kim dünya hayatını ve zinetini isterse, amellerinin karşılığını orada onlara tam olarak veririz ve orada onlar hiçbir zarara uğratılmazlar. İşte onlar, âhirette kendileri için ateşten başka hiçbir nasipleri olmayan kimselerdir; yaptıkları boşa gitmiştir; yapmakta oldukları şeyler (zaten) bâtıldır." (Hûd, 15-16)

Sahîh[-i Buhârî]'de yer alan rivâyete göre Ebû Hureyre *radıyallâhu anh*, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu anlatır:

«تَعِسَ عَبْدُ الدِّينَارِ، تَعِسَ عَبْدُ الدِّرْهَمِ، تَعِسَ عَبْدُ الْخَمِيصَةِ، تَعِسَ عَبْدُ الْخَمِيلَةِ، إِنْ أُعْطِيَ رَضِيَ، وَإِنْ لَمْ يُعْطَ سَخِطَ، تَعِسَ وَانْتَكَسَ، وَإِذَا شِيكَ فَلَا انْتَقَشَ، طُوبَى لِعَبْدٍ آخِذٍ بِعِنَانِ فَرَسِهِ فِي سَبِيلِ اللهِ، أَشْعَثَ رَأْسُهُ، مُغْبَرَّةٍ قَدَمَاهُ، إِنْ كَانَ فِي الْحِرَاسَةِ كَانَ فِي الْحِرَاسَةِ، وَإِنْ كَانَ فِي السَّاقَةِ كَانَ فِي السَّاقَةِ، إِنِ اسْتَأْذَنَ لَمْ يُؤْذَنْ لَهُ، وَإِنْ شَفَعَ لَمْ يُشَفَّعْ».

"Dinara (altın paraya) kul olanın burnu yerde sürtülsün! Dirheme (gümüş paraya) kul olanın burnu yerde sürtülsün! Giysilerin kulu olanın burnu yerde sürtülsün!

Kadifenin kulu olanın burnu yerde sürtülsün! Verilirse razı olur; verilmezse öfkelenir. Hem yüz üstü sürtülsün, hem de zarar ve ziyana uğrasın, bir diken batsa çıkarttıracak kimse bulamasın. Atının dizginini Allah yolunda tutup saçı başı dağılan ve ayakları tozlanan kimseye ise müjdeler olsun! Koruma görevindeyse korumalık; artçı kuvvetlerde görevliyse artçı kuvvet olur. Hâlbuki (insanlar nazarında) izin istese izin verilmeyen, aracılık yapsa aracılığı kabul edilmeyen biridir."[130]

İlgili Meseleler

1. Âhirete yönelik yapılan ameller karşılığında insanın dünyayı istemesi.

2. Hûd sûresinde bulunan âyetin tefsiri.

3. Müslüman insanın dinarın, dirhemin ve giysinin kulu diye adlandırılması.

4. Bu isimlendirmenin sebebinin "verildiğinde razı olmak, verilmediğinde ise öfkelenmek" şeklinde açıklanması.

5. *"Zaten hem yüz üstü sürtülmüş, hem de zarar ve ziyana uğramıştır."* sözü.

6. *"Bir diken batsa çıkarttıracak kimse bulamasın."* sözü.

7. Belirtilen sıfatlara sahip mücahidin övgüyle anılması.

Açıklamalar

Dinin temel esasının, tevhîdin ve ibâdetin ruhunun ihlâs olduğu bilinmelidir. İhlâs, kulun her amelinde Allah'ın rızâsını, sevabını ve fazlını kazânmayı hedeflemesidir. Kul, îmânın altı temelini, İslam'ın beş ana unsurunu, ihsan ma-

(130) Buhârî (2887).

nasına gelen îmânî hakikatleri, yüce Allah'ın hukukunu ve kulların haklarını eksiksiz olarak ve sırf Rabbinin rızâsı için, âhiret yurdunu hedefleyerek yerine getirir. Bu görevleri eda ederken "duysunlar, görsünler" diye değil, "baş olma, öne çıkma" sevdasıyla değil, yalnız ve yalnız Allah'ın sevgisini ve rızâsını kazanmak gayesiyle hareket eder. Bu yolla îmân ve tevhîdi kemale erer.

İmana ve tevhîde aykırı en önemli hususlardan biri insanlara gösteriş yapmak, övgü ve saygılarını kazanmak ya da dünyalık amaçlar için amelde bulunmaktır. Böyle bir amaç, ihlâs ve tevhîdi zedeler.

Riya konusunun detaylandırılması gerekir:

İnsanı amele sevkeden faktör insanlara gösteriş yapmak düşüncesiyse ve bu bozuk gaye üzerinde devam edilirse, yapılan amel boşa gider. Bu yapılan küçük şirktir. Büyük şirke yol açmasından endişe edilir.

Şâyet insanı amele sevkeden etken Allah'ın rızâsını kazanmak isteğiyle birlikte insanlara gösteriş düşüncesi ise ve yaptığı amelle gösterişte bulunmaktan geri durmazsa, nasların zahirine göre böyle bir amel de bâtıldır.

Kişiyi amele sevkeden saik, yalnızca Rabbinin rızâsını kazanmak olur da sadece amel esnasında riya düşüncesi arız olur, ama kendini kontrol edip bu düşünceyi bertaraf eder ve ihlasını muhafaza ederse, bir zarar söz konusu olmaz.

Ancak kendi haline bırakarak riya düşüncesini izale etmezse, amelde eksiklik meydana gelir. Kalbindeki riya nisbetinde îmân ve ihlasında zayıflık oluşur. İnsanın işlediği amelin Allah için olmasını sağlaması ve şirk şâibesine karşı muhafaza etmesi gerekir.

Riya, önemsenmesi gereken büyük bir afettir. Yoğun tedavi gerektiren bir hastalıktır. Riya karşısında nefsin ihlâsa alıştırılması gerekir. Riyanın etkisiyle oluşan düşüncelere ve zararlı hedeflere karşı koyabilmek için nefisle mücahede içinde bulunulmalıdır. Riyanın ortadan kaldırılabilmesi için yardımına başvurmakla yüce Allah, kulun îmân safiyetini sağlayarak tevhîdi gerçekleştirmesine yardımcı olacaktır.

Kulun bütün hedefi/maksadı, dünyanın ve dünya menfaatlerinin kazanılması için amel işlemeye yönelikse, Allah'ın rızâsı ve âhiret gibi bir gayesi yoksa âhiretten hiçbir nasip elde edemez.

Böyle bir vasıf, müminden asla sudur etmez. Çünkü mümin, ne kadar îmânı zayıf da olsa, Allah'ın rızâsını ve âhireti hedefler.

Ancak birbirine eşit ya da yakın derecede hem Allah rızâsını kazanmak, hem de dünyayı elde etmek için amel işleyen kimsenin, mümin bile olsa îmânı, tevhîdi ve ihlâsı eksiktir. İhlâs mükemmelliğini yitirmesi nedeniyle ameli de eksiktir.

İnsan, ameli sırf Allah rızâsı için ihlâsla yapmakla birlikte dinin ikâmesine yardımcı olduğu için yaptığı amel ve çalışmadan dolayı -hayır işlerine yönelik ödenekler, cihad etmesi dolayısıyla ganimet vb. alan mücahid, cami, medrese vb. dinî vazifeleri ifa edenlere yönelik ödemede bulunan vakıflar gibi- belli bir ödenek alıyorsa, bu, dünyalık bir amaç güdülmediğinden dolayı kulun îmânına ve tevhîd inancına zarar vermez. Bununla kastedilen, dinî amaçlardır; dinin ikâmesi için yardımcı olacak hususlardır.

Bu nedenle yüce Allah zekât, ganimet gibi şer'î gelirlerde dinî ve faydalı dünyevî işleri gerçekleştiren kişiler için önemli bir pay ayırmıştır.

Yukarıda yapılan detaylı açıklamalar bu derece önemli bir konunun hükmünün ne olduğunu ve her şeyin yerli yerine konulması gerektiğini göstermektedir. Allah en iyisini bilir.

OTUZ SEKİZİNCİ BÂB

ALLAH'IN HARAMLARINI HELAL; HELALLERİNİ DE HARAM KILMA HUSUSUNDA ALİMLERE VE YÖNETİCİLERE İTAAT ETMENİN, ONLARI RAB EDİNMEK OLDUĞU

İbn Abbas *radıyallâhu anhuma* şöyle diyor:

«يُوشِكُ أَنْ تَنْزِلَ عَلَيْكُمْ حِجَارَةٌ مِنَ السَّمَاءِ، أَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَتَقُولُونَ: قَالَ ابُو بَكْرٍ وَعُمَرُ؟!».

"Üzerinize gökten taş düşmesi yakındır. Ben 'Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle söylüyor.' diyorum; siz ise 'Ebû Bekir ve Ömer şöyle söyledi.' diyorsunuz."(131)

İmam Ahmed b. Hanbel *rahimehullâh* şöyle demektedir:

«عَجِبْتُ لِقَوْمٍ عَرَفُوا الْإِسْنَادَ وَصِحَّتَهُ، وَيَذْهَبُونَ إِلَى رَأْيِ سُفْيَانَ، وَاللهُ تَعَالَى يَقُولُ: ﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾. أَتَدْرِي مَا الْفِتْنَةُ؟ الْفِتْنَةُ الشِّرْكُ، لَعَلَّهُ إِذَا رَدَّ بَعْضَ قَوْلِهِ أَنْ يَقَعَ فِي قَلْبِهِ شَيْءٌ مِنَ الزَّيْغِ فَيَهْلِكَ».

"İsnadını ve onun sıhhatini bilip de Sufyân es-Sevrî'nin görüşünü benimseyen kimselere hayret ediyorum. Yüce Allah şöyle buyuruyor: **"...O'nun emrine aykırı davranan lar, başlarına bir fitne gelmesinden veya kendilerine çok elemli bir azâb isabet etmesinden sakınsınlar."** (Nûr, 63) Fitnenin ne olduğunu bilir misin? Fitne şirktir.

(131) Ahmed (1/337).

O'nun sözleri reddedildiği zaman kalbde bir sapıklık meydana gelir, sonra da helak olur."

وعَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ: «أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ هَذِهِ الآيَةَ: ﴿اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللهِ﴾ فَقُلْتُ لَهُ: «إِنَّا لَسْنَا نَعْبُدُهُمْ»، قَالَ: «أَلَيْسَ يُحَرِّمُونَ مَا أَحَلَّ اللهُ فَتُحَرِّمُونَهُ، وَيُحِلُّونَ مَا حَرَّمَ اللهُ فَتُحِلُّونَهُ؟». فَقُلْتُ: «بَلَى»، قَالَ: «فَتِلْكَ عِبَادَتُهُمْ»».

Rivâyete göre 'Adiy b. Hâtim *radıyallâhu anh*, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, "(Yahudiler ve hıristiyanlar) **Allah'ı bırakıp alimlerini** (hahamlarını) **ve rahiplerini rabler edindiler. Meryem oğlu Mesîh/İsa'yı da... [Halbuki] Tek bir ilaha ibâdetten başkası ile emrolunmamışlardı. O'ndan başka hak ilah yoktur. O, onların ortak koştukları şeylerden uzaktır.**" (Tevbe, 31) mealindeki âyeti okuduğunu duyunca, "Biz onlara ibâdet etmezdik." dedi. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*, "*Onlar Allah'ın helal kıldıklarını haram sayınca siz de haram saymıyor musunuz? Yine onlar Allah'ın haram kıldıklarını helal sayınca siz de helal saymıyor musunuz?*" diye sorunca, "Evet, öyle" dedi. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, "*İşte bu da onların ibâdetidir.*" buyurdu."[132]

İlgili Meseleler

1. Nûr sûresindeki âyetin tefsiri.
2. Tevbe sûresindeki âyetin tefsiri.
3. 'Adiy b. Hâtim *radıyallâhu anh*'ın reddine konu olan ibadetin ne anlama geldiği.

---

[132] Tirmizî (3095), Beyhakî, *Sunenu'l-Kubrâ*, 10/116; Taberânî, *el-Kebîr*, 17/92. el-Elbânî, *Sahîhu Suneni't-Tirmizî*'de hasen olduğunu belirtmiştir.

4. İbn Abbas *radıyallâhu anhuma*'nın [dindeki önder ve örnekliklerine ve insanların nebilerden sonra en fazîletlileri olmalarına rağmen] Ebû Bekir ve Ömer *radıyallâhu anhuma*'yı; İmam Ahmed *rahimehullâh*'ın da [fıkıh ve hadisteki imametine rağmen] Sufyan es-Sevrî'yi örnek göstermesi.

5. Bugün durum öyle bir noktaya varmıştır ki, birçok kimse abid ve zahidlere ibâdet etmekte, bunu da -adını velâyet koyarak- amellerin en fazîletlisi görmektedirler. Alimlere ibâdeti de ilim ve fıkıh olarak görmektedirler. Daha sonra iş öyle bir noktaya vardı ki bu kimseler artık ne salihlerden ne de diğer anlamıyla [alimlerden] olmayan cahil kimselere ibadet etmeye başladılar.

OTUZ DOKUZUNCU BÂB

"SANA İNDİRİLENE VE SENDEN ÖNCE İNDİRİLENLERE İNANDIKLARINI İDDİA EDENLERİ GÖRMEDİN Mİ? TÂĞUT'A KÜFRETMELERİ KENDİLERİNE EMROLUNDUĞU HALDE, TÂĞUT'UN ÖNÜNDE MUHAKEMELEŞMEK İSTİYORLAR. HÂLBUKİ ŞEYTAN ONLARI BÜSBÜTÜN SAPTIRMAK İSTİYOR. ONLARA, 'ALLAH'IN İNDİRDİĞİNE (KİTAB'A) VE RASÛL'E GELİN (ONLARA BAŞVURALIM).' DENİLDİĞİ ZAMAN, MÜNÂFIKLARIN SENDEN İYİCE UZAKLAŞTIKLARINI GÖRÜRSÜN. ELLERİYLE YAPTIKLARI YÜZÜNDEN BAŞLARINA BİR FELÂKET GELİNCE DE HEMEN, 'BİZ YALNIZCA İYİLİK ETMEK VE ARAYI BULMAK İSTEDİK.' DİYE YEMİN EDEREK SANA NASIL GELİRLER!" (NİSÂ, 60-62) ÂYETİ HAKKINDA

﴿ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي ٱلْأَرْضِ قَالُوٓا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴾.

"Onlara, 'Yeryüzünde fesat çıkarmayın.' denildiği zaman, 'Biz ancak ıslah edicileriz.' derler." (Bakara, 11)

﴿ وَلَا تُفْسِدُوا فِي ٱلْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَٰحِهَا وَٱدْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا ۚ إِنَّ رَحْمَتَ ٱللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴾.

"Islah edilmesinden sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın. Allah'a korkarak ve (rahmetini) **umarak dua edin. Muhakkak ki iyilik edenlere Allah'ın rahmeti çok yakındır."** (A'râf, 56)

﴿ أَفَحُكْمَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ يَبْغُونَ ۚ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ ٱللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴾.

"Yoksa onlar cahiliye hükmünü mü arıyorlar? İyi anlayan bir toplum için Allah'tan daha güzel hükmü olan kim vardır?" (Mâide, 50)

Abdullah b. Ömer *radıyallâhu anhuma* Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmektedir:

«لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يَكُونَ هَوَاهُ تَبَعًا لِمَا جِئْتُ بِهِ».

"Sizden biriniz hevasını benim getirdiğime tâbi kılmadıkça îmân etmiş olamaz."(133)

İmam Nevevî, "Hadis sahîhtir. *Kitabu'l-Hucce*'de sahîh isnâdla rivayet ettik." demiştir.

Şa'bî şöyle demektedir: "Münâfıklardan biriyle bir yahudi arasında bir anlaşmazlık vardı. Yahudi -rüşvet almadığını bildiğinden- 'Muhammed'in hükmüne başvuralım!' dedi. Münâfık ise 'Yahudilerin hükmüne başvuralım!' dedi. Çünkü onların rüşvet aldıklarını biliyordu. Hükmüne müracaat etmek için Cuheyne kabilesinde bir kâhine gitmek üzere anlaştılar. Bunun üzerine şu âyet nâzil oldu:(134) **"Sana indirilene ve senden önce indirilenlere inandıklarını iddia edenleri görmedin mi? Tâğuta küfretmeleri kendilerine emrolunduğu halde, tâğutun önünde muhakemeleşmek istiyorlar. Hâlbuki şeytan onları büsbütün saptırmak istiyor. Onlara, 'Allah'ın indirdiğine** (Kitab'a)

---

(133) İbn Ebî Asım, *Sunne*'de (15), Hatîb el-Bağdadî, *Tarîh* (4/369), Beğavi, *Şerhu's-Sunne*'de (1/212), Nevevî, *el-Erbaîn*. Hafız İbn Receb el-Hanbelî, *Câmiu'l-Ulûm ve'l-Hıkem*'de ilgili hadisin şerhinde zayıf olduğuna hükmetmiştir. Yine el-Elbânî, *Tahrîcu'l-Mişkât*'ta zayıf olduğunu söylemiştir.

(134) İbn Cerîr et-Taberî, *Tefsîr*, (7816). Hafız İbn Hacer, *Fethu'l-Bâri*'de (5/37), "İshak b. Rahûye, Tefsir'inde sahîh bir senedle Şa'bi'den rivâyet etmiştir." der.

ve Rasûl'e gelin (onlara başvuralım).' **denildiği zaman, münâfıkların senden iyice uzaklaştıklarını görürsün. Elleriyle yaptıkları yüzünden başlarına bir felâket gelince hemen, 'Biz yalnızca iyilik etmek ve arayı bulmak istedik.' diye yemin ederek sana nasıl gelirler!"** (Nisâ, 60-62)

Bu âyetin anlaşmazlığa düşen iki kişi hakkında indiği de söylenmiştir. Bu kişilerden biri "Durumu Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in hükmüne arzedelim!" demiş; diğeri ise "Ka'b b. Eşref'e gidelim." demişti. Daha sonra Ömer *radıyallâhu anh*'ın hükmüne başvurdular. Birisi aralarında geçeni anlatınca Ömer *radıyallâhu anh*, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in hükmüne razı olmayana "Böyle mi?" diye sordu. O da "Evet" deyince kılıçla vurarak öldürdü.[135]

İlgili Meseleler

1. Nisâ sûresinde bulunan âyetin tefsiri ve bu âyette tağutun ne demek olduğuna yardım edecek anlamların bulunması.

2. Bakara sûresindeki **"Onlara, 'Yeryüzünde fesat çıkarmayın.' denildiği zaman, 'Biz ancak ıslah ediciler.' derler."** ayet-i kerimesinin tefsiri.

3. A'râf sûresinde yer alan **"Islah edilmesinden sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın."** âyetinin tefsiri.

4. **"Yoksa onlar cahiliye hükmünü mü arıyorlar?"** âyetinin tefsiri.

---

[135] Hafız İbn Hacer, *el-Fethu'l-Bâri*'de (5/37), "Kelbî, Tefsir'inde Ebî Salih an İbn Abbas şeklinde rivâyet etmiştir, bu sened ile zayıf olmakla birlikte Mucahid'den gelen rivâyetle kuvvet kazanmaktadır." der. Beğavî, *Tefsîr*, 1/446.

5. İlk âyet-i kerimenin iniş sebebi hakkında Şa'bî'nin ifadeleri.

6. Gerçek ve sahte îmânın ne olduğunun açıklanması.

7. Ömer *radıyallâhu anh* ile münâfık arasında geçenler.

8. Heva, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in getirdiği ilkelere tâbi kılınmadıkça îmânın gerçekleşmeyeceği.

Açıklamalar

Müellifin bu satırları dile getirmesindeki hikmet açıktır. Çünkü rablik ve ilahlık vasfına sahip olan hem kaderî, hem şer'î hem de cezaî hükümlerin sahibidir. Eş ve ortaksız olarak ilahlığı kabul edilip ibâdet edilen, isyana yer vermeden mutlak itaat edilendir. Bütün diğer itaatler O'na itaat etmenin ardından gelir ve ona tâbidir.

İnsan, ilim ve yetki sahibi kimseleri O'nun konumuna yerleştirir de onlara itaati asıl olarak görür, Allah ile Rasûlüne itaati bu itaate tâbi kılarsa, tam anlamıyla küfre girmiş olur. Hüküm ve otorite yetkisi de -tıpkı ibâdet gibi- tamamen Allah'a aittir.

Her bir kul üzerine vacip olan şey Allah'tan başka hakim/egemen tanımaması, insanlar arasında meydana gelen anlaşmazlıkları Allah ve Rasûlünün hükmüne göre çözümlemesidir. Kul, Rabbinin rızâsını kazanmaya yönelik olarak dinini ve tevhîdini ancak bu yolla kemale erdirebilir.

Allah ve Rasûlünden başka kimselerin hükmüne başvuranlar tağutun hükmüne müracaat etmiş olurlar. Böylesi, mümin olduğunu iddia etse de yalan söylemiş olur.

Gerek dinin temel esaslarında gerek furûâtında olsun veya -müellifin son babda zikrettiği gibi- bütün haklar konu-

sunda olsun Allah ve Rasûlünün hükmü kabul edilmeksizin îmân sahîh de olmaz, tamam da...

Allah ve Rasûlü dışında birilerinin hükmüne müracaat eden, kendisine bir başkasını rab edinmiş, tağutun hükmüne yönelmiş olur.

KIRKINCI BÂB

İSİM VE SIFATLARDAN HERHANGİ BİR ŞEYİ İNKAR EDEN

﴿وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَٰنِ ۚ قُلْ هُوَ رَبِّي لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ مَتَابِ﴾.

"Onlar Rahmân'a küfrediyorlar. De ki: O benim Rabbimdir. O'ndan başka hak ilah yoktur. Yalnız O'na tevekkül ettim ve tevbem O'nadır." (Ra'd, 30)

Sahîh-i Buhârî'de yer aldığına göre Ali *radıyallâhu anh*, şöyle demiştir:

«حَدِّثُوا النَّاسَ بِمَا يَعْرِفُونَ، أَتُرِيدُونَ أَنْ يُكَذَّبَ اللهُ وَرَسُولُهُ؟!».

"İnsanlara anlayabildikleri şeyleri anlatın! Allah ve Rasûlünün yalanlanmasını ister misiniz?"(136)

Abdurrezzâk, Ma'mer > İbn Tâvûs > babası yoluyla İbn Abbâs *radıyallâhu anhuma* hakkında şöyle rivâyet eder:

«أَنَّهُ رَأَى رَجُلاً انْتَفَضَ لَمَّا سَمِعَ حَدِيثًا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الصِّفَاتِ اسْتِنْكَارًا لِذَلِكَ، فَقَالَ: «مَا فَرَقُ هَؤُلَاءِ؟ يَجِدُونَ رِقَّةً عِنْدَ مُحْكَمِهِ، وَيَهْلِكُونَ عِنْدَ مُتَشَابِهِهِ؟!».

"İbn Abbas *radıyallâhu anhuma*, sıfatlar konusunda Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in bir hadisini duyunca reddedercesine titreyerek hareket yapan bir adam gördü ve 'Bunlar neden korkarlar? (Kur'ân'ın) muhkemiyle karşıla-

(136) Buhârî (127).

şınca kolayca kabulleniyorlar; müteşabihi ile karşılaşınca da helak oluyorlar.' dedi."[137]

Kureyş kabilesi, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in Rahmân lafzını söylediğini duyduklarında reddettiler. Bunun üzerine Allah, haklarında, **"Onlar Rahmân'a küfrediyorlar."** âyetini indirdi.[138]

İlgili Meseleler

1. İsim ve sıfatlardan birini inkar eden kimsede îmânın bulunmadığı.
2. Ra'd sûresinde bulunan âyetin tefsiri.
3. Dinleyenin anlayamayacağı konulardan bahsedilmemesi.
4. Doğrudan bir münker kasdedilmiş olmasa da bunun Allah'ı ve Rasûlünü yalanlamaya sebeb olması.
5. İbn Abbas *radıyallâhu anhuma*'nın bu hususlardan herhangi birinin reddedilmesinin kişinin helakine neden olacağını bildirmesi.

Açıklamalar

İmanın aslı ve üzerine yapılandırıldığı temel; Allah'a, isimlerine ve sıfatlarına îmândır.

Kulun bu konudaki ilim ve îmânı kuvvetlendikçe, Allah'a ibâdetini devam ettirdikçe tevhîdi de güçlenir. Allah'ın, kemal sıfatlarına sahip olmakta tek olduğuna, azamet, celal ve cemal sıfatlarında hiçbir dengi bulunmayacak şekilde eşsiz olduğu bilindiği takdirde gerçek manadaki tek ilah ol-

---

[137] Abdurrezzak, *Musannef*, 11/423, 20895.

[138] *Tefsiru İbn Ebî Hâtim* (229), Allâme İmam Suleyman b. Abdillah, *Teysîru'l-Azîzi'l-Hamid* isimli *Kitâbu't-Tevhîd* şerhinde (s. 587) "Senedi ceyyiddir." der.

duğu da böylelikle anlaşılmış olur. Diğer varlıkların ilahlıklarının asılsız ve bâtıl olduğu da böylece ortaya çıkar. Yüce Allah'ın isim ve sıfatlarından herhangi birini inkar eden kimse, tevhîdi bozan ve tevhîde aykırı düşen bir şey ortaya atmış demektir. Böyle bir tutum küfrün şubelerinden sayılır.

KIRK BİRİNCİ BÂB

"ONLAR ALLAH'IN NİMETİNİ BİLİRLER (İTİRAF EDERLER). SONRA DA ONU İNKAR EDERLER. ONLARIN ÇOĞU KAFİRDİR." (NAHL, 83) ÂYETİ HAKKINDA

Mücahid, bunun anlamı hakkında şöyle demiştir:

«هُوَ قَوْلُ الرَّجُلِ: هَذَا مَالِي، وَرِثْتُهُ عَنْ آبَائِي».

"Bu; adamın, 'Bu benim malımdır. Bunu ben atalarımdan miras olarak aldım.' şeklindeki sözüdür."

Avn b. Abdillah şöyle demiştir:

«يَقُولُونَ: لَوْلَا فُلَانٌ لَمْ يَكُنْ كَذَا».

"Derlerdi ki: 'Falanca olmasaydı, böyle olmayacaktı.'"

İbn Kuteybe de şöyle demiştir:

«يَقُولُونَ: هَذَا بِشَفَاعَةِ آلِهَتِنَا».

"Bunlar bizim ilahlarımızın şefaati sayesindedir, derlerdi." demektedir.

Ebu'l-Abbâs İbn Teymiyye, içerisinde kudsî hadis olarak: -daha önce geçen- *"Kullarımdan bazısı bana inanır ve bazısı da inkâr eder olarak sabahladı."* ifadelerinin yer aldığı Zeyd b. Halid hadisinin ardından şöyle demiştir: "Kitab ve sünnette bununla ilgili hususlar çoktur. Yüce Allah, kendi nimetlerini başkalarına nispet edip şirk koşanları kınamaktadır.

Seleften bazısı şöyle der:

«كَانَتِ الرِّيحُ طَيِّبَةً، وَالْمَلَّاحُ حَاذِقًا. وَنَحْوِ ذَلِكَ مِمَّا هُوَ جَارٍ عَلَى أَلْسِنَةٍ كَثِيرَةٍ».

"Bunlar, 'Rüzgar güzel ve hoştu,' 'Kaptan becerikliydi.' gibi sözlere benzer. Dillerde buna benzer sözlerin dolaştığına sıklıkla rastlanır."

İlgili Meseleler

1. Nimetin tanınması ve inkar edilmesinin tefsiri.
2. Bunların, konuşmalarda insanlar tarafından sıklıkla kullanılmaları.
3. Bu tür sözlerin nimetin inkarı olarak isimlendirilmesi.
4. Kalpte iki zıddın (Nimetin tanınması ve inkar edilmesi) bir arada bulunabilmesi.

Açıklamalar

"Onlar Allah'ın nimetini bilirler (itiraf ederler). Sonra da onu inkar ederler. Onların çoğu kâfirdir." (Nahl, 83)

Daha önce de ifade edildiği üzere kullara düşen, nimetlerin hem sözle, hem de gönülden kabul yoluyla Allah'a nispet edilmesidir. Tevhîd bu yolla kemale erer. Yüce Allah'ın nimetlerini hem kalbi, hem de diliyle inkar eden kâfirdir ve din namına hiçbir şeyi kalmamıştır.

Nimetlerin tümünün yüce Allah'tan geldiğini kalben ikrar edip de -çoğu kimsenin yaptığı gibi- diliyle bazen Allah'a, bazen kendine, bazen çabalarına/gayretlerine nispet etmek tevbeyi gerektiren bir tutumdur. Nimetlerin ancak ve ancak sahibine nispet edilmesi gerekir. Bu konuda insan kendini ve dilini alıştırmalı, mücadele etmelidir. İmanın kemale ermesinin bir şartı da söz ve kalbî itiraf olarak nimetlerin Allah'a izafe edilmesidir.

İmanın başı sayılan şükrün üç rüknü bulunmaktadır:

a) Hem kendine, hem de diğer yaratılanlara verilen nimetlerin yüce Allah'dan geldiğini kalben itiraf etmek.

b) Bu nimetlerin Allah Teâlâ'dan olduğunu lisanen ifade edip yüce Allah'a övgüde bulunmak.

c) Nimeti verene itaat ve ibâdet görevini eda ederken bu nimetlerin yardımından da istifade etmek. Allah en iyi bilendir.

KIRK İKİNCİ BÂB

"ARTIK BUNU BİLE BİLE ALLAH'A NİDDLER EDİNMEYİN." (BAKARA, 22) ÂYETİ HAKKINDA

İbn Abbâs *radıyallâhu anhuma* şöyle der:

«الْأَنْدَادُ هُوَ الشِّرْكُ، أَخْفَى مِنْ دَبِيبِ النَّمْلِ عَلَى صَفَاةٍ سَوْدَاءَ فِي ظُلْمَةِ اللَّيْلِ، وَهُوَ أَنْ تَقُولَ: «وَاللهِ، وَحَيَاتِكَ يَا فُلَانُ، وَحَيَاتِي»، وَتَقُولَ: «لَوْلَا كُلَيْبَةُ هَذَا، لَأَتَانَا اللُّصُوصُ»، وَ«لَوْلَا الْبَطُّ فِي الدَّارِ، لَأَتَى اللُّصُوصُ»، وَقَوْلُ الرَّجُلِ لِصَاحِبِهِ: «مَا شَاءَ اللهُ وَشِئْتَ»، وَقَوْلِ الرَّجُلِ: «لَوْلَا اللهُ وَفُلَانٌ». لَا تَجْعَلْ فِيهَا فُلَانًا، هَذَا كُلُّهُ بِهِ شِرْكٌ».

"(Âyet-i kerimede geçen) 'endâd,' 'şirk' demektir. Karanlık bir gecede kara bir taşın üzerinde yürüyen karıncanın ayak izinden daha gizlidir. 'Ey falan! Allah'a, senin ve benim hayatıma yemin olsun!' 'Şu köpekcağız olmasaydı hırsızlar musallat olurdu!' 'Evde ördek olmasaydı, hırsızlar dadanırdı.' gibi sözler şirktir. Yine adamın, 'Sen ve Allah dilerse,' 'Allah ve falanca olmasaydı.' gibi sözleri de şirktir." [İbn Ebî Hatim rivayet etmiştir.]

[Abdullah b.] Ömer b. Hattab *radıyallâhu anh*, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in şu hadisini rivâyet eder:

«مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللهِ فَقَدْ كَفَرَ أَوْ أَشْرَكَ».

"Allah'tan başkasına yemin eden, küfre girmiş ya da şirke düşmüş olur."(139)

İbn Mes'ûd *radıyallâhu anh* şöyle demektedir:

«لأَنْ أَحْلِفَ بِاللهِ كَاذِبًا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَحْلِفَ بِغَيْرِهِ صَادِقًا».

"Allah adına yalan yere yemin etmek, Allah'tan başkası adına haklı olarak yemin etmekten daha sevimlidir."(140)

Huzeyfe *radıyallâhu anh*, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in şu hadisini rivâyet etmektedir:

«لَا تَقُولُوا مَا شَاءَ اللهُ وَشَاءَ فُلَانٌ، وَلَكِنْ قُولُوا: مَا شَاءَ اللهُ ثُمَّ شَاءَ فُلَانٌ».

"'Allah ve falanca dilerse.' demeyin! Ama 'Allah, sonra da falanca dilerse.' diyebilirsiniz."(141)

«وَجَاءَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ النَّخَعِيِّ: «أَنَّهُ يَكْرَهُ «أَعُوذُ بِاللهِ وَبِكَ»، وَيَجُوزُ أَنْ يَقُولَ: «بِاللهِ ثُمَّ بِكَ». قَالَ: «وَيَقُولُ: «لَوْلَا اللهُ ثُمَّ فُلَانٌ»، وَلَا تَقُولُوا: «لَوْلَا اللهُ وَفُلَانٌ».

İbrahim en-Nehaî'den nakledildiğine göre, "O, Allah'ın ve senin korumana sığınıyorum." demeyi mekruh görür; "Önce Allah'ın, sonra senin korumana sığınıyorum." demeyi câiz addederdi. "Allah ve falan kişi olmasaydı." de-

---

(139) Ebû Dâvûd (3251), Tirmizî (1535), Ahmed (1/47) ve (2/34, 67, 125), Hâkim, -sahîh- (45, 167, 169), İbn Hıbbân (4357). el-Elbânî, *Sahîhu'l-Câmi*'de (2561) ve *Silsiletu's-Sahîha*'da (2042) hadisin sahîh olduğunu belirtmiştir.

(140) Taberânî, *el-Kebîr*, (9/205, 8902), Heysemî, *el-Mecmau'z-Zevâid*'de (4/180), "Taberânî, *el-Kebîr*'de rivâyet etmiştir. Ricâli, *Sahîh*'in ricâlidir." der. el-Elbânî, *Silsiletu'd-Daîfe*'de (1/130), "Taberânî, *el-Kebîr*'de sahîh bir senedle rivâyet etmiştir." der.

(141) Ebû Dâvûd (4980), Nesâî, *Kubrâ*'da (10720, 10721), İbn Mâce (2117), Ahmed (5/384, 393, 394, 398), Tayâlisî (430), Beyhakî, *Sunenu'l-Kubrâ* (3/216). el-Elbânî, *Silsiletu's-Sahîha*'da (137) hadisin sahîh olduğunu söyler.

nilemeyeceğini; fakat "Önce Allah sonra falanca olmasaydı." denilebileceğini ifade etmiştir.

İlgili Meseleler

1. Endâdın ne olduğu konusunda Bakara sûresinde geçen âyetin tefsiri.

2. Ashâb-ı kiram, büyük şirk hakkında nâzil olan âyeti küçük şirki de kapsayacak şekilde tefsir etmektedir.

3. Allah'tan başkası adına yemin etmek şirktir.

4. Allah'tan başkası adına (doğru yere dahi olsa) yemin edilmesi, yemin-i ğamûstan (Allah adına yalan yere yeminden) daha tehlikelidir.

5. "Allah ve sen" ifadesiyle "Önce Allah, sonra sen" ifadelerine değişik anlam kazandıran vâv (ve) ile sümme (sonra) edatları arasındaki fark.

Açıklamalar

"Artık bunu bile bile Allah'a şirk koşmayın." (Bakara, 22)

Daha önceki bir babda başlık olarak **"İnsanlardan bazıları Allah'tan başkasını Allah'a denk ilahlar** (endâd) **edinir de onları Allah'ı sever gibi severler."** (Bakara, 165) âyeti zikredilmişti. Bununla kastedilen büyük şirktir. İbadet, sevgi, korku, ümit vb. ibâdetlerde Allah'a ortak koşulmasıdır.

Bu babda ise amaç, Allah'tan başkasına yemin etmek, "Allah ve sen olmasaydın," "Allah ve senin adına" gibi sözlerle Allah ile yaratılmışları ortak kılmaktır. "Bekçi olmasaydı hırsızlar musallat olurdu," "Şu ilaç olmasaydı hayatını kaybederdi," "Falanın ticarî kabiliyeti olmasaydı bu duruma gelemezdi." tarzındaki sözlerle eşyayı ve eşyanın

meydana gelişini Allah'tan başkasına izafe etmek suretiyle gerçekleşen küçük şirkin ele alınmasıdır. Bütün bunlar tevhîde zıddır.

Bütün işlerin meydana gelişlerinin ve sebeblerle sağlanan faydanın daha başlangıçta Allah'a ve iradesine izafe edilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte ardından sebeb ve faydası zikredilebilir. Sebeblerin Allah'ın kazâ ve kaderine bağlı olduğunu bildirmek için "Önce Allah, sonra şöyle olmasaydı." denilebilir.

Kul; kalbinde, kavlinde ve fiilinde Allah'a ortak kılmaktan kaçınmadığı sürece tevhîdi mükemmelleşmez.

KIRK ÜÇÜNCÜ BÂB

ALLAH ADINA YAPILAN YEMİNLE İKNA OLMAYAN

İbn Ömer *radıyallâhu anhuma*'dan gelen rivâyete göre Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«لَا تَحْلِفُوا بِآبَائِكُمْ، مَنْ حَلَفَ بِاللهِ فَلْيَصْدُقْ، وَمَنْ حُلِفَ لَهُ بِاللهِ فَلْيَرْضَ، وَمَنْ لَمْ يَرْضَ فَلَيْسَ مِنَ اللهِ».

"Babalarınız adına yemin etmeyin! Allah adına yemin eden dürüst olsun! Allah adına edilen yemine muhatap olan razı olsun! Razı olmazsa Allah'a yakın değildir."(142)

İlgili Meseleler

1. Atalar adına yemin etmenin yasaklanmış olması.
2. Allah adına yapılan yemine muhatap olanın razı olması gerektiği.
3. Allah adına yapılan yemine muhatap olanın razı olmaması durumunda kendisine yöneltilen tehdit.

Açıklamalar

Bu bâbla amaçlanan; dürüstlük, hayır ve adil olmakla tanınan kimsenin yeminine muhatap olunduğunda yemi-

(142) İbn Mâce (2101). Bûsîrî, *ez-Zevâid*'de, "İsnadı sikâttır." der. El-Elbânî de *Sahîhu'l-Câmi*'de (7247) hadisin sahîh olduğunu belirtmiştir.

nine rızâ ve kanaat gösterilmesi gerektiğidir. Çünkü aksini gösteren kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

Müslümanların, rablerini yüceltmeleri ve üstün derecede saygı duymaları hasebiyle Allah adına yapılan yemine de razı olmaları gerekmektedir.

Allah adına yemin edilip de talak'a yemin etmekten ya da kendisine beddua etmekten başkasına razı olunmuyorsa, bu da va'îd/tehdit kapsamına girer. Çünkü böyle bir tutum, Allah'a karşı saygısızlık ve edepsizlik demektir. Allah ve Rasûlünün hükmüne ekleme yapmak anlamındadır.

Günah işlemek ve yalan söylemekle tanınan bir kimsenin, yalan olduğu kesin olarak bilinen bir konuda yemin ettiği zaman rızâyla karşılanmaması, zikredilen va'îd kapsamında değerlendirilmez. Çünkü yemin sahibinin kalbinde ettiği yemine insanların güvenmelerini sağlayacak kadar Allah saygısı bulunmamaktadır. Durumu kesin bilinmesi dolayısıyla bu kimsenin yemininin rızâyla kabul edilmemesi va'îd ile karşılık bulmaz. Allah *celle celâluhû* en iyisini bilendir.

KIRK DÖRDÜNCÜ BÂB

"ALLAH VE SEN DİLERSEN" SÖZÜ HAKKINDA

Kuteyle'den şöyle rivayet edilmiştir:

«أَنَّ يَهُودِيًّا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنَّكُمْ تُشْرِكُونَ، تَقُولُونَ: مَا شَاءَ اللهُ وَشِئْتَ، وَتَقُولُونَ: وَالْكَعْبَةِ، فَأَمَرَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرَادُوا أَنْ يَحْلِفُوا أَنْ يَقُولُوا: وَرَبِّ الْكَعْبَةِ، وَأَنْ يَقُولُوا: مَا شَاءَ اللهُ ثُمَّ شِئْتَ».

Bir yahudi, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e geldi ve "Siz şirk koşuyorsunuz. Çünkü 'Allah ve sen dilersen.' diyorsunuz. Ayrıca 'Kabe'ye yemin olsun ki.' diye yemin ediyorsunuz." dedi. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* ashâba yemin etmek istedikleri zaman *"Kabe'nin Rabbine yemin olsun ki."* diye yemin etmelerini ve ["Allah ve sen dilersen" şeklinde değil de] *"Önce Allah, sonra sen dilersen."* demelerini emretti.[143]

Yine Nesâî'de İbn Abbâs *radıyallâhu anhuma*'dan gelen bir rivâyete göre "Bir adam, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e 'Allah ve sen dilersen' deyince, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*,

«أَجَعَلْتَنِي لِلَّهِ نِدًّا؟ بَلْ! مَا شَاءَ اللهُ وَحْدَهُ».

(143) Nesâî (7/6) ve *Kubrâ*'da (4714, 10822), Beyhakî (3/216), Ahmed (6/271, 272), Hakim -sahîh olduğunu söyleyerek- (7815). el-Elbânî, *Sahîhu'l-Câmi*'de (6214) ve *Silsiletu's-Sahîha*'da (1166) sahîh olduğunu söylemiştir.

'Beni Allah'a ortak mı kılıyorsun? Yalnızca Allah dilerse' buyurmuştur."(144)

İbn Mâce'de Aîşe *radıyallâhu anha*'nın ana bir kardeşi olan Tufeyl'den gelen rivâyete göre şöyle anlatılmaktadır:

«رَأَيْتُ كَأَنِّي أَتَيْتُ عَلَى نَفَرٍ مِنَ الْيَهُودِ، قُلْتُ: إِنَّكُمْ لَأَنْتُمُ الْقَوْمُ لَوْلَا أَنَّكُمْ تَقُولُونَ: عُزَيْرُ ابْنُ اللهِ! قَالُوا: وَأَنْتُمْ لَأَنْتُمُ الْقَوْمُ لَوْلَا أَنَّكُمْ تَقُولُونَ: مَا شَاءَ اللهُ وَشَاءَ مُحَمَّدٌ! ثُمَّ مَرَرْتُ بِنَفَرٍ مِنَ النَّصَارَى فَقُلْتُ: إِنَّكُمْ لَأَنْتُمُ الْقَوْمُ لَوْلَا أَنَّكُمْ تَقُولُونَ: الْمَسِيحُ ابْنُ اللهِ، قَالُوا: وَإِنَّكُمْ لَأَنْتُمُ الْقَوْمُ لَوْلَا أَنَّكُمْ تَقُولُونَ: مَا شَاءَ اللهُ وَشَاءَ مُحَمَّدٌ! فَلَمَّا أَصْبَحْتُ أَخْبَرْتُ بِهَا مَنْ أَخْبَرْتُ، ثُمَّ أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرْتُهُ، قَالَ: «هَلْ أَخْبَرْتَ بِهَا أَحَدًا؟». قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: فَحَمِدَ اللهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: «أَمَّا بَعْدُ؛ فَإِنَّ طُفَيْلاً رَأَى رُؤْيَا أَخْبَرَ بِهَا مَنْ أَخْبَرَ مِنْكُمْ، وَأَنَّكُمْ قُلْتُمْ كَلِمَةً يَمْنَعُنِي كَذَا وَكَذَا أَنْ أَنْهَاكُمْ عَنْهَا؛ فَلَا تَقُولُوا: «مَا شَاءَ اللهُ وَشَاءَ مُحَمَّدٌ»، وَلَكِنْ قُولُوا: «مَا شَاءَ اللهُ وَحْدَهُ».

Rüyada bir grup yahudinin yanına geldim. "Siz bir kavimsiniz; keşke 'Uzeyr, Allah'ın oğludur.' demeseniz." dedim. Onlar da "Siz de bir kavimsiniz; siz de keşke 'Allah ve Muhammed dilerse' demeseniz." dediler. Daha sonra bir grup hıristiyanın yanına uğradım. Onlara "Siz bir kavimsiniz; keşke 'Mesih, Allah'ın oğlu demeseniz.' dedim. Onlar da "Siz de bir kavimsiniz; keşke 'Allah ve Muhammed dilerse' demeseniz." dediler. Sabah olunca gördüklerimi anlattım. Daha sonra Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in yanına gittim ve ona da anlattım. Bana, "Hiç kimseye anlattın mı?" diye sordu. "Evet" dedim. Allah'a hamd

(144) Nesâî, *Amelu'l-Yevmi ve'l-Leyl* (988); Buhârî, *el-Edebu'l-Mufred*, (783), Ahmed (1/214-244), İbn Mâce (2117), Beyhakî (3/217), Ebu Nuaym, *Hılye* (4/99). el-Elbânî, *Silsiletu's-Sahîha*'da (139) hasen olduğunu belirtmiştir.

u senada bulunduktan sonra şöyle buyurdu: *"Tufeyl bir rüya görmüş ve içinizden gördüğü kimselere anlatmış. Siz bir söz söylediniz. Şu şu nedenler bu sözü size yasaklamama engel oldu. 'Allah ve Muhammed dilerse' demeyiniz! 'Yalnız Allah dilerse' deyiniz!"*(145)

İlgili Meseleler

1. Yahudilerin de küçük şirki bildikleri.
2. Heva ehli olan kimsenin de anlayış sahibi olabileceği.
3. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, *"Beni Allah'a ortak mı kılıyorsun?"* sözü. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*, zikredilen ifadeler karşısında böyle diyorsa, "Ey en mükerrem insan! Ne oluyor ki bana senden başkasına iltica ediyorum!?" beytiyle sonraki iki beyti (Kaside-i bürde) söyleyenlere ne denmeli?
4. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, *"Şu şu nedenler bu sözü size yasaklamama engel oldu."* sözü dolayısıyla bu ifadelerin büyük şirk kapsamında değerlendirilmediği.
5. Salih rüyalar, vahyin kısımlarındandır.
6. Salih rüyalar bazı ahkâmın belirlenmesinde sebeb teşkil edebilirler.

Açıklamalar

Bu bâb da bir önceki **"Artık bunu bile bile Allah'a şirk koşmayın."** (Bakara, 22) âyetinin konu edildiği bâb kapsamındadır.

---

(145) İbn Mâce (2118), Darimî (2702), Ahmed (5/72-398), Ebu Ya'la (4655). Bûsîrî, *ez-Zevâid*'de, "Buhârî'nin şartı üzerine senedin ricâli sikâttır." der. el-Elbânî, *Silsiletu's-Sahîha*'da (138) hadisin sahîh olduğunu belirtmiştir.

KIRK BEŞİNCİ BÂB

DEHR'E/ZAMAN'A SÖVMENİN ALLAH'A EZİYET OLDUĞU

﴿وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ﴾

"Dediler ki: Hayat ancak bu dünyada yaşadığımızdır. Ölürüz ve yaşarız. Bizi ancak zaman helâk eder..." (Câsiye, 24)

Sahîh[-i Buhârî ve Muslim]'de Ebû Hureyre *radıyallâhu anh*, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'den şu kudsî hadisi rivâyet etmektedir:

«يُؤْذِينِي ابْنُ آدَمَ يَسُبُّ الدَّهْرَ، وَأَنَا الدَّهْرُ أُقَلِّبُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ».

"Ademoğlu zamana söverek Bana eziyet etmektedir. [Onların zaman diye sövüp durdukları] Dehr/zaman Benim. İşler Benim elimdedir. Geceyi ve gündüzü evirip çeviririm."(146)

Bir rivâyette de şöyle buyrulmaktadır:

«لَا تَسُبُّوا الدَّهْرَ؛ فَإِنَّ اللهَ هُوَ الدَّهْرُ».

"Zamana sövmeyiniz! Çünkü zaman [diye onların sövüp durdukları] ancak Allah'tır."(147)

İlgili Meseleler

1. Zamana sövmenin yasaklanmış olması.

---

(146) Buhârî (4826), Muslim (2236), Ebû Dâvûd (5274), Nesâî, *Kubrâ*, (11486, 11487), Ahmed (2/237, 272, 275).

(147) Muslim, 2246/5.

2. Zamana sövmenin yüce Allah'a eziyet olarak isimlendirilmesi.

3. *"Dehr, Benim."* sözü üzerinde düşünülmeli.

4. Kişinin, kalben kasdetmese de diliyle sövmesi muhtemeldir.

Açıklamalar

Bahsedilen bu husus, cahileyede sıklıkla görülmektedir. Fasık, aklî dengesi bozuk ve ahmak birçok kimse de onların yoluna uymuştur. Zaman içinde meydana gelen olaylar kendi isteklerinin aksi istikamette cereyan ettiğinde zamana/vakte sövmeye; hatta lanet etmeye başlarlar. Bunun nedeni din zayıflığı, ahmaklık ve cehalettir. Çünkü zamanın kendisi hiçbir tasarrufa sahip değildir. Zaten zamanın kendisi idare ve tasarruf altındadır. Zaman üzerindeki tasarrufların tümü izzet ve hikmet sahibi yüce Allah'ın tasarruflarıdır. Dolayısıyla zamana yapılan sövgüler aslında yüce Allah'a yapılmış demektir.

Zamana sövmek, dinde ve akılda noksanlık alametidir. Bu sebeble musîbetler artmakta, büyümekte ve sabır kapıları kapanmaktadır. Bu tarz tavırlar tevhîde aykırıdır.

Mümin, tüm tasarrufların yüce Allah'ın kazâ, kader ve hikmetiyle gerçekleştiğini bilir. Allah ve Rasûlünün ayıp ve kusurlu saydıklarının dışındaki şeyleri ayıp ve kusurlu görmeye yeltenmez. Bilakis yüce Allah'ın tasarruflarına rızâ ve teslimiyet gösterir. Çünkü tevhîdin mükemmelliği ve huzur bu şekilde sağlanabilir.

KIRK ALTINCI BÂB

"KADILAR KADISI" GİBİ İSİMLERLE ANILMAK HAKKINDA

Sahîh[-i Buhârî ve Muslim]'de yer alan rivâyete göre Ebû Hureyre *radıyallâhu anh*, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'den şu hadisi aktarmaktadır:

«إِنَّ أَخْنَعَ اسْمٍ عِنْدَ اللهِ رَجُلٌ تَسَمَّى «مَلِكَ الْأَمْلَاكِ»، لَا مَالِكَ إِلَّا اللهُ».

"Allah katında en çirkin isim, insanın kendisini meliku'l-emlâk (mülklerin sahibi) olarak isimlendirmesidir. Allah'tan başka malik (melik) yoktur."[148]

Sufyan b. Uyeyne şöyle demiştir:

«مِثْلُ شَاهَانْ شَاهْ».

"Şahlar şahı (şahınşâh) da bunun gibidir."[149]

Bir rivâyette,[150]

«أَغْيَظُ رَجُلٍ عَلَى اللهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَاخْبَثُهُ».

"Kıyamet günü yüce Allah'ın en çok gayzettiği/kızdığı, en pis kişi..." olarak ifade edilmektedir.

Hadisin metninde geçen "أَخْنَع / ahna" kelimesi, "çirkin, düşük, değersiz" anlamlarına gelir.

---

[148] Buhârî (6205, 6206), Muslim (2143), Ebû Dâvûd (4961), Tirmizî (2837), Ahmed (2/244, 310,496), İbn Hıbbân (5835).

[149] Bk. Buhârî, Muslim.

[150] Muslim (2143/21).

İlgili Meseleler

1. Meliku'l-emlâk adıyla anılmanın yasaklanmış olması.

2. Sufyan b. Uyeyne'nin de dediği gibi bu manaya gelen isimlerle anılmak da yasak kapsamındadır.

3. Kalbin, manasını kesin olarak hedeflememesiyle birlikte bu ve benzerleri hakkında söylenen şiddetli ifadelerin iyi anlaşılması gerekir.

4. Bunun nedeni, bu sıfatları içeren isimlere ancak Yüce Allah sahip olduğu içindi. (Allah'tan başka malik yoktur sözü)

KIRK YEDİNCİ BÂB

YÜCE ALLAH'IN İSİMLERİNE (ESMA-İ HÜSNA'YA) SAYGI GÖSTERMEK VE BU NEDENLE İSİMLERİN DEĞİŞTİRİLMESİ

Ebû Şurayh'tan şöyle rivayet edilmiştir:

«أَنَّهُ كَانَ يُكَنَّى أَبَا الْحَكَمِ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللهَ هُوَ الْحَكَمُ وَإِلَيْهِ الْحُكْمُ»، فَقَالَ: «إِنَّ قَوْمِي إِذَا اخْتَلَفُوا فِي شَيْءٍ أَتَوْنِي، فَحَكَمْتُ بَيْنَهُمْ، فَرَضِيَ كِلَا الْفَرِيقَيْنِ». فَقَالَ: «مَا أَحْسَنَ هَذَا، فَمَا لَكَ مِنَ الْوَلَدِ؟»، قُلْتُ: «شُرَيْحٌ وَمُسْلِمٌ وَعَبْدُ اللهِ»، قَالَ: «فَمَنْ أَكْبَرُهُمْ؟»، قُلْتُ: «شُرَيْحٌ»، قَالَ: «فَأَنْتَ أَبُو شُرَيْحٍ».

Kendisinin künyesi Ebu'l-Hakem idi. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* ona, *"el-Hakem, Allah'tır ve hüküm O'na aittir."* dedi. Bunun üzerine Ebû Şurayh, "Kavmim bir konu hakkında anlaşmazlığa düştüklerinde bana gelirler. Ben de aralarında hükme varırım. İki taraf da hükmüme razı olurlar." dedi. Ardından Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, "Ne güzel! Çocukların var mı?" dedi. "Şurayh, Muslim ve Abdullah." dedim. *"En büyükleri hangisi?"* dedi. "Şurayh" dedim. *"Artık sen Ebû Şurayh'sın."* buyurdu.[151]

---

[151] Nesâî (8/226) ve *Kubrâ*'da (5940), Buhârî, *Edebu'l-Mufred*'de (811), Ebû Dâvûd (4955), Hâkim (62), İbn Hıbbân (504). el-Elbânî, *Sahîhu'l-Câmi*'de (1745) hadisin sahîh olduğunu belirtmiştir.

İlgili Meseleler

1. Manası kastedilmese bile Allah'ın isim ve sıfatlarına saygı gösterilmesi gerektiği.

2. Bu sebeble isimlerin değiştirilmesi.

3. Künye için oğulların en büyüğünün isminin seçilmesi.

Açıklamalar

Bu bâb, bir önceki bâbın şubesidir. Niyetlerde, sözlerde ve fiillerde Allah'a hiçbir şeyin ortak kılınmaması gerekmektedir. Hiçbir kimse kadılar kadısı (kâdı'l-kudât), melikler meliki, hâkimler hâkimi, Ebu'l-hâkem gibi Allah'ın isim ve sıfatlarında ortaklık ifade edecek isimler alamaz. Bütün bunlar tevhîdin, Allah'ın isim ve sıfatlarının muhafazası için birer tedbirdir. Aynı zamanda Allah'ın hak ve özelliklerine herhangi bir kimsenin ortak kılındığı kanısı uyandıracak lafızlarda da şirke sebeb olması muhtemel vesîlelerin önüne geçilmesi anlamına gelmektedir.

KIRK SEKİZİNCİ BÂB

ALLAH, KUR'AN YA DA RASÛLULLAH *SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM*'İN ZİKREDİLDİĞİ ŞEYLERLE ALAY ETMEK

﴿ وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ ۚ قُلْ أَبِاللَّهِ وَءَايَٰتِهِۦ وَرَسُولِهِۦ كُنتُمْ تَسْتَهْزِءُونَ ﴾.

"Eğer onlara, (niçin alay ettiklerini) **sorarsan, elbette, 'Biz sadece lafa dalmış şakalaşıyorduk.' derler. De ki: Allah ile, O'nun âyetleriyle ve O'nun peygamberi ile mi alay ediyordunuz?"** (Tevbe, 65)

Hadisleri birbirine katılmış olarak İbn Ömer, Muhammed b. Ka'b, Zeyd b. Eslem ve Katâde'den şöyle rivayet edilmiştir:

«أَنَّهُ قَالَ رَجُلٌ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ: مَا رَأَيْنَا مِثْلَ قُرَّائِنَا هَؤُلَاءِ؛ أَرْغَبَ بُطُونًا، وَلَا أَكْذَبَ أَلْسُنًا، وَلَا أَجْبَنَ عِنْدَ اللِّقَاءِ (يَعْنِي رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابَهُ الْقُرَّاءَ) فَقَالَ لَهُ عَوْفُ بْنُ مَالِكٍ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ مُنَافِقٌ لَأُخْبِرَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ! فَذَهَبَ عَوْفٌ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيُخْبِرَهُ فَوَجَدَ الْقُرْآنَ قَدْ سَبَقَهُ، فَجَاءَ ذَلِكَ الرَّجُلُ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَدِ ارْتَحَلَ وَرَكِبَ نَاقَتَهُ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَتَحَدَّثُ حَدِيثَ الرَّكْبِ نَقْطَعُ بِهِ عَنَاءَ الطَّرِيقِ».

"Tebuk Gazvesi'nde bir adam, 'Bu kurralarımız gibi mideleri geniş, dilleri yalancı ve düşman karşısında korkak kimseler görmedik.' dedi. -Adam bu sözüyle Rasûlullah

sallallâhu aleyhi ve sellem ve kurra ashâbını kastediyordu. Avf b. Mâlik *radıyallâhu anh* ona, 'Yalan söylüyorsun. Sen münâfıksın! Yemin olsun ki seni Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e bildireceğim.' dedi ve durumu haber vermek için Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in yanına gitti. Kur'an vahyinin daha önce inmiş olduğunu gördü. O adam (özür için) Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in yanına geldi. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* devesine binip hareket etmişti. Ona 'Ey Allah'ın Rasûlü! Yolculuk çilesini biraz olsun azaltabilmek için kervandakilerle böyle muhabbet edip konuşuyorduk.' dedi.

İbn Ömer *radıyallâhu anhuma*, 'Sanki onun Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in devesinin yularına asılı olduğunu ve taşlar üzerinde sürüklenerek ayaklarının yara bere içinde kaldığını, bu sırada da 'Biz sadece lafa dalmış şakalaşıyorduk.' dediğini, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in ona iltifat etmeden ve daha fazla bir şey söylemeden sadece, **"Allah ile, O'nun âyetleriyle ve O'nun peygamberi ile mi alay ediyordunuz? (Boşuna) özür dilemeyin; çünkü siz iman ettikten sonra tekrar kâfir oldunuz."** (Tevbe, 65-66) âyetini okuduğunu görüyor gibiyim.' dedi."[152]

İlgili Meseleler

1. Önemli bir mesele olarak zikredilen konularla alay edilmesinin kişinin küfrüne sebeb olduğu.

2. Zikredilen rivâyet, kim olursa olsun bu tür alaycı tutumlar sergileyenler hakkındaki âyeti tefsir etmektedir.

---

[152] *Tefsiru İbn Ebî Hâtim*, 6/1829-1830; İbn Cerîr, *Tefsîr*, 10/119.

3. Dedikodu ile Allah ve Rasûlü için nasihatte bulunmak arasındaki fark.

4. Allah'ın sevdiği af ile Allah düşmanlarına karşı sergilenen sertlik arasındaki fark.

5. Mazeretler arasında kabul edilmeyenlerin de bulunması.

Açıklamalar

Sözü edilen istihzaî/alaycı tutum, îmâna taban tabana zıddır. İnsanı dinden çıkaran bir husustur. Çünkü dinin aslı Allah'a, kitaplarına ve peygamberlerine inanmaktır.

Bu bağlamda gösterilmesi gereken saygı da îmânın gereklerindendir. Bilinmektedir ki bu hususlar hakkında sergilenecek istihza, mücerred küfürden daha tehlikelidir. Çünkü bu tür davranışlar küfür olmakla beraber, hakaret ve aşağılama da içermektedir.

Kâfirler iki türdür: Yüz çevirenler ve muhalefet edenler.

Allah ve Rasûlüne karşı savaş açmış; Allah'ı, dinini ve peygamberini kabul etmeyen muhalif kâfirler, küfür ve fesat bakımından en ileridedirler.

Belirtilen hususlardan herhangi birini alaya alanlar da bu kapsama dâhildirler.

KIRK DOKUZUNCU BÂB

"ANDOLSUN Kİ, KENDİSİNE DOKUNAN BİR ZARARDAN SONRA ONA KATIMIZDAN BİR RAHMET TATTIRSAK, 'BU, BENİMDİR, KIYAMETİN KOPACAĞINI SANMIYORUM, RABBİME DÖNDÜRÜLMÜŞ OLSAM BİLE MUHAKKAK O'NUN KATINDA BENİM İÇİN DAHA GÜZEL ŞEYLER VARDIR.' DER. BİZ, İNKAR EDENLERE YAPTIKLARINI MUTLAKA HABER VERECEĞİZ VE MUHAKKAK ONLARA AĞIR AZÂBTAN TATTIRACAĞIZ." (FUSSİLET, 50) ÂYETİ HAKKINDA

Mücahid, âyette işaret edilen vasıftakilerin "Bu benim alınterimdir. Benim hakkımdır." dediklerini ifade eder.

İbn Abbas *radıyallâhu anhuma* da bu sözü söyleyenin, tattığı rahmetin kendisinden kaynaklandığını söylemek istediğini belirtir.

Yüce Allah âyet-i kerimede şöyle bildirmektedir:

«قَالَ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ عَلَىٰ عِلْمٍ عِندِىٓ».

"Karun ise 'O (servet) **bana ancak kendimdeki bilgi sayesinde verildi.' demişti."** (Kasas, 78)

Katâde bunu şöyle açıklar:

«عَلَى عِلْمٍ مِنِّي بِوُجُوهِ الْمَكَاسِبِ».

"Kazanç yolları hakkındaki bilgim sayesinde verildi."[153]

(153) İbn Cerîr, *Tefsîr*, 20/72.

Bazıları da şu şekilde açıklamışlardır: "Allah benim kendisine ehil olduğumu bildiğinden bunları bahşetti." Mücahid'in "Şerefim sebebiyle bunlar bana verildi." açıklaması da aynı manadadır.

Ebû Hureyre *radıyallâhu anh*, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in şu sözünü aktarmaktadır:

«إِنَّ ثَلَاثَةً مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَبْرَصَ وَأَقْرَعَ وَأَعْمَى، فَأَرَادَ اللهُ أَنْ يَبْتَلِيَهُمْ، فَبَعَثَ إِلَيْهِمْ مَلَكًا فَأَتَى الْأَبْرَصَ فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: لَوْنٌ حَسَنٌ وَجِلْدٌ حَسَنٌ وَيَذْهَبُ عَنِّي الَّذِي قَدْ قَذِرَنِي النَّاسُ بِهِ: قَالَ: فَمَسَحَهُ، فَذَهَبَ عَنْهُ قَذَرُهُ، فَأُعْطِيَ لَوْنًا حَسَنًا وَجِلْدًا حَسَنًا، قَالَ: فَأَيُّ الْمَالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: الْإِبِلُ أَوِ الْبَقَرُ؟ (شَكَّ إِسْحَاقُ). فَأُعْطِيَ نَاقَةً عُشَرَاءَ، وَقَالَ: بَارَكَ اللهُ لَكَ فِيهَا. قَالَ: فَأَتَى الْأَقْرَعَ فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: شَعْرٌ حَسَنٌ، وَيَذْهَبُ عَنِّي الَّذِي قَدْ قَذِرَنِي النَّاسُ بِهِ، فَمَسَحَهُ فَذَهَبَ عَنْهُ، وَأُعْطِيَ شَعْرًا حَسَنًا، فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: الْبَقَرُ اوِ الْإِبِلُ، فَأُعْطِيَ بَقَرَةً حَامِلاً، قَالَ: بَارَكَ اللهُ لَكَ فِيهَا.

فَأَتَى الْأَعْمَى، فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: أَنْ يَرُدَّ اللهُ إِلَيَّ بَصَرِي فَأُبْصِرُ بِهِ النَّاسَ، فَمَسَحَهُ، فَرَدَّ اللهُ إِلَيْهِ بَصَرَهُ، قَالَ: فَأَيُّ الْمَالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: الْغَنَمُ، فَأُعْطِيَ شَاةً وَالِدًا، فَأَنْتَجَ هَذَانِ وَوَلَّدَ هَذَا، فَكَانَ لِهَذَا وَادٍ مِنَ الْإِبِلِ، وَلِهَذَا وَادٍ مِنَ الْبَقَرِ، وَلِهَذَا وَادٍ مِنَ الْغَنَمِ.

قَالَ: ثُمَّ إِنَّهُ أَتَى الْأَبْرَصَ فِي صُورَتِهِ وَهَيْئَتِهِ، فَقَالَ: رَجُلٌ مِسْكِينٌ وَابْنُ سَبِيلٍ قَدِ انْقَطَعَتْ بِيَ الْحِبَالُ فِي سَفَرِي؛ فَلَا بَلَاغَ لِيَ الْيَوْمَ إِلَّا بِاللهِ ثُمَّ بِكَ، أَسْأَلُكَ بِالَّذِي أَعْطَاكَ اللَّوْنَ الْحَسَنَ وَالْجِلْدَ الْحَسَنَ وَالْمَالَ بَعِيرًا أَتَبَلَّغُ بِهِ فِي سَفَرِي، فَقَالَ: الْحُقُوقُ كَثِيرَةٌ، فَقَالَ لَهُ: كَأَنِّي أَعْرِفُكَ! أَلَمْ تَكُنْ أَبْرَصَ يَقْذَرُكَ النَّاسُ، فَقِيرًا فَأَعْطَاكَ اللهُ تَعَالَى الْمَالَ؟ فَقَالَ: إِنَّمَا وَرِثْتُ هَذَا الْمَالَ كَابِرًا عَنْ كَابِرٍ! فَقَالَ: إِنْ كُنْتَ كَاذِبًا فَصَيَّرَكَ اللهُ إِلَى مَا كُنْتَ. قَالَ: ثُمَّ إِنَّهُ أَتَى الْأَقْرَعَ فِي صُورَتِهِ، فَقَالَ لَهُ مِثْلَ مَا قَالَ لِهَذَا، وَرَدَّ عَلَيْهِ مِثْلَ مَا رَدَّ عَلَيْهِ هَذَا، فَقَالَ: إِنْ

كُنْتَ كَاذِبًا فَصَيَّرَكَ اللهُ إِلَى مَا كُنْتَ! قَالَ: وَأَتَى الْأَعْمَى فِي صُورَتِهِ فَقَالَ: رَجُلٌ مِسْكِينٌ وَابْنُ سَبِيلٍ قَدِ انْقَطَعَتْ بِيَ الْحِبَالُ فِي سَفَرِي؛ فَلَا بَلَاغَ لِي الْيَوْمَ إِلَّا بِاللهِ ثُمَّ بِكَ، أَسْأَلُكَ بِالَّذِي رَدَّ عَلَيْكَ بَصَرَكَ شَاةً أَتَبَلَّغُ بِهَا فِي سَفَرِي. فَقَالَ: قَدْ كُنْتُ أَعْمَى فَرَدَّ اللهُ إِلَيَّ بَصَرِي، فَخُذْ مَا شِئْتَ، وَدَعْ مَا شِئْتَ فَوَاللهِ لَا أَجْهَدُكَ الْيَوْمَ بِشَيْءٍ أَخَذْتَهُ لِلهِ، فَقَالَ: أَمْسِكْ مَالَكَ؛ فَإِنَّمَا ابْتُلِيتُمْ؛ فَقَدْ رَضِيَ اللهُ عَنْكَ. وَسَخِطَ عَلَى صَاحِبَيْكَ».

"İsrailoğullarından üç adam vardı. Biri sedef hastası, biri kel ve biri de kör idi. Allah bunları imtihana tabi tutmak istedi ve kendilerine bir melek gönderdi.

Melek, sedef hastası olana geldi ve 'En çok istediğin şey nedir?' dedi. Adam 'Güzel bir renk, güzel bir ten ve insanların beni ayıpladıkları şu durumumun izale olması.' dedi. Melek, adamı şöyle bir sıvazladı ve o, kötü durumdan kurtuldu. Artık güzel bir renge ve güzel bir tene sahipti. Melek, 'En sevdiğin mal hangisi?' dedi. Adam, 'Deve ya da sığır' -ravi İshak burada şek etmiştir- dedi. Kendisine on aylık gebe bir deve verildi. Melek 'Allah o devede senin için bereket kılsın!' dedi.

Daha sonra melek, kel olanın yanına geldi. Ona, 'En çok ne istersin?' diye sordu. Adam, 'Güzel bir saç ve insanlara tiksinti veren şu durumdan kurtulmak.' diye cevapladı. Melek, onu da sıvazladı ve bu hali kayboldu. Kendisine güzel bir saç bahşedilmişti. Melek, 'En çok hangi maldan hoşlanırsın?' dedi. Adam, 'Sığır ya da deve' dedi. Kendisine gebe bir sığır verildi. Melek, 'Allah o malda senin için bereket kılsın!' dedi.

Ardından melek, körün yanına geldi. 'En çok istediğin şey nedir?' dedi. Adam, 'Allah'ın gözlerimi bana

geri bahşetmesini ve insanları görmeyi isterim.' dedi. Melek, adamı sıvazladı ve Allah görme gücünü adama geri bahşetti. Melek, 'En çok hangi malı seversin?' diye sorunca 'koyun' dedi. Adama doğurgan dişi bir koyun verildi. Diğer ikisinin hayvanları da, bununki de yavrulayıp ürediler. Birinin bir vadi dolusu devesi; birinin bir vadi dolusu sığırı ve diğerinin de bir vadi dolusu koyunu olmuştu.

Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem (devamla) dedi ki:

Daha sonra melek sedef hastası biri kılığında, daha önce sedef hastası olan adama geldi. 'Fakir bir adamım. Yolculuğum sırasında tüm imkânlarım elden gitti. Bugün önce Allah, sonra senin sayende yoluma devam edebilirim. Sana bu güzel rengi, bu güzel teni ve malı veren Allah için bir deve istiyorum ki yoluma devam edebileyim.' dedi. Adam, 'Mal verilecek yer çook!' dedi. Melek 'Ben seni sanki hatırlıyorum. Sen insanların görüntüsünden tiksindiği şu sedef hastası fakir adam değil misin? Allah sana mal-mülk nasip etmişti.' dedi. Adam, 'Ben bu malı büyüklerimden miras olarak aldım.' dedi. Melek, 'Eğer yalan söylüyorsan, Allah seni eski haline çevirsin!' dedi.

Sonra melek, kel olan adamın yanına onun eski kılığına bürünerek geldi. Bir öncekine söylediklerini buna da söyledi. Adam da diğeri gibi cevap verdi. Bunun üzerine melek, 'Eğer yalan söylüyorsan, Allah seni eski haline çevirsin!' dedi.

Ardından melek, kör biri kılığında daha önce kör olan adamın yanına gitti. 'Ben fakir bir adamım. Yolcuyum. Yolculuğum sırasında tüm imkânlarım tükendi.

Bugün önce Allah, sonra senin sayende varacağım yere gidebilirim. Sana gözlerini veren hakkı için yolculuğumda istifade edeceğim bir koyun versen bana!' dedi. Adam, 'Ben bir ama idim. Allah bana gözlerimi geri bağışladı. İstediğini al; istediğini bırak! Allah'a yemin ederim, bugün Allah için alacağın herhangi bir şey konusunda seni zora sokmayacağım!' dedi. Bunun üzerine melek, 'Malın sende kalsın! Siz bir imtihandan geçirildiniz. Allah senden razı oldu. Diğer iki arkadaşına ise kızıp öfkelendi.' dedi."(154)

İlgili Meseleler

1. Zikredilen âyetin (Fussilet, 50) tefsiri.

2. Ayette geçen **"Bu, benimdir."** sözünün ne manaya geldiği.

3. **"Kendimdeki bilgi sayesinde verildi."** sözünün ne manaya geldiği.

4. Anlatılan kıssadan çıkartılacak ibret ve dersler.

Açıklamalar

﴿وَلَئِنْ أَذَقْنَٰهُ رَحْمَةً مِّنَّا مِنۢ بَعْدِ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هَٰذَا لِى وَمَآ أَظُنُّ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةً وَلَئِن رُّجِعْتُ إِلَىٰ رَبِّىٓ إِنَّ لِى عِندَهُۥ لَلْحُسْنَىٰ﴾.

"Andolsun ki, kendisine dokunan bir zarardan sonra Biz ona bir rahmet tattırsak, 'Bu, benimdir, kıyametin kopacağını sanmıyorum, Rabbime döndürülmüş olsam bile muhakkak O'nun katında benim için daha güzel şeyler vardır.' der." (Fussilet, 50)

(154) Buhârî (3464), Muslim (2964), İbn Hıbbân (314).

Bu başlıkla kastedilen, şahsına verilen nimet ve rızkın kendi mahareti, yeteneği ve zekâsı sayesinde olduğunu iddia etmek ya da bu sebeblerle Allah'tan alacağı bir hak olduğunu ileri sürmek, tevhîde aykırıdır. Çünkü hakiki mümin, Allah'ın zahir ve batın tüm nimetlerini itiraf edip bu nimetlerden dolayı Rabbini övgüyle anan kimsedir. Bahşedilen nimetleri kendisine değil, Rabbinin fazlına ve ihsanına izafe eder. Bu nimetleri Rabbine itaatte kullanır. Allah'tan alacağı bir hak olarak görmez. Bütün haklar Allah'a aittir. İnsan her yönden yalnızca Allah'ın kuludur. İman ve tevhîd ancak bu yolla kemale erer. Zıddıyla ise nimetlere nankörlük, kendini beğenmişlik ve en büyük ayıplardan sayılan şımarıklık ortaya çıkar.

ELLİNCİ BÂB

"FAKAT (ALLAH) O İKİSİNE KUSURSUZ BİR ÇOCUK VERİNCE, İKİSİ DE ALLAH'A, VERDİĞİ ŞEY ÜZERİNDE BİRTAKIM ORTAKLAR KILAR OLDULAR. OYSA ALLAH ONLARIN ORTAK KOŞTUKLARINDAN ÇOK YÜCEDİR." (A'RÂF, 190) ÂYETİ HAKKINDA

İbn Hazm *rahimehullah* şöyle der:

«اتَّفَقُوا عَلَى تَحْرِيمِ كُلِّ اسْمٍ مُعَبَّدٍ لِغَيْرِ اللهِ؛ كَعَبْدِ عَمْرٍو وَعَبْدِ الْكَعْبَةِ، وَمَا أَشْبَهَ ذَلِكَ، حَاشَا عَبْدِ الْمُطَّلِبِ».

"Abdu Amr (Amr'ın kulu), Abdulkâbe (Kabe'nin kulu) gibi Allah'tan başkasının kulu anlamına gelen tüm isimlerin haramlığı üzerinde alimler ittifak etmiştir. Abdulmuttalib ismi ise bunun dışındadır."(155)

[Âyetin manası hakkında] İbn Abbas *radıyallâhu anhuma*'dan şöyle bir rivâyet nakledilmektedir:

«لَمَّا تَغَشَّاهَا آدَمُ حَمَلَتْ، فَأَتَاهُمَا إِبْلِيسُ، فَقَالَ: إِنِّي صَاحِبُكُمَا الَّذِي أَخْرَجَكُمَا مِنَ الْجَنَّةِ، لَتُطِيعَانِّنِي أَوْ لَأَجْعَلَنَّ لَهُ قَرْنَيْ أَيِّلٍ، فَيَخْرُجُ مِنْ بَطْنِكِ، فَيَشُقُّهُ، وَلَأَفْعَلَنَّ؛ يُخَوِّفُهُمَا، سَمِّيَاهُ عَبْدَ الْحَارِثِ، فَأَبَيَا أَنْ يُطِيعَاهُ، فَخَرَجَ مَيِّتًا، ثُمَّ حَمَلَتْ فَأَتَاهُمَا، فَذَكَّرَ لَهُمَا، فَأَدْرَكَهُمَا حُبُّ الْوَلَدِ، فَسَمَّيَاهُ عَبْدَ الْحَارِثِ؛ فَذَلِكَ قَوْلُهُ: ﴿جَعَلَا لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا آتَاهُمَا﴾.

"Adem *aleyhisselam*, hanımına yaklaşıp onunla beraber olunca o hamile kalmıştı. İblis yanlarına geldi ve korkuta-

(155) İbn Hazm, *Merâtibu'l-İcma'* (154).

rak 'Ben sizi cennetten çıkaran dostunuzum. Ya bana itaat edersiniz ya da bebeğinize keçi boynuzu gibi boynuzlar takarım, karnından çıkarken karnını parçalar. Yemin ederim bunu yapacağım! Mutlaka yapacağım! Ona Abdulharis (Haris'in kulu) adını verin!' dedi. İblis'e itaat etmediler. Bebek ölü doğdu. Daha sonra tekrar hamile kaldı. İblis tekrar geldi. Aynı şeyleri yeniden söyledi. Yine itaat etmediler. Bebek yine ölü doğdu. Daha sonra tekrar hamile kaldı. İblis bir daha geldi. Aynı şeyleri söyledi. Çocuk sahibi olma sevdasına, dediği gibi Abdulharis adını verdiler. İşte, '... **Allah'a, verdiği şey üzerinde birtakım ortaklar kılar oldular**' âyeti budur."(156)

Aynı kaynakta sahîh bir senedle rivâyet edildiğine göre; âyetin anlamı hakkında Katâde şöyle demektedir: "Allah'a ibâdet konusunda değil, itaat hususunda ortaklar koştular."(157)

Yine aynı kaynakta sahîh senedle gelen bir rivâyette: "**Andolsun, bize kusuzsuz bir çocuk verirsen...**" (A'râf, 189) âyeti hakkında Mücahid şöyle demektedir:

«أَشْفَقَا أَلَّا يَكُونَ إِنْسَانًا».

"Doğacak bebeklerinin insan olmayacağından korkuyorlardı."(158)

Hasan el-Basrî, Saîd b. Cubeyr ve başkalarından da bu manada rivâyetler nakledilmiştir.

---

(156) *Tefsiru İbn Ebî Hâtim*, 5/1634; İbn Cerîr, 9/99; *Fethu'l-Kadîr li'l-Şevkânî*, 2/279.

(157) Aynı yer: 5/1634.

(158) Aynı yer: 5/1634.

İlgili Meseleler

1. Allah'tan başkasına kulluk manası içeren her türlü ismi kullanmak haramdır.

2. Zikredilen A'raf suresindeki âyetin tefsiri.

3. Hakiki anlamı kastedilmeden sırf isimlendirmenin dahi şirk olduğu.

4. Eli ayağı düzgün, kusursuz bir kız evlat, Allah'ın insana bahşettiği bir hibedir.

5. Selefin itaatte şirk ile ibâdette şirk arasında fark belirtmeleri.

Açıklamalar

"Fakat (Allah) o ikisine kusursuz bir çocuk verince, ikiside Allah'a verdiği şey üzerinde birtakım ortaklar kılar oldular. Oysa Allah onların ortak koştuklarından çok yücedir." (A'râf, 190)

Bu babın hedefi, kendisine Allah tarafından bedenen kusursuz bir evlat bahşedilmiş olan kimsenin, çocuğunun dinini de kusursuz ve mükemmel kılmaya çalışarak nimetin daha eksiksiz hale gelmesine yardımcı olmaya çalışmasıdır. Allah'tan gelen nimete şükretmek gerekir. Çocuklara verilen isimlere dikkat etmeli, Allah'tan başkasının kulu anlamına gelebilecek adlandırmalardan kaçınılmalıdır.

Hiçbir nimet, Allah'tan başkasına izafe edilemez. Bu tür tutumlar nimete nankörlük etmek olması yanında tevhîde de zıddır.

ELLİ BİRİNCİ BÂB

"EN GÜZEL İSİMLER (EL-ESMÂÜ'L-HÜSNÂ) ALLAH'INDIR. O HALDE O'NA O GÜZEL İSİMLERLE DUA EDİN. O'NUN İSİMLERİ HAKKINDA EĞRİ-LİĞE SAPANLARI BIRAKIN. ONLAR YAPMAKTA OLDUKLARININ CEZASINA ÇARPTIRILACAKLARDIR." (A'RÂF, 180) ÂYETİ HAKKINDA

İbn Ebî Hâtim, İbn Abbâs *radıyallâhu anhuma*'dan **şöyle rivayet etmiştir:**

﴿يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ﴾: يُشْرِكُونَ.

"O'nun isimleri hakkında eğriliğe sapanlar" âyetinin manası 'şirk koşanlar'dır.

Yine İbn Abbâs *radıyallâhu anhuma*'dan şöyle rivâyet edilmiştir:

«سَمُّوا اللَّاتَ مِنَ الْإِلَهِ، وَالْعُزَّى مِنَ الْعَزِيزِ».

"Müşrikler putlarına Lât ismini el-ilâh'tan; Uzzâ ismini de el-Aziz'den türetip vermişlerdir."

A'meş'ten gelen açıklamada ise:

«يُدْخِلُونَ فِيهَا مَا لَيْسَ مِنْهَا».

"İsimlere, olmayan isimler ekleyenler" şeklindedir.[159]

İlgili Meseleler

1. Allah'ın isimlerinin olduğunun isbatı.
2. Bu isimlerin en güzel isimler olduğu.

---

[159] İbn Ebî Hatim, *Tefsîr;* Bak: *Dureru'l-Mensûr,* 3/615.

3. Bu isimlerle dua edilmesinin emredildiği.

4. Cahillerden ve eğri yola sapan mülhidlerden aksi tutum sergileyenlerin terk edilmesi.

5. Allah'ın isimleri konusunda ilhâdın (eğriliğe sapmanın) ne olduğunun açıklanması.

6. Eğri yola sapan mülhidlere yönelik tehdit.

Açıklamalar

"En güzel isimler (el-esmâu'l-husnâ) **Allah'ındır. O halde O'na o güzel isimlerle dua edin. O'nun isimleri hakkında eğri yola gidenleri bırakın. Onlar yapmakta olduklarının cezasına çarptırılacaklardır."** (A'râf, 180)

Tevhîdin aslı, yüce Allah'ın ya da Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kabul ettiği esmau'l-hüsnadır. Bu isimlerin ihtiva ettikleri yüce ve kıymetli manaların en güzel şekilde kavranması, bu isimlerle Allah'a dua ve ibâdette bulunulmasıdır.

Kul, dünya ve âhirete yönelik olarak Rabbinden ne istekte bulunursa bulunsun, esmau'l-hüsnadan münasip olanıyla tevessül etmelidir. Rızık isteyen Rezzâk ismiyle; rahmet ve mağfiret isteyen Rahman, Rahim, Birr, Kerim, Afuv, Ğafûr, Tevvab vb. isimleriyle dua etsin!

En efdal olanı, Allah'ın isim ve sıfatlarıyla ibâdet amaçlı dua edilmesidir. Bunun yolu esma-i hüsnânın manalarının kalpte hissedilmesinden geçer. Bu vesîleyle kalp, esmau'l-hüsnanın etkisini ve gereklerini kalbinde hisseder. En kıymetli bilgilerle dolar.

Meselâ; azamet, kibriya, mecd, celal ve heybet ile alakalı isimler kalpte Allah'a karşı saygı ve ihtiram hissinin oluşmasına neden olur.

İzzet, hikmet, ilim, kudretle ilgili olan isimler Allah *celle celâluhû*'ya karşı huşu, hudu ve boyun eğme duygusu verir.

İlim, haberdar olmak, kuşatıcılık, murakabe ve müşahedeyle alakalı isimler insanın tüm davranışlarının Allah tarafından gözlendiği, bozuk düşünce ve iradelerinin gözlem altında bulunduğu duygusu verir.

Zenginlik ve lütuf anlamıyla ilgili isimler, insanın Allah'a muhtaç olduğu, her an ve her halde O'na yönelmeye mecbur olduğu duygusu verir.

Kulun esmau'l-hüsna hakkındaki bilgilerinden ve bunlar vesîlesiyle Allah'a ibâdet etmesi dolayısıyla kalbinde oluşan bu anlayış ve hissiyattan daha yüce, daha efdal ve daha değerli olanı dünyada görülemez. Bunlar Allah tarafından kullara bağışlanan en büyük nimettir. Tevhîdin ruhu ve rahmetidir.

İnsanın önünde açılan bu kapı, ancak kamil muvahhidlerde gerçekleşen halis tevhîd ve kamil îmân kapısıdır.

Allah'ın isim ve sıfatlarının bulunduğunu kabul etmek, bu yüce hedefin temelini teşkil eder.

Allah'ın isim ve sıfatları konusundaki ilhad ise bu büyük ve önemli hedef ile taban tabana zıddır.

İlhadın Türleri

İlhada sapan kişi;

- Cehmiyye ve benzerleri gibi esmau'l-hüsnanın manalarını kabul etmeyebilir.
- Rafızî ve diğer Müşebbihe gibi Allah'ın isim ve sıfatlarını yaratılanların sıfatlarına benzetebilir. Meselâ; müşrikler gibi "İlah" isminden Lat'ı; "Aziz" isminden Uzza'yı ve "Mennan" isminden de Menat'ı türetip yaratılmışlara

Allah'ın isimlerini verebilirler. Allah'a ait olan isimlerden yeni isimler türeterek Allah *azze ve celle*'nin kendine özgü haklarından bazısını (mesela ibâdet olunma hakkını) bu yaratılmışa tanıyabilirler.

Allah'ın isimleri hakkındaki ilhadın hakikati, açıklamalar yapılırken, te'vil, tahrif vb. yollarla lafız ve manalarıyla kastedilen hedeften saptırılmasıdır. Bütün bunlar tevhîde ve îmâna aykırıdır.

ELLİ İKİNCİ BÂB

"ESSELÂMU ALALLAH/ALLAH'A SELAM OLSUN" DENMEYECEĞİNE DAİR

Sahîh[-i Buhârî ve Muslim]'de yer aldığına göre İbn Mes'ûd *radıyallâhu anh* şöyle anlatmaktadır:

«كُنَّا إِذَا كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي الصَّلَاةِ قُلْنَا: «السَّلَامُ عَلَى اللهِ مِنْ عِبَادِهِ، السَّلَامُ عَلَى فُلَانٍ وَفُلَانٍ» فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَقُولُوا السَّلَامُ عَلَى اللهِ؛ فَإِنَّ اللهَ هُوَ السَّلَامُ».

"Namazda Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* ile birlikteyken 'Kullarından Allah'a selâm olsun! Falana ve falana da selâm olsun!' derdik. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *'Esselâmu alallah -Allah'a selâm olsun- demeyin. Çünkü Allah, es-Selâm'dır.'"*[160]

İlgili Meseleler

1. es-Selâm'ın açıklanması.
2. Selâmın "tahıyye," yani "esenlik ve selâmet dileme" olduğu.
3. Allah'a hitaben bu tür dileklerde bulunulamayacağı.
4. Böyle bir dilekte bulunulamayacağının nedeni.
5. Allah'a nasıl selâmlamada bulunulacağının Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* tarafından öğretilmesi.[161]

---

[160] Buhârî (835), Muslim (402).

[161] İlgili hadisin devamında Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, namazda bilinen tahiyyatın okunmasını tavsiye etmektedir. (Çev.).

Açıklamalar

Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* bu manayı, *"Allah, es-Selâm'dır."* sözüyle açıklamaktadır. Allah, her türlü ayıp ve noksanlıktan, herhangi bir mahluka benzemekten uzak olan es-Selâm'dır. Kullarını afetlerden, belalardan selâmete eriştirendir. Kullar hiçbir surette Allah *celle celâluhû*'nun seviyesine ulaşamazlar; dolayısıyla Allah'a hiçbir zarar ve fayda veremezler. Bilakis tüm yaratılanlar, tüm hallerinde Allah'a muhtaçtırlar. Allah, Ğani (zengin, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan) ve Hamîd (sonsuz övgüye layık)'dir.

ELLİ ÜÇÜNCÜ BÂB

"ALLAH'IM, DİLERSEN BENİ BAĞIŞLA" DEMEK

Sahîh[-i Buhârî ve Muslim]'de Ebû Hureyre *radıyallâhu anh*'tan gelen bir rivâyette Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«لَا يَقُلْ أَحَدُكُمْ: اللَّهُمَّ! اغْفِرْ لِي إِنْ شِئْتَ. اللَّهُمَّ! ارْحَمْنِي إِنْ شِئْتَ؛ لِيَعْزِمِ الْمَسْأَلَةَ! فَإِنَّ اللهَ لَا مُكْرِهَ لَهُ».

"Herhangi biriniz 'Allah'ım, dilersen beni bağışla! Allah'ım, dilersen bana merhamet et!' demesin! İstediğini, azmederek istesin! Çünkü Allah'ı zor altına sokacak kimse yoktur."(162)

Muslim'in rivâyetinde şöyle geçmektedir:

«وَلْيُعَظِّمِ الرَّغْبَةَ؛ فَإِنَّ اللهَ لَا يَتَعَاظَمُهُ شَيْءٌ أَعْطَاهُ».

"(İstekte bulunan) İsteğe rağbet göstersin! (Arzu ettiği şeyi büyütsün) Çünkü hiçbir şey Allah'a karşı büyük görünmez ve o isteği karşılar!"(163)

İlgili Meseleler

1. Duada istisna yapmanın yasaklanması.
2. Bu konudaki illetin ne olduğu.

---

(162) Buhârî (6339), Muslim (2679), Ebû Dâvûd (1483), Tirmizî (3497), Nesâî, *Kubrâ*, (10418, 10419), İbn Mâce (3854), Mâlik (1/213), Ahmed (2/243, 457, 463, 464, 486), İbn Hıbbân (977).

(163) Muslim (2679).

3. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, *"İsteğinde azimli davransın!"* sözü.

4. İsteğin ciddiyetle yapılması.

5. Bu konudaki emrin illeti.

Açıklamalar

Her şey Allah'ın iradesine ve meşietine bağlı olsa da rahmet ve mağfiret gibi dinî isteklerle afiyet, rızık gibi dine yardımcı dünyevî isteklerde bulunurken kulun ciddi ve ısrarcı olması emredilmektedir. Bu istek, kulluğun kendisi ve özüdür.

Bunun yolu da isteklerin meşiete bağlanarak şartlı bir şekilde değil, emredildiği gibi doğrudan, kesin bir biçimde arzedilmesidir. Böyle bir tutum sergilenmesi tamamıyla hayırdır ve hiçbir zararı yoktur. Allah'ın karşısında büyük olan hiçbir şey yoktur.

Bu tür isteklerde bulunmakla maslahatı ve menfaati tahakkuk etmeyen ve meydana gelişi insan için hayırlı olup olmadığı kesin olarak bilinmeyen belirli bazı isteklerde bulunulması arasında nasıl bir fark olduğu anlaşılmaktadır. İnsan, Rabbine dua ederek iki durumdan kendisi için hayırlı olanın seçimini Rabbine bırakabilir.

Meselâ me'sur bir dua şöyledir:

"Allah'ım, hayat benim için hayırlıysa beni yaşat! Ölümümün benim için daha hayırlı olduğunu biliyorsan, canımı al!"[164]

İstihare duası da aynı şekildedir.[165]

---

[164] Buhârî (5671), Muslim (2670).

[165] Buhârî (7390).

Faydalı olduğu ve zararı bulunmadığı bilinen şeylerin istenmesi, kulun bu tür isteklerini kesin bir dille yapıp meşiet şartına bağlamamasıyla sonucu bilinmeyen, fayda ya da zarardan hangisinin ağır bastığı kestirilemeyen ve bu sebeble de her şeyi ilim, kudret, rahmet ve lütufla ihata eden Allah'ın seçimine bağlanması arasındaki ince fark iyi anlaşılmalıdır.

ELLİ DÖRDÜNCÜ BÂB

KULUM (KÖLEM) VE CARİYEM DENİLMEMESİ

Sahîh[-i Buhârî ve Muslim]'de Ebû Hureyre *radıyallâhu anh*'ın anlattığına göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«لَا يَقُلْ احَدُكُمْ: أَطْعِمْ رَبَّكَ، وَضِّئْ رَبَّكَ! وَلْيَقُلْ: سَيِّدِي وَمَوْلَايَ، وَلَا يَقُلْ أَحَدُكُمْ: عَبْدِي وَأَمَتِي! وَلْيَقُلْ: فَتَايَ وَفَتَاتِي وَغُلَامِي».

"Herhangi biriniz (kölesine hitaben) 'Rabbini doyur, Rabbine abdest aldır.' demesin! 'Efendim, sahibim!' desin! Herhangi biriniz 'Kulum!' demesin! 'Yardımcım, hizmetçim!' desin!"(166)

İlgili Meseleler

1. "Kulum, cariyem" gibi ifadelerin yasaklanmış olması.

2. Kölenin "Rabbim" diyemeyeceği; köleye de "Rabbini doyur!" denemeyeceği.

3. Birinciye "yardımcım, hizmetçim" denilmesinin öğretilmesi.

4. İkinciye de "efendim, sahibim" denilmesinin öğretilmesi.

5. Ağızdan çıkan kelime ve lafızlarda dahi tevhîdi zedeleyebilecek unsurlara dikkat edilmesi gerektiği.

---

(166) Buhârî (2552), Muslim (2249), Ebû Dâvûd (4975, 4976), Nesâî, *Kubrâ*, (10070,10072), Ahmed (2/316, 423, 444, 463, 484, 491).

Açıklamalar

Bununla hedeflenen kulun uzak da olsa birtakım vehimlere ve sakıncalara yol açması muhtemel olan ifadeleri bırakıp daha zararsız sözcükler kullanmaya teşvik edilmesi. Meselâ 'kulum' yerine 'hizmetçim, yardımcım' denilmesi gibi. Bu tür ifadelerin kullanılması haram değildir. Fakat dilin muhtemel bir sakıncaya yol açmayacak tabirlere alıştırılması müstehabdır. Dilin sakıncalı unsurlardan en güzel şekilde korunması edep ve terbiyedendir. Kullanılan kelimelerde dahi edebe riâyet etmek, ihlasın mükemmellik göstergelerindendir. Özellikle de bu tür sözcükler konumuz için en güzel örnektir.

ELLİ BEŞİNCİ BÂB

ALLAH ADIYLA İSTEYENİN GERİ ÇEVRİLMEYECEĞİ

İbn Ömer *radıyallâhu anhuma*'dan rivâyete göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«مَنْ سَأَلَ بِاللهِ فَأَعْطُوهُ، وَمَنِ اسْتَعَاذَ بِاللهِ فَأَعِيذُوهُ، وَمَنْ دَعَاكُمْ فَأَجِيبُوهُ، وَمَنْ صَنَعَ إِلَيْكُمْ مَعْرُوفًا فَكَافِئُوهُ؛ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا مَا تُكَافِئُونَهُ! فَادْعُوا لَهُ حَتَّى تَرَوْا أَنَّكُمْ قَدْ كَافَأْتُمُوهُ».

"Allah adına istekte bulunana verin! Allah adına korunmanıza sığınanı koruyun! Sizi davet edene icabet edin! Size iyilikte bulunanı mükâfatlandırın! Ödül olacak bir şey bulamazsanız onu mükâfatlandırmış olduğunuzu görene kadar onun için dua edin!"(167)

İlgili Meseleler

1. Allah adına korunmak isteyenin korunması gerektiği.
2. Allah adına isteyene verilmesi gerektiği.
3. Davete icabet.
4. Yapılan iyiliğin ödüllendirilmesi.
5. Mükâfat vermeye güç yetiremeyenin yaptığı duanın da ödül yerine geçeceği.
6. "Mükâfatlandırmış olduğunuzu görene kadar..." ifadesinden anlaşılan (duanın kısa tutulmaması gerektiğidir.)

---

(167) Nesâî (2565), Ebû Dâvûd (1672), Ahmed (2/99), İbn Hıbbân, *Mevârid* (207).

ELLİ ALTINCI BÂB

ALLAH'IN VECHİ (YÜZÜ) İLE YALNIZCA CENNETİN İSTENEBİLECEĞİ

Rivâyete göre Câbir *radıyallâhu anh*, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şu hadisini aktarmaktadır:

«لَا يُسْأَلُ بِوَجْهِ اللهِ؛ إِلَّا الْجَنَّةُ».

"Allah'ın yüzü ile yalnızca cennet istenir."[168]

İlgili Meseleler

1. Allah'ın vechi/yüzü ile yalnızca arzulananların en zirvesinde olan (cennet) istenebilir.
2. Allah'ın vech/yüz sıfatının isbat edilmesi.

Açıklamalar

Bir önceki bâb, kendisinden istekte bulunulan kimselere hitap etmekteydi. En büyük vesîle olan Allah *celle celâluhû* adına bir şeyler istenildiğinde, muhatap olanın, Allah'ın hakkına saygı/ihtiram gereği ve Müslüman kardeşinin hakkının ödenmesi kabilinden olarak isteği geri çevirmemesi gerekir.

Anlatmakta olduğumuz bâb, istekte bulunanlara yöneliktir. İstekte bulunacak olanların Allah'ın isim ve sıfatlarına ihtiram göstermesi, Allah rızâsı için birtakım dünyevî isteklerde bulunmaması gerekir. Allah'ın rızâsı için istenebile-

[168] Ebû Dâvûd (1671), Beyhakî *Sunenu'l-Kubrâ* (4/199) el-Elbânî *Daîfu'l-Câmi*'de (6351) hadisin zayıf olduğunu belirtmiştir.

cek en yüce ve üstün istek cennet ve nimetleridir; Allah'ın rızâsıdır; O'nun kerîm olan yüzüne bakmakla ve kendisiyle konuşmakla lezzet bulmaktır. Allah için istenebilecek en yüce istek bundan başkası değildir.

Dünyevî ve daha aşağı değere sahip istekler Allah'tan istenecekse, Allah'ın rızâsı vesîle kılınarak istenebilir.

ELLİ YEDİNCİ BÂB

"EĞER" (لَوْ) HAKKINDA

﴿ثُمَّ أَنزَلَ عَلَيْكُم مِّنۢ بَعْدِ ٱلْغَمِّ أَمَنَةً نُّعَاسًا يَغْشَىٰ طَآئِفَةً مِّنكُمْ ۖ وَطَآئِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِٱللَّهِ غَيْرَ ٱلْحَقِّ ظَنَّ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ ۖ يَقُولُونَ هَل لَّنَا مِنَ ٱلْأَمْرِ مِن شَىْءٍ ۗ قُلْ إِنَّ ٱلْأَمْرَ كُلَّهُۥ لِلَّهِ ۗ يُخْفُونَ فِىٓ أَنفُسِهِم مَّا لَا يُبْدُونَ لَكَ ۖ يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ ٱلْأَمْرِ شَىْءٌ مَّا قُتِلْنَا هَٰهُنَا ۗ قُل لَّوْ كُنتُمْ فِى بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ ٱلَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ ٱلْقَتْلُ إِلَىٰ مَضَاجِعِهِمْ ۖ وَلِيَبْتَلِىَ ٱللَّهُ مَا فِى صُدُورِكُمْ وَلِيُمَحِّصَ مَا فِى قُلُوبِكُمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ﴾.

"(Diyorlar ki:) **'Eğer bu işten bize bir yarar olsaydı, burada öldürülmezdik.' De ki: 'Eğer siz evlerinizde olsaydınız bile, üzerlerine öldürülmesi yazılmış olanlar yatacakları** (ölecekleri) **yerlere çıkıp gidecekti. Allah bunu göğüslerinizdekini denemek ve kalplerinizdekini temizlemek için yaptı. Allah, göğüslerin özünü bilir."** (Âl-i İmrân, 154)

﴿ٱلَّذِينَ قَالُوا۟ لِإِخْوَٰنِهِمْ وَقَعَدُوا۟ لَوْ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُوا۟ ۗ قُلْ فَٱدْرَءُوا۟ عَنْ أَنفُسِكُمُ ٱلْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ﴾.

"(Evlerinde) **oturup da kardeşleri hakkında, 'Bize uysalardı öldürülmezlerdi.' diyenlere, 'Eğer doğru sözlü insanlar iseniz, canlarınızı ölümden kurtarın bakalım!' de."** (Âl-i İmrân, 168)

Sahîh[-i Müslim]'de Ebû Hureyre *radıyallâhu anh*'tan gelen bir rivâyette Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

«احْرِصْ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ، وَاسْتَعِنْ بِاللهِ وَلَا تَعْجَزَنَّ، وَإِنْ أَصَابَكَ شَيْءٌ؛ فَلَا تَقُلْ: لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَذَا! لَكَانَ كَذَا وَكَذَا! وَلَكِنْ قُلْ: قَدَّرَ اللهُ وَمَا شَاءَ فَعَلَ؛ فَإِنَّ لَوْ تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ».

"Sana fayda veren şeye karşı hırslı ol! Allah'tan yardım dile! Aciz olma! Bir musîbet dokunursa, 'Eğer şöyle yapsaydım, şöyle şöyle olurdu.' deme. Bunun yerine 'Allah böyle takdir etmiş. O dilediğini yapar.' de. 'Eğer' sözü şeytanın etkisine kapı aralar."[169]

İlgili Meseleler

1. Âl-i İmrân sûresinde yer alan iki âyet-i kerimenin tefsiri.

2. Musîbet dokunduğunda *"Eğer şöyle olsaydı..."* gibi sözlerin söylenmesinin açıkça yasaklanması.

3. Bu tür sözlerin şeytanın etkisine kapı aralayacağının bildirilerek illetin ne olduğunun açıklanması.

4. Güzel söz söylemeye yönlendirilmesi.

5. Allah'tan yardım dilemekle birlikte fayda veren şeylere hırs göstermenin emredilmesi.

6. Bunun zıddı olan acziyetin yasaklanması.

Açıklamalar

Şu bilinmeli ki, "eğer" sözünün kullanımı övülen ve yerilen olarak iki kısma ayrılır.

---

[169] Muslim (2664), İbn Hıbbân (2896), Ahmed (4/332).

Yerilen kullanım

İnsanın başına hoşlanmadığı bir hadise gelip de bunun üzerine "Şöyle şöyle yapsaydım eğer, şöyle olurdu." demesidir. Bu tür sözler şeytanın hilelerindendir, iki sakıncası bulunmaktadır:

a) Böyle sözler insanın önünde pişmanlık, öfke ve hüzün gibi faydası olmayan ve kapatılması elzem olan kapılar açar.

b) Allah'a ve belirlemiş olduğu kadere karşı edepsizlik söz konusudur. Çünkü büyük olsun, küçük olsun tüm işler ve olaylar Allah *celle celâluhû*'nun kazâ ve kaderine bağlıdır. Meydana gelen olayların önüne geçilemez; olacaksa olacaktır. "Eğer şöyle olsaydı, böyle olmazdı," "Eğer şunu yapsaydım, böyle olurdu." gibi sözler Allah *celle celâluhû*'nun kazâ ve kaderine karşı sergilenen bir tür itiraz, bir nevi îmân zayıflığıdır.

Hiç kuşkusuz bu iki sakıncalı durumdan kurtulmadıkça insanın îmânı ve tevhîdi mükemmelleşemez.

Övülen kullanım

İnsanın hayır temenni ederek ya da bir bilgiyi ve hayrı öğretmek amacıyla "eğer" sözünü kullanmasıdır.

Meselâ; Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, *"Eğer arkamda bıraktığım şu iş tekrar önüme çıksaydı, hedyi (kurbanlık hayvanı) yanımda getirmez, umreye başlardım."*[170] sözü, hayır temenni edenin, "Eğer falancadaki gibi malım olsaydı, onun gibi hayır işlerdim."[171] demesi ve Mûsâ *aleyhisselam* ile Hızır kıssası konusunda *"Eğer karde-*

[170] Buhârî (2505), Muslim (1216).
[171] Buhârî (7232).

şim Mûsâ sabretseydi, Allah aralarında geçen olayları bize anlatırdı."[172] demesi örnek olarak gösterilebilir.

"Eğer" sözü, hayır temennisi amacıyla söyleniyorsa övgüye değerdir. Kötülük temennisiyle söyleniyorsa yerilen türdendir.

"Eğer" sözünün kullanımı, kullanımına neden olan duruma göre farklılık göstermektedir. Sıkıntı, hüzün, kazâ ve kadere yönelik îmân zayıflığı ya da kötülük temennisi gibi nedenlerden dolayı kullanılmaktaysa, bu tür kullanım yerilen türdendir. Hayra duyulan istek, başkalarının hayra yönelmesini sağlamak gibi sebeblerle kullanılmaktaysa övgüye değer bir kullanım olur. Bu nedenle müellif, bâb başlığını, her ikisine de muhtemel olacak şekilde zikretmiştir.

[172] Buhârî (3401), Muslim (2380).

ELLİ SEKİZİNCİ BÂB

RÜZGARA SÖVMENİN YASAKLANMIŞ OLDUĞU

Ubeyy b. Ka'b *radıyallâhu anh*'tan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«لَا تَسُبُّوا الرِّيحَ؛ فَإِذَا رَأَيْتُمْ مَا تَكْرَهُونَ فَقُولُوا: «اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ هَذِهِ الرِّيحِ، وَخَيْرِ مَا فِيهَا وَخَيْرِ مَا أُمِرَتْ بِهِ، وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ هَذِهِ الرِّيحِ، وَشَرِّ مَا فِيهَا، وَشَرِّ مَا أُمِرَتْ بِهِ».

"Rüzgâra sövmeyin! Hoşlanmadığınız bir şey gördüğünüzde 'Allah'ım, Senden bu rüzgârın, rüzgârla gelenin ve muhatap olduğu emrin hayrını isterim. Rüzgârın, rüzgârla gelenin ve muhatap olduğu emrin şerrinden Sana sığınırım.' deyin!"[173] (Tirmizi rivayet edip sahih olduğunu söylemiştir.)

İlgili Meseleler

1. Rüzgâra sövmenin yasaklanması.
2. İnsanın hoşlanmadığı bir şeyle karşılaştığında faydalı sözler söylemesinin teşvik edilmesi.
3. Rüzgârın emir altında olduğuna dikkat çekilmesi.
4. Rüzgarın bazen hayırla, bazen şerle emrolunabileceği.

---

[173] Tirmizî (2252), Nesâî, *Kubrâ*, (10769, 10770), Ahmed, (5/123). el-Elbânî, *Sahîhu'l-Câmi'*de (7315) sahîh olduğunu söylemiştir.

Açıklamalar

Daha önce zikredilmiş olan zamana sövmekle benzerlik arzetmektedir. Ancak o konu zaman içinde meydana gelen tüm olayları kapsarken bu, yalnızca rüzgârla alakalıdır. Rüzgâra sövmek haram olmakla birlikte, insanın aklî ve fikrî seviyesizliğinin de bir göstergesidir. Çünkü rüzgâr Allah'ın emri ve idaresi altındadır. Dolayısıyla rüzgâra sövmek, dolaylı olarak rüzgârı idare edene de sövmek demektir. Rüzgâra söven kimse -genel olarak- böyle bir maksadı gönlünden geçirmese de durum bundan daha kötüdür. Müslümanın gönlünden böylesi bir düşüncenin geçmesi mümkün değildir.

ELLİ DOKUZUNCU BÂB

"ALLAH'IN HAKKINDA GERÇEKLE İLGİSİ BULUNMAYAN CAHİLİYE ZANNINDA BULUNUYORLAR VE 'BU İŞTE BİZE BİR YARAR VAR MI?' DİYORLAR. DE Kİ: 'BÜTÜN İŞ ALLAH'A AİTTİR. ONLAR İÇLERİNDE SANA AÇIKLAYAMADIKLARI ŞEYLERİ SAKLIYORLAR. DİYORLAR Kİ: 'EĞER BU İŞTEN BİZE BİR YARAR OLSAYDI, BURADA ÖLDÜRÜLMEZDİK.' DE Kİ: 'EĞER SİZ EVLERİNİZDE OLSAYDINIZ BİLE, ÜZERLERİNE ÖLDÜRÜLMESİ YAZILMIŞ OLANLAR YATACAKLARI (ÖLECEKLERİ) YERLERE ÇIKIP GİDECEKTİ. ALLAH BUNU GÖĞÜSLERİNİZDEKİNİ DENEMEK VE KALPLERİNİZDEKİNİ TEMİZLEMEK İÇİN YAPTI. ALLAH GÖĞÜSLERİN ÖZÜNÜ BİLİR." (ÂL-İ İMRÂN, 154) AYETİ HAKKINDA

﴿وَيُعَذِّبَ ٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتِ وَٱلْمُشْرِكِينَ وَٱلْمُشْرِكَٰتِ ٱلظَّآنِّينَ بِٱللَّهِ ظَنَّ ٱلسَّوْءِ ۚ عَلَيْهِمْ دَآئِرَةُ ٱلسَّوْءِ ۖ وَغَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ ۖ وَسَآءَتْ مَصِيرًا﴾

"(Bir de bunlar) **Allah hakkında kötü zanda bulunan münâfık erkeklere ve münâfık kadınlara, Allah'a ortak koşan erkeklere ve ortak koşan kadınlara azâb etmesi içindir. Müslümanlar için bekledikleri kötülük çemberi başlarına gelsin! Allah onlara gazâb etmiş, lânetlemiş ve cehennemi kendilerine hazırlamıştır. Orası ne kötü bir yerdir!"** (Fetih, 6)

İbnu'l-Kayyım *rahimehullah*, birinci âyet hakkında şunları kaydeder: Bu âyetteki zan, Allah'ın peygamberine destek vermeyeceği ve davasının yok olup gideceği şeklinde tefsir edilmiştir.

Ayrıca başa gelenin Allah'ın kaderi ve hikmeti çerçevesinde gerçekleşmediği düşüncesinde olmak şeklinde de tefsir edilmiştir.

Kaderin, hikmetin, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in davasının tamama ermesinin ve Allah'ın onu din konusunda muzaffer kılmasının inkarı olarak da tefsir edilmiştir.

Fetih sûresinde münâfıkların ve müşriklerin sahip oldukları bildirilen kötü zan budur.

Bu, gerçekten kötü bir zandır. Çünkü yüce Allah'a, O'nun hikmetine, hamdine ve vaadine layık olmaktan oldukça uzaktır.

Bâtılı hak üzerine çıkarıp da böylelikle hakkın yok olacağını zanneden veya olan bitenin Allah'ın kazâ ve kaderi çerçevesinde cereyan ettiğini inkar eden ya da kaderin hamdi gerektiren üstün bir hikmete mebni olduğunu kabul etmeyip bunun sadece soyut bir dilemeye bağlı olduğunu ileri sürenlerin zan ve inkarları küfür ehlinin zannıdır. Ateşe girecek o kafirlerin vay haline. (Sad, 27)

Çoğu insan, kendileriyle ya da başkalarıyla ilgili hususlarda Allah hakkında su-i zanda bulunmaktadır. Bu musîbetten tek kurtulabilen Allah'ı, isimlerini, sıfatlarını, hikmet ve hamdinin gereklerini hakkıyla kavrayanlardır.

Nefsine nasihat eden akıllı kimse bu hususlara özen göstermelidir. Allah'a tevbe edip Rabbi hakkında su-i zanda bulunmaktan dolayı istiğfar dilemelidir.

Şöyle bir araştırılsa kadere karşı bir hoşnutsuzluk, bir kınama sözkonusu olduğu görülebilir. "Şöyle olması lazımdı; böyle olması gerekti." gibi sözler duyulabilir. Karşılaştığı şeyleri azımsayan ya da çok bulan kimseler olduğu müşa-

hede edilebilir. Kendini bir yokla bakalım! Acaba sen bunlardan uzak ve selamette misin?

"Kurtulmuşsan bundan
Almışsın yükü sırtından
Yoksa saymam seni ben
Kurtulmuş olanlardan."

İlgili Meseleler

1. Âl-i İmrân sûresindeki 154. âyetin tefsiri.
2. Fetih sûresindeki 6. âyetin tefsiri.
3. Zannın sayılamayacak kadar türü bulunduğu.
4. Allah hakkında Su-i zanda bulunmaktan, ancak kendini ve isim ve sıfatlarıyla Rabbini tanıyan kurtulabilir.

Açıklamalar

"Allah'ın hakkında gerçekle ilgisi bulunmayan cahiliye zannında bulunuyorlar."

İnsan, Allah'ın kendisi hakkında bildirdiği isim, sıfat, mükemmellik gibi hususların tümüne inanmadan, Rabbinin bildirdiği her şeyi, yapacağı fiilleri, dinin muzaffer kılınıp hakkın gerçekleştirileceği, bâtılın yok edileceği yönündeki vaadleri tasdik etmeden îmânı ve tevhîdi gerçekleştiremez. Bunlara inanmak îmândandır. Kalbin bu hususlar karşısındaki huzuru îmândandır.

Buna aksi yöndeki tüm zanlar, tevhîde aykırı cahiliye zannıdır. Çünkü Allah hakkında kötü zan beslemek, mükemmelliğine aykırı bir kanıda bulunmak, verdiği haberi yalanlayıp vaadinden şüphe etmek demektir. Allah en iyisini bilir.

ALTMIŞINCI BÂB

KADERİ İNKAR EDENLER

İbn Ömer *radıyallâhu anhuma* şöyle demiştir:

«والَّذِي نَفْسُ ابْنِ عُمَرَ بِيَدِهِ، لَوْ كَانَ لِأَحَدِهِمْ مِثْلُ أُحُدٍ ذَهَبًا، ثُمَّ أَنْفَقَهُ فِي سَبِيلِ اللهِ مَا قَبِلَهُ اللهُ مِنْهُ، حَتَّى يُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ». ثُمَّ اسْتَدَلَّ بِقَوْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْإِيمَانُ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ».

"İbn Ömer'in canını elinde bulundurana yemin olsun ki! (Kader inkarcılarından) birinin Uhut Dağı kadar altını olsa, sonra bunu Allah yolunda infak etse, kadere îmân etmedikçe Allah bunu kabul etmez." dedi ve daha sonra Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in şu hadisini delil olarak okudu: *"İman Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe inanman; hayrı ve şerriyle kadere îmân etmendir."*(174)

Rivâyete göre 'Ubâde b. Sâmit *radıyallâhu anh*, oğluna şöyle demiştir:

«يَا بُنَيَّ، إِنَّكَ لَنْ تَجِدَ طَعْمَ الْإِيمَانِ حَتَّى تَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ، وَمَا أَخْطَأَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَكَ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللهُ الْقَلَمَ، فَقَالَ لَهُ: اكْتُبْ! فَقَالَ: رَبِّ، وَمَاذَا

(174) Muslim (8), Ebû Dâvûd (4695), Tirmizî (2613), Nesâî, (8/98), İbn Mâce (63), Ahmed, (1/52-53).

أَكْتُبْ؟» قَالَ: اُكْتُبْ مَقَادِيرَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ. يَا بُنَيَّ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ مَاتَ عَلَى غَيْرِ هَذَا فَلَيْسَ مِنِّي».

"Yavrucuğum! Başına gelen şeylerin sana gelmeyecek olmasının mümkün olmadığını; başına gelmeyen şeylerin de sana gelmeyecek olmasının mümkün olmadığını bilmeden îmânın tadına eremezsin. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu duymuştum: *"Allah, kalemi ilk yarattığında ona, 'Yaz' dedi. Kalem 'Ne yazayım, ya Rabbi?' dedi. 'Kıyamet kopana kadar her şeyin kaderini yaz!' buyurdu."* Yavrucuğum! Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, *"Bundan başka bir durum üzere ölen benden değildir."* dediğini duydum."[175]

İmam Ahmed'in bir rivâyeti şu şekildedir:

«إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللهُ تَعَالَى الْقَلَمَ، فَقَالَ لَهُ: اُكْتُبْ، فَجَرَى فِي تِلْكَ السَّاعَةِ بِمَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ».

"Allah, ilk önce kalemi yaratmış ve ona 'Yaz!' demiştir. O anda kıyamete dek olacaklar yürürlüğe girmiştir."[176]

İbn Vehb'in rivâyetine göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«فَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ أَحْرَقَهُ اللهُ بِالنَّارِ».

"Hayrı ve şerriyle kadere inanmayanı Allah cehennem ateşiyle yakar (yaksın!)"

Müsned ve *Sünen*'lerde rivâyet edildiğine göre İbnu'd-Deylemî şöyle anlatmaktadır:

---

[175] Ebû Dâvûd (4700), Tirmizî (2155), Ahmed (5/318). el-Elbânî, *Sahîhu Suneni't-Tirmizî*'de sahîh olduğunu söylemiştir.

[176] Ahmed (5/317), İbn Ebî Asım (107).

«أَتَيْتُ أُبَيَّ بْنَ كَعْبٍ فَقُلْتُ: «فِي نَفْسِي شَيْءٌ مِنَ الْقَدَرِ فَحَدِّثْنِي بِشَيْءٍ، لَعَلَّ اللهَ يُذْهِبُهُ مِنْ قَلْبِي». فَقَالَ: «لَوْ أَنْفَقْتَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا مَا قَبِلَهُ اللهُ مِنْكَ حَتَّى تُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ، وَتَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ، وَمَا أَخْطَأَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَكَ، وَلَوْ مِتَّ عَلَى غَيْرِ هَذَا لَكُنْتَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ». قَالَ: «فَأَتَيْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ مَسْعُودٍ، وَحُذَيْفَةَ بْنَ الْيَمَانِ، وَزَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ، فَكُلُّهُمْ حَدَّثَنِي بِمِثْلِ ذَلِكَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ».

"Ubey b. Ka'b *radıyallâhu anh*'ın yanına geldim. 'Kader hakkında bende bir (şüphe) şey var. Bana bir şeyler anlat! Belki Allah kalbimden bu şüpheyi giderir.' Bunun üzerine Ubey b. Ka'b *radıyallâhu anh* şunları söyledi: 'Uhud Dağı miktarınca altın infak etsen de kadere îmân etmedikçe ve başına gelenin gelmeme ihtimalinin, başına gelmeyenin de gelme ihtimalinin olmadığını bilmedikçe Allah bunu kabul etmez. Bundan başka bir hal üzere ölürsen, cehennem ehlinden olursun.' İbnu'd-Deylemî anlatmaya devam eder: 'Daha sonra Abdullah b. Mes'ûd, Huzeyfe b. Yemân ve Zeyd b. Sâbit *radıyallâhu anhum*'un yanına gittim. Hepsi de Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'den rivâyet ettikleri aynı hadisi anlattılar."[177] [Hakim, *Sahîh*'inde rivâyet etmiştir.]

İlgili Meseleler

1. Kadere îmânın farz oluşunun beyanı.
2. Kadere îmânın keyfiyetinin beyanı.
3. Kadere îmân etmeyenin amelinin boşa çıkacağı.
4. Kadere îmân etmedikçe hiç kimsenin îmânın tadını alamayacağının bildirilmesi.

[177] Ahmed (5/182), Ebû Dâvûd (4699), İbn Mâce (77), İbn Ebî Asım (111), Abd b. Humeyd (247). Hadis, şavâhidiyle birlikte sahîhtir.

5. Allah'ın ilk yarattığı şeyin zikredilmesi.

6. O anda kıyamete kadar olacakların kaderinin yazılması.

7. Kadere îmân etmeyenlerden Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in uzak olduğu.

8. Selefin belli bir şüpheyi âlimlere sorarak gidermeye çalışması.

9. Âlimlerin şüpheyi giderecek yanıtlar vermesi ve sözü yalnızca Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e nisbet etmeleri.

Açıklamalar

Kitab, sünnet ve ümmetin icamı ile sabit olduğuna göre kadere îmân, îmânın rükünlerindendir. Meydana gelen ve gelmeyen her şeyin Allah'ın dilemesine bağlı bulunduğuna inanmak gerekir. Buna böylece inanmayan hakikatte Allah'a da inanmamıştır.

Kaderin tüm aşamalarına îmân etmemiz gerekmektedir. Allah'ın her şeyi en iyi biçimde bildiğine inanırız. Allah'ın levh-i mahfuzda geçmişte olanları ve kıyamete dek olacak olanları yazdığına îmân ederiz. Bütün her şeyin Allah'ın yaratması, kudreti ve tedbiri sayesinde meydana geldiğine inanırız.

Kadere îmânın mükemmellik gereklerinden biri de Allah'ın, kullarını kendi isteklerinin aksine zorlamadığını; bilakis itaate ya da masiyete serbest bıraktığını bilmektir.

ALTMIŞ BİRİNCİ BÂB

RESİM VE HEYKEL YAPANLAR

Ebû Hureyre *radıyallâhu anh*'tan Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir: *"Yüce Allah buyurdu ki:*

«وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذَهَبَ يَخْلُقُ كَخَلْقِي؛ فَلْيَخْلُقُوا ذَرَّةً أَوْ لِيَخْلُقُوا حَبَّةً، أَوْ لِيَخْلُقُوا شَعِيْرَةً».

Benim yarattığım gibi yaratmaya kalkışandan daha zâlim kim olabilir. Bir zerre yaratsınlar bakalım! Tek bir dane yaratsınlar bakalım! Ya da tek bir arpa yaratsınlar bakalım!"(178)

Yine aynı kaynaklarda yer alan Âişe *radıyallâhu anha* tarafından rivâyet edilen bir hadis-i şerifte Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

«أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ القِيَامَةِ الَّذِينَ يُضَاهِئُونَ بِخَلْقِ اللهِ».

"Kıyamet gününde insanlar içinde en şiddetli azaba çarptırılacak olanlar, Allah'ın yarattıklarına benzetmeye çalışanlardır."(179)

---

(178) Buhârî (5953), Muslim (2111), Ahmed (2/232, 259, 391), İbn Hıbbân (5759).

(179) Buhârî (5954), Muslim (2107), Nesâî (8/214) ve *Kubrâ*'da (9780, 9790), Ahmed (6/36, 83, 85).

Yine Buhârî ve Müslim'de yer alan bir hadise göre, İbn Abbas *radıyallâhu anhuma* şöyle anlatmaktadır: "Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in şöyle söylediğini duymuştum:

«كُلُّ مُصَوِّرٍ فِي النَّارِ، يُجْعَلُ لَهُ بِكُلِّ صُورَةٍ صَوَّرَهَا نَفْسٌ يُعَذَّبُ بِهَا فِي جَهَنَّمَ».

"Her bir musavvir (suret yapan) cehennemdedir. Yaptığı her surete bir nefis verilecek ve cehennemde ona onlarla azâb olunacaktır."(180)

Buhârî ve Muslim'de İbn Abbas *radıyallahu anhuma*'dan merfu olarak nakledilen bir rivâyette de şöyle buyrulmuştur:

«مَنْ صَوَّرَ صُورَةً فِي الدُّنْيَا كُلِّفَ أَنْ يَنْفُخَ فِيهَا الرُّوحَ، وَلَيْسَ بِنَافِخٍ».

"Dünyadayken bir suret yapan, yaptığı surete ruh vermekle mükellef tutulur. Ama bunu yapabilecek değildir."(181)

Muslim'in rivâyetinde Ebu'l-Heyyâc şöyle anlatıyor:

«قَالَ لِي عَلِيٌّ: «أَلَا أَبْعَثُكَ عَلَى مَا بَعَثَنِي عَلَيْهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ أَلَّا تَدَعَ صُورَةً إِلَّا طَمَسْتَهَا، وَلَا قَبْرًا مُشْرِفًا؛ إِلَّا سَوَّيْتَهُ».

"Bana Ali dedi ki: 'Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in bana tevdi ettiği bir görevle seni göndereyim mi? Hiçbir suret bırakmayacak, hepsini yok edeceksin. Yükseltilmiş tüm kabirleri yerle aynı seviyeye getireceksin."(182)

İlgili Meseleler

1. Suret yapanlar hakkındaki şiddetli ifadeler.

(180) Buhârî (2225), Muslim (2110), -lafız Muslim'e aittir.-
(181) Buhârî (5953), Muslim (2110).
(182) Muslim (969), Tirmizî (1069), Nesâî (4/88) ve *Kubrâ*'da (2158), Ebû Dâvûd (3218), Ahmed (1/96, 128, 145, 150).

2. Bu konuda illet olan, Allah'a karşı takınılması gereken edebin hiçe sayılmasıdır. Çünkü yukarıda geçen kudsî hadiste Allah Teâlâ, *"Benim yarattıklarım gibisini yaratmaya kalkandan daha zâlim kimdir?"* buyuruyor.

3. *Bir zerre yaratsınlar bakalım! Tek bir dane yaratsınlar bakalım! Ya da tek bir arpa yaratsınlar bakalım!* sözlerinden anlaşıldığı gibi Allah'ın kudretine ve kulların acziyetine dikkat çekilmektedir.

4. Suret yapanların en şiddetli azaba uğratılacaklarının açıkça bildirilmesi.

5. Allah'ın, tasvir ettiği her suret sayısınca can yaratıp bunlarla cehennemde suret yapanlara azâb edeceği.

6. Suret yapanların kıyamet gününde bu yaptıklarına ruh vermekle mükellef tutulmaları.

7. Var olan suretlerin yok edilmesinin emredilmesi.

Açıklamalar

Bu bâb, daha önce geçmiş olan bâbın dallarından biridir. Niyet, söz ve fiil planında Allah'a eş, ortak (nidd) koşmak helal değildir. Nidd, uzak bir yönden de olsa Allah ile arasında benzerlik kurulmaya çalışılan varlıktır.

Canlı varlıkların suretlerinin yapılması, Allah'ın yarattıklarına benzetmeye çalışmak demektir. Aynı ilahî yaratmanın yalanlanması, sahtecilik ve muhalefet anlamına gelmektedir. Bu nedenle de Şâri tarafından kınanmıştır.

ALTMIŞ İKİNCİ BÂB

SIK SIK YEMİN ETMEK HAKKINDA

﴿ وَٱحۡفَظُوٓاْ أَيۡمَٰنَكُمۡ ﴾.

"Yeminlerinizi muhafaza edin!" (Mâide, 89)

Ebû Hureyre *radıyallâhu anh* şöyle anlatıyor: "Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in şöyle söylediğini duymuştum:

«الْحَلِفُ مَنْفَقَةٌ لِلسِّلْعَةِ، مَمْحَقَةٌ لِلْكَسْبِ».

"Yemin, mala rağbeti artırır, bereketi ise yok eder."[183]

Selmân *radıyallâhu anh*'tan rivâyete göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللهُ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ: أَشْيَمِطٌ زَانٍ، وَعَائِلٌ مُسْتَكْبِرٌ، وَرَجُلٌ جَعَلَ اللهَ بِضَاعَتَهُ؛ لَا يَشْتَرِي إِلَّا بِيَمِينِهِ، وَلَا يَبِيعُ إِلَّا بِيَمِينِهِ».

"Üç insan vardır ki, Allah onlarla ne konuşur, ne de temize çıkarır. Onlara acıklı bir azâb vardır: İhtiyar zinakâr, kibirli fakir, malını yeminle alıp yeminle satan kimse."[184] (Taberânî sahih senedle rivayet etmiştir.)

Sahîh[-i Buhârî ve Muslim]'de 'İmrân b. Husayn *radıyallâhu anh*'tan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

---

[183] Buhârî (2087), Muslim (1606), Ebû Dâvûd (3335), Nesâî (7/246) ve *Kubrâ*'da (6052), Ahmed (2/235, 242, 413), İbn Hıbbân (4906).

[184] Taberânî, *el-Kebîr* (6/246, no: 6111), *es-Sağîr* (no: 822).

«خَيْرُ أُمَّتِي قَرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، (قَالَ عِمْرَانُ: فَلَا أَدْرِي أَذَكَرَ بَعْدَ قَرْنِهِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا؟). ثُمَّ إِنَّ بَعْدَكُمْ قَوْمًا يَشْهَدُونَ وَلَا يُسْتَشْهَدُونَ، وَيَخُونُونَ وَلَا يُؤْتَمَنُونَ، وَيَنْذِرُونَ وَلَا يُوفُونَ، وَيَظْهَرُ فِيهِمُ السِّمَنُ».

"Ümmetimin en hayırlısı benim çağımdakilerdir. Sonra onların ardından gelenler. Sonra da onların ardından gelenlerdir. -'İmrân *radıyallâhu anh*, kendi çağından sonra iki nesil mi, üç nesil mi zikretti bilemiyorum, der- *Daha sonra istenmediği halde şahitlik yapan, hıyanet eden fakat kendilerine güvenilmeyen; adak adayan ama yerine getirmeyen ve aralarında şişmanlık (yeme içme düşkünlüğü) görülen bir toplum gelecektir."*(185)

İbn Mes'ûd *radıyallâhu anh*'tan gelen rivâyete göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«خَيْرُ النَّاسِ قَرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ يَجِيءُ قَوْمٌ تَسْبِقُ شَهَادَةُ أَحَدِهِمْ يَمِينَهُ، وَيَمِينُهُ شَهَادَتَهُ».

"İnsanların en hayırlısı benim çağımdakilerdir. Sonra onların ardından gelenler. Sonra da onların ardından gelenlerdir. Sonra öyle bir kavim gelecek ki, aralarından birinin şehadeti yeminini; yemini de şehadetini geçecek."(186)

İbrahim en-Nehaî şöyle demiştir:

«كَانُوا يَضْرِبُونَنَا عَلَى الشَّهَادَةِ وَالْعَهْدِ وَنَحْنُ صِغَارٌ».

---

(185) Buhârî (3650), Muslim (2535), Ebû Dâvûd (4657), Tirmizî (2221, 2222), Nesâî (7/17) ve *Kubrâ*'da (4751), Ahmed (4/426, 427, 436), İbn Hıbbân (6729).

(186) Buhârî (2652), Muslim (2533).

"Biz küçükken, istenmediği halde yaptığımız şahitlikten ve verdiğimiz sözleri (tutmamaktan) dolayı bizi döverlerdi."(187)

İlgili Meseleler

1. Yeminlerin korunmasının tavsiye edilmesi.
2. Yalan yere yemin etmenin mala rağbeti artırırken bereketi azalttığının bildirilmesi.
3. Alım-satım işlerini yeminsiz yapmayanlar hakkındaki şiddetli vaîd/tehdit.
4. [Günah işlemeyi kolaylaştıran] Etkenlerin azalmasına rağmen günahların büyüdüğüne dikkat çekilmesi.
5. İstenmediği halde yemin edenlerin kınanması.
6. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in üç ya da dört çağı övgüyle anması ve daha sonra olacakları bildirmesi.
7. Şahitlik yapmaları istenmediği halde şahitlik yapanların kınanması.
8. Şahitlik yapmaları ve söz vermeleri nedeniyle selefin küçük çocukları dövmesi.

Açıklamalar

Yeminin aslı, yemine muhatap olan kişiye durumu tekid etmek ve yaratıcıyı tazim etmek maksadıyla meşru kılınmıştır. Bu nedenle de yalnızca Allah adına yemin etmek gerekir. Başkası adına yapılan yemin şirkten sayılmaktadır.

Söz konusu tazimin gereklerinden biri de Allah adına yapılan yeminin yalan yere değil, doğru ve dürüst bir yemin olmasıdır.

(187) Buhârî (2652), Muslim (2533) Muslim'in lafzı şöyledir: "Biz küçük çocuklarken söz vermekten ve şahitlikte bulunmaktan nehyedilirdik."

Yine bu tazimi tamamlayan bir diğer unsur, sık sık yemin etmeyerek Allah'ın ismine ihtiram göstermektir. Yalan yere ve sık sık yemin etmek, tevhîdin ruhu olan tazime aykırıdır.

ALTMIŞ ÜÇÜNCÜ BÂB

ALLAH VE PEYGAMBERİNİN ZİMMETİ (AHDİ) HAKKINDA

﴿ وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدتُّمْ وَلَا تَنقُضُوا الْأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا ﴾.

"Antlaşma yaptığınız zaman, Allah'ın ahdini yerine getirin ve Allah'ı üzerinize şahit tutarak, pekiştirdikten sonra yeminleri bozmayın. Şüphesiz Allah, yapacağınız şeyleri pek iyi bilir." (Nahl, 91)

Rivâyete göre Bureyde şöyle anlatmaktadır:

«كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَمَّرَ أَمِيرًا عَلَى جَيْشٍ أَوْ سَرِيَّةٍ أَوْصَاهُ بِتَقْوَى اللهِ وَمَنْ مَعَهُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ خَيْرًا». فَقَالَ: «اغْزُوا بِسْمِ اللهِ، فِي سَبِيلِ اللهِ، قَاتِلُوا مَنْ كَفَرَ بِاللهِ! اغْزُوا، وَلَا تَغُلُّوا، وَلَا تَغْدِرُوا، وَلَا تُمَثِّلُوا، وَلَا تَقْتُلُوا وَلِيدًا! وَإِذَا لَقِيتَ عَدُوَّكَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ، فَادْعُهُمْ إِلَى ثَلَاثِ خِصَالٍ (أَوْ خِلَالٍ)، فَأَيَّتُهُنَّ مَا أَجَابُوكَ فَاقْبَلْ مِنْهُمْ، وَكُفَّ عَنْهُمْ، ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ فَإِنْ أَجَابُوكَ فَاقْبَلْ مِنْهُمْ، ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى التَّحَوُّلِ مِنْ دَارِهِمْ إِلَى دَارِ الْمُهَاجِرِينَ، وَأَخْبِرْهُمْ أَنَّهُمْ إِنْ فَعَلُوا ذَلِكَ فَلَهُمْ مَا لِلْمُهَاجِرِينَ، وَعَلَيْهِمْ مَا عَلَى الْمُهَاجِرِينَ، فَإِنْ أَبَوْا أَنْ يَتَحَوَّلُوا مِنْهَا فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّهُمْ يَكُونُونَ كَأَعْرَابِ الْمُسْلِمِينَ يَجْرِي عَلَيْهِمْ حُكْمُ اللهِ تَعَالَى وَلَا يَكُونُ لَهُمْ فِي الْغَنِيمَةِ وَالْفَيْءِ شَيْءٌ، إِلَّا أَنْ يُجَاهِدُوا مَعَ الْمُسْلِمِينَ. فَإِنْ هُمْ أَبَوْا فَاسْأَلْهُمُ الْجِزْيَةَ، فَإِنْ هُمْ أَجَابُوكَ فَاقْبَلْ مِنْهُمْ وَكُفَّ عَنْهُمْ، فَإِنْ هُمْ أَبَوْا فَاسْتَعِنْ بِاللهِ وَقَاتِلْهُمْ.

«وَإِذَا حَاصَرْتَ أَهْلَ حِصْنٍ، فَأَرَادُوكَ أَنْ تَجْعَلَ لَهُمْ ذِمَّةَ اللهِ وَذِمَّةَ نَبِيِّهِ، فَلَا تَجْعَلْ لَهُمْ ذِمَّةَ اللهِ وَذِمَّةَ نَبِيِّهِ، وَلَكِنِ اجْعَلْ لَهُمْ ذِمَّتَكَ وَذِمَّةَ أَصْحَابِكَ، فَإِنَّكُمْ أَنْ تُخْفِرُوا ذِمَمَكُمْ وَذِمَّةَ أَصْحَابِكُمْ أَهْوَنُ مِنْ أَنْ تُخْفِرُوا ذِمَّةَ اللهِ وَذِمَّةَ نَبِيِّهِ، وَإِذَا حَاصَرْتَ أَهْلَ حِصْنٍ، فَأَرَادُوكَ أَنْ تُنْزِلَهُمْ عَلَى حُكْمِ اللهِ، فَلَا تُنْزِلْهُمْ عَلَى حُكْمِ اللهِ، وَلَكِنْ أَنْزِلْهُمْ عَلَى حُكْمِكَ، فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي أَتُصِيبُ فِيهِمْ حُكْمَ اللهِ أَمْ لَا».

"Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* bir ordu ya da askerî birliğin başına emîr tayin ettiği zaman Allah'a karşı takva sahibi olmayı ve beraberindeki müminlere iyilikle muamele etmeyi tavsiye eder ve şöyle derdi: *'Allah yolunda Allah'ın adıyla savaşın! Allah'a küfredenlerle savaşın! Ganimet konusunda hainlik yapmayın! Verdiğiniz sözlerde durmamazlık etmeyin! Müsle yapmayın! Küçük çocukları öldürmeyin! Müşrik düşmanınla karşılaştığında onları üç haslete -ya da güzel huya- çağır! Bunlardan hangisini olumlu karşılarlarsa, kabul et, onlara ilişme! Sonra İslam'a davet et! İcabet ederlerse kabul et! Daha sonra onları kendi ülkelerinden muhacirlerin yurduna göç etmeye davet et! Böyle yaptıkları takdirde muhacirlerin sahip olduğu haklara sahip olacaklarını; muhacirlerin aleyhlerine olanın kendilerinin de aleyhine olacağını bildir. Göç etmeyi reddederlerse Müslüman bedeviler gibi muamele göreceklerini bildir. Haklarında Allah'ın hükmü cari olacaktır. Müslümanlarla birlikte cihada katılmadıkları sürece ganimet ve feyden hiçbir hakka sahip olamayacaklar. Bu yukarıdaki davetlerin tümüne olumsuz cevap verirlerse, cizye iste! Kabul ederlerse, dokunma!*

Bunu da reddederlerse, Allah'tan yardım dile ve onlara karşı savaş!

Bir kale halkını kuşattığında senden Allah ve peygamberinin zimmetini (ahdini) isterlerse, onlara Allah ve peygamberinin zimmetini değil, kendinin ve berabelerindekilerin zimmetini ver! Çünkü kendi zimmetinizi bozmanız, Allah ve peygamberinin zimmetini bozmanızdan daha hafiftir. Bir kale halkını kuşatırsan ve senden Allah'ın hükmüne göre kendilerini teslim almanı isterlerse, onları kaleden Allah'ın hükmü gereğince hükmetmek üzere değil, kendi hükmüne göre hükmetmek üzere indir! Çünkü Allah'ın hükmüne isabet edip etmeyeceğini bilemezsin!'"[188] (Müslim)

---

[188] Muslim (1731), Tirmizî (1408), Ebû Dâvûd (2112, 2613), Nesâî, *Kubrâ*'da (8586, 8680, 8765), İbn Mâce (2858), Darimî (2439, 2442), Ahmed (5/358), İbn Hıbbân (4739).

Bu hadiste doğrunun, ictihad eden ve birbirine muhalefet edenlerden sadece birinde olacağına ve birbirleriyle ihtilaf edenlerin hepsinin birden doğru üzere olamayacağına delil vardır. Üstelik hadisteki hitap sahabeye olmuştur. Onlar ise ilme ve doğruya insanların en yakınıdırlar. Çünkü onlar bu ilmi Rasûl *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aldılar. Onlardan başkalarına gelince onların yanılma ve doğrudan ayrılma ihtimalleri daha öncelikli bir olasılıktır. Kişi kendi reyine ve ictihadına aldanmamalıdır. Çünkü onun yanılması ve doğrunun kendisine muhalefet edenle birlikte olması muhtemeldir. Kişi ictihadına aldanmaktan, reyinde taassub göstermekten veya münakaşa esnasında şiddetten sakınmalıdır. Bu, câiz olmayan bir davranıştır. Çünkü sen müctehidsen o da müctehiddir, doğrunun senin yanında olması muhtemel olduğu gibi onun yanında olması da muhtemeldir. Kişi münakaşada ve ihtilaflı meselelerde sabırsızlık ve taşkınlık göstermemeli, 'Bu benim ictihadım, bu benim görüşüm.' demeli, 'Allah'ın hükmü budur.' demelidir. [*İânetu'l-Mustefîd*, Salih el-Fevzân, 2/419]

İlgili Meseleler

1. Allah'ın zimmeti, peygamberinin zimmeti ve [bu iki-si ile] Müslümanların zimmeti arasındaki fark.

2. İki zararlı işten daha az zararlı olanın tercih edilmesi.

3. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in *"Allah yolun-da Allah adına savaşın!"* sözü.

4. *"Allah'a küfredenlerle savaşın!"* sözü.

5. *"Allah'tan yardım dile ve onlarla savaş!"* sözü.

6. Allah'ın hükmüyle alimlerin hükmü arasındaki fark.

7. Sahabînin ihtiyaç duyduğunda Allah'ın hükmüne isabet edip etmediğini bilmediği bir hüküm verebilmesi.

Açıklamalar

Bu bâb ile arada anlaşma sağlanmış olan düşmanlara Allah ve peygamberinin zimmeti tanındıktan sonra, verilen sözlerin ve yapılan anlaşmaların bozulmasına sebebiyet ve-recek durumlara düşmekten uzak kalmak ve sakınmak kas-tedilmektedir. Böyle bir durumda Müslümanlar tarafından vuku bulan vefasızlık, Allah'ın ve paygamberinin zimmetinin delinmesi anlamına gelmektedir. Aynı zamanda da Allah'a tazimin terk edilip Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in dikkat çektiği gibi en büyük mefsedetin işlenmesi demektir.

Diğer taraftan dinin ve İslam'ın kâfirlerin gözünde ba-site alınmasına ve değersiz sayılmasına sebebiyet vermek söz konusudur. Anlaşmalara, özellikle de en sağlam şart-larla kesinleştirilmiş olan anlaşmalara bağlı kalmak, insaf ehli düşmanlarını kendi izinden yürümeye çağıran İslam'ın güzelliklerindendir.

ALTMIŞ DÖRDÜNCÜ BÂB

ALLAH HAKKINDA YEMİN EDİLMESİ

Cundub b. Abdillah *radıyallâhu anh*'tan gelen rivâyete göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«قَالَ رَجُلٌ: «وَاللهِ لَا يَغْفِرُ اللهُ لِفُلَانٍ!». فَقَالَ اللهُ تَعَالَى: «مَنْ ذَا الَّذِي يَتَأَلَّى عَلَيَّ أَنْ لَا أَغْفِرَ لِفُلَانٍ؟ إِنِّي قَدْ غَفَرْتُ لَهُ وَأَحْبَطْتُ عَمَلَكَ».

"Bir adam, 'Allah'a yemin olsun ki, falan kimseyi Allah bağışlamaz.' dedi. Bunun üzerine yüce Allah 'Falan kimseyi bağışlamayacağıma dair kim Benim adıma yemin etti? Ben onu bağışladım, senin amelini boşa çıkardım.' buyurdu."(189)

Ebû Hureyre *radıyallâhu anh* hadisinde bu sözü söyleyenin "âbid bir adam" olduğu bildirilir. Ebû Hureyre *radıyallâhu anh* şöyle demiştir:

«تَكَلَّمَ بِكَلِمَةٍ، أَوْبَقَتْ دُنْيَاهُ وَآخِرَتَهُ».

"Bu adam, bir söz söyledi; dünyasını da, âhiretini de mahvetti."(190)

---

(189) Muslim (2621).

(190) Ebû Dâvûd, 4901; Ahmed, 2/323; İbn Mubarek, *ez-Zuhd* no: 900; Beğavî, *Şerhu's-Sunne* 14/384,385; İbn Ebi'd-Dunya, Husnu'z-Zan billah no: 45. el-Elbânî *Sahîhu Suneni Ebî Dâvûd*'da sahîh olduğunu belirtmiştir.

İlgili Meseleler

1. Allah adına yemin etmekten sakındırılması.

2. Cehennemin, her birimize ayakkabısının bağından daha yakın olduğu.

3. Cennetin de böyle olduğu.

4. "Kul, manasını kasdetmediği bir söz söyler de [doğu ile batı arasından daha uzak mesafeden cehenneme yuvarlanıverir]..."[191] hadisinde de aynı manaya delâlet bulunmaktadır.

5. İnsan, kendisine hiç hoş gelmeyen bir sebebten dolayı mağfirete kavuşabilir.

---

[191] Buhârî (6477), Muslim (2290), Ahmed (3/469), Tirmizî (2316), İbn Mâce (3970).

ALTMIŞ BEŞİNCİ BÂB

ALLAH'I ARACI KILARAK BİR YARATILMIŞTAN ŞEFAAT DİLENEMEYECEĞİ

Cubeyr b. Mut'im *radıyallâhu anh* şöyle anlatmaktadır:

«جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «يَا رَسُولَ اللهِ! نُهِكَتِ الْأَنْفُسُ وَجَاعَ الْعِيَالُ، وَهَلَكَتِ الْأَمْوَالُ، فَاسْتَسْقِ لَنَا رَبَّكَ، فَإِنَّا نَسْتَشْفِعُ بِاللهِ عَلَيْكَ، وَبِكَ عَلَى اللهِ». فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «سُبْحَانَ اللهِ! سُبْحَانَ اللهِ!». فَمَا زَالَ يُسَبِّحُ حَتَّى عُرِفَ ذَلِكَ فِي وُجُوهِ أَصْحَابِهِ، ثُمَّ قَالَ: «وَيْحَكَ! أَتَدْرِي مَا اللهُ؟ إِنَّ شَأْنَ اللهِ أَعْظَمُ مِنْ ذَلِكَ، إِنَّهُ لَا يُسْتَشْفَعُ بِاللهِ عَلَى أَحَدٍ مِنْ خَلْقِهِ».

"Bir bedevî, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in yanına geldi ve 'Zayıf düştük, evlatlarımız aç kaldı, hayvanlarımız helak oldu. Rabbinden bizim için yağmur yağdırmasını dile! Biz, Allah ile senden; seninle de Allah'tan şefaat isteğinde bulunuyoruz.' dedi. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, *'Subhanallah, subhanallah!'* dedi. Bunu o kadar çok tekrarladı ki Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in öfkelendiğini anlayan ashâbın yüz hatları değişti. Daha sonra Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *'Yazık sana! Allah'ın ne olduğunu biliyor musun sen? Allah bundan daha büyük ve saygındır. Allah aracılığı ile hiçbir yaratılmıştan şefaat dilenmez.'*"[192]

[192] Ebû Dâvûd (4736), Taberânî, *Kebîr* (2/128 no: 1547), İbn Ebi Asım (575). El-Elbânî, *Daîfu Sunen-i Ebî Dâvûd*'da hadisin zayıf olduğunu söylemiştir.

İlgili Meseleler

1. "Allah aracılığı ile senden şefaat istiyoruz." denilmesinin reddi.

2. Bu söz üzerine Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* o derece öfkelenmiştir ki, ashâbın bile yüzü değişmiştir.

3. "Senin vesîlenle Allah'tan şefaat diliyoruz." sözü reddedilmemiştir.

4. "Subhanallah" sözünün açıklamasına ["Allah bundan daha büyük ve saygındır." denilerek] dikkat çekilmiştir.

5. Müslümanların Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'den yağmur duasında bulunmasını istemeleri.

Açıklamalar

Bu iki konu Allah hakkında edepsizliktir. Tevhîde aykırıdır. Allah hakkında yemin edilmesi genellikle insanın kendini beğenmişliğinden, şımarıklığından ve edepsizliğinden kaynaklanır. Bu olumsuzluklardan sıyrılmadan îmânın eksikliği giderilemez.

Allah vesîlesiyle yaratılmışlardan şefaat dilemek ise Allah'ın şanına ve azametine yakışmayan bir tutumdur. Çünkü Allah, yaratılmış bir varlık için vesîle olmaktan çok çok yücedir. Aracılık yapacak olanın rütbesi genellikle aracılıkta asıl hedef olan varlıktan aşağıdadır. Allah hakkında edepsizlik olduğundan böyle bir davranışın terk edilmesi elzemdir. Şefaat edebilecek olanlar, Allah yanında, ancak izni dâhilinde şefaatte bulunabilirler. Tüm varlıklar Allah karşısında korku içindeyken nasıl olur da durum tersine döner ve Allah, şefaat izni verilecek olan varlık konumuna getirilebilir. Allah, bütün varlıkların, huzurunda boyun büktüğü yüceler yücesi, büyük bir varlıktır. Her şeyiyle tüm evren O'nun karşısında aciz ve zelildir.

ALTMIŞ ALTINCI BÂB

RASÛLULLAH *SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM*'İN TEVHİDİN SINIRLARINI KORUMASI VE ŞİRKE GÖTÜREN YOLLARI KAPATMASI

Abdullah b. eş-Şihhîr *radıyallâhu anh* şöyle anlatıyor:

«انْطَلَقْتُ فِي وَفْدِ بَنِي عَامِرٍ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْنَا: «أَنْتَ سَيِّدُنَا!». فَقَالَ: «السَّيِّدُ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى». قُلْنَا: «وَأَفْضَلُنَا فَضْلاً، وَأَعْظَمُنَا طَوْلاً». فَقَالَ: «قُولُوا بِقَوْلِكُمْ، أَوْ بَعْضِ قَوْلِكُمْ، وَلَا يَسْتَجْرِيَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ».

"Âmiroğulları heyetiyle birlikte Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in yanına vardım. 'Sen bizim seyyidimizsin/efendimizsin.' dedik. Bunun üzerine, *'es-Seyyid olan, Allah tebareke ve Teâlâ'dır.'* buyurdu. 'Sen bizim en üstünümüz, en yücemizsin.' dedik. *'[Daha önce] söylediklerinizi ya da bir kısmını söyleyin![193] Şeytan sizi cür'etkâr kılmasın (bu aşırı sözleri söylemeye sürüklemesin)!'* buyurdu."[194]

(Ebû Dâvûd, ceyyid bir senedle rivayet etmiştir.)

---

[193] Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* kendisi hakkında aşırılık kapısını kapatmayı irade etmiş ve onların bu sözü terk etmeleri için, *"Seyyid, Allah tebâreke ve teâlâ'dır."* buyurmuştur. Seyyid kelimesiyle murad edilen "Malik"tir, tıpkı kölenin maliğine/sahibine seslendiğinde "seyyidim" dediği gibi... Çünkü köle, maliğinin tasarrufu altındadır. Buna göre Seyyid olan Allah *subhanehu ve teâlâ*'dır. Muhakkak ki O, mutlak olarak Malik olan ve kulları hakkında dilediği gibi tasarrufta bulunandır. [*İânetu'l-Mustefîd*, Salih el-Fevzân, 2/432].

[194] Ebû Dâvûd (4806), Ahmed (4/25), Nesâî, *Amelu'l-Yevmi ve'l-Leyl* (246). Yani daha önce Rasûlünüzle muameleniz nasıl idiyse şimdi de aynı

Enes *radıyallâhu anh* şöyle anlatmaktadır:

«أَنَّ نَاسًا قَالُوا: «يَا رَسُولَ اللهِ! يَا خَيْرَنَا، وَابْنَ خَيْرِنَا، وَسَيِّدَنَا وَابْنَ سَيِّدِنَا!». فَقَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ! قُولُوا بِقَوْلِكُمْ، وَلَا يَسْتَهْوِيَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ، أَنَا مُحَمَّدٌ عَبْدُ اللهِ وَرَسُولُهُ، مَا أُحِبُّ أَنْ تَرْفَعُونِي فَوْقَ مَنْزِلَتِي الَّتِي أَنْزَلَنِيَ اللهُ تَعَالَى».

"Bazı kimseler 'Ey Allah'ın Rasûlü! Ey en hayırlımız! Ey en hayırlımızın oğlu! Ey efendimiz, Ey efendimizin oğlu!' dediler. Bunun üzerine: "Ey insanlar! [Daha önce] söylediklerinizden söyleyin! Şeytan sakın sizin aklınızı çelip hevanızı azdırmasın! Ben Muhammed'im, Allah'ın kulu ve rasûlüyüm. Beni, Allah'ın benim için takdir buyurduğu konumdan daha yukarılara çıkarmanız hoşuma gitmez." buyurdu."[195]

İlgili Meseleler

1. İnsanların aşırılığa karşı uyarılmaları.

2. "Sen efendimizsin." diyene karşı ne denilmesi gerektiği.

3. Kendisine söylenen hak olmasına rağmen Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, *"Şeytan sizi cür'etkâr kılmasın!"* demesi.

şekilde davranın. Adet edindiğiniz üzere "Ya Rasûlallah" veya "ya Nebiyyallah" demekle yetinin. Aşırılığa gitmeyin. [*İânetu'l-Mustefid*, Salih el-Fevzân, 2/434]

(195) Nesâî, el-*Kubrâ* (10078), Ahmed (3/153), İbn Hıbbân (6240), Abd b. Humeyd (1309). el-Arnavut, *Sahîhu İbn Hıbbân*'da, "İsnadı Muslim'in şartı üzerine sahîhdir." der.

4. [Üzerinde düşünülmesi gerekenlerden biri de] *"Beni Allah'ın benim için takdir buyurduğu konumdan daha yukarılara çıkarmanız hoşuma gitmez."* sözü.

Açıklamalar

Buna benzer bir konu daha önce de geçmişti. Müellif, önemine binâen ve konu gereği burada tekrar zikretmiştir. Çünkü tevhîd, şirke götüren tüm yol ve vesîlelerden kaçınılmadığı müddetçe korunamaz/muhafaza edilemez, mükemmelleşemez. İki bâb arasında şöyle bir ayrım sözkonusudur: Birincisi eyleme yönelik yolların kapatılması şeklinde tevhîdin korunmasını ele alırken; bu bâbda lisanen sarfedilen sözlere dikkat edilmek suretiyle edebe riâyet ederek şirkten sakınılması ele alınmaktadır.

Tevhîdin eksiksiz olabilmesi için şirke düşme tehlikesine götürmesi muhtemel her tür sözden sakınılması gerekir. Kısacası tevhîd, bir yandan şartlarını, rükünlerini, mükemmellik kazandıracak hususları yerine getirmek; diğer yandan da söz, fiil, irade, inanç olarak zahir ve batın tüm zıdlarından uzak durmakla mükemmelleşir.

Bu konuya dair detaylı açıklamalar daha önce zikredilmişti.

ALTMIŞ YEDİNCİ BÂB

"ONLAR ALLAH'I HAKKIYLA TANIYIP BİLEMEDİLER. KIYAMET GÜNÜ BÜTÜN YERYÜZÜ O'NUN KABZASINDA, GÖKLER DE O'NUN SAĞ ELİNDE DÜRÜLMÜŞ OLACAKTIR. O, ONLARIN ORTAK KOŞMALARINDAN YÜCE VE MÜNEZZEHTİR."[196] (ZÜMER, 67) ÂYETİ HAKKINDA

İbn Mes'ûd *radıyallâhu anh* şöyle anlatmaktadır:

«جَاءَ حَبْرٌ مِنَ الْأَحْبَارِ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «يَا مُحَمَّدُ! إِنَّا نَجِدُ أَنَّ اللهَ يَجْعَلُ السَّمَاوَاتِ عَلَى إِصْبَعٍ، وَالْأَرَضِينَ عَلَى إِصْبَعٍ، وَالشَّجَرَ عَلَى إِصْبَعٍ، وَالْمَاءَ عَلَى إِصْبَعٍ، وَالثَّرَى عَلَى إِصْبَعٍ، وَسَائِرَ الْخَلْقِ عَلَى إِصْبَعٍ، فَيَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ». فَضَحِكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ، تَصْدِيقًا لِقَوْلِ الْحَبْرِ، ثُمَّ قَرَأَ: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ

---

(196) Müellif *rahimehullah* bu bâb ile *Kitâbu't-Tevhîd*'e son vermektedir. Bu bâb ise isim ve sıfatlarla ilgilidir. *Kitâbu't-Tevhîd* tümüyle ulûhiyyet tevhîdinin etrafında dönmekte; onun kemalini, ondaki eksiklikleri ve onu bozan şeyleri konu edinmektedir. Bu bâbda ise isim ve sıfat tevhîdi -kitabın konuları tamamlansın ve tevhîdin her çeşidinden sözedilmiş olunsun diye- işlenmektedir. Tevhîd-i uluhiyye, tevhîd-i rububiyyeyi tazammun eder. İsim ve sıfatlara îmân da tevhîd-i rububiyyedendir. Ancak bu ümmetten Cehmiyye, Mutezile, Eşari ve onların yolunda giden bazı muhalifler yüzünden isim ve sıfatlarda tevhîd, ayrıca husûsî bir kısım kabul edilerek işlenmiştir. Ehl-i Sunnet imamlarımız onların yollarını şiddetlice inkar etmiş, birçok te'lif ve reddiye kaleme almışlardır. Çünkü bu yol isim ve sıfatların iptal edilmesi, Allah'ın sıfatlarında ilhada gidilmesidir. [*İânetu'l-Mustefid*, Salih el-Fevzân 2/441]

جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾».

"Yahudi din bilginlerinden biri, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in yanına geldi ve şöyle dedi: "Ey Muhammed! Biz [Tevrat'ta] şöyle bulmaktayız: Allah, gökleri bir parmak üzerinde, yerleri bir parmak üzerinde, ağaçları bir parmak üzerinde, suyu bir parmak üzerinde, toprağı bir parmak üzerinde ve diğer mahlukatı bir parmak üzerinde kılacak ve bunun ardından da 'Ben melikim.' diyecek." Bu sözler üzerine Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, bu yahudi din bilginini tasdiklediğini belli ederek azı dişlerinin beyazı görünecek şekilde güldü. Sonra [bu anlatılanın şâhidi olmak üzere ve yahudi bilginin verdiği haberin doğruluğuna delil olarak] şu âyeti okudu: **"Onlar Allah'ı hakkıyla tanıyıp bilemediler. Kıyamet günü bütün yeryüzü O'nun avucundadır. Gökler O'nun sağ elinde dürülmüş olacaktır. O, müşriklerin ortak koşmalarından yüce ve münezzehtir."** (Zümer, 67)"[197]

Muslim'in bir rivâyetinde şöyle geçmektedir:

«وَالْجِبَالَ وَالشَّجَرَ عَلَى إِصْبَعٍ، ثُمَّ يَهُزُّهُنَّ فَيَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ، أَنَا اللهُ».

"Dağları ve ağaçları bir parmak üzerinde kıldığını, sonra da onları sarsarak 'Ben melikim, Ben Allah'ım.' dediğini görüyoruz."[198]

Buhârî'nin bir rivâyetinde de şöyle geçmektedir:

«وَيَجْعَلُ السَّمَاوَاتِ عَلَى إِصْبَعٍ، وَالْمَاءَ وَالثَّرَى عَلَى إِصْبَعٍ، وَسَائِرَ الْخَلْقِ عَلَى إِصْبَعٍ».

---

[197] Buhârî (4811), Muslim (2786), Tirmizî (3238), Nesâî, *Kubrâ*'da (7736, 11450, 11452), Ahmed (1/378, 457), İbn Hıbbân (7326).

[198] Muslim (2786).

"Gökleri bir parmak üzererinde, yeryüzünü ve suyu bir parmak üzerinde ve diğer yaratılmışları da bir parmak üzerinde kılacaktır."(199)

Muslim'de İbn Ömer *radıyallâhu anhuma*'dan merfu olarak rivâyet edilen bir hadis şu şekildedir:

«يَطْوِي اللهُ السَّمَاوَاتِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، ثُمَّ يَأْخُذُهُنَّ بِيَدِهِ الْيُمْنَى، ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ، أَيْنَ الْجَبَّارُونَ؟ أَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ؟ ثُمَّ يَطْوِي الْأَرْضِينَ السَّبْعَ، ثُمَّ يَأْخُذُهُنَّ بِشِمَالِهِ، ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ، أَيْنَ الْجَبَّارُونَ؟ أَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ؟».

"Allah kıyamet gününde gökleri dürer sonra sağ eline alır. Ardından 'Ben melikim. Cebbarlar nerede? Mütekebbirler nerede?' der. Daha sonra yedi kat yeri dürerek sol eline alır ve 'Ben melikim. Cebbarlar nerede? Mütekebbirler nerede?' der."(200)

Rivâyet edildiğine göre İbn Abbas *radıyallâhu anhuma* şöyle der:

«مَا السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرَضُونَ السَّبْعُ فِي كَفِّ الرَّحْمَنِ إِلَّا كَخَرْدَلَةٍ فِي يَدِ أَحَدِكُمْ».

"Yedi kat gök ve yedi kat yer, Rahman'ın avucunda, sizden birinizin elindeki hardal tanesi gibidir."(201)

İbn Cerîr şöyle der: "Bana Yunus tahdis etti. Bize İbn Vehb bildirdi (ahberana) ve dedi ki: İbn Zeyd, babasının kendisine Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in şu hadisini tahdis ettiğini söyler:

«مَا السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ فِي الْكُرْسِيِّ إِلَّا كَدَرَاهِمَ سَبْعَةٍ أُلْقِيَتْ فِي تُرْسٍ».

(199) Buhârî (4811).

(200) Muslim (2788), Ebû Dâvûd (4732), Nesâî, *Kubrâ*, (7689), İbn Mâce (197), İbn Hıbbân (7689).

(201) İbn Cerîr et-Taberî, *Tefsîr*, (17/27 no: 23280).

"Kürsiye nisbeten yedi kat gök, bir kalkan içine atılmış yedi dirhem gibidir."(202)

İbn Cerîr, Ebû Zer *radıyallâhu anh*'ın da şöyle söylediğini ifade eder: "Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'i şöyle derken duymuştum:

«ما الْكُرْسِيُّ فِي الْعَرْشِ إِلَّا كَحَلْقَةٍ مِنْ حَدِيدٍ، أُلْقِيَتْ بَيْنَ ظَهْرَيْ فَلَاةٍ مِنَ الْأَرْضِ».

"Arşa nisbetle kürsi, çorak bir araziye atılmış demir bir halka gibidir."(203)

İbn Mes'ûd *radıyallâhu anh* şöyle der:

«بَيْنَ السَّمَاءِ الدُّنْيَا وَالَّتِي تَلِيهَا خَمْسُمِائَةِ عَامٍ، وَبَيْنَ كُلِّ سَمَاءٍ وَسَمَاءٍ خَمْسُمِائَةِ عَامٍ، وَبَيْنَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ وَالْكُرْسِيِّ خَمْسُمِائَةِ عَامٍ، وَبَيْنَ الْكُرْسِيِّ وَالْمَاءِ خَمْسُمِائَةِ عَامٍ، وَالْعَرْشُ فَوْقَ الْمَاءِ، وَاللهُ فَوْقَ الْعَرْشِ، لَا يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ مِنْ أَعْمَالِكُمْ».

"Dünya semasıyla bir sonraki semanın arasında beş yüz yıl bulunmaktadır. Bütün gökler arasında beş yüz yıl bulunmaktadır. Yedinci gök ile kürsi arasında da beş yüz yıl bulunur. Kürsi ile su arasında da beş yüz yıl bulunur. Arş ise suyun üzerindedir. Yüce Allah da arşın üzerindedir. Sizin yaptıklarınızdan hiçbiri O'na gizli kalmaz."(204)

Bu rivâyeti İbn Mehdî > Hammâd b. Seleme > 'Asım > Zirr > Abdullah yoluyla tahric etmiştir.

---

(202) İbn Cerîr et-Taberî, *Tefsîr*'inde (8/3 no: 4522).

(203) İbn Cerîr et-Taberî, *Tefsir*, (8/3 no: 4522), İbn Ebî Şeybe, *Kitâbu'l-Arş*, (58), Beyhakî, *el-Esma ve's-Sıfât*, (510), el-Elbânî, *Silsiletu's-Sahîha*'da (109) hadisin sahîh olduğunu söylemiştir.

(204) Dârimî, *er-Reddu ale'l-Cehmiyye*, (26), İbn Huzeyme, *et-Tevhîd*, (105, 106, 376), Taberânî, *el-Kebîr*, (9/228), Ebu'ş-Şeyh, *Kitâbu'l-A'zame*, (2/689 no:279), Beyhakî, *el-Esma*, (301).

Bir benzerini de Mes'ûdî > 'Asım Ebû Vâil > Abdullah yoluyla rivâyet etmiştir.

Hafız Zehebî bunları kaydettikten sonra rivâyetin başka yollarının da olduğunu söyler.[205]

Abbas b. Abdilmuttalib *radıyallâhu anh*'tan şöyle rivayet edilmiştir:

«هَلْ تَدْرُونَ كَمْ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ؟». قُلْنَا: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ! قَالَ: «بَيْنَهُمَا مَسِيرَةُ خَمْسُمِائَةِ سَنَةٍ، وَمِنْ كُلِّ سَمَاءٍ إِلَى سَمَاءٍ، مَسِيرَةُ خَمْسُمِائَةِ سَنَةٍ، وَكِثَفُ كُلِّ سَمَاءٍ مَسِيرَةُ خَمْسِمِائَةِ سَنَةٍ، وَبَيْنَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ وَالْعَرْشِ بَحْرٌ بَيْنَ أَسْفَلِهِ وَأَعْلَاهُ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، وَاللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى فَوْقَ ذَلِكَ، وَلَيْسَ يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ مِنْ أَعْمَالِ بَنِي آدَمَ».

"Gök ile yer arasında ne kadar (uzaklık) olduğunu biliyor musunuz?" diye sorunca ashâb, "Allah ve Rasûlü en iyisini bilirler." demişler ve ardından da Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"İkisinin arasında beş yüz yıllık yürüme mesafesi vardır. Bir semadan diğerine beş yüz yıllık mesafe bulunmaktadır. Her bir semanın kalınlığı da beş yüz yıl yürüme kadardır. Yedinci sema ile arş arasında bir deniz bulunur. Bu denizin dibiyle en üstü arası, gökle yer arası kadardır. Yüce Allah ise bunun üzerindedir. Ademoğullarının yapıp ettiklerinden hiçbiri O'na gizli değildir."*[206] (Ebû Dâvûd ve diğerleri rivayet etmişlerdir.)

---

[205] Bak: *Muhtasar el-Uluv li'l-Aliyyi'l-Ğaffar* (103).

[206] Ebû Dâvûd (4723), Tirmizî (3217), İbn Mâce (193), Ahmed (1/206), Hâkim (3137) el-Elbânî, *Silsiletu'd-Daîfe*'de (1247) hadisin zayıf olduğunu söylemiştir.

İlgili Meseleler

1. **"Kıyamet günü bütün yeryüzü O'nun kabzasındadır."** âyetinin tefsiri.

2. Bu ve benzeri ilimler Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* zamanındaki yahudilerde bulunmaktaydı. Bunları ne inkar ediyor ne de te'vil ediyorlardı.

3. Yahudi din bilgininin anlattıklarını Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* tasdik etmiş ve âyet bunu ikrar eder mahiyette nâzil olmuştur.

4. Bu önemli bilgiyi yahudi din aliminden duyan Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in gülmesi.

5. Allah hakkında iki el zikredilmesi. Göklerin sağ elinde; yerlerin de diğer elinde bulunduğunun bildirilmesi.

6. Bu diğer elin, sol el olarak adlandırılması.

7. Bu sırada cebbar ve mütekebbirlerin zikredilmesi.

8. "Sizden birinizin elindeki hardal tanesi gibidir" sözü.

9. Semaya nisbeten kürsinin büyüklüğü.

10. Kürsiye nisbetle arşın büyüklüğü.

11. Arşın, kürsi ve sudan farklı olduğu.

12. Semalar arasında ne kadar mesafe bulunduğu.

13. Yedinci gök ile kürsi arasında ne kadar mesafe bulunduğu.

14. Kürsi ile su arasında ne kadar mesafe bulunduğu.

15. Arşın su üzerinde bulunduğu.

16. Allah'ın arşın üzerinde bulunduğu.

17. Gök ile yer arasında ne kadar mesafe bulunduğu.

18. Göğün beş yüz yıl kalınlığında olduğu.

19. Gökler üzerinde bulunan denizin dibiyle en üstü arasında beş yüz yıllık mesafe bulunduğu.

Allah daha iyi bilir.

Hamd, alemlerin Rabbine mahsustur. Yüce Allah, efendimiz Muhammed'e, ailesine ve ashâbına salât ve selâm eylesin!

Açıklamalar

"Onlar Allah'ı hakkıyla tanıyıp bilemediler." (Zumer, 67)

Müellif, eserine bu konuyla son vermektedir.

Yüceler yücesi Allah'ın ne kadar büyük ve yüce olduğunu, üstünlüğünü ve mahlûkatın kendi huzurunda boyun bükmüşlüğünü gösteren nasları zikretmektedir.

Bu yüce nitelikler ve mükemmel vasıflar, Allah'ın bir ve tek ma'bud, övgüyle anılması gereken tek varlık olduğunun en büyük delilidir.

İnsanın tazimde bulunacağı, huzurunda acizliğini izhar edeceği, en büyük sevgiyi göstereceği ve ilah olarak kabul edeceği tek varlık Allah'tır. O, hak ilahtır. O'ndan başkası ise bâtıl, asılsız ve temelsizdir. Tevhîdin hakikati, özü ve ruhu; ihlâsın sırrı buradadır.

Allah'tan kalplerimizi kendisini hakkıyla tanımakla, kendisini sevmekle ve bol bol tevbe etmekle doldurmasını dileriz. O, çok cömert ve ikram sahibidir.

* * *

Kitâbu't-Tevhîd üzerine yaptığımız bu veciz çalışma burada son buluyor. Tevhîdin önemli konuları ele alınarak bütün ilimlerin temeli olan tevhîd ilmine dair faydalı açıklamalarda ve kısımlandırmalarda bulunulmuştur.

Çalışmamızı kolaylaştıran ve yardımsız bırakmayan Allah'a sonsuz hamdolsun!

Muhammed'e, ailesine ve ashâbına da salât ve selâm olsun!

İçindekiler

YAYINCIDAN 5

YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ 7

ŞERHEDENİN ÖZGEÇMİŞİ 15

GİRİŞ 17

KİTÂBU'T-TEVHÎD

Birinci Bab

İlgili Meseleler 29

Açıklamalar 32

Tevhîdin Kısımları 33

1. İsim ve Sıfat Tevhîdi: 33

2. Rubûbiyyet Tevhîdi: 33

3. Ulûhiyyet / İbâdet Tevhîdi: 33

İkinci Bab

TEVHİDİN FAZİLETİ VE GÜNAHLARA KEFARET OLANIN NE OLDUĞU 35

İlgili Meseleler 37

Açıklamalar 39

Üçüncü Bab

TEVHİDİ GERÇEKLEŞTİREN KİŞİNİN HESAPSIZ CENNETE GİRECEĞİ 43

İlgili Meseleler 45

Açıklamalar 47

Dördüncü Bab

ŞİRKTEN KORKMAK 49

İlgili Meseleler 50

Açıklamalar 51

Büyük Şirk 51

Küçük Şirk 52

Beşinci Bab

LÂ İLÂHE İLLALLAH'A DAVET ETMEK 53

İlgili Meseleler 55

Açıklamalar 58

Altıncı Bab

TEVHİD'İN VE 'LÂ İLÂHE İLLALLAH'IN AÇIKLANMASI 60

İlgili Meseleler 61

Açıklamalar 63

Yedinci Bab

BELAYA KARŞI HALKA, İP VB. ŞEYLER TAKMANIN ŞİRK OLDUĞU 66

İlgili Meseleleler 68

Açıklamalar 69

Sekizinci Bab

RUKYE VE MUSKALAR 72

İlgili Meseleleler 74

Açıklamalar 75

Dokuzuncu Bab

AĞAÇ, TAŞ VE BENZERİ ŞEYLERLE TEBERRÜKTE BULUNMAK 77

İlgili Meseleler 78

Açıklamalar 81

Onuncu Bab

ALLAH'TAN BAŞKASI İÇİN KURBAN KESİLMESİ 82

İlgili Meseleler 83

Açıklamalar 85

On Birinci Bab

ALLAH'TAN BAŞKASI İÇİN KURBAN SUNULAN MEKÂNLARDA ALLAH İÇİN KURBAN KESİLEMEYECEĞİ 87

İlgili Meseleler 88

Açıklamalar 89

On İkinci Bab

ALLAH'TAN BAŞKASI ADINA ADAKTA BULUNMANIN ŞİRK K OLDUĞU 90

İlgili Meseleler 90

On Üçüncü Bab

ALLAH'TAN BAŞKASINA SIĞINMANIN ŞİRK OLDUĞU 92

İlgili Meseleler 92

On Dördüncü Bab

ALLAH'TAN BAŞKASINDAN İSTİĞÂSEDE BULUNMANIN YA DA O'NDAN BAŞKASINA DUA ETMENİN ŞİRK OLDUĞU 94

İlgili Meseleler 96

Açıklamalar 97

On Beşinci Bab

(A'RÂF, 191-192) ÂYETİNİN TEFSİRİ 99

İlgili Meseleler 101

Açıklamalar 103

On Altıncı Bab

(SEBE', 23) ÂYETİNİN TEFSİRİ 106

İlgili Meseleler 108

Açıklamalar 109

On Yedinci Bab

ŞEFAAT .....

İlgili Meseleler .....

Açıklamalar 114

On Sekizinci Bab

(KASAS, 56) ÂYETİNİN TEFSİRİ 116

İlgili Meseleler 117

Açıklamalar 119

On Dokuzuncu Bab
ADEMOĞLUNUN DİNLERİNİ TERKEDİP KÜFRE GİRMELERİNİN SEBEBİNİN SALİH KİMSELER HAKKINDA AŞIRI GİTMELERİ OLDUĞU 120
İlgili Meseleler 122
Açıklamalar 124
Yirminci Bab
SALİH BİR ZATIN KABRİ YANINDA ALLAH'A İBADET EDEN KİMSE HAKKINDA ŞİDDETLİ İFADELER KULLANILDIĞINA GÖRE SALİH KİŞİNİN BİZZAT KENDİSİNE İBADET EDEN HAKKINDA NELER SÖYLENİR?! 126
İlgili Meseleler 128
Yirmi Birinci Bab
SALİH KİMSELERİN KABİRLERİNE KARŞI SERGİLENEN AŞIRI TUTUMUN, BUNLARI BİRER PUTA DÖNÜŞTÜRECEĞİ 131
İlgili Meseleler 132
Açıklamalar 133
Yirmi İkinci Bab
RASÛLULLAH *SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM*'İN TEVHİDİ HİMÂYE EDİP ŞİRKE GÖTÜREN TÜM YOLLARI TIKAMASI 135
İlgili Meseleler 136
Açıklamalar 137
Yirmi Üçüncü Bab
BU ÜMMETİN BAZILARININ PUTLARA İBADET EDECEĞİ 139
İlgili Meseleler 142
Açıklamalar 144
Yirmi Dördüncünci Bab
SİHİR 145
İlgili Meseleler 147
Yirmi Beşinci Bab
BAZI SİHİR TÜRLERİ 148
İlgili Meseleler 150

Açıklamalar 150
Yirmi Altıncı Bab
KAHİN VE BENZERLERİ 152
İlgili Meseleler 155
Açıklamalar 155
Yirmi Yedinci Bab
NUŞRA 156
İlgili Meseleler 157
Açıklamalar 157
Yirmi Sekizinci Bab
UĞURSUZLUK (TIYARE) 158
İlgili Meseleler 162
Açıklamalar 163
Yirmi Dokuzuncu Bab
ASTROLOJİ (MÜNECCİMLİK) 165
İlgili Meseleler 166
Açıklamalar 166
Otuzuncu Bab
YILDIZLARDAN YAĞMUR UMMAK 168
İlgili Meseleler 170
Açıklamalar 171
Otuz Birinci Bab
(BAKARA, 165) ÂYETİ HAKKINDA 172
İlgili Meseleler 174
Açıklamalar 175
Otuz İkinci Bab
(ÂL-İ İMRÂN, 175) ÂYETİ HAKKINDA 178
İlgili Meseleler 179
Açıklamalar 180

Otuz Üçüncü Bab
(MÂİDE, 23) ÂYETİ HAKKINDA 182
İlgili Meseleler 183
Açıklamalar 183
Otuz Dördüncü Bab
(A'RÂF, 99) ÂYETİ HAKKINDA 185
İlgili Meseleler 186
Açıklamalar 186
Otuz Beşinci Bab
ALLAH'IN TAKDİRİNE SABRETMENİN İMANDAN OLDUĞU 189
İlgili Meseleler 190
Açıklamalar 191
Otuz Altıncı Bab
RİYA 193
İlgili Meseleler 194
Otuz Yedinci Bab
İNSANIN AMELİ İLE DÜNYAYI MURAD ETMESİNİN ŞİRK OLDUĞU 195
İlgili Meseleler 196
Açıklamalar 196
Otuz Sekizinci Bab
ALLAH'IN HARAMLARINI HELAL; HELALLERİNİ DE HARAM KILMA HUSUSUNDA
ALİMLERE VE YÖNETİCİLERE İTAAT ETMENİN, ONLARI RAB EDİNMEK OLDUĞU 200
İlgili Meseleler 201
Otuz Dokuzuncu Bab 203
(NİSÂ, 60-62) ÂYETİ HAKKINDA 205
İlgili Meseleler 206
Açıklamalar 206
Kırkıncı Bab 208
İSİM VE SIFATLARDAN HERHANGİ BİR ŞEYİ İNKAR EDEN

İlgili Meseleler 209
Açıklamalar 209

Kırk Birinci Bab

(NAHL, 83) ÂYETİ HAKKINDA 211
İlgili Meseleler 212
Açıklamalar 212

Kırk İkinci Bab

(BAKARA, 22) ÂYETİ HAKKINDA 214
İlgili Meseleler 216
Açıklamalar 216

Kırk Üçüncü Bab

ALLAH ADINA YAPILAN YEMİNLE İKNA OLMAYAN 218
İlgili Meseleler 218
Açıklamalar 218

Kırk Dördüncü Bab

"ALLAH VE SEN DİLERSEN" SÖZÜ HAKKINDA 220
İlgili Meseleler 222
Açıklamalar 222

Kırk Beşinci Bab

DEHR'E/ZAMAN'A SÖVMENİN ALLAH'A EZİYET OLDUĞU 223
İlgili Meseleler 223
Açıklamalar 224

Kırk Altıncı Bab

"KADILAR KADISI" GİBİ İSİMLERLE ANILMAK HAKKINDA 225
İlgili Meseleler 226

Kırk Yedinci Bab

YÜCE ALLAH'IN İSİMLERİNE (ESMA-İ HÜSNA'YA) SAYGI GÖSTERMEK VE BU NEDENLE İSİMLERİN DEĞİŞTİRİLMESİ 227
İlgili Meseleler 228

Açıklamalar 228

Kırk Sekizinci Bab

ALLAH, KUR'AN YA DA RASÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM'İN ZİKREDİLDİĞİ ŞEYLERLE ALAY ETMEK HAKKINDA 229

İlgili Meseleler 230

Açıklamalar 231

Kırk Dokuzuncu Bab

(FUSSİLET, 50) ÂYETİ HAKKINDA 232

İlgili Meseleler 236

Açıklamalar 236

Ellinci Bab

(A'RÂF, 190) ÂYETİ HAKKINDA 238

İlgili Meseleler 240

Açıklamalar 240

Elli Birinci Bab

(A'RÂF, 180) ÂYETİ HAKKINDA 241

İlgili Meseleler 241

Açıklamalar 242

İlhadın Türleri 243

Elli İkinci Bab

"ESSELÂMU ALALLAH" DENMEYECEĞİNE DAİR 245

İlgili Meseleler 245

Açıklamalar 246

Elli Üçüncü Bab

"ALLAH'IM, DİLERSEN BENİ BAĞIŞLA" DEMEK 247

İlgili Meseleler 247

Açıklamalar 248

Elli Dördüncü Bab

"KULUM" (KÖLEM) VE CARİYEM DENİLMEMESİ 250

İlgili Meseleler 250
Açıklamalar 251

Elli Beşinci Bab

ALLAH ADIYLA İSTEYENİN GERİ ÇEVRİLMEYECEĞİ 252
İlgili Meseleler 252

Elli Altıncı Bab

ALLAH'IN VECHİ (YÜZÜ) İLE YALNIZCA CENNETİN İSTENEBİLECEĞİ 253
İlgili Meseleler 253
Açıklamalar 253

Elli Yedinci Bab

"EĞER" HAKKINDA 255
İlgili Meseleler 256
Açıklamalar 256
Yerilen kullanım 257
Övülen kullanım 257

Elli Sekizinci Bab

RÜZGARA SÖVMENİN YASAKLANMIŞ OLDUĞU 259
İlgili Meseleler 259
Açıklamalar 260

Elli Dokuzuncu Bab

(ĀL-İ İMRĀN, 154) HAKKINDA 261
İlgili Meseleler 263
Açıklamalar 263

Altmışıncı Bab

KADER İNKAR EDENLER 264
İlgili Meseleler 266
Açıklamalar 267

Altmış Birinci Bab

RESİM VE HEYKEL YAPANLAR 268

İlgili Meseleler 269
Açıklamalar 270

Altmış İkinci Bab
SIK SIK YEMİN ETMEK HAKKINDA 271
İlgili Meseleler 273
Açıklamalar 273

Altmış Üçüncü Bab
ALLAH VE PEYGAMBERİNİN ZİMMETİ (AHDİ) HAKKINDA 275
İlgili Meseleler 278
Açıklamalar 278

Altmış Dördüncü Bab
ALLAH HAKKINDA YEMİN EDİLMESİ 279
İlgili Meseleler 280

Altmış Beşinci Bab
ALLAH'I ARACI KILARAK BİR YARATILMIŞTAN ŞEFAAT DİLENEMEYECEĞİ 281
İlgili Meseleler 282
Açıklamalar 282

Altmış Altıncı Bab
RASÛLULLAH *SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM*'İN TEVHİDİN SINIRLARINI KORUMASI VE ŞİRKE GÖTÜREN YOLLARI KAPAMASI 283
İlgili Meseleler 284
Açıklamalar 285

Altmış Yedinci Bab
(ZÜMER, 67) ÂYETİ HAKKINDA 286
İlgili Meseleler 291
Açıklamalar 292

İÇİNDEKİLER 294

Allah'ım! Bu kitabı;
yazan, okuyan dinleyen ve yayınlayan
için faydalı kıl!

Guraba Yayınevi;
Asr-ı Saadette yaşanan İslâm'ı
yayma yolculuğunda kaliteli, seviyeli ve
yararlı eserler yayınlamaya
devam ediyor.

Dualarınız sayesinde daha güzel eserler
yayınlamayı ümid ediyoruz.

TEVHİD

Allah'ın, kulları üzerindeki en büyük hakkıdır.

Kitabu't-Tevhid; Şeyh Muhammed bin Abdulvahhab'ın tevhid konusunda yazılmış en büyük, en faydalı ve en değerli eseridir.

Müellif, bu eserinde; tevhidi, tevhidin faziletlerini, tevhidin zıddı olan büyük şirki, tevhidin vacib kemalini götüren küçük şirki, bid'atleri, tevhidin usullerini, kısaca tevhid konusunu bütün veçheleriyle ve ana hatlarıyla anlatmıştır. Ayrıca tevhidi ibadete, isim ve sıfatlara ve Allah'ı birlemeye özel vurgu yapmıştır. Her bölümde tevhidin bir yönünü ayet ve hadislerle delillendirmiştir. İşte bundan dolayı bu kitap her müslümanın okuması gereken bir eserdir. Çünkü bu kitabı hakkıyla anlayan, tevhidi ana çizgileriyle anlamış demektir. Ana çizgileriyle anlayıp onu uygulayan da kurtulmuş olur.

Elinizdeki bu eserin büyük bir zenginliği daha vardır: Kitabın gizli kalan, anlaşılamayan kısımları, yine büyük bir âlim olan Abdurrahman b. Nasır es-Sâdi tarafından açıklanmıştır.

İşte bütün bunlardan dolayı; güzel, akıcı ve sade bir dille yazılmış olan bu eser; tevhid konusunda her zaman başvurulması gereken bir kaynak hüviyeti kazanmıştır.

Hedefimiz Asr-ı Saadet'te Yaşa[illegible]m'i Yaymaktır.

الغرباء
guraba
yayında mihenk taşı